

ΕΑΣΟ
Έκθεση
πληροφοριών
για τις χώρες
καταγωγής (ΠΧΚ)

Πακιστάν
Επισκόπηση χώρας

Αύγουστος 2015

EASO
Έκθεση
πληροφοριών
για τις χώρες
καταγωγής (ΠΧΚ)

Πακιστάν
Επισκόπηση χώρας

Αύγουστος 2015

Η Europe Direct είναι μια υπηρεσία που σας βοηθά να βρείτε απαντήσεις στα ερωτήματά σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αριθμός δωρεάν τηλεφωνικής κλήσης (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Ορισμένες εταιρείες κινητής τηλεφωνίας δεν επιτρέπουν την πρόσβαση στους αριθμούς 00800 ή ενδέχεται να χρεώνουν την κλήση.

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονται από το διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

ISBN 978-92-9243-524-0
doi:10.2847/689641

© Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο, 2015

Η EASO και τα άτομα που ενεργούν για λογαριασμό της δεν φέρουν ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται στην παρούσα έκθεση.

Ευχαριστίες

Η EASO εκφράζει τις ευχαριστίες της στις εξής εθνικές υπηρεσίες ασύλου και μετανάστευσης για τη συμβολή τους στη σύνταξη της παρούσας έκθεσης:

Αυστρία, Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ασύλου, Τμήμα Πληροφοριών για τις Χώρες Καταγωγής (ΠΧΚ)

Βέλγιο, Γραφείο του Γενικού Επιτρόπου Προσφύγων και Ανιθαγενών, Cedoca (Κέντρο Τεκμηρίωσης και Έρευνας)

Γαλλία, Γραφείο Προστασίας Προσφύγων και Απάτριδων (OFPRA), Τμήμα Πληροφοριών, Τεκμηρίωσης και Έρευνας

Ουγγαρία, Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας, Κέντρο Τεκμηρίωσης

Ηνωμένο Βασίλειο, Υπουργείο Εσωτερικών, Ομάδα Πολιτικής και Πληροφοριών για τις Χώρες (CPIT)

Η έκθεση αξιολογήθηκε από τους εξής φορείς:

Ιρλανδία, Κέντρο Τεκμηρίωσης για τους Πρόσφυγες, Υπηρεσία Νομικής Συνδρομής (Legal Aid Board)

Λιθουανία, Τμήμα Μετανάστευσης του Υπουργείου Εσωτερικών, Διεύθυνση Υποθέσεων Ασύλου

Η Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) αξιολόγησε την έκθεση ως προς τις πληροφορίες για τις οποίες η UNHCR αναφέρεται ως πηγή, οι οποίες αφορούν πρόσωπα που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα της UNHCR στο Πακιστάν (πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και ανιθαγενείς στο Πακιστάν, καθώς και εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα).

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	3
Αποποίηση ευθύνης	8
Γλωσσάριο	9
Χάρτης του Πακιστάν	16
Εισαγωγή	17
<i>Μεθοδολογία</i>	17
Καθορισμός των όρων αναφοράς	17
Συλλογή πληροφοριών	17
Ποιοτικός έλεγχος	17
1. Γενικές πληροφορίες για τη χώρα	18
1.1 <i>Γεωγραφία</i>	18
1.1.1 Μορφολογία εδάφους	18
1.1.2 Κλίμα	18
1.1.3 Διοικητική διαίρεση	18
1.1.4 Πόλεις	18
1.1.5 Μεταφορές	19
1.2 <i>Δημογραφία</i>	19
1.2.1 Πληθυσμός	19
1.2.2 Εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες	20
1.2.3 Γλώσσα	20
1.3 <i>Σύντομη ιστορία</i>	20
1.3.1 Πριν από την ανεξαρτησία	20
1.3.2 Από ντομίνιον σε δημοκρατία	20
1.3.3 Πρώτη στρατιωτική περίοδος	21
1.3.4 Ζούλφικαρ Αλί Μπούτο	21
1.3.5 Δεύτερη στρατιωτική περίοδος	21
1.3.6 Μια δεκαετία πολιτικής διακυβέρνησης	22
1.3.7 Τρίτη στρατιωτική περίοδος	22
1.3.8 Πρόσφατες εξελίξεις	23
1.4 <i>Πολιτειακή και πολιτική οργάνωση</i>	23
1.4.1 Κοινοβούλιο, κυβέρνηση και όργανα διοίκησης	23
1.4.2 Ομοσπονδιακό σύστημα	25
1.4.3 Δικαστική εξουσία	28
1.4.4 Δυνάμεις ασφαλείας	30
1.4.5 Εκλογές	31
1.4.6 Πολιτικά κόμματα	34

1.5	Εκπαίδευση	36
1.5.1	Αναλφαβητισμός και ποσοστά εγγραφής στο σχολείο.....	36
1.5.2	Εκπαιδευτικό σύστημα.....	36
1.5.3	Ιδρύματα και οργανισμοί	37
1.6	Μέσα μαζικής ενημέρωσης και τηλεπικοινωνίες.....	38
1.6.1	Μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ)	38
1.6.2	Τηλεπικοινωνίες	41
1.7	Υγειονομική περίθαλψη	42
1.7.1	Γενικά	42
1.7.2	HIV/AIDS.....	43
1.7.3	Καρκίνος.....	43
1.7.4	Ψυχική υγεία.....	43
1.7.5	Αναπαραγωγική υγεία.....	44
1.7.6	Αναπηρίες	44
1.8	Κοινωνικοοικονομική και ανθρωπιστική κατάσταση.....	44
1.8.1	Κοινωνικοοικονομική κατάσταση	44
1.8.2	Ανθρωπιστική κατάσταση.....	45
1.8.3	Ανθρωπιστικές οργανώσεις	45
1.9	Έγγραφα	46
1.9.1	Έγγραφα ταυτοποίησης και διαβατήρια	46
1.9.2	Νομικά έγγραφα στις ποινικές διαδικασίες	50
1.9.3	Παραποίηση εγγράφων	51
2.	Κατάσταση ασφάλειας	52
2.1	Γενικά.....	52
2.1.1	Σύντομη ιστορική επισκόπηση.....	52
2.1.2	Φορείς.....	54
2.1.3	Πρόσφατες τάσεις στον τομέα της ασφάλειας και ένοπλες συγκρούσεις	59
2.1.4	Αντιτρομοκρατικές ενέργειες.....	59
2.1.5	Επιπτώσεις της βίας στον άμαχο πληθυσμό	61
2.2	FATA και Χιμπέρ Παχτούνκουα.....	67
2.2.1	Χιμπέρ Παχτούνκουα (ΚΡ)	68
2.2.2	FATA.....	68
2.3	Μπαλουχιστάν	70
2.4	Πουντζάμπ.....	71
2.5	Σιντ.....	72
2.6	Αζάντ Κασμίρ και Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν.....	73

3. Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.....	74
3.1 Νομικό πλαίσιο.....	74
3.1.1 Διεθνείς συμβάσεις.....	74
3.1.2 Εθνική νομοθεσία.....	74
3.2 Γενική κατάσταση.....	76
3.2.1 Παράνομη αφαίρεση ζωής.....	76
3.2.2 Εξαφανίσεις.....	77
3.2.3 Αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση.....	77
3.2.4 Βασανιστήρια και άλλοι τρόποι σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης και τιμωρίας.....	77
3.2.5 Θανατική ποινή.....	77
3.2.6 Συνθήκες στα σωφρονιστικά ιδρύματα και τα κέντρα κράτησης.....	78
3.2.7 Πρόσβαση σε διαδικασίες επιβολής του νόμου και σε δίκαιη δίκη.....	78
3.2.8 Κατάσταση των παιδιών.....	79
3.2.9 Κατάσταση των γυναικών.....	81
3.2.10 Κατάσταση δημοσιογράφων/κατόχων ιστολογίων (blogger).....	84
3.2.11 Κατάσταση των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.....	85
3.3 Κατάσταση των εθνοτικών μειονοτήτων.....	85
3.3.1 Μπαλόχ.....	85
3.3.2 Χαζάρα.....	86
3.3.3 Μοχατζίρ.....	87
3.3.4 Αφγανοί πρόσφυγες.....	87
3.4 Κατάσταση θρησκευτικών ομάδων.....	91
3.4.1 Γενική εισαγωγή.....	91
3.4.2 Αχμαντί.....	95
3.4.3 Χριστιανοί.....	99
3.4.4 Ινδουιστές.....	105
3.4.5 Σιχ.....	108
3.4.6 Μουσουλμανικές αιρέσεις.....	110
3.5 Κατάσταση σεξουαλικών και διεμφυλικών μειονοτήτων.....	119
3.5.1 Εισαγωγή.....	119
3.5.2 Δικαστικό πλαίσιο.....	120
3.5.3 Κοινωνική κατάσταση.....	121

4. Μετανάστευση, εκτοπισμός και εσωτερική κινητικότητα	127
4.1 Ελεύθερη κυκλοφορία εντός της χώρας	127
4.2 Εσωτερικός εκτοπισμός.....	128
4.3 Μετανάστευση.....	129
4.3.1 Κανονισμοί εξόδου	130
4.3.2 Οδοί εξόδου.....	131
4.3.3 Εμπορία και διακίνηση ανθρώπων	132
4.4 Επιστροφή στο Πακιστάν.....	132
4.4.1 Μεταχείριση των επαναπατριζόμενων	133
4.4.2 Επανένταξη.....	133
Βιβλιογραφία	134
Παράρτημα: Όροι αναφοράς	167

Αποποίηση ευθύνης

Η παρούσα έκθεση εκπονήθηκε σύμφωνα με τη μεθοδολογία των εκθέσεων ΠΧΚ της EASO (2012) ⁽¹⁾. Η έκθεση βασίστηκε σε προσεκτικά επιλεγμένες πηγές πληροφοριών. Τα στοιχεία όλων των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν παρατίθενται αναλυτικά. Όλες οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στην έκθεση, με εξαίρεση τα αδιαμφισβήτητα ή προφανή γεγονότα, έχουν διασταυρωθεί, στο μέτρο του δυνατού και εφόσον δεν αναφέρεται κάτι διαφορετικό.

Οι πληροφορίες που περιέχονται στην παρούσα έκθεση έχουν ερευνηθεί, αξιολογηθεί και αναλυθεί με μεγάλη προσοχή. Ωστόσο, το παρόν έγγραφο δεν παρουσιάζεται ως εξαντλητικό. Αν ένα συγκεκριμένο γεγονός, πρόσωπο ή οργάνωση δεν αναφέρεται στην έκθεση, αυτό δεν σημαίνει ότι το γεγονός δεν έλαβε χώρα ή ότι το πρόσωπο ή η οργάνωση δεν υπάρχουν.

Επίσης, η παρούσα έκθεση δεν επέχει καθοριστικό χαρακτήρα όσον αφορά την εξέταση ή τη βασιμότητα οποιασδήποτε συγκεκριμένης αίτησης για χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα ή ασύλου. Η ορολογία που χρησιμοποιείται δεν πρέπει να θεωρείται ενδεικτική συγκεκριμένης νομικής θέσης.

Λέξεις όπως «πρόσφυγας», «κίνδυνος» και οι παρεμφερείς όροι χρησιμοποιούνται με τη γενική τους έννοια και όχι με τη νομική σημασία όπως αυτή ορίζεται στο κεκτημένο της ΕΕ για το άσυλο και στη Σύμβαση της Γενεύης.

Η EASO και τα άτομα που ενεργούν για λογαριασμό της δεν φέρουν ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται στην παρούσα έκθεση.

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Αποδέκτες της έκθεσης είναι οι αρμόδιοι για την εξέταση αιτήσεων ασύλου, οι ερευνητές ΠΧΚ, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι αρχές λήψης αποφάσεων.

Η σύνταξη της έκθεσης οριστικοποιήθηκε τον Μάιο του 2015. Τα γεγονότα που έχουν μεσολαβήσει από την ημερομηνία αυτή έως σήμερα δεν περιλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την περίοδο αναφοράς της παρούσας έκθεσης παρέχονται στην ενότητα «Μεθοδολογία» στην εισαγωγή.

⁽¹⁾ Η μεθοδολογία της EASO βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις κοινές κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για την επεξεργασία των πληροφοριών για τις χώρες καταγωγής (ΠΧΚ) (2008), οι οποίες διατίθενται στον δικτυακό τόπο της EASO: <http://www.easo.europa.eu>

Γλωσσάριο

ANP	Awami National Party (Εθνικό Κόμμα Awami)
Ah-le Sunnat Wal Jama'at	Πολιτική σουνιτική οργάνωση Deobandi
AJK	Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ
Athna ashariya	Σχολή σκέψης Δωδεκαδικών (στο Ισλάμ)
AVR	Υποβοηθούμενες εθελούσιες επιστροφές
AVRR	Υποβοηθούμενες εθελούσιες επιστροφές και επανένταξη
Awqaf	Θρησκευτικά κληροδοτήματα
APNA	All Parties National Alliance (Πανκομματική Εθνική Συμμαχία)
Bait-ul-Mal	Αραβικός όρος που κατά λέξη σημαίνει Οίκος χρημάτων ή Οίκος πλούτου και αναφέρεται σε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα το οποίο είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση των φόρων και τη διανομή του <i>zakat</i> (φόρος υπέρ των φτωχών) στα ισλαμικά κράτη.
BHU	Basic Health Units (Βασικές μονάδες υγείας)
BLA	Balochistan Liberation Army (Απελευθερωτικός Στρατός του Μπαλουχιστάν)
BLF	Baloch Liberation Front (Απελευθερωτικό Μέτωπο των Μπαλόχ)
CAT	Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας
CCPR	Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα
CEDAW	Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών
CERD	Διεθνής Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων
CESCR	Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα
CRC	Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού
CRC-OP-SC	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία
CRPD	Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες
CID	Criminal Investigation Department (αστυνομική υπηρεσία δίωξης της εγκληματικότητας)
CNIC	Computerised National Identity Cards (Ηλεκτρονικά εθνικά δελτία ταυτότητας)
CRSS	Centre for Research and security Studies (Κέντρο Έρευνας και Μελετών Ασφάλειας)
Deeni madrassa/madaris	Θρησκευτική σχολή, βλέπε επίσης <i>Madrassa</i>

Deobandi	Μουσουλμανική σχολή
DHH	District Headquarter Hospitals (Περιφερειακά κεντρικά νοσοκομεία)
EC	Encashment Centres (κέντρα οικονομικής αρωγής για εν δυνάμει επαναπατριζόμενους στο Αφγανιστάν)
ECL	Exit Control List (Λίστα απαγόρευσης εξόδου)
ECP	Election Commission of Pakistan (Εκλογική Επιτροπή του Πακιστάν)
Falaka	Φάλαγγα, χτυπήματα στα πέλματα των ποδιών με καλάμι
FATA	Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών του Πακιστάν
FC	Frontier Corps (Συνοριοφρουρά)
FCR	Frontier Crimes Regulation (Νόμος περί Συνοριακού Εγκλήματος)
FIA	Federal Investigation Agency (Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ερευνών)
FIR	First Information Report (πρώτη ενημερωτική έκθεση, αστυνομικό έγγραφο που περιέχει πληροφορίες από πρώτο χέρι σχετικά με ένα αδίκημα, π.χ. καταθέσεις μαρτύρων)
GBESGO	Gilgit-Baltistan Empowerment and Self-Governance Order (Διάταγμα περί Πολιτικής Χειραφέτησης και Αυτοδιοίκησης του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν)
GB	Gilgit-Baltistan (Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν)
GBC	Gilgit-Baltistan Council (Συμβούλιο του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν)
Girya	Άνδρες που αναλαμβάνουν τον ενεργητικό ρόλο κατά τη σεξουαλική πράξη μεταξύ ανδρών
Gurdwara	Χώρος λατρείας των σιχ
Guru Granth Sahib	Το ιερό βιβλίο των σιχ
Hadd	Κυριολεκτικά σημαίνει «όριο» και ορίζεται ως τιμωρία που υπαγορεύεται από το Ιερό Qur'an (Κοράνι) ή τη Σούννα. Στον πληθυντικό είναι <i>Hudood</i> .
Hijra	Ετερόκλητη κοινότητα τραβεστί, ερμαφρόδιτων, τρανσεξουαλικών, ομοφυλόφιλων ατόμων και ευνούχων
HRCP	Human Rights Commission of Pakistan (Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν)
HRW	Human Rights Watch
ICCPR	Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα
ICT	Islamabad Capital Territory (Περιφέρεια της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ)
Iddat	Στο Ισλάμ, <i>iddat</i> είναι το υποχρεωτικό χρονικό διάστημα που πρέπει να περιμένει μια γυναίκα μετά τον θάνατο του συζύγου της ή μετά το διαζύγιο, κατά τη διάρκεια του οποίου δεν της επιτρέπεται να παντρευτεί ξανά. Το χρονικό διάστημα αυτό, τρεις μήνες σε περίπτωση διαζυγίου και τέσσερις μήνες και 10 ημέρες σε περίπτωση θανάτου του συζύγου, υπολογίζεται με βάση τον αριθμό των έμμηνων ρύσεων που έχει η γυναίκα.

IDP	Internally Displaced Person (εσωτερικώς εκτοπισμένο άτομο)
IGLHCR	International Gay and Lesbian Human Rights Commission (Διεθνής Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)
IJU	Islamic Jihad Union (Ένωση της Ισλαμικής Τζιχάντ)
IMU	Islamic Movement of Uzbekistan (Ισλαμικό Κίνημα του Ουζμπεκιστάν)
ISI	Inter-Services Intelligence (Διακλαδική Υπηρεσία Πληροφοριών του Πακιστάν)
ISPAK	Internet Service Providers Association of Pakistan (Ένωση παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου του Πακιστάν)
IDMC	Internal Displacement Monitoring Centre (Κέντρο Παρακολούθησης Εσωτερικού Εκτοπισμού)
JeI	Jamaat-e Islami (Ισλαμική Συνέλευση του Πακιστάν)
JeM	Jaish-e-Muhammad (Στρατός του Μωάμεθ)
Jirga	Συνέλευση/άτυπο συμβούλιο των ανδρών γερόντων, συνήθως της φυλής, για την επίλυση διαφορών και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με κοινωνικά προβλήματα. Ο όρος προέρχεται από τη γλώσσα των Παστούν της επαρχίας Χιμπέρ Παχτούνκουα, αλλά τα <i>jirga</i> απαντώνται σε ολόκληρο το Πακιστάν. Στο Πουντζάμπ, το <i>jirga</i> είναι επίσης γνωστό ως <i>ranchayat</i> .
Jizya	Φόρος προστασίας που πρέπει να καταβάλλουν οι μη μουσουλμάνοι σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο
JKLF	Jammu Kashmir Liberation Front (Απελευθερωτικό Μέτωπο του Τζαμού και Κασμίρ)
JUI-F	Jamiat Ulema-e-Islam – Fazl-ur (Συνέλευση Κληρικών του Ισλάμ – Ομάδα Fazl-ur-Rahman)
Jundullah	Στρατιώτες του Αλλάχ, ομάδα που συνδέεται με την οργάνωση TTP
Karo kari	Όρος της γλώσσας σίντι που κυριολεκτικά σημαίνει ανήθικος άντρας – ανήθικη γυναίκα (οι οποίοι αμαύρωσαν και ατίμασαν τη φατρία ή την οικογένεια συνάπτοντας παράνομη σχέση), αδικημά για το οποίο, σύμφωνα με την πολιτιστική παράδοση, πρέπει να θανατωθούν προκειμένου να αποκατασταθεί η τιμή της οικογένειας ή της φατρίας. Στο Μπαλουχιστάν, χρησιμοποιείται αντίστοιχα ο όρος <i>siyah kari</i> .
Katchi abadis	Οικισμοί καταπατητών
Khassadar	Τοπική αστυνομία
Khawaja sara	Ευνούχος
Khula	Το δικαίωμα της γυναίκας να ζητήσει διαζύγιο
KP	Khyber Pakhtunkhwa (Χιμπέρ Παχτούνκουα)
Lal Masjid	Κόκκινο Τέμενος στο Ισλαμαμπάντ
Lashkars	Παράνομη πολιτοφυλακή
LeJ	Lashkar-e-Jhangvi (Στρατός του Jhangvi)
LeT	Lashkar-e-Taiba (Στρατός των Αγνών)

LI	Lashkar-e-Islam (Στρατός του Ισλάμ)
LoC	Γραμμή Ελέγχου, διαφιλονικούμενη μεθόριος μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν στις περιοχές Τζαμού και Κασμίρ
Lungi-holder	Εκπρόσωπος κλάδου φυλής ή φατρίας που φορά το παραδοσιακό ένδυμα «Lungi»
Madrassa	Θρησκευτική σχολή, βλέπε επίσης <i>Deeni Madrasa</i>
Malik	Εκπρόσωπος φυλής
Malishia	Άτομο που επιδίδεται σε μασάζ ή πορνεία
MQM	Muttahida Qaumi Movement (Ενωμένο Εθνικό Κίνημα)
Maslak	Σχολή σκέψης (στο Ισλάμ)
Moi	Υπουργείο Εσωτερικών
Muqallid	Πιστός (του Ισλάμ)
Muharram	Ο πρώτος μήνας του ισλαμικού ημερολογίου
Murid	Μαθητής ιερών ανδρών (<i>murshid</i>)
Murshid	Ιερός άνδρας/διδάσκαλος
NACTA	National Counter Terrorism Authority (Εθνική Αντιτρομοκρατική Αρχή)
NADRA	National Database & Registration Authority (Εθνική Αρχή Βάσεων Δεδομένων και Εγγραφών)
Naib Tehsildar	Αναπληρωτής <i>Tehsildar</i> (βλέπε <i>Tehsildar</i>)
NAP	Εθνικό σχέδιο δράσης για την εξάλειψη της τρομοκρατίας
NCA	National Command Authority (Εθνική Διοικητική Αρχή)
NDO	National Database Organization (Εθνικός Οργανισμός Βάσεων Δεδομένων)
NICOP	National Identity Card for Overseas Pakistani (Εθνικό δελτίο ταυτότητας Πακιστανών του εξωτερικού)
NCJP	National Commission for Justice and Peace (Εθνική Επιτροπή Δικαιοσύνης και Ειρήνης)
NSRC	Nadra Swift Registration Centre (Κέντρο ταχείας εγγραφής Nadra)
Nikahnama	Πιστοποιητικό γάμου
NIRM	National Institute of Rehabilitation Medicine (Εθνικό Ινστιτούτο Ιατρικής Αποκατάστασης)
NWFP	North West Frontier Province (Επαρχία των βορειοδυτικών συνόρων), προηγούμενη ονομασία της επαρχίας Χιμπέρ Παχτούνκουα
OP	Overseas Pakistanis (Πακιστανοί του εξωτερικού)
Panchayat	Κοινοτικό δικαστήριο
PAT	Pakistan Awami Tehreek (Λαϊκό Κίνημα του Πακιστάν)
PATA	Provincially Administered Tribal Areas (υπό περιφερειακή διοίκηση περιοχές των φυλών του Πακιστάν)

PBC	Pakistan Broadcasting Corporation (Πακιστανική Ραδιοφωνία-Τηλεόραση)
PDHS	Pakistan Demographic and Health Survey (Πακιστανική δημογραφική και υγειονομική έρευνα)
PEMRA	Pakistan Electronic Media Regulatory Authority (Ρυθμιστική Αρχή Ηλεκτρονικών Μέσων Ενημέρωσης του Πακιστάν)
PHC	Pakistan Hindu Council (Συμβούλιο Ινδουιστών του Πακιστάν)
PIL	Pakistan Interfaith League (Διαθρησκευτικός Σύνδεσμος του Πακιστάν)
PIPS	Pakistani Institute for Peace Studies (Πακιστανικό Ινστιτούτο Μελετών για την Ειρήνη)
Pir(sahib)	Άγιος του σουφισμού, πνευματικός οδηγός
PML(N)	Pakistani Muslim League (Nawaz Sharif) [Μουσουλμανικός Σύνδεσμος του Πακιστάν (Ναουάζ Σαρίφ)]
PML-Q	Pakistan Muslim League-Quaid-e-Azam (Μουσουλμανικός Σύνδεσμος του Πακιστάν — Quaid-e-Azam)
POC	Proof of Origin Card (Κάρτα απόδειξης καταγωγής)
PoR	Proof of Registration Card (Κάρτα απόδειξης εγγραφής)
PPA	Pakistan Protection Act (Νόμος για την προστασία του Πακιστάν)
PPO	Protection of Pakistan Ordinance (Διάταγμα για την προστασία του Πακιστάν)
PPP	Pakistan's People Party [Λαϊκό Κόμμα του Πακιστάν (Μπιλαουάλ Μπούτο Ζαρντάρι)]
PTA	Pakistan Telecommunication Authority (Αρχή Τηλεπικοινωνιών του Πακιστάν)
PTCL	Pakistan Telecommunication Company Limited
PTI	Pakistan Tehreek-e-Insaf (Κίνημα Δικαιοσύνης του Πακιστάν)
PTV	Pakistan Television (κρατική τηλεόραση του Πακιστάν)
RHC	Rural Health Centres (Αγροτικά κέντρα υγείας)
ROPA	Representation of People Act (Νόμος σχετικά με την εκπροσώπηση του λαού του 1976)
SAFRON	Ministry of States and Frontier Regions (Υπουργείο Κρατών και Παραμεθόριων Περιοχών)
SATP	South Asia Terrorism Portal (Πύλη για την τρομοκρατία στη Νότια Ασία)
SDLA	Sindhi Desh Liberation Army (Απελευθερωτικός Στρατός του Sindhi Desh)
Siya kari	Βλέπε Karo Kari
SMP	Sipah-e-Mohammed Pakistan (σιιτική ομάδα μαχητών)
SNIC	Smart National Identity Card (έξυπνο εθνικό δελτίο ταυτότητας)

SNICOP	Smart National Identity Card for Overseas Pakistani (έξυπνο εθνικό δελτίο ταυτότητας Πακιστανών του εξωτερικού)
SPOC	Smart Pakistan Origin Card (έξυπνη κάρτα καταγωγής του Πακιστάν)
SSP	Siprah-e-Sahaba Pakistan (Στρατός των Συντρόφων του Προφήτη, πρώην πολιτικό κόμμα της σχολής Deobandi)
Talaq	Διαζύγιο
Tanzim ul Madaris Ahl-e-Sunnaht	Κεντρική οργάνωση των Barelvi
Tariaqath	Το μονοπάτι (στο Ισλάμ)
Taqlid	Μίμηση (στο Ισλάμ)
Tazir	Ποινή φυλάκισης ή θανάτου σύμφωνα με τους συνήθεις κανόνες δικαίου
THH	Tehsil Headquarter Hospitals (Δημοτικά κεντρικά νοσοκομεία)
TIF	Tanzim-ul-Islam-al-Furqan (εξτρεμιστική ομάδα στο Μπαλουχιστάν)
TNFJ	Tehrik-e-Nifaz-e-Fiqh-e-Jafaria (Κίνημα για την εφαρμογή του δόγματος Jafaria)
TTP	Tehrik-e Taliban Pakistan (Κίνημα των Ταλιμπάν του Πακιστάν)
Tehsil	Πόλη
Tehsildar	Διοικητικός προϊστάμενος ενός <i>tehsil</i>
UBA	United Baloch Army (Ενωμένος Στρατός των Μπαλόχ)
Ulema	Ουλεμάδες, μουσουλμάνοι νομομαθείς
USCIRF	U.S. Commission on International Religious Freedom (Επιτροπή των Ηνωμένων Πολιτειών για τη Διεθνή Θρησκευτική Ελευθερία)
Vani/Swara	Έθιμο στο Πακιστάν κατά το οποίο νεαρές κοπέλες και ανήλικα κορίτσια δίδονται ως αποζημίωση και εξαναγκάζονται να παντρευτούν με μέλη της αντίπαλης φατρίας με σκοπό τη διευθέτηση διενέξεων μεταξύ φυλών ή ως αποζημίωση για κάποιο έγκλημα που διέπραξε ένα αρσενικό μέλος της οικογένειας. Στην επαρχία Πουντζάμπ, η παράδοση αυτή ονομάζεται <i>vani</i> , στην επαρχία Σιντ είναι γνωστή ως <i>sang-chatti</i> , στο Μπαλουχιστάν ως <i>Irjaai</i> και στη Χιμπέρ Παχτούνκουα ως <i>swara</i> .
VBMP	Voice for Baloch Missing Persons
VRC	Voluntary Repatriation Centre (Κέντρο Εκούσιου Επαναπατρισμού)
VRF	Voluntary Repatriation Form [Έντυπο Εκούσιου Επαναπατρισμού (στα VRC)]
WEWA	Women's Employees Welfare Association (Ένωση για την Ευημερία των Εργαζόμενων Γυναικών)
Zakat	Θρησκευτικός φόρος επί των περιουσιακών στοιχείων και των ταμειακών διαθεσίμων (2,5 %). Η πρακτική της ελεημοσύνης ή <i>zakat</i> είναι ένας από τους πέντε στύλους του Ισλάμ.
Zarb-e-Azb	Κωδική ονομασία στρατιωτικής επιχείρησης που άρχισε στις 15 Ιουνίου 2014

Zenana	«Θηλυπρεπής άνδρας» ή «γυναίκα σε σώμα άνδρα»
Zila	Περιφέρεια
Zina	Κατά τον ισλαμικό νόμο, <i>zina</i> ονομάζεται η παράνομη σεξουαλική επαφή, ήτοι η συνουσία μεταξύ ενός άνδρα και μιας γυναίκας εκτός γάμου.
ΑΕγχΠ	Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν
Ανάποδος σχοινισμός (strappado)	Μορφή βασανιστηρίου κατά την οποία το θύμα κρεμιέται από γάντζο και δέχεται επανειλημμένα κλωτσιές και γροθιές, με αποτέλεσμα την εξάρθρωση των ώμων
ΑΣΑ	Άνδρες που κάνουν σεξ με άνδρες
Γάμοι watta-satta	Ανταλλαγή νυφών μεταξύ φυλών
ΔΑ	Διεθνής Αμνηστία
Διάταγμα Qisas και Diyat	Διάταγμα που θεσπίστηκε από τον στρατιωτικό δικτάτορα στρατηγό Ζία ουλ Χακ ως ισλαμικός νόμος και μετέτρεψε την ανθρωποκτονία σε συμβιβασμό αδίκημα. Πέρα από την ενθάρρυνση της εγκληματικότητας γενικότερα, ο εν λόγω νόμος ενθάρρυνε τη δολοφονία γυναικών με το πρόσχημα της αποκατάστασης της τιμής, επιτρέποντας στον δολοφόνο να ζητήσει συγχώρεση από τα μέλη της οικογένειας.
Δίκτυο Haqqani	Ένοπλο επαναστατικό κίνημα υπό την αρχηγία του Τζαλαλουντίν Χακάνι και του γιου του, Σιρατζουντίν Χακάνι. Η βάση των επιχειρήσεών του βρίσκεται στο Βόρειο Βαζιριστάν και στο νοτιοανατολικό Αφγανιστάν.
Κοινοτικό συμβούλιο/συμβούλιο tehsil	Τα κοινοτικά συμβούλια είναι η χαμηλότερη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης στο Πακιστάν και είναι συνήθως γνωστά ως συμβούλια χωριών στις αγροτικές περιοχές. Τα tehsil είναι η δεύτερη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης στη χώρα· κάθε tehsil υπάγεται σε μια μεγαλύτερη περιφέρεια και υποδιαιρείται σε αρκετά κοινοτικά συμβούλια. Τα περιφερειακά συμβούλια αποτελούν την πρώτη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης στο Πακιστάν και τα μέλη τους εκλέγονται μέσω των συμβουλίων <i>tehsil</i> .
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΠΠΚ	Πακιστανικός Ποινικός Κώδικας, Νόμος XLV του 1860
ΠΦΥ	Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας
Χαζάρα	Φυλετική ομάδα που ζει στην επαρχία Μπαλουχιστάν του Πακιστάν (έχουν μεταναστεύσει από το Αφγανιστάν).

Χάρτης του Πακιστάν

Πηγή ⁽²⁾: Παραχωρήθηκε από τις Βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου του Τέξας (University of Texas Libraries), Πανεπιστήμιο του Τέξας στο Austin (University of Texas at Austin).

⁽²⁾ University of Texas at Austin, *Pakistan Administrative Divisions* [map], source: CIA, 2010.

Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε από ειδικούς στις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής (ΠΧΚ) από τις μονάδες ΠΧΚ ή τις υπηρεσίες ασύλου που αναφέρονται ως από κοινού συντάκτες στην ενότητα «Ευχαριστίες», σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), σύμφωνα με την εντολή της.

Η έκθεση αποσκοπεί να παράσχει πληροφορίες που αφορούν τον προσδιορισμό του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (ΠΚΠ, συμπεριλαμβανομένων του καθεστώτος πρόσφυγα και της επικουρικής προστασίας). Οι όροι αναφοράς για την παρούσα έκθεση παρέχονται στο Παράρτημα.

Μεθοδολογία

Καθορισμός των όρων αναφοράς

Την περίοδο μεταξύ 24 Φεβρουαρίου και 6 Μαρτίου 2015, η EASO συγκέντρωσε στοιχεία σχετικά με τους όρους αναφοράς από τις χώρες της ΕΕ+ ⁽³⁾ και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR). Όλα τα στοιχεία συνεκτιμήθηκαν και συζητήθηκαν, οι δε όροι αναφοράς οριστικοποιήθηκαν στο πλαίσιο συνάντησης στο Croydon (Ηνωμένο Βασίλειο) στις 10 Μαρτίου 2015, στην οποία κλήθηκαν όλοι οι συντάκτες και αναθεωρητές της έκθεσης.

Συλλογή πληροφοριών

Στην έκθεση παρουσιάζονται πληροφορίες που συλλέχθηκαν την περίοδο μεταξύ 10 Μαρτίου και 4 Μαΐου 2015. Μετά το εν λόγω χρονικό διάστημα, διεξήχθη περαιτέρω έρευνα κατά το στάδιο της αναθεώρησης, η οποία όμως αφορούσε μόνο επιλεγμένα θέματα. Εντός του χρονικού πλαισίου και του πεδίου της έρευνας, ελήφθη επίσης υπόψη περιορισμένος αριθμός εξειδικευμένων έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών. Επιπλέον, διεξήχθη σειρά συνεντεύξεων με διάφορες επαφές. Για λόγους ασφαλείας, δεν κατονομάζονται όλες οι επαφές· έπρεπε να γίνει επιλογή ανάμεσα στο να μην ερωτηθούν καθόλου ή στο να αναφερθούν ως «ανώνυμες πηγές». Δεδομένης της αξίας των παρεχόμενων πληροφοριών, προτιμήθηκε η δεύτερη προσέγγιση.

Ποιοτικός έλεγχος

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι συντάκτες τήρησαν τη μεθοδολογία των εκθέσεων για τις ΠΧΚ της EASO, η έκθεση υποβλήθηκε σε αξιολόγηση από ειδικούς στις ΠΧΚ με προέλευση τις χώρες που αναφέρονται ως αξιολογητές στην ενότητα «Ευχαριστίες». Όλα τα σχόλια που διατύπωσαν οι αναθεωρητές συνεκτιμήθηκαν και τα περισσότερα υιοθετήθηκαν στο τελικό κείμενο της παρούσας έκθεσης.

⁽³⁾ Κράτη μέλη της ΕΕ, Νορβηγία και Ελβετία.

1. Γενικές πληροφορίες για τη χώρα

1.1 Γεωγραφία

1.1.1 Μορφολογία εδάφους

Το Πακιστάν βρίσκεται στη Νότια Ασία και συνορεύει δυτικά με το Ιράν, νοτιοανατολικά με την Ινδία, βορειοδυτικά με το Αφγανιστάν και βορειοανατολικά με την Κίνα. Στα νότια βρέχεται από την Αραβική Θάλασσα. Οι οροσειρές των Ιμαλαΐων, των Καρακορούμ και του Χίντου Κους σχηματίζουν τα υψίπεδα Χιμπέρ Παχτούνκουα (ΚΡ) και Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν στα βόρεια της χώρας ⁽⁴⁾. Ο Ινδός ποταμός και οι παραπόταμοί του διασχίζουν κυρίως τις ανατολικές και νότιες περιοχές του Πακιστάν ⁽⁵⁾. Η χώρα καταλαμβάνει συνολική επιφάνεια 796 095 τ.χλμ. και η ακτογραμμή της εκτείνεται σε μήκος 1 046 χλμ. ⁽⁶⁾.

1.1.2 Κλίμα

Το κλίμα του Πακιστάν είναι ημίξηρο και χαρακτηρίζεται γενικά από θερμά καλοκαίρια και ψυχρούς χειμώνες. Υπάρχουν τέσσερις εποχές, η έναρξη και η διάρκεια των οποίων διαφέρει από τόπο σε τόπο: δροσερός, ξηρός χειμώνας από τον Δεκέμβριο έως τον Φεβρουάριο, ζεστή, ξηρή άνοιξη από τον Μάρτιο έως τον Μάιο, βροχερό πολύ ζεστό καλοκαίρι από τον Ιούνιο έως τον Σεπτέμβριο και η εποχή των μουσώνων τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο. Οι θερμοκρασίες στην πρωτεύουσα Ισλαμαμπάντ κυμαίνονται από 2 °C τον Ιανουάριο έως 40 °C τον Ιούνιο ⁽⁷⁾.

1.1.3 Διοικητική διαίρεση

Το Πακιστάν (επίσημη ονομασία: Ισλαμική Δημοκρατία του Πακιστάν) διαιρείται σε τέσσερις επαρχίες — Μπαλουχιστάν, Χιμπέρ Παχτούνκουα (ΚΡ), Πουντζάμπ και Σιντ— και δύο επικράτειες — τις Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA) και την Περιφέρεια της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ ⁽⁸⁾. Οι Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA) αποτελούνται από επτά φυλετικές ζώνες: Μπαζαούρ, Χιμπέρ, Κουράμ, Ορακζάι, Μοχμάντ, Βόρειο Βαζιριστάν και Νότιο Βαζιριστάν ⁽⁹⁾. Η υπό πακιστανική διοίκηση διαφιλονικούμενη περιοχή του Τζαμού και Κασμίρ υποδιαιρείται σε δύο διοικητικές περιφέρειες: Αζάντ Κασμίρ και Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν ⁽¹⁰⁾. Βλέπε επίσης ενότητα [1.4.2 Ομοσπονδιακό σύστημα](#).

1.1.4 Πόλεις

Ισλαμαμπάντ

Πρωτεύουσα του Πακιστάν είναι το Ισλαμαμπάντ. Η πόλη ξεκίνησε να χτίζεται το 1961. Είναι συμπαγής και εκτείνεται σε έκταση 65 τ.χλμ. Η Περιφέρεια της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ (ICT), που τελεί υπό τη διοίκηση της Ομοσπονδιακής κυβέρνησης ⁽¹¹⁾, χωρίζεται σε οκτώ ζώνες: διοικητική, διπλωματική, οικιστική, θεσμική, βιομηχανική και εμπορική ζώνη, ζώνη πρασίνου και εθνικό πάρκο ⁽¹²⁾. Η πόλη του Ισλαμαμπάντ υποδιαιρείται σε πέντε βασικές ζώνες: οι ζώνες I και II είναι κατά κύριο λόγο οικιστικές. Οι ζώνες χωρίζονται σε τομείς, οι οποίοι προσδιορίζονται με ένα γράμμα (από το Α έως το Ι) και έναν αριθμό. Η ζώνη III περιλαμβάνει κυρίως τους λόφους Μαργκάλα και το Εθνικό Πάρκο των λόφων Μαργκάλα. Η ζώνη IV (η μεγαλύτερη της περιοχής) και η ζώνη V περιλαμβάνουν το Πάρκο του Ισλαμαμπάντ και τις προαστιακές περιοχές της πόλης ⁽¹³⁾.

⁽⁴⁾ Pakistan Tourism Development Corporation, *Pakistan, Landscape, location and geography*, n.d.

⁽⁵⁾ National Geographic, *Pakistan Facts*, [website] n.d.

⁽⁶⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽⁷⁾ US Library of Congress, *Pakistan: A Country Study*, 1994.

⁽⁸⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽⁹⁾ FATA, [website] n.d.

⁽¹⁰⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽¹¹⁾ ICTA, [website] n.d.

⁽¹²⁾ Encyclopaedia Britannica, *Islamabad, National Capital, Pakistan*, updated 31 July 2013.

⁽¹³⁾ Islamabad the Capital, *Zones in Islamabad*, n.d.

Ραβαλπίντι

Η Ραβαλπίντι, την οποία οι ντόπιοι αποκαλούν «Πίντι», βρίσκεται 14 χλμ. βορειοανατολικά του Ισλαμαμπάντ και εκτείνεται σε έκταση 5 286 τ.χλμ. ⁽¹⁴⁾. Η πόλη υποδιαιρείται σε επτά *tehsil* (υποπεριφέρειες): Gujjar Khan, Kallar Syedan, Kahuta, Kottli Sattian, Murree, Ραβαλπίντι και Taxila. Στην πόλη βρίσκεται το γενικό επιτελείο των ενόπλων δυνάμεων του Πακιστάν ⁽¹⁵⁾, καθώς και ο Διεθνής Αερολιμένας Ισλαμαμπάντ ⁽¹⁶⁾.

Καράτσι

Το Καράτσι βρίσκεται στο νότιο Πακιστάν και είναι η πρωτεύουσα της επαρχίας Σιντ. Είναι η μεγαλύτερη σε έκταση πόλη της χώρας —591 τ.χλμ.— και ο βασικότερος λιμένας ⁽¹⁷⁾, ενώ αποτελεί την οικονομική και εμπορική πρωτεύουσα της χώρας. Το Καράτσι χωρίζεται σε έξι περιφέρειες: Ανατολική, Δυτική, Κεντρική, Νότια, Malir και Korangi ⁽¹⁸⁾.

Λαχώρη

Η Λαχώρη είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του Πακιστάν (404 τ.χλμ. ⁽¹⁹⁾) και πρωτεύουσα της επαρχίας Πουντζάμπ ⁽²⁰⁾. Η πόλη, γνωστή και ως «Πόλη των Κήπων» ή «Κήποι των Μουγκάλ», μετά την Αυτοκρατορία των Μουγκάλ (1524 έως 1752), διαθέτει πλήθος μνημείων και κτηρίων που απηχούν την πολιτιστική πολυμορφία στην αρχιτεκτονική της ⁽²¹⁾. Αποτελεί κορυφαίο εμπορικό, τραπεζικό και βιομηχανικό κέντρο και διαθέτει εκτεταμένο σιδηροδρομικό και αεροπορικό δίκτυο με συνδέσεις προς άλλες μεγάλες πόλεις ⁽²²⁾.

1.1.5 Μεταφορές

Το Πακιστάν διαθέτει οδικό δίκτυο μήκους 263 775 χλμ. ⁽²³⁾, συμπεριλαμβανομένων 12 131 χλμ. εθνικών οδών και αυτοκινητοδρόμων ⁽²⁴⁾, καθώς και σιδηροδρομικό δίκτυο μήκους 7 791 χλμ. που εξυπηρετεί 781 σιδηροδρομικούς σταθμούς ⁽²⁵⁾. Τα κυριότερα διεθνή αεροδρόμια της χώρας είναι τα εξής: Allama Iqbal, Λαχώρη· Bacha Khan, Πεσαβάρ· Μπεναζίρ Μπούτο, Ραβαλπίντι (που εξυπηρετεί επίσης το Ισλαμαμπάντ)· Φαΐσαλαμπάντ· Jinnah, Καράτσι· Μουλτάν και Κουέτα. Άλλα διεθνή αεροδρόμια είναι επίσης τα εξής: Bahawalpur, D.G. (Dera Ghazi Khan, Gawadar, Rahim Yar Khan και Turbat ⁽²⁶⁾). Η χώρα διαθέτει τρεις μεγάλους λιμένες στο Καράτσι, το Μπιν Κασίμ και το Γκουαντάρ ⁽²⁷⁾.

1.2 Δημογραφία

1.2.1 Πληθυσμός

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο πληθυσμός του Πακιστάν ανερχόταν σε 196 174 380 κατοίκους (άνδρες: 100 749 556, γυναίκες: 95 424 824) τον Ιούλιο του 2014. Οι μεγαλύτερες αστικές περιοχές του Πακιστάν (σε παρένθεση ο εκτιμώμενος πληθυσμός το 2014) είναι η πρωτεύουσα Ισλαμαμπάντ (1,297 εκατ.), η Ραβαλπίντι (2,432 εκατ.), το Καράτσι (16,126 εκατ.), η Λαχώρη (8,5 εκατ.), το Φαΐσαλαμπάντ (3,460 εκατ.), η Γκουτζρανβάλα (2,053 εκατ.) και το Μουλτάν (1,874 εκατ.) ⁽²⁸⁾.

⁽¹⁴⁾ City District Government Rawalpindi, [website] n.d.

⁽¹⁵⁾ City District Government Rawalpindi, [website] n.d.

⁽¹⁶⁾ Punjab Portal, *Rawalpindi*, n.d.

⁽¹⁷⁾ Encyclopaedia Britannica, *Karachi, Pakistan*, last updated 9 June 2014.

⁽¹⁸⁾ KMC [website] n.d.

⁽¹⁹⁾ Punjab Portal, *Lahore*, n.d.

⁽²⁰⁾ Encyclopaedia Britannica, *Lahore, Pakistan*, last updated 6 September 2013.

⁽²¹⁾ AKDN, *Pakistan: Conservation and Development in Gilgit-Baltistan and the Punjab*, n.d.

⁽²²⁾ Encyclopaedia Britannica, *Lahore, Pakistan*, last updated 6 September 2013.

⁽²³⁾ GoP, Ministry of Finance, *Highlights Pakistan Economic Survey 2013-14*, p. 13.

⁽²⁴⁾ NHA, *PSDP and Highways/Motorways Network*, n.d.

⁽²⁵⁾ Pakistan Tourism Development Corporation, *Pakistan*, n.d.

⁽²⁶⁾ PCAA [website], n.d.

⁽²⁷⁾ Pakistan Tourism Development Corporation, *Pakistan*, n.d.

⁽²⁸⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

Παρότι τα δύο τρίτα του πληθυσμού ζουν σε αγροτικές περιοχές, το Πακιστάν έχει τον μεγαλύτερο αστικό πληθυσμό στη Νότια Ασία, ήτοι περίπου 58 εκατ. (2008). Υπάρχουν περίπου 50 000 χωριά με πληθυσμό κάτω των 10 000 κατοίκων, περίπου 450 μικρές πόλεις με πληθυσμό κάτω των 100 000 κατοίκων και επτά μεγάλα αστικά κέντρα —Φαϊσαλαμπάντ, Γκουτζρανβάλα, Χαϊντεραμπάντ, Μουλτάν, Πεσαβάρ, Κουέτα και Ραβαλπίντι— με πληθυσμό άνω του ενός εκατομμυρίου κατοίκων ⁽²⁹⁾.

1.2.2 Εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες

Οι κυριότερες εθνοτικές ομάδες του Πακιστάν είναι οι Παντζάμπι (44,68 %), οι Παστούν (15,42 %), οι Σίντι (14,1 %), οι Σαραϊκί (8,38 %), οι Μοχατζίρ (7,57 %), οι Μπαλόχ [Βελούχοι] (3,57 %) και άλλοι (6,28 %) ⁽³⁰⁾. Σύμφωνα με την απογραφή του 1998, το 95 % του πληθυσμού του Πακιστάν είναι μουσουλμάνοι, εκ των οποίων το 75 % περίπου είναι σουνίτες και το 25 % σίιτες ⁽³¹⁾. Τα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των Αχμαντί στο Πακιστάν παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις μεταξύ 600 000 ⁽³²⁾ έως 2-4 εκατομμυρίων. Οι ινδουιστές, οι χριστιανοί, οι παρσί/ζωροαστριστες, οι μπαχάι, οι σιχ, οι βουδιστές και άλλοι αποτελούν επίσης ένα 5 % του πληθυσμού ⁽³³⁾.

1.2.3 Γλώσσα

Εθνική γλώσσα είναι η ούρντου, ενώ ως επίσημη γλώσσα χρησιμοποιείται και η αγγλική ⁽³⁴⁾. Μολονότι η ούρντου ομιλείται ως πρώτη γλώσσα από μόλις 8 % των Πακιστανών, υπολογίζεται ότι περίπου 80-90 % των κατοίκων χρησιμοποιούν την ούρντου ως δεύτερη γλώσσα για τις καθημερινές τους συναλλαγές, καθιστώντας την εικονική *lingua franca* σε εθνικό επίπεδο ⁽³⁵⁾. Άλλες κύριες γλώσσες του Πακιστάν είναι η πουντζάμπι (48 %), η σίντι (12 %), η σαραϊκή (διάλεκτος της πουντζάμπι — 10 %), η πάστο (8 %), η βελουχική (3 %), η χίντκο (2 %), η μπραχούι (1 %) ⁽³⁶⁾.

1.3 Σύντομη ιστορία

1.3.1 Πριν από την ανεξαρτησία

Ανά τους αιώνες, οι εύφορες πεδιάδες του Ινδού ποταμού κατακτήθηκαν και κατοικήθηκαν από διάφορους λαούς. Η περιοχή, που κατοικήθηκε αρχικά από ινδουιστές και βουδιστές, κατακτήθηκε τον 10ο και 11ο αι. από τους μουσουλμάνους, οι οποίοι κατέλαβαν πολλά εδάφη της περιοχής. Στους αιώνες που ακολούθησαν, η περιοχή πέρασε στο Σουλτανάτο του Δελχί και στην Αυτοκρατορία των Μουγκάλ. Όταν στα μέσα του 18ου αι. η περιοχή πέρασε υπό τον έλεγχο της αφγανικής δυναστείας των Ντουράνι Παστούν, το μουσουλμανικό στοιχείο ήταν ήδη κυρίαρχο. Έπειτα από αρκετούς πολέμους το πρώτο μισό του 19ου αι., σχεδόν ολόκληρη η περιοχή της σημερινής Ινδίας και του Πακιστάν πέρασε υπό την εξουσία της βρετανικής Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών. Ο 20ος αι. σηματοδεύτηκε από τη γέννηση του κινήματος για την ανεξαρτησία της Ινδίας. Το 1906 ιδρύθηκε ο Πανινδικός Μουσουλμανικός Σύνδεσμος στην Ντάκα. Σημαντικότερος ηγέτης του αναδείχθηκε ο Μοχάμεντ Αλί Τζίνα, ο οποίος υπήρξε υπέρμαχος της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου κράτους για τους μουσουλμάνους της Ινδίας ⁽³⁷⁾.

1.3.2 Από ντομίνιον σε δημοκρατία

Στις 14 Αυγούστου 1947 το Πακιστάν ανακηρύχθηκε ντομίνιον (αυτοκυβέρνητη πολιτεία) της Κοινοπολιτείας με γενικό διοικητή τον Μοχάμεντ Αλί Τζίνα. Μετά τη διάσπαση της Βρετανικής Ινδίας σε Ινδία και Πακιστάν, η Βεγγάλη και το Πουντζάμπ μοιράστηκαν μεταξύ των δύο χωρών και μόνο η επαρχία του Μπαλουχιστάν, η επαρχία των βορειοδυτικών συνόρων και η επαρχία Σιντ προσαρτήθηκαν ακέραιες στο Πακιστάν. Το πριγκιπάτο του Κασμίρ προσαρτήθηκε στην Ινδία, εξέλιξη που δεν έγινε δεκτή από τη μουσουλμανική πλειονότητα του πληθυσμού. Μια

⁽²⁹⁾ UN Habitat, *Country Programme Document, Pakistan, 2008-2009*, p. 8.

⁽³⁰⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽³¹⁾ US DOS, *International Religious Freedom Report for 2013, Pakistan*, 28 July 2014.

⁽³²⁾ Al Jazeera, *Pakistan's Ahmadiyya: An 'absence of justice'*, 7 August 2014.

⁽³³⁾ US DOS, *International Religious Freedom Report for 2013, Pakistan*, 28 July 2014.

⁽³⁴⁾ Pakistan, *Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*, 1973.

⁽³⁵⁾ Gregory, S., *Review of the UKBA Country of Origin Report for Pakistan (Report dated 17 January 2011) for the IAGCI*, 26 April 2011, p. 3.

⁽³⁶⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽³⁷⁾ Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, 2001, pp. 1-74; Schofield, V., *Kashmir in Conflict. India, Pakistan and the Unending War*, 2004, pp. 1-26; Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, 2003, pp. 1-43; US Library of Congress, *Pakistan: A Country Study*, 1994.

εισβολή των Παστούν στο Κασμίρ στάθηκε αφορμή για να παρέμβει ο ινδικός στρατός, γεγονός που οδήγησε στον πρώτο ινδοπακιστανικό πόλεμο (22 Οκτωβρίου 1947). Μετά την κατάπαυση του πυρός (2 Ιανουαρίου 1949), αποφασίστηκε μια προσωρινή οριοθέτηση των συνόρων, που μετέπειτα έγινε γνωστή ως Γραμμή Ελέγχου. Η οικονομική κατάσταση του νεότευκτου κράτους του Πακιστάν ήταν εξαιρετικά δεινή, ενώ σε πολιτικό επίπεδο μόνιμο διακύβευμα αποτελούσε η διατήρηση της σταθερότητας. Τον Σεπτέμβριο του 1948, πεθαίνει ο Τζίνα. Έξι χρόνια αργότερα, ο Μουσουλμανικός Σύνδεσμος γνωρίζει συντριπτική ήττα από την ενωμένη αντιπολίτευση στις εκλογές της Βεγγάλης στο Ανατολικό Πακιστάν, γεγονός που μαρτυρά τον αυξανόμενο πολιτικό διχασμό μεταξύ Ανατολικού και Δυτικού Πακιστάν. Το 1956 θεσπίζεται νέο σύνταγμα που ανακηρύσσει το Πακιστάν ισλαμική δημοκρατία ⁽³⁸⁾.

1.3.3 Πρώτη στρατιωτική περίοδος

Τον Οκτώβριο του 1958 ο στρατός οργάνωσε πραξικόπημα. Τα πολιτικά κόμματα καταργήθηκαν, το σύνταγμα καταλύθηκε και επιβλήθηκε στρατιωτικός νόμος. Ο στρατηγός Μοχάμαντ Αγιούμπ Χαν, διοικητής των ενόπλων δυνάμεων της χώρας, έγινε πρωθυπουργός και σύντομα ανέλαβε την προεδρία του Πακιστάν. Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Αγιούμπ Χαν, υπήρξε εύλογη οικονομική ανάπτυξη ιδίως στον μεταποιητικό κλάδο, ωστόσο η σαφής ανισορροπία μεταξύ του ανατολικού και του δυτικού τμήματος της χώρας συνεχίστηκε. Τα ποσοστά της φτώχειας στο Ανατολικό Πακιστάν αυξήθηκαν, την ώρα που το Δυτικό Πακιστάν γνώριζε οικονομική ανάπτυξη. Το 1965 ξέσπασε νέος πόλεμος με την Ινδία για την περιοχή του Κασμίρ, ο οποίος όμως έληξε σύντομα με τη σύναψη συνθήκης ειρήνης μεταξύ των δύο χωρών. Στη Βεγγάλη, έκανε την εμφάνισή του ένας νέος εθνικιστικός σχηματισμός, ο Σύνδεσμος Awami, που αναδείχθηκε σε κυρίαρχη πολιτική δύναμη. Οι φωνές κατά του απολυταρχικού στρατιωτικού καθεστώτος του προέδρου Αγιούμπ Χαν άρχισαν να πληθαίνουν, με αποτέλεσμα τον Φεβρουάριο του 1969 να ανακοινώσει ότι δεν θα έθετε υποψηφιότητα στις προεδρικές εκλογές του 1970. Έναν μήνα αργότερα, παρέδωσε την εξουσία στον στρατηγό Αγά Μοχάμαντ Γιαχία Χαν, ο οποίος ανέλαβε την προεδρία. Στις γενικές εκλογές του 1970, ο Σύνδεσμος Awami, υπό την ηγεσία του Μουτζιμππούρ Ραχμάν, συγκέντρωσε την πλειοψηφία των εδρών της Συνέλευσης (167 σε σύνολο 300 εδρών). Στο δυτικό τμήμα της χώρας, το Λαϊκό Κόμμα του Πακιστάν (PPP) του Ζούλφικαρ Αλί Μπούτο, ενός Σίντι σίιτη ευγενούς, κατέλαβε 83 έδρες. Ο Μουτζιμππούρ Ραχμάν διεκδίκησε εκτεταμένη αυτονομία, αίτημα που ήταν αδύνατο να γίνει δεκτό από τον Γιαχία Χαν. Τα στρατεύματα του Δυτικού Πακιστάν εισέβαλαν στο Ανατολικό Πακιστάν, όπου ξέσπασαν εκτεταμένες συγκρούσεις μεταξύ του στρατού και των μαχητών οπαδών του Συνδέσμου Awami. Τον Δεκέμβριο του 1971, μετά την ένοπλη επέμβαση της Ινδίας η πολεμική διαμάχη έληξε και το Ισλαμαμπάντ αναγκάστηκε να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της νέας δημοκρατίας του Μπανγκλαντές ⁽³⁹⁾.

1.3.4 Ζούλφικαρ Αλί Μπούτο

Αναλαμβάνοντας την ευθύνη για την ήττα και τη διάσπαση του Πακιστάν, ο πρόεδρος Γιαχία παραιτήθηκε αφήνοντας τον Μπούτο αδιαμφισβήτητο ηγέτη του πρώην Δυτικού Πακιστάν. Το 1973 ψηφίστηκε νέο σύνταγμα και ο Μπούτο έγινε πρωθυπουργός του Πακιστάν. Έναν χρόνο μετά, η βουλή θέσπισε νόμο που χαρακτήριζε τους Αχμαντί μη μουσουλμάνους. Στις εκλογές του 1977, η αναμέτρηση κρίθηκε μεταξύ του PPP του Μπούτο και της συμμαχίας της αντιπολίτευσης που ήταν υπέρ της ενίσχυσης του ισλαμισμού. Παρότι το PPP συγκέντρωσε την πλειοψηφία, ξέσπασαν βίαιες ταραχές σε πολλές περιοχές της χώρας ⁽⁴⁰⁾.

1.3.5 Δεύτερη στρατιωτική περίοδος

Στις 5 Ιουλίου 1977 ο αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων, στρατηγός Μοχάμαντ Ζία ουλ Χακ, επέβαλε στρατιωτικό νόμο, σηματοδοτώντας την αρχή μιας νέας περιόδου στρατιωτικής κυριαρχίας στη χώρα. Σύντομα ανέλαβε καθήκοντα προέδρου και μεθόδευσε την καταδίκη του Μπούτο σε θάνατο. Με στόχο την επίτευξη μεγαλύτερης λαϊκής στήριξης προς την ηγεσία του, ο Ζία προσχώρησε στις τάξεις των ισλαμιστών και θέσπισε νέο κώδικα βασισμένο στον ισλαμικό νόμο. Οι εκλογές του 1979 αναβλήθηκαν επ' αόριστον, τα πολιτικά κόμματα και οι απεργίες καταργήθηκαν και επιβλήθηκε αυστηρή λογοκρισία στον Τύπο. Η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν το 1979 είχε σοβαρές επιπτώσεις για το Πακιστάν. Έχοντας τη στήριξη των ΗΠΑ και αρκετών μουσουλμανικών χωρών,

⁽³⁸⁾ Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, 2001, pp.75-211; New Encyclopedia Britannica (The), Pakistan, 1990, pp. 388-390; Schofield, V., *Kashmir in Conflict. India, Pakistan and the Unending War*, 2004, pp. 27-72; Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, 2003, pp. 45-66.

⁽³⁹⁾ Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015, pp. 14-16; Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, 2001, pp. 212-430; New Encyclopedia Britannica (The), *Pakistan*, 1990, p. 390; Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, 2003, pp. 68-123.

⁽⁴⁰⁾ Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015, pp. 16-18; Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, 2001, pp. 431-578; New Encyclopedia Britannica (The), *Pakistan*, 1990, p. 390; Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, 2003, pp. 130-160.

ο Ζία παρείχε υποστήριξη στους αφγανούς μουτζαχεντίν που αντιστέκονταν στη σοβιετική επιρροή και τάσσονταν υπέρ μιας ευρύτερης πολιτικής εξισλαμισμού. Λόγω των συγκρούσεων, εκατομμύρια αφγανοί πρόσφυγες κατέφυγαν στο Πακιστάν. Τον Αύγουστο του 1988 ο πρόεδρος Ζία Ουλ Χακ σκοτώθηκε όταν το αεροσκάφος στο οποίο επέβαινε συνετρίβη μυστηριωδώς ⁽⁴¹⁾.

1.3.6 Μια δεκαετία πολιτικής διακυβέρνησης

Τον Νοέμβριο του 1988 διεξήχθησαν οι πρώτες ελεύθερες εθνικές εκλογές στο Πακιστάν έπειτα από διάστημα 10 και πλέον χρόνων. Νικητής με σημαντική διαφορά αναδείχθηκε το PPP, υπό την ηγεσία της Μπενάζιρ Μπούτο, κόρης του Ζούλφικαρ Αλί Μπούτο. Η Μπούτο σχημάτισε κυβέρνηση συνασπισμού και έγινε πρωθυπουργός της χώρας. Το 1989 οι σχέσεις με τις ΗΠΑ άρχισαν να οξύνονται αφού κατέστη προφανές ότι το Πακιστάν είχε προχωρήσει μυστικά στην ανάπτυξη πυρηνικής ενέργειας. Σε οικονομικό επίπεδο, το Πακιστάν εισήλθε σε περίοδο στασιμότητας. Το PPP ηττήθηκε στις εκλογές του 1990 από τη δεξιά συντηρητική συμμαχία υπό την ηγεσία του Μουχάμαντ Ναουάζ Σαρίφ. Ο Σαρίφ εφάρμοσε πολιτική οικονομικής ελευθέρωσης, αδυνατώντας ωστόσο να αποκαταστήσει την οικονομία της χώρας. Η Μπενάζιρ Μπούτο επέστρεψε στην εξουσία μετά τις εκλογές του 1992 και δρομολόγησε ένα πρόγραμμα εθνικοποίησης. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, το Πακιστάν άρχισε να παρέχει υποστήριξη στους Ταλιμπάν, ένα φονταμενταλιστικό κίνημα των Παστούν που είχε διεισδύσει στο Αφγανιστάν. Τελικά, το Πακιστάν έγινε μία από τις τρεις χώρες παγκοσμίως που αναγνώρισαν τον Μουλά Μοχάμεντ Ομάρ ως νόμιμο ηγέτη του Αφγανιστάν. Το PPP έχασε στις εκλογές του 1997 και ο Σαρίφ ανέλαβε και πάλι πρωθυπουργός της χώρας. Το 1999 ομάδες μαχητών με την υποστήριξη του Πακιστάν ενεπλάκησαν σε σφοδρές συγκρούσεις με ινδικά στρατεύματα στο Καρτζίλ στη Γραμμή Ελέγχου. Το περιστατικό παρ' ολίγον να εξελιχθεί σε γενικευμένη σύρραξη, ενώ προκάλεσε ένταση στις σχέσεις του Σαρίφ με τη στρατιωτική ηγεσία ⁽⁴²⁾.

1.3.7 Τρίτη στρατιωτική περίοδος

Στις 12 Οκτωβρίου 1999 ο Σαρίφ επιχειρήσε να απομακρύνει από την ηγεσία του στρατού τον στρατηγό Περβέζ Μουσάραφ, γεγονός που οδήγησε στην ανατροπή του από τους στρατιωτικούς με πραξικόπημα. Ο Σαρίφ συνελήφθη και, λίγο αργότερα, εκδιώχθηκε στη Σαουδική Αραβία. Ο στρατηγός Μουσάραφ αυτοανακηρύχθηκε πρόεδρος της χώρας, σηματοδοτώντας έτσι την αρχή της τρίτης περιόδου στρατιωτικής διακυβέρνησης στην πολιτική ιστορία του Πακιστάν. Η οικονομική πολιτική στράφηκε προς την ελευθέρωση και τις ιδιωτικοποιήσεις. Το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1999 διέρρηξε τους δεσμούς της χώρας με τη Δύση. Η απομόνωση αυτή τερματίστηκε μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, όταν ο πρόεδρος Μουσάραφ υποστήριξε τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν ⁽⁴³⁾. Ένας ακόμη παράγοντας που συνετέλεσε στην άρση της απομόνωσης της χώρας ήταν η διπλωματική παρέμβαση των ΗΠΑ για την αποτροπή του κινδύνου πυρηνικής σύγκρουσης μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν το 2002 λόγω της κρίσης στο Κασμίρ ⁽⁴⁴⁾. Μέσω σειράς νομοθετικών μέτρων, ο Μουσάραφ διέυρνε τις εξουσίες που κατείχε ο πρόεδρος στο Πακιστάν. Η υποστήριξη προς την εκστρατεία των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν πυροδότησε σφοδρές αντιδράσεις από ακροδεξιές θρησκευτικές ομάδες. Τα εναπομείναντα μέλη των Ταλιμπάν, της Αλ Κάιντα και συνδεδεμένων μορφωμάτων είχαν καταφέρει να διεισδύσουν στη χώρα εκμεταλλευόμενα τα διάτρητα σύνορα μεταξύ Πακιστάν και Αφγανιστάν και υποκινούσαν την αντίσταση κατά της ηγεσίας της χώρας στις ανατολικές περιοχές των φυλών. Παράλληλα, οι θρησκευτικές εντάσεις κλιμακώνονταν. Η θέση του προέδρου Μουσάραφ αποδυναμώθηκε ακόμη περισσότερο το 2007, λόγω της παρατεταμένης σύγκρουσής του με τον πρόεδρο του Ανώτατου Δικαστηρίου, Ιφτιχάρ Τσόντρι. Την ίδια χρονιά, οι εκδιωχθέντες Μπενάζιρ Μπούτο και Ναουάζ Σαρίφ επέστρεψαν στο Πακιστάν και άρχισαν να οργανώνουν τους υποστηρικτές τους ενόψει των εκλογών του 2008. Στις 27 Δεκεμβρίου 2007 η Μπενάζιρ Μπούτο δολοφονήθηκε στη διάρκεια προεκλογικής της συγκέντρωσης στη Ραβαλπίντι. Δύο μήνες αργότερα, το κόμμα της, το Λαϊκό Κόμμα του Πακιστάν, αναδείχθηκε νικητής στις εκλογές ⁽⁴⁵⁾.

⁽⁴¹⁾ Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015, pp. 18-20; Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, 2001, pp. 579-710; New Encyclopedia Britannica (The), Volume 25, *Pakistan*, 1990, p. 391; Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, 2003, pp. 163-202.

⁽⁴²⁾ Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015, pp. 20-24; Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, 2001, pp. 711-848; Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, 2003, pp. 204-257.

⁽⁴³⁾ Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015, pp. 24-30; Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, 2001, pp. 849-940; Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, 2003, pp. 259-348.

⁽⁴⁴⁾ Hussain Zahid, *Frontline Pakistan, The struggle with militant Islam*, 2007, pp. 110-111.

⁽⁴⁵⁾ Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015, pp. 24-30; Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, 2001, pp. 849-940; Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, 2003, pp. 259-348.

1.3.8 Πρόσφατες εξελίξεις

Ο Γιουσουφ Ράζα Γκιλάνι, κορυφαίο στέλεχος του PPP, εξελέγη πρωθυπουργός στις αρχές του 2008 και στους μήνες που ακολούθησαν εργάστηκε για την αποπομπή του προέδρου Μουσάραφ. Τελικά, τον Αύγουστο του 2008 ο Μουσάραφ παραιτήθηκε. Στην προεδρία της χώρας τον διαδέχθηκε ο Ασίζ Ζαρντάρι, σύζυγος της δολοφονηθείσας Μπενάζιρ Μπούτο. Η εξουσία μεταβιβάστηκε και πάλι από τον πρόεδρο στον πρωθυπουργό με την 18η αναθεώρηση του συντάγματος, που ψηφίστηκε ομόφωνα από το κοινοβούλιο ⁽⁴⁶⁾.

Η νέα κυβέρνηση κλήθηκε να αντιμετωπίσει πολλά προβλήματα σε πολλαπλά μέτωπα. Στο Μπαλουχιστάν, σημειώθηκε αποσχιστική εξέγερση μετά τον βίαιο θάνατο του φυλάρχου Ναουάμπ Άκμπαρ Μπούγκτι. Ακόμη πιο τεταμένη ήταν η κατάσταση στις ανατολικές περιοχές των φυλών, όπου το Κίνημα των Ταλιμπάν του Πακιστάν (Tehrik-e-Taliban Pakistan — TTP) κατάφερε να καταλάβει μεγάλα τμήματα εδάφους. Η αντεπίθεση του πακιστανικού στρατού με στόχο την απώθησή τους από την επαρχία ΚΡ και την ανακατάληψη των εδαφών προκάλεσε εκτεταμένες καταστροφές και δημιούργησε κύμα προσφύγων. Οι Ταλιμπάν εξαπέλυσαν επίσης τρομοκρατικές επιθέσεις στο εσωτερικό του Πακιστάν. Την ίδια εποχή, η χώρα δοκιμαζόταν από την ολόενα και αυξανόμενη θρησκευτική βία. Τον Νοέμβριο του 2008, η Lashkar-e-Taiba (LeT), εξτρεμιστική οργάνωση που είχε διασυνδέσεις με τη στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών του Πακιστάν, διεξήγαγε μια συντονισμένη τρομοκρατική επίθεση μεγάλης κλίμακας στη Βομβάη της Ινδίας. Τον Μάιο του 2011 οι ειδικές δυνάμεις των ΗΠΑ σκότωσαν τον αρχηγό της Αλ Κάιντα, Οσάμα Μπιν Λάντεν, κατά τη διάρκεια επιδρομής στο Αμποταμπάντ, χωρίς να ενημερώσουν εκ των προτέρων το Ισλαμαμπάντ. Παράλληλα, οι ΗΠΑ αύξησαν τον αριθμό επιθέσεων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη με στόχο την εξόντωση τρομοκρατών στις περιοχές των φυλών του Πακιστάν. Τον Απρίλιο του 2012 ο πρωθυπουργός Γκιλάνι παραιτήθηκε υπό το βάρος κατηγοριών για διαφθορά ⁽⁴⁷⁾. Στις εκλογές της 11ης Μαΐου 2013, το συντηρητικό κόμμα PML(N) συγκέντρωσε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ο Ναουάζ Σαρίφ εξελέγη για τρίτη φορά πρωθυπουργός ⁽⁴⁸⁾.

Οι αρχικές προσπάθειες διαπραγμάτευσης με τους Ταλιμπάν ναυάγησαν λόγω των συνεχιζόμενων βιαιοτήτων ⁽⁴⁹⁾. Οι στρατιωτικές επεμβάσεις κατά των Ταλιμπάν στις Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA) προκάλεσαν νέο κύκλο τρομοκρατικών επιθέσεων, με αποκορύφωμα την αιματηρή επίθεση σε δημόσιο σχολείο για παιδιά στρατιωτικών στην Πεσαβάρ τον Δεκέμβριο του 2014, που στοίχισε τη ζωή σε 145 άτομα, ανάμεσά τους 132 μαθητές ⁽⁵⁰⁾. Το 2015 οι πακιστανικές δυνάμεις διεξήγαγαν στρατιωτικές επιχειρήσεις με στόχο την εξάλειψη των θυλάκων των Ταλιμπάν στο Βόρειο Βαζιριστάν ⁽⁵¹⁾.

1.4 Πολιτειακή και πολιτική οργάνωση

1.4.1 Κοινοβούλιο, κυβέρνηση και όργανα διοίκησης

Σύνταγμα

Σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1973, το Πακιστάν είναι ομοσπονδιακή δημοκρατία με επίσημη θρησκεία του κράτους το Ισλάμ ⁽⁵²⁾. Το Σύνταγμα θέσπισε κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης. Αρχηγός του κράτους είναι ο πρόεδρος και επικεφαλής της κυβέρνησης ο πρωθυπουργός. Το κοινοβούλιο απαρτίζεται από δύο σώματα, τη Γερουσία και την Εθνική Συνέλευση ⁽⁵³⁾. Το Σύνταγμα του 1973 έχει αναθεωρηθεί μέχρι σήμερα 21 φορές ⁽⁵⁴⁾.

⁽⁴⁶⁾ Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015, pp. 30-32; Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, pp. 3-83, pp. 405-477; Ahmed, Rashid, *Pakistan on the Brink*, 2013, pp. 1-256.

⁽⁴⁷⁾ Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015, pp. 30-32; Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, pp. 3-83, pp. 405-477; Ahmed, Rashid, *Pakistan on the Brink*, 2013, pp. 1-256.

⁽⁴⁸⁾ Washington Post (The), Nawaz Sharif is formally elected prime minister of Pakistan, 5 June 2013.

⁽⁴⁹⁾ Reuters, *Peace Talks between Pakistan and Taliban collapse after killings*, 17 February 2014.

⁽⁵⁰⁾ BBC, *Pakistan School Attack: PM Sharif vows to end 'terrorism'*, 17 December 2014.

⁽⁵¹⁾ RFE/RL, *Pakistan Military Says five Militants, One Soldier Killed in Clash*, 20 February 2015.

⁽⁵²⁾ CIDOB, *International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan*, 7 April 2012, p. 1.

⁽⁵³⁾ EU EOM, *Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013*, July 2013, p. 13.

⁽⁵⁴⁾ Pakistan, *Constitution (Twenty-First Amendment) Act*, 2015; CIDOB, *International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan*, 7 April 2012, p. 1.

Η 18η αναθεώρηση του Συντάγματος, που ψηφίστηκε τον Απρίλιο του 2010, κατήργησε το μεγαλύτερο μέρος των συνταγματικών αλλαγών που θεσπίστηκαν από τα στρατιωτικά καθεστώτα, άλλαξε επισήμως την ονομασία της Επαρχίας των βορειοδυτικών συνόρων σε Χιμπέρ Παχτούνκουα και παραχώρησε μεγαλύτερη αυτονομία στις επαρχίες ⁽⁵⁵⁾.

Εκτελεστική εξουσία

Ο πρόεδρος

Σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1973, αρχηγός του κράτους είναι ο πρόεδρος. Πρόεδρος μπορεί να εκλεγεί όποιος είναι μουσουλμάνος πολίτης, έχει συμπληρώσει το 45ο έτος της ηλικίας του και έχει δικαίωμα να εκλεγεί ως μέλος της Εθνικής Συνέλευσης. Ο πρόεδρος εκλέγεται με μυστική ψηφοφορία από σώμα εκλεκτόρων το οποίο απαρτίζεται από τα μέλη της Γερουσίας, της Εθνικής Συνέλευσης και των Επαρχιακών Συνελεύσεων. Ο πρόεδρος εκλέγεται για πενταετή θητεία και επιτρέπεται επανεκλογή του ίδιου προσώπου μία μόνο φορά (ήτοι κατά μέγιστο δύο συνεχόμενες θητείες). Ο πρόεδρος διορίζει τον Γενικό Εισαγγελέα, τους δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου και των Ανώτερων Δικαστηρίων, καθώς και τον επικεφαλής και τα μέλη της Εκλογικής Επιτροπής.

Ο πρόεδρος δύναται να παυθεί από τα καθήκοντά του λόγω σωματικής ή διανοητικής ανικανότητας και μπορεί να παραπεμφθεί σε δίκη για παραβίαση του συντάγματος ή σοβαρό παράπτωμα. Για την παύση ή αποπομπή του προέδρου, απαιτείται η υποβολή έγγραφης σχετικής πρότασης από την πλειοψηφία οποιουδήποτε εκ των δύο σωμάτων του Κοινοβουλίου. Αν η πρόταση γίνει αποδεκτή με απόφαση που λαμβάνεται από τα δύο τρίτα τουλάχιστον των μελών του Κοινοβουλίου, ο πρόεδρος παύεται από τα καθήκοντά του αμελλητί ⁽⁵⁶⁾.

Η 18η αναθεώρηση του Συντάγματος κατήργησε την εξουσία του προέδρου να διαλύει το Κοινοβούλιο, μεταβιβάζοντας βασικές εκτελεστικές εξουσίες, όπως ο διορισμός της στρατιωτικής ηγεσίας και των δικαστών, στον πρωθυπουργό και το Κοινοβούλιο ⁽⁵⁷⁾.

Ο πρωθυπουργός και το Ομοσπονδιακό Υπουργικό Συμβούλιο

Ο πρωθυπουργός διορίζεται από τον πρόεδρο μεταξύ των μελών της Εθνικής Συνέλευσης και πρέπει να διαθέτει την πλειοψηφία του Κοινοβουλίου. Ο πρωθυπουργός επικουρείται από το Ομοσπονδιακό Υπουργικό Συμβούλιο, τα μέλη του οποίου διορίζονται από τον πρόεδρο με πρόταση του πρωθυπουργού. Το Ομοσπονδιακό Υπουργικό Συμβούλιο απαρτίζεται από τους υπουργούς, τους υφυπουργούς και τους συμβούλους, και τα μέλη του είναι συλλογικώς υπεύθυνα ενώπιον της Συνέλευσης ⁽⁵⁸⁾.

Για τον πλήρη κατάλογο των ομοσπονδιακών υπουργών, υφυπουργών, συμβούλων και ειδικών συμβούλων παρά τω Πρωθυπουργώ, βλέπε δικτυακό τόπο του Υπουργείου Ενημέρωσης, Ραδιοτηλεόρασης και Εθνικής Κληρονομιάς ⁽⁵⁹⁾.

Σύμφωνα με τη 18η αναθεώρηση του Συντάγματος, ο συνολικός αριθμός των μελών του Ομοσπονδιακού Υπουργικού Συμβουλίου, συμπεριλαμβανομένων των υφυπουργών, δεν πρέπει να υπερβαίνει το 11 % του συνολικού αριθμού των εδρών του Κοινοβουλίου. Κατόπιν της εφαρμογής της εν λόγω αναθεώρησης, ο αριθμός των μελών του Ομοσπονδιακού Υπουργικού Συμβουλίου αυξήθηκε σε 49 μέλη κατά μέγιστο, καθώς ο μέγιστος συνολικός αριθμός των μελών του Κοινοβουλίου ανέρχεται σε 446 μέλη (342 μέλη της Εθνικής Συνέλευσης και 104 γερουσιαστές) ⁽⁶⁰⁾.

Ο πρωθυπουργός δύναται να παυθεί από τα καθήκοντά του με πρόταση δυσπιστίας από το 20 % τουλάχιστον του συνολικού αριθμού των μελών της Εθνικής Συνέλευσης. Αν η πρόταση εγκριθεί από την πλειοψηφία του όλου αριθμού των μελών της Εθνικής Συνέλευσης, ο πρωθυπουργός απαλλάσσεται αμέσως από τα καθήκοντά του ⁽⁶¹⁾.

⁽⁵⁵⁾ CIDOB, *International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan*, 7 April 2012, p. 1.

⁽⁵⁶⁾ CIDOB, *International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan*, 7 April 2012, pp. 1, 3.

⁽⁵⁷⁾ RFE/RL, *Pakistan's Constitutional Reform Introduces Sweeping Changes*, 19 April 2010; Guardian (The), *Pakistan's constitutional reform debate overshadowed by amnesty row*, 2 April 2010.

⁽⁵⁸⁾ CIDOB, *International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan*, 7 April 2012, p. 1; National Assembly of Pakistan [website], n.d.

⁽⁵⁹⁾ Ministry of Information, Broadcasting and Heritage, *Federal Cabinet*, n.d.

⁽⁶⁰⁾ Dawn, *18th amendment limits cabinet size*, 15 May 2013.

⁽⁶¹⁾ CIDOB, *International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan*, 7 April 2012, p. 3.

Νομοθετική εξουσία

Το Κοινοβούλιο του Πακιστάν (που ονομάζεται επίσημα *Majlis-i-Shoora*) απαρτίζεται από την Εθνική Συνέλευση (κάτω βουλή) και τη Γερουσία (άνω βουλή) ⁽⁶²⁾.

Η Εθνική Συνέλευση

Τα μέλη της Εθνικής Συνέλευσης εκλέγονται με καθολική ψηφοφορία από τους ενήλικους πολίτες (που έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους για το Πακιστάν) για πέντε έτη, με εξαίρεση την περίπτωση θανάτου, ή πρόωρης παραίτησής τους, ή διάλυσης της Εθνικής Συνέλευσης. Η Εθνική Συνέλευση έχει 342 μέλη, 272 εκ των οποίων εκλέγονται με βάση το πλειοψηφικό σύστημα, ήτοι ο υποψήφιος που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων σε μία εκλογική περιφέρεια εκλέγεται μέλος της Εθνικής Συνέλευσης. Εξήντα από τις 70 εναπομείνουσες έδρες καταλαμβάνονται από γυναίκες, και 10 εξ αυτών προορίζονται για μη μουσουλμανικές μειονότητες. Οι εν λόγω έδρες κατανέμονται με βάση το σύστημα της αναλογικής εκπροσώπησης μεταξύ των κομμάτων που έχουν συγκεντρώσει ποσοστό άνω του 5 % των ψήφων ⁽⁶³⁾.

Οι έδρες κατανέμονται σε κάθε μία εκ των τεσσάρων επαρχιών, στις Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών και στην Περιφέρεια της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ βάσει του πληθυσμού ⁽⁶⁴⁾.

Η Γερουσία

Πρωταρχικός σκοπός της σύστασης της Γερουσίας το 1973 ήταν η εξισορρόπηση των ανισοτήτων στην Εθνική Συνέλευση και η εξασφάλιση ίσης εκπροσώπησης για όλες τις ομόσπονδες ενότητες ⁽⁶⁵⁾.

Τα μέλη της Γερουσίας εκλέγονται από τα μέλη των εκάστοτε Επαρχιακών Συνελεύσεων. Στη Γερουσία εκπροσωπούνται τόσο οι Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA) όσο και η Περιφέρεια της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ (ICT) ⁽⁶⁶⁾.

Η Γερουσία αποτελείται από 104 μέλη εξαετούς θητείας, ωστόσο το μισό του σώματος ανανεώνεται κάθε τρία χρόνια ⁽⁶⁷⁾. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, ο πρόεδρος της Γερουσίας έπεται στη σειρά ανάληψης της προεδρίας της χώρας σε περίπτωση χηρείας της θέσης και μέχρι την επίσημη εκλογή νέου προέδρου ⁽⁶⁸⁾.

Τόσο η Γερουσία όσο και η Εθνική Συνέλευση έχουν δικαίωμα πρότασης και ψήφισης νόμων, πλην των οικονομικών σχεδίων νόμου ⁽⁶⁹⁾. Η συζήτηση και ψήφιση οικονομικών σχεδίων νόμου, συμπεριλαμβανομένου του ετήσιου προϋπολογισμού, εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Εθνικής Συνέλευσης ⁽⁷⁰⁾.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη σύνθεση της Εθνικής Συνέλευσης και της Γερουσίας, βλέπε ενότητα [1.4.5 Εκλογικό σύστημα](#).

1.4.2 Ομοσπονδιακό σύστημα

Από την ανεξαρτησία του το 1947 το Πακιστάν είναι ομοσπονδιακό κράτος, λόγω της ιστορικής κληρονομιάς που άφησε η βρετανική Ινδία, των γεωπολιτικών επιταγών στην περιοχή την περίοδο μεταξύ της ανεξαρτησίας και του 1971, καθώς και των διαφορετικών εθνοτικών και περιφερειακών ιδιαιτεροτήτων ⁽⁷¹⁾.

Οι σχέσεις μεταξύ της ομοσπονδίας και των επαρχιών καθορίζονται στο Μέρος V (Άρθρα 141-159) του Συντάγματος του Πακιστάν ⁽⁷²⁾. Μετά τη θέσπιση της 18ης αναθεώρησης του Συντάγματος, που προβλέπει τη σαφή διάκριση

⁽⁶²⁾ IPU, Pakistan – National Assembly, n.d.

⁽⁶³⁾ CIDOB, International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan, 7 April 2012, p. 2.

⁽⁶⁴⁾ National Assembly of Pakistan [website], n.d.

⁽⁶⁵⁾ Senate of Pakistan [website], n.d.

⁽⁶⁶⁾ CIDOB, International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan, 7 April 2012, p. 2.

⁽⁶⁷⁾ IPU, Pakistan – Senate, updated: 12 March 2015

⁽⁶⁸⁾ CIDOB, International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan, 7 April 2012, p. 2.

⁽⁶⁹⁾ CIDOB, International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan, 7 April 2012, p. 2.

⁽⁷⁰⁾ National Assembly of Pakistan [website], n.d.

⁽⁷¹⁾ Waseem, M., *Federalism in Pakistan*, August 2010, p. 4.

⁽⁷²⁾ Pakistan, Constitution of the Islamic Republic of Pakistan, 12 April 1973.

μεταξύ των αρμοδιοτήτων της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και των επαρχιακών κυβερνήσεων, το μεγαλύτερο μέρος των υπηρεσιών σε τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση, η γεωργία και το οδικό δίκτυο παρέχονται από τις επαρχιακές κυβερνήσεις ⁽⁷³⁾.

Επαρχίες

Σε κάθε επαρχία υπάρχει ένας κυβερνήτης και ένα συμβούλιο υπουργών με έναν επικεφαλής υπουργό, ο οποίος εκλέγεται από την επαρχιακή συνέλευση και διορίζεται από τον κυβερνήτη. Τα μέλη των επαρχιακών συνελεύσεων εκλέγονται με καθολική ψηφοφορία από τους ενήλικους πολίτες ⁽⁷⁴⁾.

Οι τέσσερις επαρχιακές συνελεύσεις εκλέγονται άμεσα και απαρτίζονται από 371 μέλη στην επαρχία Πουντζάμπ, 164 μέλη στην επαρχία Σιντ, 124 μέλη στην επαρχία Χιμπέρ Παχτούνκουα και 51 μέλη στην επαρχία Μπαλουχιστάν. Σε κάθε συνέλευση υπάρχει συγκεκριμένος αριθμός εδρών που προορίζονται για τις γυναίκες και τις θρησκευτικές μειονότητες ⁽⁷⁵⁾.

Όσον αφορά τα αιρετά συμβούλια, το σύστημα τοπικής αυτοδιοίκησης (που θεσπίστηκε για κάθε επαρχία με το Διάταγμα περί τοπικής διοίκησης του 2001) ⁽⁷⁶⁾ βασίζεται στις ομόσπονδες δομές του συστήματος τριών βαθμίδων των περιφερειακών συμβουλίων (*zila*), των συμβουλίων *tehsil* και των κοινοτικών συμβουλίων ⁽⁷⁷⁾.

Φυλετικές περιοχές

Το διοικητικό και νομικό καθεστώς των βορειοδυτικών περιοχών του Πακιστάν διαφέρει από αυτό των υπόλοιπων περιοχών της χώρας. Οι βορειοδυτικές περιοχές διαιρούνται διοικητικά σε επιμέρους περιφέρειες που ονομάζονται πολιτικές ζώνες (Political Agencies) και παραμεθόριες περιοχές (Frontier Regions) και συλλογικά αναφέρονται ως FATA, καθώς και στις ξεχωριστά διοικούμενες υπό περιφερειακή διοίκηση περιοχές των φυλών του Πακιστάν (Provincially Administered Tribal Areas) (PATA) ⁽⁷⁸⁾.

Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA)

Γεωγραφικά, οι ομοσπονδιακά διοικούμενες περιοχές των φυλών (FATA) συνορεύουν στα βόρεια και ανατολικά με την επαρχία Χιμπέρ Παχτούνκουα, στα δυτικά με το Αφγανιστάν και στα νότια με το Μπαλουχιστάν ⁽⁷⁹⁾. Οι φυλετικές ζώνες και οι παραμεθόριες περιοχές που απαρτίζουν τις FATA ορίζονται στο άρθρο 246 του Συντάγματος ⁽⁸⁰⁾.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, οι FATA περιλαμβάνονται στην επικράτεια του Πακιστάν και εκπροσωπούνται στην Εθνική Συνέλευση και τη Γερουσία, παραμένοντας ωστόσο υπό την άμεση εκτελεστική εξουσία του προέδρου ⁽⁸¹⁾. Ο πρόεδρος του Πακιστάν προϊστάται της εκτελεστικής διοίκησης των FATA, την οποία ασκεί μέσω του κυβερνήτη της επαρχίας ΚΡ ο οποίος ενεργεί ως αντιπρόσωπός του ⁽⁸²⁾. Οι FATA εξακολουθούν να διοικούνται, κατά κύριο λόγο, βάσει του Νόμου περί Συνοριακού Εγκλήματος (Frontier Crimes Regulation) του 1901, υπό τη γενική εποπτεία του Υπουργείου Κρατών και Παραμεθόριων Περιοχών στο Ισλαμαμπάντ ⁽⁸³⁾. Οι νομοθετικές πράξεις του Κοινοβουλίου δεν εφαρμόζονται στις FATA, εκτός εάν δοθεί ειδική εντολή από τον πρόεδρο. Επιπλέον, έχει αρθεί η δικαιοδοσία του Ανώτατου Δικαστηρίου και των Ανώτερων Δικαστηρίων ⁽⁸⁴⁾.

Πριν από το 2002, οι αποφάσεις σχετικά με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό στις φυλετικές περιοχές λαμβάνονταν από τον τομέα FATA του τμήματος σχεδιασμού και ανάπτυξης της επαρχίας ΚΡ. Το 2002 συστάθηκε η γραμματεία των

⁽⁷³⁾ CIDOB, International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan, 7 April 2012, p. 6.

⁽⁷⁴⁾ CIDOB, International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan, 7 April 2012, p. 6.

⁽⁷⁵⁾ CLGF, The Local Government System in Pakistan, 2011-2012, p. 152.

⁽⁷⁶⁾ Arif, S., et al., *The Local Government System in Pakistan: Citizens Perceptions and Preferences*, IDG Working Paper No. 2010-02, January 2010, p. 2.

⁽⁷⁷⁾ CLGF, The Local Government System in Pakistan, 2011-2012, p. 153.

⁽⁷⁸⁾ Siddique, O., *The Other Pakistan: Special Laws, Diminished Citizenship and the Gathering Storm*, 5 December 2012, p. 5.

⁽⁷⁹⁾ Siddique, O., *The Other Pakistan: Special Laws, Diminished Citizenship and the Gathering Storm*, 5 December 2012, p. 7.

⁽⁸⁰⁾ Ζώνη Μπαζαούρ, Ζώνη Ορακζάι, Ζώνη Μοχμάντ, Ζώνη Χιμπέρ, Ζώνη Κουράμ, Ζώνη Βορείου Βαζιριστάν, Ζώνη Νοτίου Βαζιριστάν, Φυλετικές περιοχές που γειτνιάζουν με την περιφέρεια της Πεσαβάρ, Φυλετικές περιοχές που γειτνιάζουν με την περιφέρεια της Κοχάτ, Φυλετικές περιοχές που γειτνιάζουν με την περιφέρεια της Μπανού, Φυλετικές περιοχές που γειτνιάζουν με την περιφέρεια της Λακκί Μαρουάτ, Φυλετικές περιοχές που γειτνιάζουν με την περιφέρεια της Ισμαήλ Χαν και Φυλετικές περιοχές που γειτνιάζουν με την περιφέρεια της Ταγκ. Pakistan, *Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*, 12 April 1973.

⁽⁸¹⁾ FATA [website], n.d.

⁽⁸²⁾ Siddique, O., *The Other Pakistan: Special Laws, Diminished Citizenship and the Gathering Storm*, 5 December 2012, p. 7.

⁽⁸³⁾ FATA [website], n.d.

⁽⁸⁴⁾ Siddique, O., *The Other Pakistan: Special Laws, Diminished Citizenship and the Gathering Storm*, 5 December 2012, p. 7.

FATA, με επικεφαλής τον γραμματέα των FATA. Το 2006, ιδρύθηκε η πολιτική γραμματεία των FATA με σκοπό την ανάληψη των αρμοδιοτήτων λήψης αποφάσεων, η οποία στελεχώθηκε με έναν επιπλέον επικεφαλής γραμματέα, τέσσερις γραμματείς και επιμέρους διευθυντές ⁽⁸⁵⁾.

Οι φυλετικές ζώνες τελούν υπό τη διοίκηση πολιτικών εκπροσώπων (Political Agents), οι οποίοι επικουρούνται από βοηθούς (Assistant Political Agents), *Tehsildar* (διοικητικοί προϊστάμενοι των *tehsil*) και *Naib Tehsildar* (αναπληρωτές *tehsildar*), καθώς και από μέλη διάφορων τοπικών αστυνομικών αρχών (*khassadar*) και δυνάμεων ασφαλείας (επίστρατοι, ανιχνευτές). Ο πολιτικός εκπρόσωπος επιβλέπει τη λειτουργία των τμημάτων και των παρόχων υπηρεσιών που εμπíπτουν στην άμεση αρμοδιότητά του και είναι αρμόδιος να επιλαμβάνεται ζητημάτων διαφυλετικών διαφορών σχετικά με τα σύνορα ή τη χρήση φυσικών πόρων. Οι παραμεθόριες περιοχές διοικούνται από αναπληρωτές επιτρόπους των αντίστοιχων μη διαφιλονικούμενων περιφερειών, οι οποίοι ασκούν τις ίδιες εξουσίες με αυτές των πολιτικών εκπροσώπων επί των φυλετικών ζωνών ⁽⁸⁶⁾.

Για τη ρύθμιση των εσωτερικών τους υποθέσεων, οι φυλές εφαρμόζουν εθιμικούς κανόνες και άγραφους κώδικες, οι οποίοι διέπονται από τις αρχές της συλλογικής ευθύνης για τις πράξεις των επιμέρους μελών της φυλής και της κατά τόπο αρμοδιότητας για την περιοχή που τελεί υπό τον έλεγχό τους. Η διοίκηση ασκείται μέσω των *Malik* (εκπροσώπων των φυλών) και των «*Lungi-holders*» (εκπροσώπων κλάδων φυλών ή φατριών που φορούν το παραδοσιακό ένδυμα «*Lungi*»), οι οποίοι είναι εξέχοντα μέλη με μεγάλη επιρροή εντός της εκάστοτε φατριάς ή φυλής ⁽⁸⁷⁾.

Το σύστημα μεταβίβασης εξουσιών που θεσπίστηκε με το Διάταγμα περί τοπικής διοίκησης του 2001 (βλέπε ανωτέρω) και ισχύει για την υπόλοιπη χώρα δεν εφαρμόζεται στις φυλετικές περιοχές ⁽⁸⁸⁾.

Υπό περιφερειακή διοίκηση περιοχές των φυλών (PATA)

Οι περιοχές που απαρτίζουν τις υπό περιφερειακή διοίκηση περιοχές των φυλών (PATA) βρίσκονται στις επαρχίες Χιμπέρ Παχτούνκουα και Μπαλουχιστάν ⁽⁸⁹⁾.

Σύμφωνα με το άρθρο 246 του Συντάγματος του Πακιστάν, οι περιοχές PATA περιλαμβάνουν τις περιφέρειες Τσιτράλ, Ντιρ και Σουάτ (η οποία περιλαμβάνει το Καλάμ), τη φυλετική περιοχή στην περιφέρεια Κοχιστάν, την προστατευόμενη περιοχή Μαλακάντ, τη φυλετική περιοχή που γειτνιάζει με την περιφέρεια Μανσέχρα, το πρώην κράτος Αμπ, τις περιφέρειες Ζομπ και Λοραλάι (εκτός του *Duki Tehsil*), το *Dalbandis Tehsil* της περιφέρειας Τσαγκάι και τις φυλετικές περιοχές Μάρι και Μπούγκτι της περιφέρειας Σίμπι ⁽⁹⁰⁾.

Οι πολίτες στις PATA, όπως και στις υπόλοιπες περιφέρειες της Χιμπέρ Παχτούνκουα, εκλέγουν άμεσα αντιπροσώπους για την εθνική και τις επαρχιακές συνελεύσεις, η δε περιοχή υπάγεται στη δικαιοδοσία της επαρχιακής κυβέρνησης της Χιμπέρ Παχτούνκουα ⁽⁹¹⁾. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 247 του Συντάγματος, οι νόμοι που θεσπίζονται από τα ομοσπονδιακά ή επαρχιακά νομοθετικά όργανα δεν εφαρμόζονται στις PATA, εκτός εάν δοθεί σχετική εντολή από τον κυβερνήτη της Χιμπέρ Παχτούνκουα, με την έγκριση του προέδρου ⁽⁹²⁾.

Δυνάμει κοινοβουλευτικού νόμου του 1974, η δικαιοδοσία των ανώτερων δικαστηρίων επεκτάθηκε στις PATA, ενώ οι FATA εξακολουθούν να μην διαθέτουν επίσημο δικαστικό σύστημα ⁽⁹³⁾.

Γκιλγκίτ-Μπαλιιστάν και Αζάντ Κασμίρ

Το Γκιλγκίτ-Μπαλιιστάν (οι πρώην επονομαζόμενες «Βόρειες Περιοχές») και το Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ (AJK, επίσης γνωστό ως Αζάντ Κασμίρ ή «Ελεύθερο Κασμίρ») συναποτελούν το τμήμα του Κασμίρ που βρίσκεται στην πακιστανική πλευρά της Γραμμής Ελέγχου μεταξύ Πακιστάν και Ινδίας ⁽⁹⁴⁾. Το Πακιστάν δεν προσάρτησε ποτέ επισήμως καμία από τις δύο αυτές περιοχές ⁽⁹⁵⁾.

⁽⁸⁵⁾ FATA [website], n.d.

⁽⁸⁶⁾ FATA [website], n.d.

⁽⁸⁷⁾ FATA [website], n.d.

⁽⁸⁸⁾ FATA [website], n.d.

⁽⁸⁹⁾ Siddique, O., *The Other Pakistan: Special Laws, Diminished Citizenship and the Gathering Storm*, 5 December 2012, p. 7.

⁽⁹⁰⁾ Pakistan, *Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*, 12 April 1973.

⁽⁹¹⁾ ICG, Pakistan: *Countering Militancy in PATA*, Asia Report No. 242, 15 January 2013, p. 3.

⁽⁹²⁾ Pakistan, *Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*, 12 April 1973.

⁽⁹³⁾ ICG, Pakistan: *Countering Militancy in PATA*, Asia Report No. 242, 15 January 2013, p. 3.

⁽⁹⁴⁾ Auswärtiges Amt, *Pakistan: Staatsaufbau/Innenpolitik*, April 2015.

⁽⁹⁵⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir*, n.d.

Τα πολιτικά συστήματα του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν, του ΑJK και των FATA διαφέρουν από αυτά των υπόλοιπων περιοχών του Πακιστάν και, πλην των FATA, οι εν λόγω περιοχές δεν εκπροσωπούνται στο εθνικό κοινοβούλιο ⁽⁹⁶⁾.

Το Αζάντ Κασμίρ διοικείται επί τη βάσει προσωρινού συντάγματος από αιρετή συνέλευση (σύστημα ενός κοινοβουλευτικού σώματος) και διαθέτει πρωθυπουργό και πρόεδρο που εκλέγεται από τη συνέλευση ⁽⁹⁷⁾. Ο πρόεδρος είναι ο αρχηγός του κράτους, ενώ ο πρωθυπουργός ασκεί την εκτελεστική εξουσία ⁽⁹⁸⁾. Ο πρόεδρος και τα μέλη της συνέλευσης εκλέγονται για πενταετή θητεία ⁽⁹⁹⁾.

Από τις 49 έδρες της συνέλευσης, οι 41 καλύπτονται με άμεσες εκλογές και οι υπόλοιπες οκτώ προορίζονται για συγκεκριμένα πρόσωπα (πέντε για γυναίκες και από μία για τους εκπροσώπους των Κασμιριανών του εξωτερικού, των τεχνοκρατών και των θρησκευτικών ηγετών) ⁽¹⁰⁰⁾.

Το Συμβούλιο του Κασμίρ, που απαρτίζεται από ομοσπονδιακούς αξιωματούχους και μέλη της συνέλευσης του Κασμίρ, κατέχει επίσης ορισμένες εκτελεστικές, νομοθετικές και δικαστικές εξουσίες ⁽¹⁰¹⁾, όπως την εξουσία διορισμού των δικαστών των ανώτερων δικαστηρίων και του επικεφαλής της Εκλογικής Επιτροπής ⁽¹⁰²⁾.

Η διακυβέρνηση του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν διεπόταν αρχικά από τον Νόμο περί Συνοριακού Εγκλήματος (FCR) του 1901 και το Διάταγμα περί Νομικού Πλαισίου (Legal Framework Order) του 1994, τα οποία όμως αντικαταστάθηκαν το 2009 από το Διάταγμα περί Πολιτικής Χειραφέτησης και Αυτοδιοίκησης του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν (Gilgit-Baltistan Empowerment and Self-Governance Order — GBESGO) ⁽¹⁰³⁾.

Η πολιτική δομή που θεσπίστηκε με το Διάταγμα GBESGO περιλαμβάνει μια συνέλευση με 33 μέλη και ένα 15μελές Συμβούλιο του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν (GBC), του οποίου προϊστάται ο πρωθυπουργός του Πακιστάν και αντιπροεδρεύει ένας ομοσπονδιακά διορισμένος κυβερνήτης. Η συνέλευση απαρτίζεται από 24 άμεσα εκλεγμένα μέλη, ενώ έξι έδρες προορίζονται για γυναίκες και τρεις για τεχνοκράτες. Το Συμβούλιο του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν απαρτίζεται από έξι μέλη της συνέλευσης και εννέα μέλη του Κοινοβουλίου του Πακιστάν τα οποία διορίζονται από τον κυβερνήτη ⁽¹⁰⁴⁾.

1.4.3 Δικαστική εξουσία

Το νομικό σύστημα του Πακιστάν βασίζεται στο κοινό δίκαιο και είναι επηρεασμένο από τον ισλαμικό νόμο ⁽¹⁰⁵⁾. Το καθεστώς του ισλαμικού νόμου κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα, το οποίο ορίζει ότι η νομοθεσία πρέπει να συμμορφώνεται με τις αρχές του Ισλάμ ⁽¹⁰⁶⁾.

Σύμφωνα με το Μέρος VII του Συντάγματος, το δικαστικό σύστημα περιλαμβάνει το Ανώτατο Δικαστήριο, ένα Ανώτερο Δικαστήριο για κάθε επαρχία και το Ισλαμαμπάντ και ένα Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Σαρία ⁽¹⁰⁷⁾.

Το Ανώτατο Δικαστήριο βρίσκεται στην κορυφή του δικαστικού συστήματος του Πακιστάν και οι αποφάσεις του υπερσχύουν έναντι όλων των υπολοίπων δικαστηρίων ⁽¹⁰⁸⁾. Ο πρόεδρος και τα υπόλοιπα μέλη του Ανώτατου Δικαστηρίου, ο αριθμός των οποίων καθορίζεται με νόμο του Κοινοβουλίου, διορίζονται από τον πρόεδρο και αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το 65ο έτος της ηλικίας τους ⁽¹⁰⁹⁾.

⁽⁹⁶⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁹⁷⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁹⁸⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir*, n.d.

⁽⁹⁹⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2013, Pakistan*, 27 February 2014.

⁽¹⁰⁰⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir*, n.d.

⁽¹⁰¹⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2013, Pakistan*, 27 February 2014, Section 3.

⁽¹⁰²⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir*, n.d.

⁽¹⁰³⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir*, n.d.

⁽¹⁰⁴⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir*, n.d.

⁽¹⁰⁵⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽¹⁰⁶⁾ UN HRC, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Addendum: Mission to Pakistan [A/HRC/23/43/Add.2], 4 April 2013, p. 5.

⁽¹⁰⁷⁾ Pakistan, Constitution of the Islamic Republic of Pakistan, 12 April 1973.

⁽¹⁰⁸⁾ UN HRC, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Addendum: Mission to Pakistan [A/HRC/23/43/Add.2], 4 April 2013, p. 7.

⁽¹⁰⁹⁾ Ministry of Information, Broadcasting and Heritage, *Judiciary*, n.d.; Hussain, F., *The Judicial System of Pakistan*, 15 February 2011, p. 14.

Στο Πακιστάν λειτουργούν πέντε Ανώτερα Δικαστήρια, έκαστο εκ των οποίων συγκροτείται από έναν πρόεδρο και συγκεκριμένο αριθμό δικαστών που καθορίζεται με βάση το εκάστοτε επαρχιακό δίκαιο. Τα Ανώτερα Δικαστήρια λειτουργούν ως εφετεία για την εκδίκαση ορισμένων αστικών και ποινικών υποθέσεων, πλην των εγκλημάτων που υπάγονται ειδικά στη δευτεροβάθμια δικαιοδοσία του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Σαρία ⁽¹¹⁰⁾.

Το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Σαρία απαρτίζεται από οκτώ μουσουλμάνους δικαστές, συμπεριλαμβανομένου του προέδρου ⁽¹¹¹⁾, οι δε τρεις εξ αυτών κατά μέγιστο είναι *Ulema* (ουλεμάδες), δηλαδή νομομαθείς που γνωρίζουν άριστα τον ισλαμικό νόμο ⁽¹¹²⁾.

Το Δικαστήριο, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν αίτησης πολίτη ή κυβέρνησης (ομοσπονδιακής ή επαρχιακής), δύναται να ελέγχει και να αποφαίνεται κατά πόσον οποιοσδήποτε νόμος «προσκρούει στις επιταγές του Ισλάμ». Το Δικαστήριο ασκεί επίσης δευτεροβάθμια και αναθεωρητική δικαιοδοσία επί αποφάσεων κατώτερων δικαστηρίων σε υποθέσεις *Hudood* ⁽¹¹³⁾. Κατά των αποφάσεων του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Σαρία μπορεί να ασκηθεί προσφυγή ενώπιον του Τμήματος Εφετείου της Σαρία του Ανώτατου Δικαστηρίου ⁽¹¹⁴⁾.

Τα πρωτοβάθμια και λοιπά δικαστήρια που είναι κατώτερα των Ανώτερων Δικαστηρίων εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των επαρχιών και των λοιπών διοικητικών ενοτήτων, υπάγονται δε στη διοικητική και δικαστική εποπτεία του εκάστοτε αρμόδιου Ανώτερου Δικαστηρίου ⁽¹¹⁵⁾.

Επιπλέον, έχουν συσταθεί άλλα ειδικά δικαστήρια που επιλαμβάνονται ειδικών ζητημάτων και υπάγονται στον διοικητικό έλεγχο της Ομοσπονδιακής κυβέρνησης, όπως ειδικά δικαστήρια για τον έλεγχο των ναρκωτικών ουσιών, δικαστήρια τραπεζικών υποθέσεων (είσπραξη δανείων), ειδικά δικαστήρια για χρηματοπιστωτικά αδικήματα, ειδικά δικαστήρια για τελωνειακά, φορολογικά θέματα και θέματα καταπολέμησης του λαθρεμπορίου, δευτεροβάθμιο δικαστήριο για θέματα φόρου εισοδήματος, δευτεροβάθμιο δικαστήριο περιβαλλοντικών υποθέσεων, δευτεροβάθμιο δικαστήριο ασφαλιστικών υποθέσεων, δευτεροβάθμιο δικαστήριο τελωνειακών θεμάτων, θεμάτων ειδικών φόρων κατανάλωσης και φόρων επί των πωλήσεων, κεντρικά ειδικά δικαστήρια, δικαστήρια για θέματα φαρμάκων, αντιτρομοκρατικά δικαστήρια, δικαστήρια για υποθέσεις διαφθοράς ⁽¹¹⁶⁾.

Η δικαιοδοσία του Ανώτατου Δικαστηρίου και των Ανώτερων Δικαστηρίων δεν επεκτείνεται σε περιοχές όπου εφαρμόζονται διακριτά δικαστικά συστήματα ⁽¹¹⁷⁾ (π.χ. στο Αζάντ Κασμίρ ή το Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν).

Εκτός της δικαιοδοσίας του Ανώτατου Δικαστηρίου και του Κοινοβουλίου βρίσκονται επίσης οι Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA), οι οποίες διέπονται από τον Νόμο περί Συνοριακού Εγκλήματος (FCR), που επιτρέπει στους αρχηγούς των φυλών να απονέμουν δικαιοσύνη σύμφωνα με τη Σαρία και τα έθιμα της φυλής ⁽¹¹⁸⁾. Ωστόσο, οι κάτοικοι των περιοχών των φυλών μπορούν να προσφύγουν ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου του Πακιστάν και του Ανώτερου Δικαστηρίου της Πεσαβάρ και να ασκήσουν συνταγματική προσφυγή κατά απόφασης που εκδόθηκε βάσει του νόμου FCR ⁽¹¹⁹⁾.

Παρότι το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε παράνομα τα συμβούλια *jirga* και *ranchayat* και απεφάνθη ότι οι αποφάσεις τους στερούνται νομικής εγκυρότητας, τα εν λόγω συμβούλια εξακολουθούν να συνέρχονται από τους αρχηγούς των κοινοτήτων/φυλών, επιλύοντας διενέξεις και επιβάλλοντας κυρώσεις στα μέλη των φυλών, συμπεριλαμβανομένων προστίμων, ποινών φυλάκισης ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και της θανατικής ποινής ⁽¹²⁰⁾.

⁽¹¹⁰⁾ UN HRC, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Addendum: Mission to Pakistan [A/HRC/23/43/Add.2], 4 April 2013, p. 7.

⁽¹¹¹⁾ Hussain, F., *The Judicial System of Pakistan*, 15 February 2011, p. 19.

⁽¹¹²⁾ UN HRC, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Addendum: Mission to Pakistan [A/HRC/23/43/Add.2], 4 April 2013, p. 8.

⁽¹¹³⁾ Hussain, F., *The Judicial System of Pakistan*, 15 February 2011, pp. 19-20.

⁽¹¹⁴⁾ UN HRC, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Addendum: Mission to Pakistan [A/HRC/23/43/Add.2], 4 April 2013, p. 8.

⁽¹¹⁵⁾ UN HRC, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Addendum: Mission to Pakistan [A/HRC/23/43/Add.2], 4 April 2013, p. 8.

⁽¹¹⁶⁾ Hussain, F., *The Judicial System of Pakistan*, 15 February 2011, pp. 21-22.

⁽¹¹⁷⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015.

⁽¹¹⁸⁾ Freedom House, Freedom in the World 2015 — Pakistan, n.d.

⁽¹¹⁹⁾ FATA [website], n.d.

⁽¹²⁰⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015; UN HRC, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Addendum: Mission to Pakistan [A/HRC/23/43/Add.2], 4 April 2013, p. 17.

1.4.4 Δυνάμεις ασφαλείας

Ένοπλες δυνάμεις

Οι ένοπλες δυνάμεις είναι υπεύθυνες για την εξωτερική ασφάλεια του Πακιστάν ⁽¹²¹⁾.

Οι ένοπλες δυνάμεις του Πακιστάν περιλαμβάνουν τον Στρατό Ξηράς του Πακιστάν (συμπεριλαμβανομένης της Εθνικής Φρουράς), το Πολεμικό Ναυτικό του Πακιστάν (συμπεριλαμβανομένων των Πεζοναυτών και της Υπηρεσίας για την Ασφάλεια στη Θάλασσα) και την Πολεμική Αεροπορία του Πακιστάν. Η ηλικία εθελοντικής στράτευσης είναι μεταξύ 17-23 ετών, ωστόσο οι στρατιώτες δεν επιτρέπεται να μετέχουν σε στρατιωτικές επιχειρήσεις πριν από τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας τους ⁽¹²²⁾.

Το 2012 οι ένοπλες δυνάμεις του Πακιστάν διέθεταν εν ενεργεία δυναμικό 590 000 ατόμων (520 000 στον στρατό ξηράς, 45 000 στην πολεμική αεροπορία και 25 000 στο πολεμικό ναυτικό), ενώ οι έφεδροι ανέρχονταν σε 500 000 ⁽¹²³⁾.

Παραστρατιωτικές δυνάμεις

Στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εσωτερικών υπάγονται πέντε παραστρατιωτικές οργανώσεις: οι «Pakistan Rangers» στις επαρχίες Σιντ και Πουντζάμπ, το «Frontier Corps» στις επαρχίες Χιμπέρ Παχτούνκουα και Μπαλουχιστάν, η «Frontier Constabulary», οι «Northern Areas Scouts» στο Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν και η Υπηρεσία για την Ασφάλεια στη Θάλασσα του Πακιστάν (Maritime Security Agency) ⁽¹²⁴⁾.

Οι «Rangers» στις επαρχίες Σιντ και Πουντζάμπ έχουν ως αποστολή τη φύλαξη των πακιστανικών συνόρων με την Ινδία και συμβάλλουν, όταν τους ζητηθεί από τις κατά τόπους επαρχιακές κυβερνήσεις, στην τήρηση του νόμου και της τάξης. Οι δυνάμεις του επιχειρούν κυρίως στο Καράτσι ⁽¹²⁵⁾.

Το «Frontier Corps» στις επαρχίες Χιμπέρ Παχτούνκουα και Μπαλουχιστάν επιτηρεί τα σύνορα με το Αφγανιστάν και το Ιράν, παρεμποδίζει το λαθρεμπόριο κατά μήκος των συνόρων και συμμετέχει σε επιχειρήσεις καταπολέμησης της τρομοκρατίας και καταστολής εξεγέρσεων, ιδίως στις Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA) ⁽¹²⁶⁾.

Η «Frontier Constabulary» διεξάγει επιχειρήσεις κυρίως στην επαρχία ΚΡ, τις FATA και το Ισλαμαμπάντ, τα μέλη της όμως μπορούν να επιχειρούν σε οποιαδήποτε περιοχή του Πακιστάν κατόπιν σχετικής εντολής του Υπουργείου Εσωτερικών ⁽¹²⁷⁾.

Οι «Northern Areas Scouts» μεριμνούν για την ασφάλεια των περιοχών στα σύνορα του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν και η Υπηρεσία για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (Ακτοφυλακή του Πακιστάν) επιχειρεί στις παράκτιες περιοχές των επαρχιών Σιντ και Μπαλουχιστάν ⁽¹²⁸⁾.

Υπηρεσίες πληροφοριών

Υπάρχουν τρεις βασικές υπηρεσίες πληροφοριών στο Πακιστάν: η Διακλαδική Υπηρεσία Πληροφοριών του Πακιστάν (ISI) που χαρακτηρίζεται ως «παραστρατιωτική», η Στρατιωτική Υπηρεσία Πληροφοριών (MI) που αποτελεί στρατιωτική οργάνωση και το Γραφείο Πληροφοριών (IB) που λειτουργεί ως πολιτική υπηρεσία ⁽¹²⁹⁾.

Αποστολή της ISI είναι ο συντονισμός των πληροφοριών μεταξύ των κλάδων των ενόπλων δυνάμεων, η συλλογή εξωτερικών και εγχώριων πληροφοριών και η διενέργεια μυστικών επιθετικών επιχειρήσεων. Είναι ιδιαίτερα

⁽¹²¹⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015.

⁽¹²²⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽¹²³⁾ UK Home Office, *Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan*, 9 August 2013, p. 53, source: Jane's: *Armed Forces*, 18 May 2012.

⁽¹²⁴⁾ USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Enforcement Infrastructure*, February 2011, p. 4.

⁽¹²⁵⁾ USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Enforcement Infrastructure*, February 2011, p. 16.

⁽¹²⁶⁾ USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Enforcement Infrastructure*, February 2011, p. 16.

⁽¹²⁷⁾ USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Enforcement Infrastructure*, February 2011, p. 16.

⁽¹²⁸⁾ USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Enforcement Infrastructure*, February 2011, p. 16.

⁽¹²⁹⁾ Carnegie Endowment for International Peace, *Reforming the Intelligence Agencies in Pakistan's Transitional Democracy*, 6 March 2009, p. 14.

γνωστή για τον ρόλο που διαδραμάτισε κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων στο Αφγανιστάν μέσω της στήριξης που παρείχε στους μουτζαχεντίν και μετέπειτα στους Ταλιμπάν, καθώς και για την εμπλοκή της στη διένεξη του Κασμίρ⁽¹³⁰⁾. Βλέπε επίσης ενότητα [2.1.2 Φορείς – Δυνάμεις ασφαλείας](#).

Αστυνομία

Οι αρχές επιβολής του νόμου στο Πακιστάν διακρίνονται σε δύο επιμέρους κατηγορίες: τις αρχές που υπάγονται στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση και διαθέτουν διαπεριφερειακή δικαιοδοσία σε ολόκληρο το Πακιστάν και τις επαρχιακές αστυνομικές αρχές⁽¹³¹⁾.

Η Αστυνομία του Ισλαμαμπάντ (IP), η Εθνική Αστυνομική Υπηρεσία (NPB), το Συμβούλιο Διοίκησης της Εθνικής Αστυνομίας (NPMB), το Εθνικό Αστυνομικό Ίδρυμα (NPF), η Εθνική Επιτροπή Δημόσιας Ασφάλειας (NPSC) και η Εθνική Αντιτρομοκρατική Αρχή (NACTA) τελούν υπό τον άμεσο έλεγχο του Υπουργείου Εσωτερικών. Άλλες ομοσπονδιακές υπηρεσίες που υπάγονται σε διάφορα υπουργεία είναι, μεταξύ άλλων, η Αστυνομία Εθνικών Οδών και Αυτοκινητοδρόμων (NH&MP) (που υπάγεται στο Υπουργείο Επικοινωνιών), η Αστυνομία Σιδηροδρόμων του Πακιστάν (PRP) (που υπάγεται στο Υπουργείο Σιδηροδρόμων), η Υπηρεσία Ασφάλειας Αερολιμένων (ASF) (που υπάγεται στο Υπουργείο Άμυνας) και η Υπηρεσία Δίωξης Ναρκωτικών (ANF) (που υπάγεται στο Υπουργείο Ελέγχου Ναρκωτικών)⁽¹³²⁾.

Οι επαρχιακές αστυνομικές αρχές έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά και οργάνωση⁽¹³³⁾, ωστόσο ο βαθμός αποτελεσματικότητας της αστυνομίας μπορεί να διαφέρει σημαντικά από περιφέρεια σε περιφέρεια, από σχετικά καλός έως αναποτελεσματικός⁽¹³⁴⁾.

1.4.5 Εκλογές

Κανονισμοί

Οι σημαντικότεροι νόμοι που ρυθμίζουν την εκλογική διαδικασία στο Πακιστάν είναι οι ακόλουθοι:

Ο νόμος σχετικά με την εκπροσώπηση του λαού του 1976 (ROPA), οι κανόνες σχετικά με την εκπροσώπηση του λαού (διενέργεια εκλογών) του 1977, ο νόμος περί εκλογικών καταλόγων του 1977, οι κανόνες περί εκλογικών καταλόγων του 1974, ο νόμος περί καθορισμού εκλογικών περιφερειών του 1974, το διάταγμα περί εκλογικής επιτροπής του 2002, το διάταγμα σχετικά με τη διενέργεια γενικών εκλογών του 2002, το διάταγμα περί πολιτικών κομμάτων του 2002, οι κανόνες περί πολιτικών κομμάτων του 2002, το διάταγμα περί κατανομής συμβόλων του 2002, οι κανόνες περί κατανομής των εδρών που προορίζονται για γυναίκες και μη μουσουλμάνους στην Εθνική Συνέλευση και τις Επαρχιακές Συνελεύσεις του 2002. Ορισμένες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα του 1860, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας του 1898 και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας του 1908 τυγχάνουν επίσης εφαρμογής⁽¹³⁵⁾.

Η Εκλογική Επιτροπή του Πακιστάν (ECP) είναι ανεξάρτητη αρχή με ευρείες αρμοδιότητες και εξουσίες⁽¹³⁶⁾, μεταξύ των οποίων η ευθύνη για τη διαχείριση της γενικής εκλογικής διαδικασίας στο Πακιστάν⁽¹³⁷⁾.

Δικαίωμα εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους και, συνεπώς, άσκησης του εκλογικού δικαιώματος έχουν οι πολίτες του Πακιστάν που έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον το 18ο έτος της ηλικίας τους, διαθέτουν εθνικό δελτίο ταυτότητας εκδοθέν από τη NADRA και διαμένουν στην εκλογική επικράτεια (χωρίς να απαιτείται ελάχιστο χρονικό διάστημα διαμονής). Μία επιπλέον προϋπόθεση είναι να μην έχει εκδοθεί σε βάρος τους απόφαση από αρμόδιο δικαστήριο περί διανοητικής ανικανότητας⁽¹³⁸⁾.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα και τον νόμο ROPA, κάθε πολίτης που έχει συμπληρώσει τουλάχιστον το 25ο έτος της ηλικίας του και είναι εγγεγραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους οπουδήποτε στο Πακιστάν ή οπουδήποτε σε

⁽¹³⁰⁾ Carnegie Endowment for International Peace, *Reforming the Intelligence Agencies in Pakistan's Transitional Democracy*, 6 March 2009, p. 15.

⁽¹³¹⁾ USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Enforcement Infrastructure*, February 2011, p. 4; HRCP/Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Organisations in Pakistan*, May 2010, pp. 9-10.

⁽¹³²⁾ USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Enforcement Infrastructure*, February 2011, pp. 4-5.

⁽¹³³⁾ HRCP/Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Organisations in Pakistan*, May 2010, pp. 9-10.

⁽¹³⁴⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽¹³⁵⁾ EU EOM, *Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013, July 2013*, p. 11.

⁽¹³⁶⁾ EU EOM, *Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013, July 2013*, p. 14.

⁽¹³⁷⁾ ECP (Election Commission of Pakistan) [website], n.d.

⁽¹³⁸⁾ EU EOM, *Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013, July 2013*, p. 18.

μια επαρχία μπορεί να διεκδικήσει μια έδρα στην Εθνική Συνέλευση ή στην κατά τόπους Επαρχιακή Συνέλευση. Η διάταξη που έθετε ως προϋπόθεση για τους υποψηφίους την κατοχή πανεπιστημιακού τίτλου σπουδών ακυρώθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο το 2008, γεγονός που έδωσε το δικαίωμα του εκλέγεσθαι σε μεγαλύτερο αριθμό πολιτών ⁽¹³⁹⁾.

Εκλογικό σύστημα

Πρόεδρος

Ο πρόεδρος του Πακιστάν εκλέγεται έμμεσα για πενταετή θητεία από σώμα εκλεκτόρων το οποίο απαρτίζεται από τα μέλη της Γερουσίας, της Εθνικής Συνέλευσης και των Επαρχιακών Συνελεύσεων ⁽¹⁴⁰⁾.

Ο Μαμνούν Χουσαϊν διαδέχθηκε τον Ασίφ Αλί Ζαρντάρι στην προεδρία του Πακιστάν στις 9 Σεπτεμβρίου 2013. Εξελέγη στο ύψιστο και πλέον τιμητικό αξίωμα της χώρας εκπροσωπώντας το PML-N, έχοντας ως αντίπαλό του τον πρώην δικαστή του Ανώτατου Δικαστηρίου Ουατζιχουντίν Αχμέντ του Κινήματος Δικαιοσύνης του Πακιστάν [Pakistan Tehrik-i-Insaf (PTI)] σε μια ψηφοφορία στην οποία αρνήθηκε να μετάσχει το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, το Λαϊκό Κόμμα του Πακιστάν (PPP). Ο υποψήφιος του PPP, Ράζα Ραμπάνι, απέσυρε την υποψηφιότητά του λίγες ημέρες πριν από την προσφυγή στις κάλπες, δηλώνοντας ότι δεν του δόθηκε επαρκής χρόνος για την προεκλογική του εκστρατεία ⁽¹⁴¹⁾.

Πρωθυπουργός

Ο πρωθυπουργός διορίζεται από τον πρόεδρο μεταξύ των μελών της Εθνικής Συνέλευσης και πρέπει να διαθέτει την πλειοψηφία του Κοινοβουλίου ⁽¹⁴²⁾. Το 2013, ο αρχηγός του PML-N Ναουάζ Σαρίφ εξελέγη για τρίτη φορά πρωθυπουργός, συγκεντρώνοντας 244 ψήφους σε σύνολο 342 μελών του κοινοβουλίου. Μέχρι προηγουμένως, κανένας υποψήφιος δεν επιτρεπόταν να κατέχει δημόσιο αξίωμα για περισσότερες από δύο θητείες ⁽¹⁴³⁾.

Το PML-N κατέλαβε την πλειοψηφία των εδρών στην Εθνική Συνέλευση στις εκλογές που διεξήχθησαν τον Μάιο του 2013. Συνεπώς, το κόμμα του Ναουάζ Σαρίφ ηγείται της κυβέρνησης συνασπισμού στην οποία μετέχουν επίσης η Jamiat Ulema-e-Islam (Fazl) (JUI-F), ο Μουσουλμανικός Σύνδεσμος του Πακιστάν (λειτουργική ομάδα) (PML-F) και το Εθνικό Λαϊκό Κόμμα (NPP) ⁽¹⁴⁴⁾.

Γερουσία

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 1.4.1, τα μέλη της Γερουσίας (104 στο σύνολο) εκλέγονται από τις Επαρχιακές Συνελεύσεις για εξαετή θητεία. Είκοσι τρία μέλη εκλέγονται από κάθε Επαρχιακή Συνέλευση, συμπεριλαμβανομένων 14 γερουσιαστών που καταλαμβάνουν γενικές έδρες, τεσσάρων τεχνοκρατών (συμπεριλαμβανομένων των *Ulema*), τεσσάρων γυναικών και μιας έδρας που προορίζεται για μη μουσουλμάνους. Οκτώ μέλη της Γερουσίας εκλέγονται από τις FATA, ενώ τέσσερα μέλη [δύο σε γενικές έδρες, μία γυναίκα και ένας τεχνοκράτης (συμπεριλαμβανομένου του *Aalim*)] εκλέγονται από την ομοσπονδιακή πρωτεύουσα ⁽¹⁴⁵⁾.

Η εξαετής θητεία 52 γερουσιαστών έληξε στις 11 Μαρτίου 2015· οι εκλογές για την ανάδειξη των νέων μελών διεξήχθησαν στις 5 Μαρτίου ⁽¹⁴⁶⁾. Τέσσερα μέλη, δύο από το PPP και δύο από το Ενωμένο Εθνικό Κίνημα [Muttahida Qaumi Movement (MQM)], εκλέχθηκαν χωρίς αντίπαλο, ενώ οι εκλογές για την πλήρωση τεσσάρων εδρών στις FATA αναβλήθηκαν λόγω νομικών και συνταγματικών κωλυμάτων ⁽¹⁴⁷⁾. Το PPP κατέχει επί του παρόντος την πλειοψηφία στη Γερουσία με 27 έδρες, ακολουθεί το PML-N με 26 έδρες, ενώ το PTI διαθέτει 6 έδρες ⁽¹⁴⁸⁾.

⁽¹³⁹⁾ EU EOM, Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013, July 2013, p. 21.

⁽¹⁴⁰⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽¹⁴¹⁾ BBC, Profile: Pakistani President Mamnoon Hussain, 9 September 2013.

⁽¹⁴²⁾ CIDOB, International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan, 7 April 2012, p. 1.

⁽¹⁴³⁾ News International (The), *Nawaz Sharif elected PM securing 244 votes*, 5 June 2013.

⁽¹⁴⁴⁾ EIU, *Pakistan: Political Structure*, updated 2 April 2015.

⁽¹⁴⁵⁾ Senate of Pakistan [website], n.d.

⁽¹⁴⁶⁾ Geo TV, PTI makes debut, PML-N gains strength in Senate polls, 6 March 2015.

⁽¹⁴⁷⁾ Dunya News, Senate Elections 2015: PML-N, PPP almost get equal representation in upper house, 6 March 2015.

⁽¹⁴⁸⁾ Dunya News, Senate Elections 2015: PML-N, PPP almost get equal representation in upper house, 6 March 2015.

Εθνική Συνέλευση

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα **1.4.1 Η Εθνική Συνέλευση**, τα μέλη της Εθνικής Συνέλευσης εκλέγονται με καθολική ψηφοφορία από τους ενήλικους πολίτες για πέντε έτη. Ο αριθμός των εδρών στην Εθνική Συνέλευση ανέρχεται σε 342 ⁽¹⁴⁹⁾. Πληροφορίες σχετικά με την πολιτική σύνθεση της Εθνικής Συνέλευσης διατίθενται στον δικτυακό της τόπο ⁽¹⁵⁰⁾.

Επαρχιακή Συνέλευση

Το εκλογικό σύστημα για τις γενικές έδρες των Επαρχιακών Συνελεύσεων βασίζεται επίσης στην απλή πλειοψηφία. Οι έδρες που προορίζονται για τις γυναίκες και τους μη μουσουλμάνους καλύπτονται επίσης βάσει αναλογικού συστήματος με τη χρήση κλειστών ψηφοδελτίων που καταρτίζονται από τα κόμματα ⁽¹⁵¹⁾.

Στην Επαρχιακή Συνέλευση του Μπαλουχιστάν, την πλειοψηφία των εδρών (22) κατέχει το PML-N ⁽¹⁵²⁾. Το κόμμα του Ναουάζ Σαρίφ έχει επίσης την πλειοψηφία στην Επαρχιακή Συνέλευση του Πουντζάμπ (310) ⁽¹⁵³⁾. Στην επαρχία Σιντ, την πλειοψηφία των εδρών στην Επαρχιακή Συνέλευση κατέχει το PPP (91) και ακολουθεί το MQM (51) ⁽¹⁵⁴⁾. Το PTI καταλαμβάνει την πλειοψηφία των εδρών στην Επαρχιακή Συνέλευση της Χιμπέρ Παχτούνκουα (56) και ακολουθεί το JUI-F (17) ⁽¹⁵⁵⁾.

Στη Νομοθετική Συνέλευση του Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ (AJK), 41 έδρες καλύπτονται με άμεσες εκλογές (29 μέλη από τις εκλογικές περιφέρειες της περιοχής και 12 μέλη για την εκπροσώπηση των μεταναστών από το Κασμίρ σε ολόκληρο το Πακιστάν) και οι υπόλοιπες οκτώ προορίζονται για συγκεκριμένα πρόσωπα: πέντε για γυναίκες και από μία για τους εκπροσώπους των Κασμιριανών του εξωτερικού, των τεχνοκρατών και των θρησκευτικών ηγετών. Στις βουλευτικές εκλογές του 2011, το Λαϊκό Κόμμα του Αζάντ Κασμίρ, το οποίο επρόκειτο στο τότε κυβερνών κόμμα του Πακιστάν PPP, κατέλαβε 20 από τις 41 έδρες, ακολουθούμενο από το PML-N με 9 έδρες και το κόμμα του Μουσουλμανικού Συνεδρίου (Muslim Conference) με 5 έδρες ⁽¹⁵⁶⁾.

Στις εκλογές του 2009 για τη Νομοθετική Συνέλευση του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν, το PPP κατέλαβε 12 από τις 24 άμεσα εκλεγόμενες έδρες, 10 από τις υπόλοιπες έδρες κατανεμήθηκαν μεταξύ τεσσάρων άλλων κομμάτων και τεσσάρων ανεξάρτητων υποψηφίων, ενώ η ψηφοφορία για δύο έδρες αναβλήθηκε ⁽¹⁵⁷⁾.

Εκλογές του 2013

Στις 11 Μαΐου 2013, διενεργήθηκαν εκλογές για την ανάδειξη των μελών της Εθνικής Συνέλευσης και των τεσσάρων επαρχιακών συνελεύσεων. Ήταν η πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας που μια δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση ολοκλήρωσε την πλήρη θητεία της και αντικαταστάθηκε από νέα κυβέρνηση μέσω των συνταγματικά προβλεπόμενων διαδικασιών. Οι εκλογές οδήγησαν στον σχηματισμό εθνικής κυβέρνησης από τον Μουσουλμανικό Σύνδεσμο του Πακιστάν-Ναουάζ (PML-N) που ανέλαβε την εξουσία την 1η Ιουνίου 2013 ⁽¹⁵⁸⁾.

Οι εκλογές διεξήχθησαν υπό δυσμενείς συνθήκες ασφάλειας που επηρέασαν τους εκλογείς, τα πολιτικά κόμματα, τους υποψηφίους, τις εφορευτικές επιτροπές, τους παρατηρητές και τα μέσα ενημέρωσης ⁽¹⁵⁹⁾. Στη διάρκεια των τεσσάρων τελευταίων εβδομάδων της προεκλογικής εκστρατείας, καταγράφηκαν 130 συμβάντα ασφάλειας που στοίχισαν τη ζωή σε περισσότερα από 150 άτομα ⁽¹⁶⁰⁾. Οι περισσότερες επιθέσεις είχαν ως στόχο υποψηφίους και

⁽¹⁴⁹⁾ CIDOB, *International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan*, 7 April 2012, p. 2.

⁽¹⁵⁰⁾ National Assembly of Pakistan [website], n.d.

⁽¹⁵¹⁾ EU EOM, *Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013*, July 2013, p. 13.

⁽¹⁵²⁾ Provincial Assembly of Balochistan [website], n.d.

⁽¹⁵³⁾ Provincial Assembly of Punjab [website], n.d.

⁽¹⁵⁴⁾ Provincial Assembly of Sindh [website], n.d.

⁽¹⁵⁵⁾ Provincial Assembly of Khyber Pakhtunkhwa [website], n.d.

⁽¹⁵⁶⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir*, n.d.

⁽¹⁵⁷⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir*, n.d.

⁽¹⁵⁸⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistan*, n.d.

⁽¹⁵⁹⁾ EU EOM, *Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013*, July 2013, p. 3.

⁽¹⁶⁰⁾ EU EOM, *Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013*, July 2013, p. 4.

υποστηρικτές κομμάτων που χαρακτηρίζονται ως κοσμικά, ιδίως του Εθνικού Κόμματος Awami (ANP) στην επαρχία Χιμπέρ Παχτούνκουα και του MQM στην επαρχία Σιντ⁽¹⁶¹⁾. Παρά τον μεγάλο αριθμό επιθέσεων, η προσέλευση των ψηφοφόρων ήταν υψηλή (55 %) σε σύγκριση με την προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση⁽¹⁶²⁾.

Η ελλιπής εκπροσώπηση των γυναικών συνεχίστηκε σε όλο το φάσμα της εκλογικής διαδικασίας και η συμμετοχή των μη μουσουλμάνων ήταν ελάχιστη. Οι διακρίσεις σε βάρος των Αχμαντί συνεχίστηκαν με την εγγραφή τους σε ξεχωριστούς εκλογικούς καταλόγους (βλέπε επίσης ενότητα 3.4.2 Αχμαντί)⁽¹⁶³⁾.

1.4.6 Πολιτικά κόμματα

Το σύστημα του Πακιστάν είναι εξαιρετικά πολυκομματικό⁽¹⁶⁴⁾, με κυρίαρχες αντίπαλες πολιτικές δυνάμεις το Λαϊκό Κόμμα του Πακιστάν (PPP) και τον Μουσουλμανικό Σύνδεσμο του Πακιστάν-Ναουάζ (PML-N), οι οποίες διαμόρφωσαν το πολιτικό σκηνικό της χώρας μετά το 1988⁽¹⁶⁵⁾. Τα πολιτικά κόμματα εξακολουθούν να υστερούν σε επίπεδο εσωτερικής δημοκρατίας και διαφάνειας και βασίζονται, κατά κύριο λόγο, στη χαρισματική ηγεσία μεμονωμένων προσωπικοτήτων ή πολιτικών δυναστειών⁽¹⁶⁶⁾, όπως το PPP που συνδέεται με τη δυναστεία των Μπούτο και το PML-N στο οποίο κυριαρχεί ο Ναουάζ Σαρίφ και η οικογένειά του⁽¹⁶⁷⁾.

Μουσουλμανικός Σύνδεσμος του Πακιστάν-Ναουάζ (PML-N)

Το PML-N ιδρύθηκε το 1993 από τον τότε πρωθυπουργό Ναουάζ Σαρίφ ως παρακλάδι του Μουσουλμανικού Συνδέσμου, του παλαιότερου και μοναδικού μεγάλου κόμματος στο Πακιστάν την περίοδο της ανεξαρτησίας⁽¹⁶⁸⁾. Η εκλογική δύναμη του κόμματος εντοπίζεται στην επαρχία Πουντζάμπ⁽¹⁶⁹⁾. Το PML-N, που θεωρείται κεντρώα συντηρητική παράταξη, κατέχει 183 έδρες στην Εθνική Συνέλευση, κατέλαβε ποσοστό 33 % στις εκλογές του 2013 και ηγείται της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και της κυβέρνησης του Πουντζάμπ⁽¹⁷⁰⁾.

Λαϊκό Κόμμα του Πακιστάν (PPP)

Το Λαϊκό Κόμμα του Πακιστάν (PPP) ιδρύθηκε το 1967 από τον πρώην πρωθυπουργό Ζούλφικαρ Αλί Μπούτο και είναι το μεγαλύτερο πολιτικό κόμμα του Πακιστάν. Το PPP, που θεωρείται δημοκρατικό σοσιαλιστικό κόμμα, συγκεντρώνει στους κόλπους του πολλούς θιασώτες του κοσμικού κράτους και έχει την κύρια εκλογική του βάση στην επαρχία Σιντ. Μετά τον θάνατο της Μπενάζιρ Μπούτο, την ηγεσία του κόμματος ανέλαβαν ο Ασίφ Αλί Ζαρντάρι και έπειτα ο γιος του, Μπιλαουάλ Μπούτο Ζαρντάρι. Το PPP κατέχει 41 έδρες στην Εθνική Συνέλευση, ενώ συγκέντρωσε ποσοστό 15 % στις εκλογές του 2013⁽¹⁷¹⁾.

Pakistan Tehreek-e-Insaf (PTI — Κίνημα Δικαιοσύνης του Πακιστάν)

Το Pakistan Tehreek-e-Insaf ιδρύθηκε το 1996 από τον πρώην θρυλικό παίχτη του κρίκετ Ιμράν Χαν, σφοδρό επικριτή της συνεργασίας του Πακιστάν με τις ΗΠΑ στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και ενίστε φιλικά προσκείμενο προς τους ισλαμιστές μαχητές. Το κεντρώο-εθνικιστικό αυτό κόμμα, ο εκλογικός πυρήνας του οποίου βρίσκεται στην επαρχία ΚΡ, συγκέντρωσε ποσοστό 17 % στις εκλογές του 2013 και, επί του παρόντος, καταλαμβάνει 30 έδρες στην Εθνική Συνέλευση⁽¹⁷²⁾.

⁽¹⁶¹⁾ EU EOM, Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013, July 2013, p. 4.

⁽¹⁶²⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014* — Pakistan, n.d.

⁽¹⁶³⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014* — Pakistan, n.d.

⁽¹⁶⁴⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014* — Pakistan, n.d.

⁽¹⁶⁵⁾ Bertelsmann Foundation, BTI 2014, *Pakistan Country Report*, 2014, pp. 11-12.

⁽¹⁶⁶⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014* — Pakistan, n.d.

⁽¹⁶⁷⁾ Bertelsmann Foundation, BTI 2014, *Pakistan Country Report*, 2014, pp. 11-12.

⁽¹⁶⁸⁾ CRS, Pakistan's Scheduled 2008 Election: Background, 24 January 2008 p. 4.

⁽¹⁶⁹⁾ Dawn, Pakistan Muslim League-Nawaz (PML-N), 17 January 2012.

⁽¹⁷⁰⁾ CRS, Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013, p. 2.

⁽¹⁷¹⁾ CRS, Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013, p. 2.

⁽¹⁷²⁾ CRS, Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013, p. 2.

Muttahida Qaumi Movement (MQM)

Το Muttahida Qaumi Movement είναι ένα περιφερειακό κόμμα Σίντι που απαρτίζεται κυρίως από απογόνους μεταναστών από την Ινδία που ομιλούν την ούρντου (Μουχατζίρ/Μοχατζίρ) και μετακινήθηκαν στο Πακιστάν την περίοδο της διάσπασης⁽¹⁷³⁾. Έχει τις ρίζες του σε ένα φοιτητικό κίνημα (All Pakistan Muhajir Student Organisation)⁽¹⁷⁴⁾ που γεννήθηκε το 1978 με στόχο την προστασία των Μουχατζίρ από τις διακρίσεις και την καταπίεση την περίοδο μετά την ανεξαρτησία⁽¹⁷⁵⁾. Το MQM αυτό καθ' εαυτόν ιδρύθηκε το 1984 από τον Αλτάφ Χουσέιν. Το κόμμα είναι κοσμικό και η ατζέντα του επικεντρώνεται σε επαρχιακά θέματα, με ισχυρή βάση στήριξης στην επαρχία Σιντ, και ιδίως στο Καράτσι⁽¹⁷⁶⁾. Η πολιτική κατάσταση στην επαρχία Σιντ προσέλαβε εξαιρετικά βίαιες διαστάσεις τη δεκαετία του 1980, γεγονός που οδήγησε την κεντρική κυβέρνηση στην απόφαση για τη διεξαγωγή στρατιωτικής επιχείρησης με στόχο την καταστολή όλων των ένοπλων ομάδων στην περιοχή, πολιτικών και εγκληματικών⁽¹⁷⁷⁾. Ο αρχηγός του MQM, Αλτάφ Χουσέιν, διέφυγε από το Καράτσι πριν από την έναρξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων και ηγούνταν του κόμματος από το Λονδίνο όπου ζούσε ως αυτοεξόριστος από το 1992⁽¹⁷⁸⁾. Παράλληλα, το κόμμα στρατιωτικοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό και κατηγορήθηκε για συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες⁽¹⁷⁹⁾. Το MQM κατέχει 23 έδρες στην Εθνική Συνέλευση, ενώ συγκέντρωσε ποσοστό 5 % στις εκλογές του 2013⁽¹⁸⁰⁾.

Jamiat Ulema-e-Islam – Fazl-ur Rahman (JUI-F) (Συνέλευση Κληρικών του Ισλάμ)

Το Jamiat Ulema-e-Islam – Fazl-ur Rahman είναι ένα συντηρητικό ισλαμιστικό κόμμα της σχολής Deobandi, στην ηγεσία του οποίου βρίσκεται ο κληρικός Fazl-ur Rehman από το 1988. Το κόμμα έχει διασυνδέσεις με πολυάριθμες πακιστανικές ομάδες μαχητών⁽¹⁸¹⁾. Έχει ιδιαίτερη απήχηση στην επαρχία ΚΡ και τις FATA, και η οργανωτική δομή και στήριξή του βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε ένα ευρύ δίκτυο θρησκευτικών σχολών (madrassa)⁽¹⁸²⁾. Το JUI-F καταλαμβάνει 12 έδρες στην Εθνική Συνέλευση, ενώ συγκέντρωσε ποσοστό 3 % στις εκλογές του 2013⁽¹⁸³⁾.

Εθνικό Κόμμα Awami (ANP)

Το Εθνικό Κόμμα Awami (ANP) είναι ένα αριστερό, κοσμικό, εθνικιστικό κόμμα των Παστούν («awami» σημαίνει «λαϊκός»)⁽¹⁸⁴⁾. Το κόμμα ιδρύθηκε το 1986⁽¹⁸⁵⁾ και έχει την πολιτική του βάση στην επαρχία Χιμπέρ Παχτούνκουα, ενώ τυγχάνει ιδιαίτερης στήριξης στο Καράτσι⁽¹⁸⁶⁾.

Μουσουλμανικός Σύνδεσμος του Πακιστάν — Quaid-e-Azam (PML-Q)

Το PML-Q έχει τις ρίζες του στον Μουσουλμανικό Σύνδεσμο, όπως και το PML-N. Μετά τις εκλογές του 1997, άρχισαν να αναπτύσσονται πολιτικές διαφορές στο εσωτερικό του PML-N, οι οποίες οδήγησαν στη δημιουργία μιας συνιστώσας εντός του κόμματος. Το 1999, όταν η κυβέρνηση του PML-N ανατράπηκε από τον τότε αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων Περβέζ Μουσάραφ, μια ομάδα ομοϊδεατών αποσχίστηκε από το PML-N. Το PML-Q ιδρύθηκε το 2000 και τάχθηκε σθεναρά υπέρ του πραξικοπήματος, αναλαμβάνοντας ενεργό ρόλο στην κυβέρνηση Μουσάραφ, γεγονός που του εξασφάλισε το προσωνύμιο «κόμμα του βασιλιά»⁽¹⁸⁷⁾.

⁽¹⁷³⁾ CRS, Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013, p. 2.

⁽¹⁷⁴⁾ RFI, Muttahida Qaumi Movement – trying to broaden its appeal, 28 April 2013.

⁽¹⁷⁵⁾ CRS, Pakistan's Scheduled 2008 Election: Background, 24 January 2008, p. 10.

⁽¹⁷⁶⁾ CRS, Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013, p. 2.

⁽¹⁷⁷⁾ RFI, Muttahida Qaumi Movement – trying to broaden its appeal, 28 April 2013.

⁽¹⁷⁸⁾ CRS, Pakistan's Scheduled 2008 Election: Background, 24 January 2008, p. 11.

⁽¹⁷⁹⁾ RFI, Muttahida Qaumi Movement – trying to broaden its appeal, 28 April 2013.

⁽¹⁸⁰⁾ CRS, Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013, p. 2.

⁽¹⁸¹⁾ CRS, Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013, p. 2.

⁽¹⁸²⁾ ICG, Islamic Parties in Pakistan, Asia Report No. 216, 12 December 2011, p. 10; CTC, Militants Turn Against Pakistan's JUI-F Islamist Party, 23 April 2012.

⁽¹⁸³⁾ CRS, Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013, p. 2.

⁽¹⁸⁴⁾ RFI, Awami National Party — Pashtun party seeks national role, 29 April 2013.

⁽¹⁸⁵⁾ Dawn, Pakistan Profiles: Awami National Party (ANP), 17 January 2012.

⁽¹⁸⁶⁾ BBC, Pakistan election: Taliban threats hamper secular campaign, 5 April 2013.

⁽¹⁸⁷⁾ Dawn, Pakistan Muslim League – Quaid, 5 April 2013.

1.5 Εκπαίδευση

1.5.1 Αναλφαβητισμός και ποσοστά εγγραφής στο σχολείο

Το Πακιστάν είναι μία από τις εννέα χώρες παγκοσμίως με τον υψηλότερο αριθμό παιδιών σχετικής ηλικίας που δεν φοιτούν σε σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (6,7 εκατ. σε σύνολο 21,1 εκατ. παιδιών, ήτοι 32 % την περίοδο 2011-12) ⁽¹⁸⁸⁾. Την περίοδο 2011-12, τα ποσοστά εγγραφής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε εθνικό επίπεδο ανέρχονταν σε 68 %, με 73 % για τα αγόρια και 63 % για τα κορίτσια ⁽¹⁸⁹⁾. Τούτο σημαίνει ότι το ένα τέταρτο (2,9 εκατ.) του συνολικού αριθμού αγοριών και το ένα τρίτο (3,8 εκατ.) του συνολικού αριθμού κοριτσιών σχετικής ηλικίας δεν φοιτούν σε σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το ποσοστό αλφαβητισμού (ποσοστό ατόμων άνω των 15 ετών με ικανότητα γραφής και ανάγνωσης) είναι ακόμη πιο χαμηλό: 57,9 % για το σύνολο του πληθυσμού, 69,5 % για τους άνδρες και 45,8 % για τις γυναίκες (εκτίμηση 2015) ⁽¹⁹⁰⁾. Ο αλφαβητισμός των νέων (15-24 ετών) αυξήθηκε ελαφρά από 67,7 % την περίοδο 2006-07 σε 70 % την περίοδο 2011-12 (κυρίως λόγω της αύξησης του ποσοστού αλφαβητισμού των κοριτσιών από 56,5 % την περίοδο 2006-07 σε 62 % την περίοδο 2011-12) ⁽¹⁹¹⁾.

Τα ποσοστά εγγραφής στο σχολείο και τα ποσοστά αλφαβητισμού παρουσιάζουν μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ των επαρχιών, ανά περιοχή (αστικές έναντι αγροτικών) και ανάλογα με το φύλο. Το υψηλότερο ποσοστό εγγραφής καταγράφεται στην επαρχία ΚΡ (81 %), ενώ ακολουθούν το Πουντζάμπ και η Περιφέρεια της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ (70 %), οι επαρχίες Σιντ και Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν (63 %), οι Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA) (60 %), το ΑΚ (58 %) και το Μπαλουχιστάν (51 %). Μεγάλες διαφορές παρατηρούνται μεταξύ του αριθμού αγοριών και κοριτσιών που είναι εγγεγραμμένα σε σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από περιοχή σε περιοχή. Μολονότι σε εθνικό επίπεδο το 63 % των κοριτσιών και το 73 % των αγοριών ήταν εγγεγραμμένα σε σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης την περίοδο 2011-12, στις FATA τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 38 % για τα κορίτσια και 81 % για τα αγόρια. Ωστόσο, στην Περιφέρεια της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ ο αριθμός των εγγεγραμμένων κοριτσιών είναι υψηλότερος από αυτόν των αγοριών (72 % και 68 % αντίστοιχα) ⁽¹⁹²⁾.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά το Υπουργείο Παιδείας στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για το 2013:

«Το στοιχείο που χαρακτηρίζει εντονότερα το εκπαιδευτικό σύστημα του Πακιστάν είναι οι εγγενείς του ανισότητες: διακρίνεται από έναν σαφή διαχωρισμό, καθώς υπάρχουν παράλληλες δομές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες διαιρούνται περαιτέρω σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, καλύπτοντας τις ανάγκες διαφορετικών κοινωνικοοικονομικών τάξεων της χώρας» ⁽¹⁹³⁾.

Οι εθνικές δαπάνες για την εκπαίδευση το 2013 ανήλθαν στο 2,5 % του ΑΕγχΠ, κατατάσσοντας το Πακιστάν στην 164η θέση σε σύνολο 173 χωρών παγκοσμίως ⁽¹⁹⁴⁾. Στόχος της κυβέρνησης είναι η αύξηση των δαπανών για την εκπαίδευση στο 4 % του ΑΕγχΠ το 2018 ⁽¹⁹⁵⁾.

1.5.2 Εκπαιδευτικό σύστημα

Η δημόσια σχολική εκπαίδευση στο Πακιστάν είναι 12ετούς διάρκειας, ξεκινά από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ολοκληρώνεται με τη μέση εκπαίδευση ή την απόκτηση του απολυτηρίου ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (HSSC) ⁽¹⁹⁶⁾.

Το εθνικό πρόγραμμα σπουδών καταρτίστηκε από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση πριν από τον Απρίλιο του 2010, ωστόσο η ψήφιση της 18ης αναθεώρησης του Συντάγματος αποκατέστησε την κοινοβουλευτική δημοκρατία και μεταβίβασε τις εξουσίες αναφορικά με πολλούς τομείς, όπως η εκπαίδευση, σε επίπεδο επαρχιών. Οι επαρχιακές κυβερνήσεις διαμορφώνουν πλέον την εκπαιδευτική πολιτική, τον σχεδιασμό και το πρόγραμμα σπουδών ανάλογα με τις εκάστοτε προτεραιότητές τους. Όπως παρατηρεί η Διεθνής Ομάδα Κρίσεων (ICG), το γεγονός

⁽¹⁸⁸⁾ Unesco, Paper prepared for Learning For All Ministerial Meeting Pakistan, New York, September 2013; MET&SHE, National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013.

⁽¹⁸⁹⁾ Unesco, Paper prepared for Learning For All Ministerial Meeting Pakistan, New York, September 2013; MET&SHE, National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013.

⁽¹⁹⁰⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 13 May 2015.

⁽¹⁹¹⁾ MET&SHE, National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013, p. 9.

⁽¹⁹²⁾ MET&SHE, National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013, p. 11.

⁽¹⁹³⁾ MET&SHE, National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013, p. 9.

⁽¹⁹⁴⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 13 May 2015.

⁽¹⁹⁵⁾ MET&SHE, National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013, p. 6.

⁽¹⁹⁶⁾ MET&SHE, *Education for All 2015 National Review Report: Pakistan*, June 2014, p. 4.

αυτό παρέχει στις επαρχίες τη δυνατότητα να «προάγουν τη θρησκευτική μισαλλοδοξία και να νομιμοποιούν τον βίαιο εξτρεμισμό»⁽¹⁹⁷⁾. Το πρόγραμμα σπουδών προ του 2010, το οποίο καταρτίστηκε από το στρατιωτικό καθεστώς, χαρακτηριζόταν από την «παραποίηση ιστορικών γεγονότων και την πολιτική χρήση της [ισλαμικής] θρησκείας»⁽¹⁹⁸⁾.

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης (2013-16) εντοπίζει δύο βασικά ζητήματα που χρήζουν αντιμετώπισης στον τομέα της εκπαίδευσης: 1) τη μη πρόσβαση στην εκπαίδευση / το υψηλό ποσοστό πρόωρης αποχώρησης από το σχολείο (λόγω, μεταξύ άλλων, της έλλειψης σχολικών εγκαταστάσεων και εκπαιδευτικού προσωπικού, της φτώχειας και των πολιτιστικών κανόνων) και 2) την κακή ποιότητα της εκπαίδευσης (λόγω της ελλιπούς εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, των απαρχαιωμένων μεθόδων και σχολικών βιβλίων, της κακής διακυβέρνησης και της άσκησης πολιτικών πιέσεων). Το Σχέδιο Δράσης προβλέπει ευρύ φάσμα μέτρων σε εθνικό και επαρχιακό επίπεδο για την αντιμετώπιση των εν λόγω προβλημάτων, όπως αύξηση των σχολικών μονάδων και του αριθμού των διδασκόντων, οργάνωση εκστρατειών ευαισθητοποίησης, μεταρρύθμιση των προγραμμάτων σπουδών και επιβολή των κανόνων ασφάλειας και του νόμου⁽¹⁹⁹⁾.

Η γλώσσα διδασκαλίας διαφέρει ανά περιοχή και κοινωνική τάξη. Μετά την ανεξαρτησία, το κράτος επέβαλε την ούρντου ως εθνική γλώσσα και γλώσσα διδασκαλίας, παρότι δεν ομιλούνταν από μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Το 2012 προωθήθηκε η χρήση περιφερειακών γλωσσών, όπως η πάστο ή η σίντι, στα σχολεία όπου ομιλούνταν ως μητρική γλώσσα από την πλειονότητα των παιδιών. Τα παιδιά στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις (ελίτ) φοιτούν σε αγγλικά ιδιωτικά σχολεία, ενώ το μεγαλύτερο μέρος των φτωχότερων παιδιών φοιτούν σε δημόσια σχολεία με γλώσσα διδασκαλίας την ούρντου ή σε ιδιωτικά σχολεία όπου η γνώση της αγγλικής είναι ανεπαρκής⁽²⁰⁰⁾. Η επάρκεια στην αγγλική γλώσσα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και την πρόσβαση σε θέσεις εργασίας υψηλότερου επιπέδου στο Πακιστάν. Ως εκ τούτου, το 2014 η νέα κυβέρνηση εξήγγειλε την καθιέρωση της αγγλικής ως γλώσσας διδασκαλίας από την πρώτη τάξη. Ωστόσο, η έλλειψη αγγλόφωνων διδασκόντων θέτει σοβαρά εμπόδια στην εφαρμογή του μέτρου⁽²⁰¹⁾.

1.5.3 Ιδρύματα και οργανισμοί

Το Πακιστάν αριθμεί 146 185 σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, 42 147 μέσης εκπαίδευσης και 29 874 δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Εξ αυτών, το 75 % είναι δημόσια, το 10 % ιδιωτικά και τα υπόλοιπα είναι σχολεία άτυπης βασικής εκπαίδευσης και *deeni madrassa* (θρησκευτικές σχολές)⁽²⁰²⁾.

Τα ιδιωτικά σχολεία περιλαμβάνουν από ακριβά ελίτ ιδρύματα μέχρι ιδρύματα χαμηλού κόστους. Μεταξύ των ιδρυμάτων που διευθύνουν τα εν λόγω σχολεία συγκαταλέγονται θρησκευτικές οργανώσεις, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις ή οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και διεθνείς οργανώσεις ανάπτυξης⁽²⁰³⁾.

Τα σχολεία άτυπης βασικής και μέσης εκπαίδευσης είναι, σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας, ιδιαίτερα αποδοτικά από άποψη κόστους, παραδείγματος χάρη για παιδιά απομακρυσμένων περιοχών που δεν φοιτούν στο σχολείο καθώς δεν υπάρχουν δομές τυπικής εκπαίδευσης ή για την ενθάρρυνση των παιδιών ώστε να ενταχθούν σε ιδρύματα τυπικής εκπαίδευσης⁽²⁰⁴⁾.

Οι *deeni madrassa* (θρησκευτικές σχολές) αποτελούν οικονομικά αποδοτικό μέσο για την προαγωγή της (θρησκευτικής) εκπαίδευσης και την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού, σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας. Οι *madrassa* εξυπηρετούν τις ανάγκες των «φτωχών, άπορων και ευάλωτων παιδιών των λιγότερο ευνοημένων αστικών οικισμών, καθώς και των αγροτικών και απομακρυσμένων περιοχών της χώρας. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι *madrassa* παρέχουν σίτιση, ρουχισμό και καταφύγιο σε άπορους σπουδαστές». Το πρόγραμμα σπουδών των *madrassa* δεν περιορίζεται αποκλειστικά στη θρησκευτική εκπαίδευση, αλλά συχνά περιλαμβάνει

⁽¹⁹⁷⁾ ICG, Education Reform in Pakistan, Asia Report N°257, 23 June 2014, p. 1.

⁽¹⁹⁸⁾ ICG, Education Reform in Pakistan, Asia Report N°257, 23 June 2014, p. 4.

⁽¹⁹⁹⁾ MET&SHE, National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013, p. 23.

⁽²⁰⁰⁾ ICG, Education Reform in Pakistan, Asia Report N°257, 23 June 2014, pp. 7-8.

⁽²⁰¹⁾ ICG, Education Reform in Pakistan, Asia Report N°257, 23 June 2014, p. 8.

⁽²⁰²⁾ MET&SHE, Education for All 2015 National Review Report: Pakistan, June 2014, p. 5.

⁽²⁰³⁾ ICG, Education Reform in Pakistan, Asia Report N°257, 23 June 2014, p. 22; MET&SHE, National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013, pp. 9, 13.

⁽²⁰⁴⁾ MET&SHE, Education for All 2015 National Review Report: Pakistan, June 2014, p. 5.

μαθήματα εκμάθησης γλωσσών (ούρντου και αγγλικά), μαθηματικών και «θετικών επιστημών»⁽²⁰⁵⁾. Ωστόσο, η ICG επισημαίνει ότι οι *madrassa* μπορεί να «αναπληρώνουν τα κενά του σαθρού δημόσιου εκπαιδευτικού τομέα, αλλά παράλληλα τροφοδοτούν τον θρησκευτικό εξτρεμισμό και τη θρησκευτική βία»⁽²⁰⁶⁾.

Η κοινότητα των Αχμαντί διαθέτει ξεχωριστά ιδιωτικά σχολεία λόγω των διακρίσεων και της κακομεταχείρισης που υφίστανται τα μέλη της στο πλαίσιο του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος. Οι διακρίσεις επεκτείνονται και στην εισαγωγή στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το μορφωτικό επίπεδο των Αχμαντί είναι γενικά υψηλότερο από εκείνο του γενικού πληθυσμού του Πακιστάν⁽²⁰⁷⁾.

1.6 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και τηλεπικοινωνίες

1.6.1 Μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ)

Το Πακιστάν διαθέτει έναν δυναμικό και σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητο τομέα μέσω μαζικής ενημέρωσης, παρά τις πολιτικές πιέσεις και τις περιστασιακές άμεσες απαγορεύσεις⁽²⁰⁸⁾. Τα δημογραφικά στοιχεία σχετικά με τα ΜΜΕ αντικατοπτρίζουν την πολυγλωσσική και πολυεθνική κοινωνία του Πακιστάν, με σαφή διαχωρισμό μεταξύ των ΜΜΕ που χρησιμοποιούν την ούρντου και των αγγλόφωνων ΜΜΕ. Τα ΜΜΕ που χρησιμοποιούν την ούρντου είναι πιο δημοφιλή στις αγροτικές περιοχές, ενώ τα αγγλόφωνα ΜΜΕ απευθύνονται στις αστικές περιοχές και την ελίτ και είναι συγκριτικά πιο φιλελεύθερα⁽²⁰⁹⁾.

Το ποικιλόμορφο τοπίο των ΜΜΕ στο Πακιστάν περιλαμβάνει 121 τηλεοπτικά κανάλια: έξι κανάλια της κρατικής τηλεόρασης του Πακιστάν (PTV), 89 ιδιωτικά κανάλια, καθώς και 26 ξένα τηλεοπτικά κανάλια (με δικαιώματα μετάδοσης σήματος), 500 και πλέον τακτικές καθημερινές εφημερίδες και πάνω από 800 περιοδικά, 138 εμπορικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς, 64 σταθμούς της PBC (Πακιστανική Ραδιοφωνία-Τηλεόραση) και 34 ραδιοφωνικούς σταθμούς ιδιοκτησίας της PBC⁽²¹⁰⁾. Το 10,90 % του πακιστανικού πληθυσμού⁽²¹¹⁾ χρησιμοποιούν το διαδίκτυο⁽²¹²⁾ και μεταξύ αυτών υπάρχουν 11 εκατομμύρια χρήστες του Facebook, δύο εκατομμύρια χρήστες του Twitter και εκατοντάδες χιλιάδες κάτοχοι ιστολογίων (blogger)⁽²¹³⁾.

Στο Σύνταγμα του Πακιστάν κατοχυρώνεται η ελευθερία της έκφρασης και η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης⁽²¹⁴⁾.

Τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα υπόκεινται σε ρυθμίσεις από τη Ρυθμιστική Αρχή Ηλεκτρονικών Μέσων Ενημέρωσης του Πακιστάν (PEMRA), τα μέλη της οποίας διορίζονται ή εγκρίνονται από την κυβέρνηση⁽²¹⁵⁾. Σύμφωνα με τον δικτυακό της τόπο, η PEMRA «είναι αρμόδια για τη διευκόλυνση και τη ρύθμιση της σύστασης και λειτουργίας όλων των ραδιοτηλεοπτικών μέσων και υπηρεσιών μετάδοσης στο Πακιστάν, που ιδρύονται με σκοπό να απευθύνονται σε κοινό-στόχο σε διεθνές, εθνικό, επαρχιακό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και σε ειδικό κοινό-στόχο»⁽²¹⁶⁾.

Τηλεόραση

Το 2002, το κρατικό μονοπώλιο της κρατικής τηλεόρασης του Πακιστάν (PTV) τερματίστηκε με την απελευθέρωση της αγοράς των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης. Τα ιδιωτικά κανάλια έλαβαν άδειες μόνο για καλωδιακές ή δορυφορικές εκπομπές, με την PTV να είναι το μόνο κανάλι που παρέχει επίγειες υπηρεσίες στον πληθυσμό. Αυτό ευνοεί την PTV, καθώς η πλειονότητα του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών δεν έχει πρόσβαση σε εναλλακτικά κανάλια που εκπέμπουν μέσω καλωδιακών ή δορυφορικών τεχνολογιών⁽²¹⁷⁾.

⁽²⁰⁵⁾ MET&SHE, Education for All 2015 National Review Report: Pakistan, June 2014, p. 5.

⁽²⁰⁶⁾ ICG, Education Reform in Pakistan, Asia Report N°257, 23 June 2014, Executive summary.

⁽²⁰⁷⁾ Landinfo, Temanotat Pakistan: Forhold for ahmadiyyaer, 3 July 2014, pp. 20-21.

⁽²⁰⁸⁾ IMS, Between radicalisation and democratisation in an unfolding conflict: Media in Pakistan, July 2009, p. 6.

⁽²⁰⁹⁾ IMS, Between radicalisation and democratisation in an unfolding conflict: Media in Pakistan, July 2009, p. 14.

⁽²¹⁰⁾ News International (The), *Pakistan's media*, 2 April 2014.

⁽²¹¹⁾ Pakistan's population was estimated at 196 174 380 as of July 2014. CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽²¹²⁾ ITU, *Pakistan Profile*, latest data available: 2013.

⁽²¹³⁾ News International (The), *Pakistan's media*, 2 April 2014.

⁽²¹⁴⁾ Pakistan, Constitution of the Islamic Republic of Pakistan, 12 April 1973; IMS, Between radicalisation and democratisation in an unfolding conflict: Media in Pakistan, July 2009, p. 17.

⁽²¹⁵⁾ Freedom House, Freedom of the Press 2014 – Pakistan, n.d.

⁽²¹⁶⁾ PEMRA [website], n.d.

⁽²¹⁷⁾ IMS, Between radicalisation and democratisation in an unfolding conflict: Media in Pakistan, July 2009, p. 21.

Σύμφωνα με τον δικτυακό της τόπο, η PTV διαχειρίζεται τα ακόλουθα κανάλια: PTV Home, PTV News, PTV Sports, PTV World, PTV Global, PTV Bolan, PTV National και AJK TV ⁽²¹⁸⁾.

Η Independent Media Corporation, η οποία έχει επίσης στην κατοχή της την Jang Group of Newspapers, που ασκεί μεγάλη επιρροή, διαθέτει δύο από τα πιο δημοφιλή τηλεοπτικά κανάλια στο Πακιστάν, το Geo TV και το Geo News ⁽²¹⁹⁾. Η εταιρεία ARY Digital, που ιδρύθηκε από τον πακιστανό επιχειρηματία Abdul Razzak Yarsoob, διαθέτει ένα δίκτυο καλωδιακών και δορυφορικών καναλιών, στα οποία περιλαμβάνονται τα ARY Digital, ARY News και ARY Zauq ⁽²²⁰⁾.

Το Οκτώβριο του 2014, η PEMRA ανέστειλε τις μεταδόσεις του ιδιωτικού δικτύου ARY TV για 15 ημέρες. Το τηλεοπτικό κανάλι κατηγορήθηκε για δήθεν «διασυρμό» του δικαστικού συστήματος της χώρας, έπειτα από τη μετάδοση συνέντευξης με έναν άνδρα που δικαζόταν το διάστημα εκείνο σε δίκη ευρείας προβολής ενώπιον του Ανώτερου Δικαστηρίου της Λαχώρας. Τον Ιούνιο του 2014 η PEMRA ανέστειλε τη λειτουργία ακόμη ενός μεγάλου τηλεοπτικού σταθμού της χώρας, του Geo TV. Η δεκαπενθήμερη αναστολή επιβλήθηκε επειδή το κανάλι κατηγορήσε ανώτερο αξιωματούχο της υπηρεσίας πληροφοριών για την οργάνωση της απόπειρας δολοφονίας ενός εκ των δημοσιογράφων του ⁽²²¹⁾.

Στα λοιπά δημοφιλή κανάλια περιλαμβάνονται τα Express News, Dawn News, Aaj News, Business Plus, Channel Five, Dunya News, Indus News, Royal News, Samaa TV και Waqt News ⁽²²²⁾. Υπάρχουν επίσης αρκετοί ιδιωτικοί περιφερειακοί τηλεοπτικοί σταθμοί, όπως το Sindh TV/Sindh TV News στο Καρατσι ή το Waseb TV στο Μουλτάν ⁽²²³⁾.

Ραδιόφωνο

Η τηλεόραση έχει αναδειχθεί στην κυρίαρχη πηγή ενημέρωσης και πληροφόρησης στις πόλεις και στις κωμοπόλεις, ωστόσο σε πολλές αγροτικές περιοχές το ραδιόφωνο αποτελεί ακόμη τη βασική πηγή ενημέρωσης και πληροφόρησης. Το ραδιόφωνο παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στις απομακρυσμένες και λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, όπως στην περιοχή γύρω από τα σύνορα με το Αφγανιστάν, όπου το δίκτυο παροχής ηλεκτρικού ρεύματος δεν είναι αξιόπιστο, η καλωδιακή τηλεόραση δεν είναι διαθέσιμη και το σήμα του κρατικού PTV είναι συχνά αδύναμο ⁽²²⁴⁾.

Όπως και στην περίπτωση της τηλεόρασης, το ραδιόφωνο ήταν επίσης μονοπώλιο που ελεγχόταν από το κράτος έως την απελευθέρωση των μέσων μαζικής ενημέρωσης το 2002, έτος κατά το οποίο η PEMRA άνοιξε τον δρόμο για ιδιωτικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς πωλώντας άδειες στον υποβάλλοντα την υψηλότερη προσφορά. Παρόλο που αυτό οδήγησε στη δημιουργία περισσότερων από 40 ραδιοφωνικών σταθμών, το κρατικό PBC εξακολουθεί να κυριαρχεί στον τομέα του ραδιοφώνου στο Πακιστάν. Το Radio Pakistan και το FM 101 του PBC έχουν με διαφορά τη μεγαλύτερη εμβέλεια, με 31 σταθμούς που καλύπτουν το 80 % της πακιστανικής επικράτειας ⁽²²⁵⁾.

Εκτός από τα εθνικά του δίκτυα, το PBC διαχειρίζεται επίσης την αλυσίδα 22 τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών FM 93, οι οποίοι μεταδίδουν έναν συνδυασμό μουσικών προγραμμάτων, εκπομπών συζητήσεων, συνεντεύξεων και ειδικών προγραμμάτων για γυναίκες, νέους και αγρότες σε 23 διαφορετικές γλώσσες ⁽²²⁶⁾.

Το Radio Khyber, το Radio Razmak και το Radio Miran Shah τελούν υπό τη διαχείριση της Γραμματείας των FATA, αλλά υπάρχουν επίσης δεκάδες ανεπίσημοι ραδιοφωνικοί σταθμοί τους οποίους διαχειρίζονται ομάδες ισλαμιστών φονταμενταλιστών ανταρτών και οι υποστηρικτές τους ⁽²²⁷⁾.

⁽²¹⁸⁾ PTV [website], n.d.

⁽²¹⁹⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, p. 59.

⁽²²⁰⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, pp. 60-61.

⁽²²¹⁾ AI, Pakistan bans TV channel amid increased attempts to control freedom of expression, 20 October 2014.

⁽²²²⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, pp. 62-66.

⁽²²³⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, p. 67.

⁽²²⁴⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, p. 15.

⁽²²⁵⁾ IMS, Between radicalisation and democratisation in an unfolding conflict: Media in Pakistan, July 2009, p. 22.

⁽²²⁶⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, p. 21.

⁽²²⁷⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, p. 29.

Το Hot FM αποτελεί το μεγαλύτερο ιδιωτικό ραδιοφωνικό δίκτυο στο Πακιστάν. Μεταξύ των λοιπών δημοφιλών ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών περιλαμβάνονται τα Awaz FM, FM 100, City FM 89, Radio One FM 91, FM 96 Sunrise Pakistan, HUM FM 106.2, Humara FM 90, Power Radio FM 99, Josh FM 99, Mast FM 103, Apna Karachi 107, Radioactive 96 FM, Ewaz FM ⁽²²⁸⁾.

Στο Πακιστάν υπάρχουν επίσης διεθνείς ραδιοφωνικοί σταθμοί: το BBC και το Voice of America διαθέτουν ραδιοφωνικές υπηρεσίες στην ούρντου και την πάστο (Radio Aarqi Dunyaa, Deewa Radio) ⁽²²⁹⁾.

Έντυπα μέσα ενημέρωσης

Με ιστορία που ανάγεται στην εποχή πριν από την ανεξαρτησία, τα έντυπα μέσα ενημέρωσης αποτελούν το αρχαιότερο μέσο ενημέρωσης στο Πακιστάν, με σαφή διαχωρισμό μεταξύ των εντύπων που εκδίδονται στην ούρντου και των αγγλόφωνων εντύπων ⁽²³⁰⁾.

Οι κυριότερες εφημερίδες που εκδίδονται στην ούρντου χρονολογούνται πολύ πριν από την ανεξαρτησία του Πακιστάν και απευθύνονται σε ευρύ κοινό εντός της χώρας, ενώ τις αγγλόφωνες εφημερίδες είναι σε θέση να διαβάσει μόλις το 11 % του πληθυσμού. Οι εφημερίδες που εκδίδονται στην ούρντου επικεντρώνονται περισσότερο σε συγκεκριμένες περιφέρειες σε σχέση με τις αγγλόφωνες, οι οποίες καλύπτουν και τις τέσσερις επαρχίες σχεδόν εξίσου. Ενώ οι εφημερίδες που εκδίδονται στην ούρντου εστιάζουν περισσότερο σε εγχώριες ειδήσεις, οι αγγλόφωνες εφημερίδες δίνουν μεγαλύτερη προσοχή σε διεθνή θέματα ⁽²³¹⁾.

Οι Jang Group, Dawn Group και Nawa-Waqt Group είναι οι σημαντικότερες εταιρείες στην αγορά έντυπων μέσων ενημέρωσης στο Πακιστάν. Η Jang Group of Newspapers αποτελεί τον μεγαλύτερο όμιλο μέσων μαζικής ενημέρωσης του Πακιστάν και χαρακτηρίζεται από μια μετριοπαθή συντηρητική προσέγγιση. Εκδίδει τα εξής έντυπα που συντάσσονται στην ούρντου: *Daily Jang*, *The News International*, *Mag Weekly* και *Awam*. Η Dawn Group of Newspapers αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο όμιλο μέσων μαζικής ενημέρωσης του Πακιστάν και εκδίδει τα έντυπα *Star* και *Herald* καθώς και το σήμα κατατεθέν της, το *Dawn*. Η Nawa-Waqt Group εκδίδει τη *Nawa-i-Waqt*, μια ημερήσια εφημερίδα που εκδίδεται στην ούρντου με ένα από τα μεγαλύτερα αναγνωστικά κοινά στη χώρα, καθώς και την αγγλόφωνη εφημερίδα *The Nation*, οι οποίες εκφράζουν αμφότερες τον δεξιό και συντηρητικό χώρο ⁽²³²⁾.

Άλλες μεγάλες εφημερίδες περιλαμβάνουν τις *The Frontier Post*, *Daily Ausaf*, *Daily Times*, *Pakistan Observer*, *Business Recorder*, *Pakistan & Gulf Economist* και *The Friday Times* ⁽²³³⁾.

Πρακτορεία ειδήσεων

Στο Πακιστάν υπάρχουν τρία μεγάλα εγχώρια ειδησεογραφικά πρακτορεία: Associated Press of Pakistan, Pakistan Press International και United Press of Pakistan. Τα πρακτορεία παρέχουν ειδήσεις σε άλλους φορείς ενημέρωσης που δεν διαθέτουν δικές τους πηγές για την παροχή ολοκληρωμένης κάλυψης σε εθνικό επίπεδο ⁽²³⁴⁾.

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη απήχηση στο Πακιστάν, ιδιαίτερα στα άτομα νεαρής ηλικίας ⁽²³⁵⁾. Ο αριθμός των χρηστών του Facebook κυμαίνεται μεταξύ 10,6 και 11,8 εκατομμυρίων· εξ αυτών 7,4-8,2 εκατ. είναι άνδρες και 3,0-3,4 εκατ. είναι γυναίκες. Το ήμισυ των χρηστών ιστοτόπων κοινωνικής δικτύωσης ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18-24 ετών ⁽²³⁶⁾.

⁽²²⁸⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, pp. 32-42.

⁽²²⁹⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, pp. 44-49.

⁽²³⁰⁾ IMS, Between radicalisation and democratisation in an unfolding conflict: Media in Pakistan, July 2009, p. 20.

⁽²³¹⁾ Shah, H., 'The Inside Pages: An Analysis of the Pakistani Press, The Tongue-tied Press of Pakistan: Comparing English and Urdu Newspapers', 9 December 2010, pp. 1-2.

⁽²³²⁾ IMS, Between radicalisation and democratisation in an unfolding conflict: Media in Pakistan, July 2009, pp. 20-21.

⁽²³³⁾ BBC, *Pakistan profile – Media*, 11 September 2013.

⁽²³⁴⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, p. 71.

⁽²³⁵⁾ Yusuf, H. and Schoemaker, E., 'The media of Pakistan, Fostering inclusion in a fragile democracy?', September 2013, p. 17.

⁽²³⁶⁾ Express Tribune (The), *Pakistan crosses 10 million Facebook users*, 25 September 2013.

Παρόλο που δικτυακοί τόποι όπως το Facebook έχουν γίνει κυρίαρχα εργαλεία επικοινωνίας, η επιρροή τους περιορίζεται κυρίως στους αστικούς πληθυσμούς του Πακιστάν. Η περαιτέρω αύξηση του αριθμού των χρηστών θα εξακολουθήσει να είναι περιορισμένη λόγω των χαμηλών ποσοστών αλφαριθμητισμού και των δυσμενών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που επικρατούν στις αγροτικές περιοχές⁽²³⁷⁾.

1.6.2 Τηλεπικοινωνίες

Το 2008, το Πακιστάν αναδείχθηκε ως τρίτη κατά σειρά ταχύτερα αναπτυσσόμενη αγορά τηλεπικοινωνιών παγκοσμίως. Η υποδομή επικοινωνιών της χώρας εξακολουθεί να βελτιώνεται, καθώς τόσο εταιρείες της αλλοδαπής όσο και πακιστανικές εταιρείες επενδύουν σε δίκτυα σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, βάσει της πολιτικής απορρύθμισης που θεσπίστηκε το 2003⁽²³⁸⁾.

Με το Διάταγμα περί Τηλεπικοινωνιών του Πακιστάν (Pakistan Telecommunication Ordinance) του 1994 θεσπίστηκε το βασικό ρυθμιστικό πλαίσιο για τον τομέα των τηλεπικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης της ίδρυσης σχετικής αρχής. Σύμφωνα με τον Νόμο περί (Αναδιάρθρωσης) του Συστήματος Τηλεπικοινωνιών του Πακιστάν [Pakistan Telecommunications (Re-organization) Act] του 1996, ιδρύθηκε η Αρχή Τηλεπικοινωνιών του Πακιστάν (PTA) με σκοπό να ρυθμίζει τη θέσπιση, λειτουργία και συντήρηση συστημάτων τηλεπικοινωνιών και την παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών⁽²³⁹⁾.

Διαδίκτυο

Η διείσδυση του διαδικτύου στο Πακιστάν ανήλθε σε 10,9% το 2013, σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση Τηλεπικοινωνιών (ITU), ενώ ηλεκτρονικό υπολογιστή διέθετε το 14,1% των νοικοκυριών⁽²⁴⁰⁾.

Η Pakistan Telecommunication Company Limited (PTCL) αποτελεί τον βασικό φορέα σταθερής τηλεφωνίας, καθώς και τον μεγαλύτερο πάροχο ευρυζωνικών συνδέσεων στο διαδίκτυο, ο οποίος ελέγχει λίγο περισσότερο από το ήμισυ της αγοράς ευρυζωνικών υπηρεσιών⁽²⁴¹⁾.

Η Ένωση Παρόχων Υπηρεσιών Διαδικτύου του Πακιστάν (ISPAK) ιδρύθηκε το 1997 με σκοπό την παροχή μιας κοινής και ενιαίας πλατφόρμας ούτως ώστε όλοι οι πάροχοι υπηρεσιών διαδικτύου να διαπραγματεύονται με την PTA, την PTCL, το Υπουργείο Επικοινωνιών και άλλες κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Στα μέλη της ISPAK συγκαταλέγονται οι Cyber Internet Services (Pvt.) Ltd, Nexlinx, Nayatel, Linkdotnet, Micronet Broadband, Comsats, Maxcom και Skynet⁽²⁴²⁾.

Το περιεχόμενο του διαδικτύου ρυθμίζεται πρωτίστως σύμφωνα με τον Πακιστανικό Ποινικό Κώδικα, συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 295-A, 295-C, 298 και 298-A, που αφορούν τη βλασφημία, τον Αντιτρομοκρατικό Νόμο και το Διάταγμα περί Δυσφήμισης (Defamation Ordinance) (2002), το οποίο περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με τη συκοφαντία και τη δυσφήμιση διά του Τύπου. Το περιεχόμενο του διαδικτύου και της κινητής τηλεφωνίας παρακολουθείται και ρυθμίζεται από την PTA⁽²⁴³⁾.

Η πρόσβαση στο YouTube αποκλείστηκε τον Σεπτέμβριο του 2012 μετά την ανάρτηση αποσπασμάτων από την αντιισλαμική ταινία Η αθωότητα των μουσουλμάνων στον ιστότοπο. Σύμφωνα με τις αρχές, η απαγόρευση του δημοφιλούς ιστότοπου δημοσίευσης βίντεο δεν είναι δυνατόν να αρθεί εάν δεν θεσπιστεί μηχανισμός για τον μόνιμο αποκλεισμό της πρόσβασης σε βλάσφημο περιεχόμενο⁽²⁴⁴⁾.

Σύμφωνα με διεπιστημονικό εργαστήριο που εδρεύει στο Κέντρο Διεθνών Σπουδών Munk (Munk Centre for International Studies) του Πανεπιστημίου του Τορόντο, πραγματοποιήθηκε εγκατάσταση προϊόντων φίλτραρίσματος περιεχομένου του διαδικτύου της καναδικής εταιρείας Netsweeper ώστε να λειτουργούν σε

⁽²³⁷⁾ Foreign Policy, *Pakistan's social media landscape*, 18 March 2011.

⁽²³⁸⁾ National (The), *Pakistan's telecoms market ripe for the picking*, 9 January 2014.

⁽²³⁹⁾ PTA [website], n.d.

⁽²⁴⁰⁾ ITU, *Pakistan Profile*, latest data available: 2013.

⁽²⁴¹⁾ Infoasaid, *Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan*, 2012, p. 93.

⁽²⁴²⁾ IOM, *Returning to Pakistan, Country Information*, updated 4 January 2010, pp. 24-25.

⁽²⁴³⁾ Open Society Foundations, *Mapping Digital Media: Pakistan*, 21 June 2013, p. 90.

⁽²⁴⁴⁾ Economic Times (The), *Pakistani authorities say ban on YouTube can't be lifted*, 2 Aug 2013.

εθνικό επίπεδο στο Πακιστάν. Η τεχνολογία εφαρμόζεται για τους σκοπούς του φιλτραρίσματος πολιτικού και κοινωνικού περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένων δικτυακών τόπων αποσχιστικών κινημάτων, ευαίσθητων θρησκευτικών θεμάτων και ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης⁽²⁴⁵⁾.

Κινητή επικοινωνία

Το ήμισυ και πλέον του συνόλου των ενήλικων και έφηβων Πακιστανών είναι κάτοχοι κινητού τηλεφώνου. Τα τηλέφωνα χρησιμοποιούνται ευρέως ώστε οι οικογένειες να κρατούν επαφή με συγγενείς ή φίλους που βρίσκονται μακριά, και οι Πακιστανοί χρησιμοποιούν επίσης πολύ τα μηνύματα κειμένου, παρόλο που μόλις το ήμισυ του πληθυσμού γνωρίζει γραφή και ανάγνωση⁽²⁴⁶⁾.

Στις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας που δραστηριοποιούνται στο Πακιστάν περιλαμβάνονται οι Mobilink (περισσότεροι από 38 εκατ. συνδρομητές), Telenor (περισσότεροι από 36 εκατ. συνδρομητές), Zong (περισσότεροι από 27 εκατ. συνδρομητές), Ufone (περισσότεροι από 24 εκατ. συνδρομητές) και Warid Telecom (περισσότεροι από 13 εκατ. συνδρομητές)⁽²⁴⁷⁾.

Το άρθρο 54 του Νόμου περί (Αναδιάρθρωσης) του Συστήματος Τηλεπικοινωνιών του Πακιστάν του 1996 επιτρέπει στην κυβέρνηση να διακόπτει τη λειτουργία τηλεπικοινωνιακών συστημάτων χωρίς νόμιμη άδεια ή δικαστική έγκριση⁽²⁴⁸⁾.

Τον Αύγουστο του 2014, το Υπουργείο Εσωτερικών διέταξε τη διακοπή παροχής των υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας σε διάφορες περιοχές του Ισλαμαμπάντ επ' αόριστον, μόλις μερικές ημέρες πριν από τις διαδηλώσεις κατά της κυβέρνησης των οποίων ηγήθηκαν ο πρόεδρος του Pakistan Tehreek-i-Insaf (PTI), Ιμράν Χαν, και ο ηγέτης του Pakistan Awami Tehreek, Ταχίρ ουλ Κάντρι⁽²⁴⁹⁾.

1.7 Υγειονομική περίθαλψη

1.7.1 Γενικά

Τα ιδιωτικά νοσοκομεία, οι κλινικές, τα διαγνωστικά εργαστήρια και τα σύγχρονα φαρμακεία έχουν πολλαπλασιαστεί στον τομέα της υγείας στο Πακιστάν, ο οποίος εμπορευματοποιείται ολοένα και περισσότερο. Λόγω αυτής της προσέγγισης εμπορευματοποίησης, οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης για τους άπορους⁽²⁵⁰⁾ έχουν περιοριστεί⁽²⁵¹⁾. Τα περισσότερα δημόσια ιατρικά ιδρύματα παρουσιάζουν έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού, φαρμάκων και ιατρικού υλικού. Η πλειονότητα των Πακιστανών καταφεύγουν στην ιδιωτική υγειονομική περίθαλψη⁽²⁵²⁾. Οι υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας είναι ανεπαρκείς, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές. Στο 65 % και πλέον του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών δεν παρέχεται πρόσβαση σε εγκαταστάσεις στοιχειώδους υγειονομικής περίθαλψης και ποιοτικές υπηρεσίες⁽²⁵³⁾.

Η υγειονομική περίθαλψη εμπίπτει πρωτίστως στην αρμοδιότητα των επαρχιακών αρχών, με εξαίρεση τις FATA όπου αποτελεί ευθύνη της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης στο Πακιστάν μπορούν να παρέχονται σε όλα τα επίπεδα, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η υγειονομική περίθαλψη διακρίνεται σε α) πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας· β) δευτεροβάθμια περίθαλψη· και γ) τριτοβάθμια περίθαλψη.

Η πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας (ΠΦΥ) στον δημόσιο τομέα παρέχεται από τις βασικές μονάδες υγείας (BHU), οι οποίες παρέχουν βασικές υπηρεσίες εξωτερικών ιατρείων· τα αγροτικά κέντρα υγείας (RHC), που παρέχουν ελαφρώς πιο διευρυμένες υπηρεσίες εξωτερικών ιατρείων (2 ή 3 ειδικότητες) καθώς και υπηρεσίες νοσηλείας (π.χ.

⁽²⁴⁵⁾ Express Tribune (The), Pakistan government using Netsweeper for internet filtering: Report, 20 June 2013.

⁽²⁴⁶⁾ Infoasaid, Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan, 2012, p. 92.

⁽²⁴⁷⁾ PTA, *Annual Report 2013-2014*, updated: 5 January 2015, p. 81.

⁽²⁴⁸⁾ Article 19, *Pakistan: Telecommunications (Re-organization) Act — Legal Analysis*, January 2012, p. 14.

⁽²⁴⁹⁾ Dawn, Mobile phone services being suspended in parts of Islamabad: PTA, 12 August 2014.

⁽²⁵⁰⁾ World Bank, WDI 2014 indicates that if income per adult in Pakistan is taken as \$2.00 per day in line with international standards for middle income countries, then 50.7 % of the population (at 2011 estimates) fall below the poverty line.

⁽²⁵¹⁾ Hafeez, M., *Poverty and Poor Health in Pakistan: Exploring the Effects of Privatizing Healthcare*, 15 June 2014.

⁽²⁵²⁾ Belgian Immigration Office, *Country Fact Sheet, Access to Healthcare: Pakistan*, 13 February 2014, p. 2.

⁽²⁵³⁾ Ahmed, J. and Shaik, B.T., 'The state of affairs at primary health care facilities in Pakistan: where is the State's stewardship?', 2011.

σκληροειδίτιδα, προγεννητική και μεταγεννητική φροντίδα)- τα δημοτικά κεντρικά νοσοκομεία (ΤΗΗ), τα οποία παρέχουν υπηρεσίες εξωτερικών ιατρικών και νοσηλείας σε διάφορες ειδικότητες. Οι ασθενείς παραπέμπονται από τις ΒΗΥ στα RHC ή στα ΤΗΗ ⁽²⁵⁴⁾.

Η δευτεροβάθμια περίθαλψη παρέχεται στα περιφερειακά κεντρικά νοσοκομεία (DHH). Τα εν λόγω νοσοκομεία παρέχουν όλο το φάσμα των υπηρεσιών εξωνοσοκομειακής και ενδονοσοκομειακής περίθαλψης. Διαθέτουν επίσης μονάδα επειγόντων περιστατικών, εργαστήριο για εξετάσεις, καθώς και τράπεζα αίματος. Στα DHH είναι δυνατή η διεξαγωγή περίπλοκων επεμβάσεων. Εντός των νοσοκομείων αυτών λειτουργούν σχολές για νοσηλευτικό και παραϊατρικό προσωπικό.

Ο τομέας τριτοβάθμιας περίθαλψης (εξαιρετικά εξειδικευμένη περίθαλψη) ανήκει στο ακαδημαϊκό επίπεδο. Τα νοσοκομεία του τομέα υπάγονται σε πανεπιστήμια, σχολές και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Τα νοσοκομεία αυτά πρέπει να διαθέτουν 100 έως 500 κλίνες κατ' ελάχιστο. Σε αυτό το επίπεδο είναι διαθέσιμες όλες οι διαφορετικές επιστημονικές ειδικότητες ⁽²⁵⁵⁾.

Σύμφωνα με την Οικονομική Έρευνα του Πακιστάν (Pakistan Economic Survey) για την περίοδο 2013-14, υπήρχαν 1 096 νοσοκομεία (με 111 953 κλίνες), 5 310 ιατρεία, 5 527 βασικές μονάδες υγείας και 687 κέντρα υγείας μητρότητας και παιδιών σε ολόκληρο το Πακιστάν. Ο αριθμός των επαγγελματιών του τομέα της υγείας περιλάμβανε 167 759 ιατρούς, 13 716 οδοντιάτρους και 86 183 νοσηλευτές ⁽²⁵⁶⁾. Η αναλογία νοσηλευτών-ασθενών το 2013 ήταν 1:50 ⁽²⁵⁷⁾.

1.7.2 HIV/AIDS

Υπάρχει εθνικό πρόγραμμα θεραπείας, το κόστος του οποίου καλύπτεται από το κράτος, για την παροχή δωρεάν εξετάσεων και θεραπείας παρακολούθησης στα άτομα με HIV/AIDS. Το Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου κατά του AIDS (NACP) θεσπίστηκε την περίοδο 1986-87. Έπειτα από μια αρχική εστίαση στους διαγνωστικούς ελέγχους, το πρόγραμμα στράφηκε προς την πρόληψη, την επιμόρφωση και τις παρεμβάσεις ελέγχου του HIV. Ιδρύθηκαν 18 κέντρα θεραπείας και περίθαλψης για τον HIV, στα οποία τον Ιούνιο του 2015 ήταν εγγεγραμμένοι περίπου 11 000 φορείς του HIV και περίπου 5 000 ασθενείς που λαμβάνουν αντική θεραπεία ⁽²⁵⁸⁾.

1.7.3 Καρκίνος

Οι πολύ φτωχοί δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να λάβουν θεραπεία για τον καρκίνο, ωστόσο ορισμένα άτομα μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση στη θεραπεία μέσω της διανομής του Zakat ή μέσω οικονομικής ενίσχυσης από το ταμείο πρόνοιας Bait-ul-Mal, ή μέσω της ιατρικής ασφάλισής τους ⁽²⁵⁹⁾. Ορισμένοι οργανισμοί όπως το αντικαρκινικό νοσοκομείο και ερευνητικό κέντρο Shaukat Khanum Memorial (SKMCH&RC) παρέχουν θεραπεία ανεξαρτήτως οικονομικών πόρων σε έναν πολύ περιορισμένο αριθμό ασθενών ⁽²⁶⁰⁾. Το αντικαρκινικό νοσοκομείο και νοσηλευτικό κέντρο Bait-ul-Sukoon (BSCHH) στο Καράτσι παρέχει αντικαρκινική θεραπεία σε πολύ φτωχούς ασθενείς ⁽²⁶¹⁾.

1.7.4 Ψυχική υγεία

Δεν υπάρχουν εξειδικευμένα ιδρύματα για τη θεραπεία ψυχικών διαταραχών· ωστόσο, ψυχίατροι και ψυχολόγοι απασχολούνται στον τομέα της τριτοβάθμιας περίθαλψης και στην ιδιωτική υγειονομική περίθαλψη. Η πρόσβαση στα φάρμακα είναι εύκολη ⁽²⁶²⁾. Η θεραπεία των ψυχικών διαταραχών στα δημόσια ιδρύματα είναι δωρεάν και συνοδεύεται από δωρεάν παροχή φαρμάκων. Πιστεύεται γενικά ότι τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας αποτελούν ντροπή για τις οικογένειές τους αλλά και για τους ίδιους, ιδιαίτερα στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις ⁽²⁶³⁾.

⁽²⁵⁴⁾ Belgian Immigration Office, *Country Fact Sheet, Access to Healthcare: Pakistan*, 13 February 2014, p. 2.

⁽²⁵⁵⁾ Belgian Immigration Office, *Country Fact Sheet, Access to Healthcare: Pakistan*, 13 February 2014, p. 2.

⁽²⁵⁶⁾ GoP, Ministry of Finance, *Highlights Pakistan Economic Survey 2013-14*, p. 12.

⁽²⁵⁷⁾ Express Tribune (The), *Nursing in Pakistan: Handle with care*, 7 December 2014.

⁽²⁵⁸⁾ GoP, Ministry of National Health Services, Regulations and Coordination, *NACP*, n.d.; Dawn, *Giving back hope to HIV patients*, 7 June 2015.

⁽²⁵⁹⁾ Belgian Immigration Office, *Country Fact Sheet, Access to Healthcare: Pakistan*, 13 February 2014, p. 2.

⁽²⁶⁰⁾ Shaukat Khanum Memorial Cancer Hospital and Research Center, *Financial Assistance*, n.d.

⁽²⁶¹⁾ Bait-ul-Sukoon, *Our Mission*, n.d.

⁽²⁶²⁾ Belgian Immigration Office, *Country Fact Sheet, Access to Healthcare: Pakistan*, 13 February 2014, p. 2.

⁽²⁶³⁾ BHC, *Prisons and mental health report Pakistan*, 20 April 2015.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ΠΟΥ), το 2011 υπήρχαν πέντε νοσοκομεία που εξειδικεύονταν στην ψυχιατρική περίθαλψη, 3 231 κλίνες για ψυχιατρικούς ασθενείς σε γενικά νοσοκομεία, 3 729 κέντρα εξωτερικής περίθαλψης ψυχικής υγείας και ένας ψυχίατρος και δύο ψυχολόγοι ανά 10 000 άτομα ⁽²⁶⁴⁾.

1.7.5 Αναπαραγωγική υγεία

Η εκτιμώμενη αναλογία μητρικής θνησιμότητας (MMR) στο Πακιστάν το 2013 ήταν 170 μητρικοί θάνατοι ανά 100 000 γεννήσεις ζώντων νεογνών ⁽²⁶⁵⁾. Η Iras, μια ΜΚΟ που προωθεί τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα των γυναικών, ανέφερε ότι κάθε 30-40 λεπτά επέρχεται ένας μητρικός θάνατος στο Πακιστάν και ότι 1 στις 170 γυναίκες πεθαίνει από αίτια που αφορούν τη μητρότητα. Περίπου 700 000 γυναίκες έλαβαν θεραπεία για επιπλοκές που προέκυψαν από μη ασφαλείς αμβλώσεις ⁽²⁶⁶⁾. Η έκθεση της PDHS για την περίοδο 2012-13 κατέγραψε ότι περισσότερες από επτά στις δέκα μητέρες έλαβαν προγεννητική φροντίδα από καταρτισμένο προσωπικό και ότι σε περισσότερες από τις μισές γεννήσεις τα τελευταία πέντε χρόνια υπήρχε συνδρομή καταρτισμένου προσωπικού ⁽²⁶⁷⁾.

1.7.6 Αναπηρίες

Το NIRM (Εθνικό Ινστιτούτο Ιατρικής Αποκατάστασης) στο Ισλαμαμπάντ παρέχει υγειονομική περίθαλψη σε άτομα με αναπηρίες, και περιλαμβάνει: εγκαταστάσεις διάγνωσης, υπηρεσίες κλινικής και αναπλαστικής χειρουργικής, αποκατάσταση και υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας ⁽²⁶⁸⁾. Σε ολόκληρη τη χώρα λειτουργούν αρκετά ειδικά κέντρα εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης και αποκατάστασης ⁽²⁶⁹⁾.

1.8 Κοινωνικοοικονομική και ανθρωπιστική κατάσταση

1.8.1 Κοινωνικοοικονομική κατάσταση

Οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και η ανεπαρκής ανάπτυξη στο Πακιστάν οφείλονται σε πολυετείς εσωτερικές πολιτικές διαφωνίες και χαμηλά επίπεδα ξένων επενδύσεων που αφορούν τους τομείς διακυβέρνησης, ενέργειας και ασφάλειας, καθώς και στην παγκόσμια οικονομική ύφεση ⁽²⁷⁰⁾. Το ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα ανήλθε σε 1 386 δολάρια ΗΠΑ το 2013-14, ενώ η αύξηση του ΑΕγχΠ ήταν 4,14 % ⁽²⁷¹⁾. Το 60 % και πλέον του πληθυσμού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας (με βάση τα 2 \$ την ημέρα για τις χώρες μέσου εισοδήματος). Το πρόγραμμα εισοδηματικής στήριξης Benazir (BISP) παρείχε χρηματική ενίσχυση σε οικογένειες με χαμηλό εισόδημα ⁽²⁷²⁾. Κατά την περίοδο 2012-13, το συνολικό εργατικό δυναμικό ανερχόταν σε 59,7 εκατ., με 3,73 εκατ. ανέργους ⁽²⁷³⁾. Το ποσοστό ανεργίας ήταν υψηλότερο στις αγροτικές περιοχές της επαρχίας Πουντζάμπ ⁽²⁷⁴⁾. Οι γυναίκες αποτελούσαν περίπου το 22 % του εργατικού δυναμικού ⁽²⁷⁵⁾.

Ο γεωργικός τομέας αντιστοιχούσε στο 21 % του ΑΕγχΠ και στο 43 % και πλέον του εργατικού δυναμικού· αποτελούσε δε την κύρια πηγή βιοπορισμού του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών και διακρινόταν σε τέσσερις υποτομείς: καλλιέργειες (μεταξύ άλλων, σιταριού, καλαμποκιού, ρυζιού, ζαχαροκάλαμου και βαμβακιού), κτηνοτροφία, αλιεία και δασοκομία ⁽²⁷⁶⁾. Τα ποσοστά εργατικού δυναμικού σε άλλους τομείς είναι, μεταξύ άλλων: κοινοτικές/κοινωνικές και ατομικές υπηρεσίες (13,3 %), κατασκευές (7,4 %), μεταποίηση (14,1 %), μεταφορές/αποθήκευση (5,5 %) και χονδρικό και λιανικό εμπόριο (14,4 %) ⁽²⁷⁷⁾.

⁽²⁶⁴⁾ WHO, *Mental Health Atlas 2011, Pakistan*, n.d., p. 2.

⁽²⁶⁵⁾ WHO, Unicef et al., *Trends in Maternal Mortality: 1990 to 2013*, May 2014, p. 34.

⁽²⁶⁶⁾ Dawn, 5.6 % of maternal deaths in Pakistan attributed to abortion-related complications, 12 March 2015.

⁽²⁶⁷⁾ NIPS, ICF Int., *Pakistan Demographic and Health Survey 2012-13*, December 2013, p. 129.

⁽²⁶⁸⁾ GoP, MOCAD, *NIRM (National Institute of Rehabilitation Medicine)*, n.d.

⁽²⁶⁹⁾ Belgian Immigration Office, *Pakistan, Country Report, List of federal special education centres*, n.d.

⁽²⁷⁰⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽²⁷¹⁾ GoP, Ministry of Finance, *Pakistan Economic Survey 2013-14*, pp. iii and vi.

⁽²⁷²⁾ GoP, Ministry of Finance, *Pakistan Economic Survey 2013-14*, pp. 232 and 234.

⁽²⁷³⁾ GoP, Ministry of Finance, *Pakistan Economic Survey 2013-14*, p. 184.

⁽²⁷⁴⁾ GoP, Pakistan Bureau of Statistics, *Labour Force Survey 2012-13*, November 2013, p. 33.

⁽²⁷⁵⁾ GoP, Pakistan Bureau of Statistics, *Pakistan Employment Trends 2013*, January 2014, p. 6.

⁽²⁷⁶⁾ GoP, Ministry of Finance, *Pakistan Economic Survey 2013-14, Overview of the Economy*, pp. iii-iv.

⁽²⁷⁷⁾ GoP, Pakistan Bureau of Statistics, *Labour Force Survey 2012-13*, November 2013, p. 22.

Το ένα τρίτο του πληθυσμού του Πακιστάν ζει σε αστικές περιοχές, ποσοστό το οποίο αναμένεται να αυξηθεί και να ανέλθει περίπου στο 50 % έως το 2025, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην πρόσβαση σε καλύτερη απασχόληση, εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη, στη σταθερότητα και την ασφάλεια, καθώς και στη φυσική αύξηση του πληθυσμού ⁽²⁷⁸⁾. Τα χαμηλά εισοδήματα και η έλλειψη οικονομικά προσιτής στέγασης είχαν ως αποτέλεσμα το 40 % του αστικού πληθυσμού του Πακιστάν να διαβίει σε οικισμούς καταπατητών ή υποβαθμισμένα άτυπα καταλύματα, γνωστά ως *katchi abadis* ⁽²⁷⁹⁾. Η πλειονότητα των νοικοκυριών στο Πακιστάν δεν έχουν πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό, αποχωρητήρια με σύστημα απόπλυσης ή κατάλληλες υποδομές αποχέτευσης ⁽²⁸⁰⁾. Τα περισσότερα καταγεγραμμένα προβλήματα υγείας συνδέονταν άμεσα ή έμμεσα με την ποιότητα του νερού ⁽²⁸¹⁾.

1.8.2 Ανθρωπιστική κατάσταση

Εκατομμύρια άνθρωποι στο Πακιστάν τα τελευταία χρόνια έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων σεισμών και σοβαρών πλημμυρών. Οι πλημμύρες του 2010 οδήγησαν στον θάνατο σχεδόν 2 000 ανθρώπων και προκάλεσαν εκτεταμένες καταστροφές στην υποδομή και στα μέσα διαβίωσης ⁽²⁸²⁾. Εκτιμάται ότι 14 εκατομμύρια άτομα χρειάστηκαν ανθρωπιστική βοήθεια ⁽²⁸³⁾. Οι έντονες βροχοπτώσεις λόγω μουσώνων το 2011 ⁽²⁸⁴⁾ και το 2012 ⁽²⁸⁵⁾ προκάλεσαν περαιτέρω εκτεταμένες ζημιές από τις πλημμύρες. Σε σεισμό στο Μπαλουχιστάν τον Σεπτέμβριο του 2013 σκοτώθηκαν τουλάχιστον 348 άνθρωποι και επλήγησαν περισσότεροι από 300 000 ⁽²⁸⁶⁾. Το 60 % περίπου του πληθυσμού του Πακιστάν αντιμετωπίζει επισιτιστική ανασφάλεια και το 35 % περίπου των θανάτων παιδιών κάτω των 5 ετών αποδίδεται στον υποσιτισμό ⁽²⁸⁷⁾.

Τον Αύγουστο του 2014, πάνω από ένα εκατομμύριο άτομα εκποίστηκαν στο εσωτερικό της χώρας λόγω συνεχών στρατιωτικών επιχειρήσεων στις FATA και την KP ⁽²⁸⁸⁾. Βλέπε ενότητα 2.2 για τις [FATA και Χιμπέρ Παχτούνκουα](#).

1.8.3 Ανθρωπιστικές οργανώσεις

Σε γενικές γραμμές, η λειτουργία ΜΚΟ, εγχώριων και διεθνών, επιτρέπεται ⁽²⁸⁹⁾, ακόμη και σε περίπτωση που ασκούν κριτική στην κυβέρνηση ⁽²⁹⁰⁾. Στο Πακιστάν δραστηριοποιείται μεγάλος αριθμός οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών ⁽²⁹¹⁾. Υπάρχουν πολλές μόνιμες επιτροπές για την επίβλεψη και την παρακολούθηση της λειτουργίας των συναφών υπουργείων της κυβέρνησης ⁽²⁹²⁾. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, «οι μόνιμες επιτροπές της Γερουσίας και της Εθνικής Συνέλευσης για το δίκαιο, τη δικαιοσύνη, τις μειονότητες και τα ανθρώπινα δικαιώματα πραγματοποίησαν ακροάσεις για μια σειρά προβλημάτων, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων τιμής, της κατάχρησης εξουσίας από την αστυνομία σε σχέση με τους νόμους περί βλασφημίας και του Διατάγματος Hudood». Παρόλο που οι επιτροπές αύξησαν την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα εν λόγω ζητήματα, τα πορίσματά τους εξυηρητούσαν συνήθως την κυβερνητική πολιτική ⁽²⁹³⁾.

Βλέπε επίσης ενότητα 3.2.11 σχετικά με την [Κατάσταση των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων](#).

⁽²⁷⁸⁾ DW, *Pakistan's urbanization: 'A challenge of great proportions'*, 30 December 2014.

⁽²⁷⁹⁾ Siddiqui, Tasneem, 'Housing for the low-income', January 2014, p. 2.

⁽²⁸⁰⁾ GoP, Pakistan Bureau of Statistics, *PSLM Survey 2012-13*, April 2014.

⁽²⁸¹⁾ GoP, Ministry of Science and Technology, PCRWR, *Water Quality*, n.d.

⁽²⁸²⁾ Price, Gareth, 'Pakistan's Economic Challenges', October 2014, p. 22.

⁽²⁸³⁾ UN OCHA, *Recovering with resilience: Pakistan floods one year on*, 28 July 2011.

⁽²⁸⁴⁾ UN OCHA, *Pakistan Monsoon 2011 Situation Report No. 1*, 9 September 2011.

⁽²⁸⁵⁾ UN OCHA, *Pakistan: Monsoon Update, Issue 09 — 14 September 2012*, 14 September 2012.

⁽²⁸⁶⁾ UN OCHA, *Pakistan Flash Update #3 on Balochistan Earthquake*, 26 September 2013.

⁽²⁸⁷⁾ Aga Khan University, Pakistan, et al., *National Nutrition Survey Pakistan 2011*, pp. 1, 26.

⁽²⁸⁸⁾ UNHCR, *2015 UNHCR country operations profile — Pakistan*, n.d.

⁽²⁸⁹⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽²⁹⁰⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistan*, n.d.

⁽²⁹¹⁾ PILDAT, *Civil Society/Research Organisations*, n.d.

⁽²⁹²⁾ National Assembly of Pakistan [website], n.d.

⁽²⁹³⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

1.9 Έγγραφα

1.9.1 Έγγραφα ταυτοποίησης και διαβατήρια

NADRA

Το 1998, ιδρύθηκε ο Εθνικός Οργανισμός Βάσεων Δεδομένων (NDO) υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εσωτερικών. Στις 10 Μαρτίου 2000, συγχωνεύτηκε με τη Γενική Διεύθυνση Εγγραφών (DGR) και δημιουργήθηκε η Εθνική Αρχή Βάσεων Δεδομένων και Εγγραφών (NADRA), ένας ανεξάρτητος κρατικός φορέας αρμόδιος για την ανάπτυξη ενός συστήματος για την εκ νέου εγγραφή του πληθυσμού του Πακιστάν. Η σχετική διαδικασία άρχισε το 2000, με τη χρήση πολυ-βιομετρικών δεδομένων και την έκδοση ηλεκτρονικού δελτίου ταυτότητας, αντικαθιστώντας με τον τρόπο αυτό το σύστημα που βασιζόταν σε έντυπα έγγραφα το οποίο χρησιμοποιούνταν από το 1971. Πυρήνας του νέου συστήματος είναι μια εξαιρετικά ασφαλής και ευφυής Εθνική Αποθήκη Δεδομένων (National Data Warehouse), η οποία είναι διαθέσιμη μέσω του δικτυακού τόπου της NADRA ⁽²⁹⁴⁾. Το 2014, το προσωπικό της αρχής αριθμούσε 17 000 μέλη ⁽²⁹⁵⁾.

Τα κεντρικά γραφεία της NADRA στεγάζονται στο κτήριο της κρατικής τράπεζας του Πακιστάν (State Bank of Pakistan) στο Ισλαμαμπάντ ⁽²⁹⁶⁾. Υπάρχουν πέντε κεντρικά γραφεία επαρχιών στο Ισλαμαμπάντ, το Καράτσι, τη Λαχώρα και την Κουέτα και τρία κεντρικά γραφεία περιφερειών στο Σουκούρ, το Μουλτάν και τη Σαργκόντα ⁽²⁹⁷⁾. Η αρχή διαθέτει πολλά τοπικά γραφεία. Το 2009, υπήρχαν 68 στο Ισλαμαμπάντ, 45 στη Λαχώρα, 50 στο Καράτσι, 73 στην Πεσαβάρ, 39 στην Κουέτα, 44 στο Μουλτάν και 32 στο Σουκούρ ⁽²⁹⁸⁾. Η εγγραφή και η επαλήθευση των δεδομένων πραγματοποιείται στα Κέντρα ταχείας εγγραφής Nadra (NSRC), που βρίσκονται στα γραφεία της NADRA ή σε Πρεσβείες του Πακιστάν στο εξωτερικό ⁽²⁹⁹⁾.

Τον Απρίλιο του 2015, η NADRA είχε περισσότερες από 500 000 εκκρεμείς αιτήσεις για ηλεκτρονικά εθνικά δελτία ταυτότητας (CNIC), έξυπνα εθνικά δελτία ταυτότητας (SNIC), πιστοποιητικά γάμου, έντυπα Β (B-Form) για αιτούντες κάτω των 18 ετών, εθνικά δελτία ταυτότητας Πακιστανών του εξωτερικού (NICOP), κάρτες απόδειξης καταγωγής (POC) και κάρτες απόδειξης εγγραφής (PoR) για αφγανούς πρόσφυγες, σε τοπικά γραφεία στο Πακιστάν και σε γραφεία διπλωματικών αποστολών σε όλο τον κόσμο ⁽³⁰⁰⁾.

Η NADRA εγγράφει τους ψηφοφόρους για τις εκλογές και συνδράμει στην επαλήθευση των ψήφων ⁽³⁰¹⁾. Η NADRA παρέχει επίσης υλικοτεχνική υποστήριξη, κυρίως σε επίπεδο εγγραφής, στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε περίπτωση φυσικής καταστροφής (ξηρασία, πλημμύρες) ⁽³⁰²⁾ και συνδράμει το Υπουργείο Zakat & Ushr (Zakat and Ushr Department) στη διανομή των κονδυλίων του zakat στους δικαιούχους ⁽³⁰³⁾. Επίσης, η NADRA εγγράφει και διευκολύνει την παροχή στήριξης σε εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα ⁽³⁰⁴⁾ και θύματα συγκρούσεων ⁽³⁰⁵⁾.

Από το 2014, η NADRA είναι επίσης αρμόδια για την εγγραφή των αλλοδαπών. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιείται, για παράδειγμα, αποστέλλοντας κινητές μονάδες εγγραφής στο Καράτσι προκειμένου να συγκεντρώσουν βιομετρικά δεδομένα για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους που απασχολούνται στον αλιευτικό κλάδο στην περιοχή ⁽³⁰⁶⁾.

⁽²⁹⁴⁾ NADRA, *Profile*, n.d.

⁽²⁹⁵⁾ Daily Times, Dynamic, profitable NADRA in fatal tailspin, 26 March 2014.

⁽²⁹⁶⁾ NADRA, *Contact us*, n.d.

⁽²⁹⁷⁾ Rozee.pk, *About National Database and Registration Authority (NADRA)*, n.d. Το Rozee.pk είναι πακιστανικός δικτυακός τόπος εύρεσης εργασίας.

⁽²⁹⁸⁾ Daily Times, Islamabad, *AJK lead NADRA registration*, 24 August 2009.

⁽²⁹⁹⁾ Dawn, KARACHI: Centre for swift delivery of ID cards opens, 11 February 2002; IRBC, Pakistan: Computerized National Identity Cards (CNICs), including overseas identity cards; issuance procedures, 7 January 2013.

⁽³⁰⁰⁾ Daily Times, 0.5m applications still pending with NADRA, 5 March 2015.

⁽³⁰¹⁾ Daily Times, LG election in cantonment areas: NADRA provides final electoral rolls to the Election Commission, 3 April 2015; Daily Times, ECP seeks NADRA's help for vote verification, 21 May 2013; ECP, List of District Wise Verified/Unverified/Augmented Voters, n.d.

⁽³⁰²⁾ NDMA, Resilience, January-June 2014, n.d., p. 4; NDMA, Pakistan Floods 2014: Recovery Needs Assessment and Action Framework 2014-16, n.d., p. 13; Daily Times, NADRA to start second phase of Watan Cards, 7 June 2011; Daily Times, Farzana Raja appreciates NADRA for facilitating BISP, 29 January 2013.

⁽³⁰³⁾ Daily Times, NADRA claims system transparency over rescinding issue, 23 December 2013.

⁽³⁰⁴⁾ Daily Times, NADRA registers 227 049 IDPs from North Waziristan, 21 June 2014; Dawn, Over 49 000 displaced families verified by Nadra, says FDMA, 21 July 2014.

⁽³⁰⁵⁾ News Tribe (The), USAID, NADRA partner to assist conflict victims in Pakistan, 29 August 2014.

⁽³⁰⁶⁾ Dawn, Nadra registered 3 000 aliens in 40 days: official, 24 October 2014.

Η NADRA ασχολείται επίσης με αντιτρομοκρατικά μέτρα. Προς τον σκοπό αυτό, η αρχή επαληθεύει κάρτες κινητών τηλεφώνων και δελτία ταυτότητας ⁽³⁰⁷⁾. Συμμετείχε επίσης σε έρευνες δεδομένων που διεξήχθησαν στον πληθυσμό προκειμένου να παρέχει συνδρομή στις υπηρεσίες ασφαλείας όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας ⁽³⁰⁸⁾. Επιπλέον, η NADRA καταχωρίζει άδειες οπλοκατοχής ⁽³⁰⁹⁾.

Ηλεκτρονικό εθνικό δελτίο ταυτότητας (CNIC)

Όλοι οι πακιστανοί πολίτες ηλικίας 18 ετών και άνω έχουν δικαίωμα να λάβουν ηλεκτρονικό εθνικό δελτίο ταυτότητας (CNIC) ⁽³¹⁰⁾. Στο τέλος του 2011, η NADRA δήλωσε ότι είχε εγγράψει το 94 % όλων των ενήλικων Πακιστανών και είχε εκδώσει 89,145 εκατ. ηλεκτρονικά εθνικά δελτία ταυτότητας (CNIC) ⁽³¹¹⁾. Το εν λόγω υψηλό ποσοστό εγγραφής καταγράφηκε επίσης σε δελτίο Τύπου των Ηνωμένων Εθνών ⁽³¹²⁾. Σχεδόν το σύνολο των κατοίκων του Ισλαμαμπάντ, του Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ (ΑJK) και της Χιμπέρ Παχτούνκουα (ΚΡ) έλαβαν το δελτίο ταυτότητας. Στις υπόλοιπες περιοχές, η κατάσταση έχει ως εξής: Πουντζάμπ, 96 % του πληθυσμού· Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν (GB), 90 %· και FATA, 86 %. Στο Μπαλουχιστάν καταγράφηκαν τα χαμηλότερα ποσοστά, με το 24 % του πληθυσμού να μην έχει λάβει δελτίο ταυτότητας ⁽³¹³⁾.

Για λεπτομέρειες σχετικά με τη διαδικασία υποβολής αίτησης και τις απαιτήσεις, συμβουλευτείτε τον δικτυακό τόπο της NADRA ⁽³¹⁴⁾.

Σύμφωνα με το BBC, το CNIC περιλαμβάνει φωτογραφία του ατόμου, το ονοματεπώνυμό του, τα στοιχεία των γονέων του, τη μόνιμη και προσωρινή διεύθυνσή του, τον αριθμό μητρώου του και τον αριθμό οικογένειας ⁽³¹⁵⁾. Σύμφωνα με το Συμβούλιο Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά, υπάρχουν τα εξής στοιχεία στο δελτίο: «Ονοματεπώνυμο, Φύλο (άρρεν, θήλυ ή διεμφυλικό άτομο), Πατρώνυμο (όνομα συζύγου για τις έγγαμες γυναίκες), Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα, Ημερομηνία γέννησης, Αριθμός εθνικού δελτίου ταυτότητας, Αναγνωριστικός αριθμός γενεαλογικού δέντρου, Τρέχουσα διεύθυνση, Μόνιμη διεύθυνση, Ημερομηνία έκδοσης, Ημερομηνία λήξης, Υπογραφή, Φωτογραφία και Δακτυλικό αποτύπωμα (του αντίχειρα)». Η NADRA καταχωρίζει το θρήσκευμα του αιτούντος, ωστόσο στο δελτίο ταυτότητας δεν αναγράφεται το θρήσκευμα του ατόμου ⁽³¹⁶⁾. Έως τα μέσα του 2013, η NADRA είχε εγγράψει, για παράδειγμα, 1,2 εκατ. χριστιανούς ⁽³¹⁷⁾.

Η διάρκεια ισχύος των δελτίων CNIC μπορεί να ποικίλει, με ανώτατο όριο τα 15 έτη. Τα CNIC που εκδίδονται στην αγγλική γλώσσα έχουν μέγιστη διάρκεια ισχύος τα 5 έτη ⁽³¹⁸⁾.

Όταν το CNIC είναι έτοιμο, μόνο ο κάτοχος δικαιούται να το παραλάβει και δεν μπορεί να δοθεί σε συγγενείς ή εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους ⁽³¹⁹⁾.

Το CNIC είναι απαραίτητο για διάφορες αιτήσεις ή διαδικασίες, όπως η χορήγηση διαβατηρίου ⁽³²⁰⁾, η έκδοση άδειας οδήγησης, η εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους, η έναρξη απασχόλησης, η απόκτηση πρόσβασης σε υπηρεσίες πρόνοιας ή κοινωνικές υπηρεσίες και το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού ⁽³²¹⁾.

Η μη κατοχή δελτίου ταυτότητας προκάλεσε δυσχέρειες στην πρόσβαση σε βασικές κρατικές υπηρεσίες. Η Khan & Piracha, εταιρεία παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών στο Ισλαμαμπάντ, ανέφερε:

⁽³⁰⁷⁾ Daily Times, NADRA helping trace terrorists, 25 December 2014; Daily Times, Inefficient biometric systems hampers SIMs' activation, 11 April 2014; Washington Post (The), Pakistanis face a deadline: Surrender fingerprints or give up cellphone, 23 February 2015.

⁽³⁰⁸⁾ Dawn, Counter-terror measure: Nadra, police begin data collection survey in Islamabad, 19 July 2014.

⁽³⁰⁹⁾ Daily Times, Issuance of computerised arms licences begins in Sindh, 28 November 2014; News International (The), Nadra, home dept accused of discrimination, 3 March 2015.

⁽³¹⁰⁾ NADRA, CNIC, n.d.

⁽³¹¹⁾ Dawn, 24pc Baloch people without CNICs, 9 January 2012.

⁽³¹²⁾ UN Women, 40 million women registered with Computerized National Identity Cards, 4 October 2012.

⁽³¹³⁾ Dawn, 24pc Baloch people without CNICs, 9 January 2012.

⁽³¹⁴⁾ NADRA, CNIC, <https://www.nadra.gov.pk>, n.d.

⁽³¹⁵⁾ BBC, Pakistan's experience with identity management, 8 June 2012.

⁽³¹⁶⁾ IRBC, Pakistan: Computerized National Identity Cards (CNICs), including overseas identity cards; issuance procedures, 7 January 2013; Dawn, No mention of Kalash caste, religion in Nadra database, 1 March 2013.

⁽³¹⁷⁾ Daily Times, NADRA not to discriminate against minorities, 19 June 2013.

⁽³¹⁸⁾ Μέλος του προσωπικού της NADRA, τηλεφωνική συνέντευξη που διεξήγαγε η βελγική μονάδα ΠΧΚ (CEDOCA), 8 Ιουνίου 2010; IRBC, Pakistan: Computerized National Identity Cards (CNICs), including overseas identity cards; issuance procedures, 7 January 2013.

⁽³¹⁹⁾ Dawn, In Nadra-bar row, red card for CNIC applicants, 29 November 2014.

⁽³²⁰⁾ Pakistan's missions in Australia, Machine readable passport, updated: 14 December 2014.

⁽³²¹⁾ UN Women, 40 million women registered with Computerized National Identity Cards, 4 October 2012; BBC, Pakistan's experience with identity management, 8 June 2012.

«Η εξασφάλιση δελτίου ταυτότητας αποκτά ολοένα και περισσότερο ζωτική σημασία για την απόκτηση πρόσβασης στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, στην απασχόληση τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα, καθώς και στο σύνολο των επιμέρους καθημερινών πρακτικών δραστηριοτήτων όπως πρόσβαση σε αεροπορικές μετακινήσεις, τηλεφωνικές συνδέσεις κ.λπ. Η πρόσβαση σε οποιαδήποτε μορφή υγειονομικής περίθαλψης στον τομέα κοινωνικής πρόνοιας/κρατικό τομέα εξαρτάται επίσης από την επίδειξη δελτίου ταυτότητας. Ωστόσο, μέχρι στιγμής, η επίδειξη δελτίου ταυτότητας δεν είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση υγειονομικής περίθαλψης στον ιδιωτικό τομέα» ⁽³²²⁾.

Εγγραφή γυναικών και παιδιών

Από το 2006, η NADRA αποφάσισε ότι οι Παρασκευές θα προορίζονται για την εξυπηρέτηση αποκλειστικά και μόνο γυναικών που έρχονται στα γραφεία της για εγγραφή και παραλαβή των δελτίων ταυτότητάς τους, ώστε να ενισχύεται η εγγραφή των γυναικών και να αποφεύγονται προβλήματα όπως παρενόχληση κατά την αναμονή στις ουρές ⁽³²³⁾. Επιπλέον, έχουν συσταθεί κέντρα της NADRA αποκλειστικά για γυναίκες στα οποία εργάζονται μόνο γυναίκες υπάλληλοι. Σύμφωνα με τη NADRA, έως τα μέσα του 2012, είχε εγγραφεί το 86 % του συνόλου των ενήλικων γυναικών στο Πακιστάν ⁽³²⁴⁾. Ωστόσο, το 2015 υπήρχαν ακόμη περιοχές όπου δεν είχαν γίνει ειδικές ρυθμίσεις για τις γυναίκες στα επιμέρους γραφεία της NADRA ⁽³²⁵⁾. Το CNIC για γυναίκες αναφέρει το πατρώνυμό τους ή το όνομα του συζύγου τους εφόσον είναι έγγαμες. Σε περίπτωση διαζυγίου, η γυναίκα πρέπει να υποβάλει αίτηση για νέο δελτίο CNIC ⁽³²⁶⁾.

Υπήρξαν προβλήματα με την εγγραφή ορφανών και παιδιών (βλέπε ενότητα 3.2.8) αγνώστων γονέων. Η εγγραφή παιδιών με ψεύτικα ονόματα δημιουργεί επίσης πολλά προβλήματα. Στο παρελθόν, τα ορφανά δεν είχαν δυνατότητα εγγραφής και απόκτησης εθνικού δελτίου ταυτότητας, λόγω της απαίτησης ύπαρξης νόμιμου κηδεμόνα και δικαστικής απόφασης ώστε να αποτρέπεται ο οποιοσδήποτε από τη διεκδίκηση της επιτροπείας ορφανών παιδιών ή παιδιών χωρίς γονείς. Στις αρχές του 2014, κατόπιν σχετικής εντολής του Ανώτατου Δικαστηρίου του Πακιστάν, η NADRA θέσπισε νέα πολιτική σχετικά με το εν λόγω ζήτημα. Έως τον Μάιο του 2014, εγγράφηκαν 610 ορφανά ⁽³²⁷⁾. Σύμφωνα με υπάλληλο της NADRA, έως τον Δεκέμβριο του 2014, η NADRA είχε εγγράψει συνολικά 27 παιδιά που παραμένουν στα «αζήτητα» ⁽³²⁸⁾. Σύμφωνα με πληροφορίες που συγκέντρωσε το Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου από την Khan & Piracha, μια εταιρεία παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών με έδρα το Ισλαμαμπάντ, είναι

«σύμφωνα με το άρθρο 9(1) του Διατάγματος, υποχρεωτικό (α) για τον γονέα ή τον κηδεμόνα παιδιού κάτω των 18 ετών να εγγράψει το εν λόγω παιδί με τους απαιτούμενους τύπους εντός ενός μήνα από τη γέννηση του παιδιού και (β) για κάθε πολίτη που συμπληρώνει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του, είτε εντός είτε εκτός των συνόρων του Πακιστάν, να εγγραφεί στη NADRA» ⁽³²⁹⁾.

Μέχρι πρότινος υπήρχε η απαίτηση να αναφέρονται τα ονοματεπώνυμα αμφότερων των γονέων στο έντυπο αίτησης για χορήγηση δελτίου ταυτότητας, ωστόσο η νέα πολιτική της NADRA επιτρέπει σε υπεύθυνους ορφανοτροφείων να γίνουν νόμιμοι κηδεμόνες ή στο ορφανοτροφείο να αναφέρει οποιοδήποτε επιλεγθέν όνομα στην αίτηση. Εντούτοις, σύμφωνα με την ίδια πηγή: «Δεδομένων των σοβαρών επιπτώσεων που έχει για τη μητέρα η παραδοχή της μη νομιμότητας, η εγγραφή παιδιών εκτός γάμου (εξαιρουμένων των περιπτώσεων στις οποίες τα παιδιά εγκαταλείπονται και βρίσκονται υπό τη φροντίδα αναγνωρισμένου ορφανοτροφείου) δεν αναγνωρίζεται από τη NADRA» ⁽³³⁰⁾.

Εθνικό δελτίο ταυτότητας Πακιστανών του εξωτερικού (NICOP)

Στον δικτυακό τόπο της NADRA το εθνικό δελτίο ταυτότητας Πακιστανών του εξωτερικού (NICOP) ορίζεται ως εξής:

⁽³²²⁾ UK Home Office, *Response to queries*, source: Khan and Piracha, 20 April 2015.

⁽³²³⁾ NADRA, *Facilitate women for Registration*, updated: May 2015; Daily Times, *NADRA reserves Friday for women in swift registration centres*, 24 September 2006.

⁽³²⁴⁾ UN Women, *40 million women registered with Computerized National Identity Cards*, 4 October 2012.

⁽³²⁵⁾ Dawn, *Excuses galore at Nadra centres*, 23 February 2015.

⁽³²⁶⁾ Dawn, *Nadra: Identity crisis*, 29 January 2011.

⁽³²⁷⁾ Daily Times, *SC tells provinces to help NADRA register orphans*, 30 May 2014; Dawn, *Nadra unveils landmark policy for registration of orphans*, 30 May 2014; UK Home Office, *response to queries*, 20 April 2015.

⁽³²⁸⁾ Dawn, *Nadra told to identify, register unclaimed children*, 10 December 2014.

⁽³²⁹⁾ UK Home Office, *response to queries*, 20 April 2015.

⁽³³⁰⁾ UK Home Office, *response to queries*, 20 April 2015.

«έντυπο εγγραφής που εκδίδεται για έγκυρο/νόμιμο πολίτη του Πακιστάν. Στο παρελθόν, εκδιδόταν για Πακιστανούς του εξωτερικού που εργάζονταν/διαβίωναν/διέμεναν/σπούδαζαν στο εξωτερικό για διάστημα έξι συναπτών μηνών ή που είχαν διπλή ιθαγένεια, αλλά επί του παρόντος μπορεί να εκδοθεί για οποιονδήποτε πολίτη του Πακιστάν»⁽³³¹⁾.

Για τις σχετικές διαδικασίες και απαιτήσεις, συμβουλευτείτε τον δικτυακό τόπο της NADRA⁽³³²⁾.

Το NICOP μπορεί να υποκαταστήσει το CNIC. Πολλοί πακιστανοί πολίτες προτιμούν να υποβάλουν αίτηση για NICOP αντί αίτησης για CNIC, καθώς διευκολύνει τα ταξίδια χωρίς υποχρέωση θεώρησης και εκδίδεται αυτομάτως στην αγγλική γλώσσα, γεγονός που διευκολύνει τη χρήση του στο εξωτερικό⁽³³³⁾.

Κάρτα καταγωγής του Πακιστάν (POC)

Η κάρτα καταγωγής του Πακιστάν (POC) είναι ένα έγγραφο που μπορεί να εκδοθεί για υπηκόους τρίτων χωρών που απέβαλαν την πακιστανική ιθαγένεια ή για υπηκόους τρίτων χωρών που παντρεύονται πακιστανούς υπηκόους. Το έγγραφο παρέχει⁽³³⁴⁾:

- απεριόριστες εισόδους στο Πακιστάν χωρίς υποχρέωση θεώρησης με ξένο διαβατήριο·
- διαμονή επ' αόριστον στο Πακιστάν με απαλλαγή από την υποχρέωση αναφοράς στην αστυνομία ή σε υπαλλήλους των υπηρεσιών εγγραφής αλλοδαπών κ.λπ.·
- δικαίωμα αγοράς, πώλησης, κατοχής, διαχείρισης και διάθεσης κινητής και ακίνητης περιουσίας οπουδήποτε στο Πακιστάν·
- δικαίωμα ανοίγματος και διαχείρισης τραπεζικών λογαριασμών στο Πακιστάν.

Για τις σχετικές διαδικασίες και απαιτήσεις, συμβουλευτείτε τον δικτυακό τόπο της NADRA⁽³³⁵⁾.

Έξυπνο εθνικό δελτίο ταυτότητας (SNIC)

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2012, η NADRA εισήγαγε νέες εκδόσεις του δελτίου ταυτότητας, που περιείχαν τσιπ (chip): το έξυπνο εθνικό δελτίο ταυτότητας (SNIC), το έξυπνο εθνικό δελτίο ταυτότητας Πακιστανών του εξωτερικού (SNICOP) και την έξυπνη κάρτα καταγωγής του Πακιστάν (SPOC)⁽³³⁶⁾. Επιδιώκεται η αντικατάσταση όλων των CNIC με SNIC⁽³³⁷⁾.

Κάρτα απόδειξης εγγραφής (PoR)

Η NADRA εκδίδει κάρτες απόδειξης εγγραφής (PoR) σε καταγεγραμμένους αφγανούς πρόσφυγες (βλέπε ενότητα 3.3.4 σχετικά με την **Καταγραφή**). Σύμφωνα με την αρχή, η εν λόγω κάρτα εκδόθηκε για το 50 % εκ των 1,6 εκατ. καταγεγραμμένων αφγανών προσφύγων κατά το πρώτο εξάμηνο του 2014. Η διάρκεια ισχύος εκτείνεται έως την 31η Δεκεμβρίου 2015. Η διαδικασία έκδοσης πραγματοποιήθηκε μέσω 34 τοπικών γραφείων και κινητών μονάδων εγγραφής⁽³³⁸⁾.

Διαβατήρια

Στο Πακιστάν υπάρχουν τρία είδη διαβατηρίων⁽³³⁹⁾:

- Κοινό διαβατήριο
- Διπλωματικό διαβατήριο
- Επίσημο διαβατήριο

⁽³³¹⁾ NADRA, *NICOP*, n.d.

⁽³³²⁾ NADRA, *CNIC*, <https://www.nadra.gov.pk>, n.d.

⁽³³³⁾ Μέλος του προσωπικού της NADRA, τηλεφωνική συνέντευξη που διεξήγαγε η βελγική μονάδα ΠΧΚ (CEDOCA), 16 Νοεμβρίου 2010; Consulate General of Pakistan – New York, *National Identity Card for Overseas Pakistanis (NICOP)*, n.d.

⁽³³⁴⁾ NADRA, *POC*, n.d.; Consulate General of Pakistan – New York, *National Identity Card for Overseas Pakistanis (NICOP)*, n.d.

⁽³³⁵⁾ NADRA, [website] n.d.

⁽³³⁶⁾ NADRA, *Now live smartly with the smart national ID card*, n.d.; News International (The), *Features of Smart National Identity Cards highlighted*, 13 October 2012; Biometricupdate.com, *NADRA introduces Pakistan's new biometric smart ID cards*, 15 October 2012.

⁽³³⁷⁾ News International (The), *Towards an 'identity-based nation'*, 25 March 2015.

⁽³³⁸⁾ Daily Times, *50 % of listed Afghan refugees given PoR cards by NADRA*, 7 May 2014.

⁽³³⁹⁾ Directorate General of Immigration and Passports (Pakistan), *Passports*, n.d.

Τα υφιστάμενα διαβατήρια είναι μηχανοαγνώσιμα (MRP) και αντικαθιστούν τα χειρόγραφα διαβατήρια. Για πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες και τις απαιτήσεις, συμβουλευτείτε τον δικτυακό τόπο της [Γενικής Διεύθυνσης Μετανάστευσης και Διαβατηρίων](#) ⁽³⁴⁰⁾.

Πιστοποιητικά γέννησης, γάμου, διαζυγίου και θανάτου

Η NADRA εκδίδει πιστοποιητικά γέννησης, γάμου, διαζυγίου και θανάτου και διαθέτει ηλεκτρονική βάση δεδομένων προς τον σκοπό αυτό ⁽³⁴¹⁾.

Για διαδικασίες, απαιτήσεις και υποδείγματα πιστοποιητικών γέννησης, θανάτου και γάμου, συμβουλευτείτε τον δικτυακό τόπο της διαδικτυακής υπηρεσίας έκδοσης πιστοποιητικών γέννησης του Πακιστάν ⁽³⁴²⁾ και ορισμένους δικτυακούς τόπους διπλωματικών αποστολών του Πακιστάν που παρέχουν σχετικές πληροφορίες ⁽³⁴³⁾.

Όσον αφορά τη χορήγηση πιστοποιητικών γάμου από τη NADRA, έχουν καταγραφεί προβλήματα με θρησκευτικές μειονότητες, όπως ινδουιστές, σιχ, μπαχάι και χριστιανούς. Το 2013, η NADRA ανταποκρίθηκε θεσπίζοντας πολιτική για την καταπολέμηση των διακρίσεων για το προσωπικό της, η οποία διανεμήθηκε σε όλα τα γραφεία της. Ωστόσο, ακόμη και το 2015, αναφέρθηκαν προβλήματα λόγω απουσίας νομικών πλαισίων για συγκεκριμένες ομάδες και λόγω έλλειψης αναγνώρισης των πιστοποιητικών γάμου που εκδίδουν, για παράδειγμα, μικρότερες χριστιανικές εκκλησίες ⁽³⁴⁴⁾.

Για συγκεκριμένα προβλήματα των Αχμαντί όσον αφορά τη χορήγηση δελτίων ταυτότητας, βλέπε ενότητα [3.4.2](#).

1.9.2 Νομικά έγγραφα στις ποινικές διαδικασίες

Πρώτες ενημερωτικές εκθέσεις

Η πρώτη ενημερωτική έκθεση (FIR) αποτελεί ένα έγγραφο που καταρτίζεται και καταχωρίζεται από την αστυνομία όταν έρχονται στην κατοχή της πληροφορίες σχετικά με τη διάπραξη «αδικήματος που εμπίπτει στην αρμοδιότητα της αστυνομίας» (cognisable offence). Είναι σε γενικές γραμμές μια καταγγελία που υποβάλλεται από το θύμα του εν λόγω αδικήματος ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο και αποτελεί καθήκον της αστυνομίας να καταχωρίσει αμελλητί την FIR ⁽³⁴⁵⁾.

Αδίκημα που εμπίπτει στην αρμοδιότητα της αστυνομίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 4(f) του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας του Πακιστάν (ΚΠΔ), είναι ένα αδίκημα επί του οποίου έχει δικαιοδοσία η αστυνομία, υπό την έννοια ότι μπορεί να προχωρήσει σε σύλληψη χωρίς ένταλμα και έχει την εξουσία να κινηθεί ανάκριση χωρίς σχετικό διάταγμα δικαστηρίου ⁽³⁴⁶⁾. Στα παραδείγματα τέτοιων αδικημάτων περιλαμβάνονται: κλοπή και ληστεία, χρήση, κατοχή ή πώληση οιοπνευματωδών, φόνος, απιστία, διάρρηξη, πορνεία ανηλίκων, απαγωγή, δηλητηρίαση, βασανισμός, βλασφημία ⁽³⁴⁷⁾.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την FIR, συμβουλευτείτε τη σχετική [απάντηση στο αίτημα παροχής πληροφοριών](#) που υπέβαλε το Συμβούλιο Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά ⁽³⁴⁸⁾.

Ένταλμα σύλληψης

Το ένταλμα σύλληψης εκδίδεται από δικαστήριο ώστε να παραπεμφθεί το απαιτούμενο πρόσωπο στο δικαστήριο με τη βοήθεια της αστυνομίας ή κάποιου άλλου προσώπου που εξουσιοδοτείται να ενεργεί για λογαριασμό της προς τον σκοπό αυτό ⁽³⁴⁹⁾.

⁽³⁴⁰⁾ Directorate General of Immigration and Passports (Pakistan), <http://www.dgip.gov.pk/n.d>.

⁽³⁴¹⁾ Daily Times, NADRA setting up computerised birth certificate database, 6 April 2014.

⁽³⁴²⁾ Birth Certificate Pakistan, *Nadra Birth certificate Pakistan*, 17 March 2008; Birth Certificate Pakistan, *Nadra Death Certificate from Pakistan*, 25 November 2013; Birth Certificate Pakistan, *Nadra Marriage Certificate from Pakistan*, 17 December 2006.

⁽³⁴³⁾ Embassy of the Islamic republic of Pakistan, Berlin, *Birth Registration*, n.d.; Pakistan's Mission in Australia, *Birth Registration*, 29 April 2015.

⁽³⁴⁴⁾ Daily Times, NADRA not to discriminate against minorities, 19 June 2013; Diplomat (The), *Marriage Registration for Minorities in Pakistan*, 14 January 2015.

⁽³⁴⁵⁾ CPLC, What is a FIR?, n.d.; CPDI-Pakistan, *First Information Report (FIR) (A Guide for Citizens)*, n.d.

⁽³⁴⁶⁾ Punjab Police, *Frequently Asked Questions*, n.d.; CPLC, *What is a FIR?*, n.d.; Pakistan, *Code of Criminal Procedure*, 1 July 1898 (latest amendment 2011).

⁽³⁴⁷⁾ President of Pakistan, *The Prohibition (Enforcement of Hadd) Order*, 9 February 1979, art. 16; Iqbal Law Services, *Conditions for First Information*, n.d.; Pakistan, *Code of Criminal Procedure*, 1 July 1898 (latest amendment 2011).

⁽³⁴⁸⁾ IRBC, Pakistan: First Information Reports (FIRs) (2010–December 2013), 10 January 2014.

⁽³⁴⁹⁾ Pakistani Law Firm, *What is procedure for Warrant of Arrest in Pakistan*, 27 September 2012.

Το άρθρο 75 του ΚΠΔ προσδιορίζει τις ουσιώδεις απαιτήσεις τύπου όσον αφορά τα εντάλματα σύλληψης:

- να γίνονται εγγράφως
- να υπογράφονται από τον πρόεδρο του δικαστηρίου
- να φέρουν τη σφραγίδα του δικαστηρίου ⁽³⁵⁰⁾.

Στο άρθρο 77 του ΚΠΔ ορίζεται ότι ένα σύνηθες ένταλμα εκδίδεται απευθείας στο όνομα αξιωματούχου της αστυνομίας, αλλά μπορεί να εκδοθεί και στο όνομα άλλων προσώπων ⁽³⁵¹⁾, προκειμένου να προχωρήσουν στη σύλληψη ενός ατόμου. Αυτή είναι η διαφορά του από την κλήτευση, η οποία απευθύνεται στο πρόσωπο που απαιτείται να παρασταθεί ή να επιδείξει κάποιο έγγραφο στο δικαστήριο ⁽³⁵²⁾.

1.9.3 Παραποίηση εγγράφων

Στον δείκτη αντίληψης της διαφθοράς (corruption perceptions index) του 2014 της «Διεθνούς Διαφάνειας» (Transparency International), το Πακιστάν καταλαμβάνει την 126η θέση μεταξύ των 175 χωρών και βαθμολογείται με 26 όσον αφορά τη διαφθορά στον δημόσιο τομέα, γεγονός που το τοποθετεί στην κόκκινη ζώνη του δείκτη με τις πλέον διεφθαρμένες χώρες ⁽³⁵³⁾. Υψηλά επίπεδα διαφθοράς παρατηρούνται στις πακιστανικές αρχές και χαρακτηρίζονται ως ένα επίμονο πρόβλημα. Για παράδειγμα, αστυνομικοί δωροδοκήθηκαν για να καταχωρίσουν αυθεντικές ή ψευδείς καταγγελίες ⁽³⁵⁴⁾. Η διαφθορά θεωρείται μέρος της πολιτικής κουλτούρας στο Πακιστάν και δεν μπορεί να εξαλειφθεί στο άμεσο μέλλον. Η αφοσίωση στην οικογένεια και τη φατρία θεωρείται υψηλότερη αξία από την επαγγελματική δεοντολογία ⁽³⁵⁵⁾.

Υπήρξαν αναφορές ότι υπάλληλοι της NADRA δωροδοκούνταν για την έκδοση εγγράφων. Ζητούνταν από άτομα να πληρώσουν για να λάβουν τα έγγραφα εντός λίγων ημερών, καθώς διαφορετικά θα έπρεπε να περιμένουν για μήνες. Αυτό αποτελεί πρόβλημα ιδιαιτέρως για τους αφγανούς πρόσφυγες και του Πακιστανούς του εξωτερικού. Αναφέρεται ότι υπάλληλοι της NADRA εγείρουν αβάσιμες αντιρρήσεις για φακέλους και παραπέμπουν υποθέσεις για μακρές διαδικασίες επαλήθευσης προκειμένου να καταφέρουν να αποσπάσουν δωροδοκίες ⁽³⁵⁶⁾. Υπήρξαν επίσης αναφορές ότι υπάλληλοι της NADRA δωροδοκούνται για την έκδοση δελτίων ταυτότητας σε μαχητές ⁽³⁵⁷⁾ ή για την έκδοση πλαστών δελτίων ταυτότητας σε αλλοδαπούς ⁽³⁵⁸⁾. Σε άλλες περιπτώσεις, υπάλληλοι της NADRA αρνήθηκαν να εκδώσουν δελτία σε άτομα ή ομάδες ατόμων που τα δικαιούνταν, για λόγους διακρίσεων ⁽³⁵⁹⁾. Επίσης, αναφέρθηκαν περιπτώσεις διαφθοράς και ελλείψεων κατά τη διανομή των κονδυλίων του *zakat* στους δικαιούχους από τη NADRA ⁽³⁶⁰⁾. Υπήρξαν περιστατικά κλοπής μεγάλου αριθμού δελτίων CNIC από τα γραφεία της NADRA ⁽³⁶¹⁾. Επίσης, αναφέρθηκε ότι η απόκτηση πλαστών δελτίων ταυτότητας και εγγράφων από τη NADRA ήταν εύκολη λόγω της διαφθοράς υπαλλήλων οι οποίοι μπορούσαν να παραποιήσουν στοιχεία χειρογράφως ⁽³⁶²⁾.

⁽³⁵⁰⁾ Pakistan, *Code of Criminal Procedure*, 1 July 1898 (latest amendment 2011).

⁽³⁵¹⁾ Pakistan, *Code of Criminal Procedure*, 1 July 1898 (latest amendment 2011).

⁽³⁵²⁾ Pakistani Law Firm, *What is procedure for Warrant of Arrest in Pakistan*, 27 September 2012; Pakistan, *Code of Criminal Procedure*, 1 July 1898 (latest amendment 2011).

⁽³⁵³⁾ Transparency International, *Corruption Perception Index 2014*, 3 December 2014.

⁽³⁵⁴⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015.

⁽³⁵⁵⁾ Anatol Lieven, *Pakistan: a hard country*, 2011, p. 207.

⁽³⁵⁶⁾ Daily Times, 0.5m applications still pending with NADRA, 5 March 2015.

⁽³⁵⁷⁾ Daily Times, Nadra official caught for abetting militants, 19 January 2015.

⁽³⁵⁸⁾ Daily Times, Court sentences NADRA staff over fake NICs, 17 January 2015; Dawn, 372 Nadra employees involved in CNIC's for Afghans, Senate committee told, 26 February 2015; Dawn, Two Nadra directors convicted for issuing NICs to foreigners, 16 January 2015; Dawn, Nadra worker held over fake CNICs bid, 25 January 2015; Dawn, Nadra officials sentenced for issuing NICs to Afghans, 17 January 2015; Dawn, Pakistan issues CNIC to Nat Geo's famed 'Afghan Girl', 25 February 2015; Nation (The), Another Nadra scam comes to light, 28 February 2015.

⁽³⁵⁹⁾ Daily Times, SC tells NADRA to resolve Hindu women's problems, 24 April 2012; Daily Times, NADRA officials insult blind sisters, 19 September 2013; Dawn, Visually impaired man on hunger strike against Nadra, 9 April 2015; News International (The), Nadra, home dept accused of discrimination, 3 March 2015.

⁽³⁶⁰⁾ Daily Times, NADRA claims system transparency over rescinding issue, 23 December 2013.

⁽³⁶¹⁾ Dawn, CNICs stolen from Nadra swift centre, 19 January 2015; Dawn, Data stolen from NADRA office in Karachi, 18 May 2010.

⁽³⁶²⁾ Dawn, Fake identities, 15 July 2012; Dawn, Reports about manipulation of Nadra data ring alarm bells, 25 January 2014.

2. Κατάσταση ασφάλειας

2.1 Γενικά

Το παρόν κεφάλαιο περιγράφει τις πρόσφατες εξελίξεις στην κατάσταση ασφάλειας στο Πακιστάν και παρέχει μια επισκόπηση της υφιστάμενης κατάστασης ως είχε τον Μάιο του 2015. Παρατηρούνται μεγάλες διαφορές από περιφέρεια σε περιφέρεια όσον αφορά τις βίαιες δραστηριότητες μαχητών και δυνάμεων ασφαλείας, αλλά και τον εσωτερικό εκτοπισμό, διαφορές οι οποίες θα αναλυθούν περαιτέρω στις επιμέρους ενότητες για κάθε περιφέρεια. Γενικά, όπως φαίνεται από τη σύγκριση μεταξύ περιφερειών, η περιοχή που πλήττεται περισσότερο από τις βιαιότητες εντοπίζεται στο βορειοδυτικό τμήμα του Πακιστάν (FATA, Χιμπέρ Παχτούνκουα, Μπαλουχιστάν) (βλέπε ενότητα 2.1.5).

2.1.1 Σύνομη ιστορική επισκόπηση

Η πολιτικά υποκινούμενη βία στο Πακιστάν οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αστάθεια που επικρατεί στις βορειοδυτικές περιοχές της χώρας μετά την ανατροπή του καθεστώτος των Ταλιμπάν το 2001. Μεγάλος αριθμός αφγανών Ταλιμπάν εγκαταστάθηκε στις Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA) και την Επαρχία των βορειοδυτικών συνόρων (NWFP, σημερινή Χιμπέρ Παχτούνκουα), διαφεύγοντας από τις συμμαχικές δυνάμεις του Αφγανιστάν. Υπό την επιρροή τους, αρκετές πακιστανικές ομάδες με παρεμφερή ιδεολογία συνέχισαν τη μεταξύ τους συνεργασία, συνεργασία που μετεξελίχθηκε σε έναν συνασπισμό ένοπλων ομάδων. Το γεγονός αυτό οδήγησε στη λεγόμενη «ταλιμπανοποίηση» της περιοχής. Οι πολιτικές τους υπαγόρευαν, μεταξύ άλλων, την αυστηρή εφαρμογή των συντηρητικών ισλαμικών αρχών και είχαν ως αποτέλεσμα την κλιμάκωση της βίας κατά αμάχων και, τελικά, των πακιστανικών αρχών⁽³⁶³⁾.

Από το 2007 ο πακιστανικός στρατός διεξάγει στρατιωτικές επιχειρήσεις στις FATA και τη Χιμπέρ Παχτούνκουα με στόχο την ανάκτηση του ελέγχου της περιοχής από τους πακιστανούς Ταλιμπάν και τις συνδεδεμένες οργανώσεις⁽³⁶⁴⁾. Ιδίως το 2009 οι ένοπλες συγκρούσεις με τους Ταλιμπάν αποτέλεσαν πηγή ανασφάλειας, προκαλώντας τον μαζικό εκτοπισμό πληθυσμών από την περιοχή⁽³⁶⁵⁾. Παρά τις επανειλημμένες ειρηνευτικές συμφωνίες και τις θριαμβευτικές δηλώσεις του πακιστανικού στρατού, η βία συνεχίζεται τα τελευταία χρόνια. Οι περιστασιακές συγκρούσεις μεταξύ δυνάμεων ασφαλείας και ανταρτών, οι τρομοκρατικές επιθέσεις και οι αντιτρομοκρατικές εκστρατείες εμμένουν. Από το 2004 ο στρατός των ΗΠΑ πραγματοποιεί στην περιοχή επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη κατά των Ταλιμπάν και της Αλ Κάιντα⁽³⁶⁶⁾. Τα τελευταία χρόνια, οι περισσότερες εξ αυτών σημειώθηκαν στο Βόρειο Βαζιριστάν⁽³⁶⁷⁾.

Παρά τη νίκη αρκετών εθνικιστικών κομμάτων στις επαρχιακές εκλογές τον Μάιο του 2013, η δράση των ανταρτών στο Μπαλουχιστάν οδήγησε επίσης σε αιματοχυσίες. Οι Μπαλόχ ακτιβιστές ισχυρίστηκαν ότι την περίοδο 2013-2015 ο πακιστανικός στρατός και οι υπηρεσίες πληροφοριών συνέχισαν να στρέφονται εναντίον τους, καθώς σημειώθηκαν ορισμένες εξαφανίσεις και εξωδικαστικές εκτελέσεις⁽³⁶⁸⁾. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια οι θρησκευτικές εντάσεις έχουν οξυνθεί. Ιδίως τα μέλη της σιιτικής κοινότητας των Χαζάρα στην Κουέτα έχουν πέσει θύματα δολοφονιών και τρομοκρατικών επιθέσεων⁽³⁶⁹⁾.

Το πρόβλημα της βίας μεταξύ των εθνοτικών ομάδων επεκτείνεται και σε άλλες περιοχές του Πακιστάν: για παράδειγμα τα τελευταία χρόνια οι εντάσεις μεταξύ των Μοχατζίρ και των Παστούν στο Καράτσι έχουν αυξηθεί. Ο αγώνας ισχύος μεταξύ των δύο ομάδων οδήγησε σε πολυάριθμες πολιτικές δολοφονίες μελών του Muttahadi

⁽³⁶³⁾ Al, 'As if hell fell on me', the human rights crisis in northwest Pakistan, 10 June 2010; Ahmed, Rashid, *Descent into Chaos*, 2008, pp.265-270.

⁽³⁶⁴⁾ Critical Threats/AEI, Pakistani Military Operation in North Waziristan: Knowing the Battlefield, 16 June 2014; ICG, Pakistan: Countering Militancy in FATA, Asia Report N°178, 21 October 2009; Thomson Reuters Foundation, Pakistan Violence, 11 April 2013; World Politics Review, FATA: The Never-Ending War on Pakistan's Periphery, 6 January 2015.

⁽³⁶⁵⁾ Al, 'As if hell fell on me', the human rights crisis in northwest Pakistan, 10 June 2010; ICG, Pakistan: The Worsening IDP Crisis, Asia Briefing N°111, 16/09/2010.

⁽³⁶⁶⁾ HRW, World Report 2015 – Pakistan, January 2015; ICG, Drones: Myths and Reality In Pakistan, Asia Report N°247, 21 May 2013.

⁽³⁶⁷⁾ Roggio, B., Charting the data on US strikes in Pakistan 2004-2014, 2014.

⁽³⁶⁸⁾ AHCR, Balochistan; 160 persons extra judicially killed, 510 disappeared and 50 decomposed bodies were found during 2013, 8 January 2014; Al Jazeera, From rallies to armed resistance in Balochistan, 6 May 2014; DW, Pakistani army involved in Baloch kidnappings, 6 December 2013; IBT, Balochistan: 'Hundreds of people abducted and murdered by Pakistan army' activists say, 11 March 2015.

⁽³⁶⁹⁾ Dawn, Eighty Hazaras gunned down in Quetta bus attack, 23 October 2014; HRW, 'We Are The Walking Dead'. Killings of Shia Hazara in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

Qaumi Movement (MQM), του Εθνικού Κόμματος Awami (ANP), του Λαϊκού Κόμματος του Πακιστάν (PPP) και του Pakistan Tehreek-e-Insaf (PTI). Οι θρησκευτικές εντάσεις κλιμακώθηκαν και οι Ταλιμπάν μαχητές βρήκαν καταφύγιο στην πόλη ⁽³⁷⁰⁾.

Οι ενέργειες του πακιστανικού στρατού οδήγησαν την ομάδα των Πουντζάμπ του Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP) σε παράδοση και αποκήρυξη της τρομοκρατίας τον Σεπτέμβριο του 2014. Η ομάδα ανακοίνωσε ότι οι μελλοντικές βίαιες επιθέσεις της θα στρέφονται πλέον κατά στρατιωτικών και κυβερνητικών στόχων στο Αφγανιστάν ⁽³⁷¹⁾.

Μετά την εκλογή του τον Ιούνιο του 2013, ο πρωθυπουργός Σαρίφ επεχείρησε αρχικά να έλθει σε διαπραγματεύσεις με τους Ταλιμπάν του Πακιστάν, εγχείρημα που απεδείχθη εξαιρετικά δύσκολο και περίπλοκο ⁽³⁷²⁾. Οι συνομιλίες ξεκίνησαν στις 6 Φεβρουαρίου 2014 στο Ισλαμαμπάντ ⁽³⁷³⁾, σύντομα όμως διεκόπησαν όταν η πτέρυγα των Ταλιμπάν στη Μοχμάντ εκτέλεσε 23 στρατιώτες του σώματος της συνοριοφρουράς (Frontier Corps), οι οποίοι κρατούνταν από το 2010 ⁽³⁷⁴⁾. Σε μια προσπάθεια επανέναρξης των διαπραγματεύσεων, την 1η Μαρτίου 2014 οι Ταλιμπάν ανακοίνωσαν εκκευρία διάρκειας ενός μήνα ⁽³⁷⁵⁾, η οποία τελικά έληξε στις 17 Απριλίου 2014 ⁽³⁷⁶⁾. Η οριστική ρήξη στις ήδη εύθραυστες ειρηνευτικές συνομιλίες επήλθε με την τρομοκρατική επίθεση στο αεροδρόμιο «Μοχάμεντ Αλί Τζίνα» στο Καράτσι στις 8 Ιουνίου 2014, η οποία στοίχισε τη ζωή σε 26 άτομα. Παρότι οι δράστες της επίθεσης ήταν μέλη του Ισλαμικού Κινήματος του Ουζμπεκιστάν (IMU), την ευθύνη ανέλαβε το Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP) ⁽³⁷⁷⁾.

Στις 15 Ιουνίου 2014 οι πακιστανικές στρατιωτικές δυνάμεις πέρασαν στην αντεπίθεση εξαπολύοντας ευρεία επιχείρηση με στόχο την πάταξη «ξένων και ντόπιων τρομοκρατών». Κύριοι στόχοι της επιχείρησης ήταν προπύργια των ανταρτών στη φυλετική περιοχή του Βόρειου Βαζιριστάν, στην οποία οι μαχητές είχαν βρει καταφύγιο. Η επιχείρηση είχε την κωδική ονομασία «Zarb-e-Azb» ⁽³⁷⁸⁾. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του 2014, χωρίς ωστόσο οι δυνάμεις του στρατού να καταφέρουν αποφασιστική νίκη επί των Ταλιμπάν και των συμμάχων τους στις FATA ⁽³⁷⁹⁾. Σε αντίποινα οι μαχητές απάντησαν με νέα τρομοκρατική επίθεση: στις 2 Νοεμβρίου 2014 σημειώθηκε βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας στον μεθωριακό σταθμό διέλευσης Βαγκάχ κοντά στη Λαχώρη, μια συμβολική και ευαίσθητη περιοχή, με αποτέλεσμα να βρουν τον θάνατο 60 άτομα ⁽³⁸⁰⁾. Στις 16 Δεκεμβρίου 2014 επτά ένοπλοι, που φαίνεται ότι συνδέονται με το TTP, εισέβαλαν σε δημόσιο στρατιωτικό σχολείο στην Πεσαβάρ. Οι ένοπλοι άνοιξαν πυρ εναντίον μελών του προσωπικού και μαθητών, σκοτώνοντας 145 άτομα, μεταξύ των οποίων 132 ανηλίκους, στην πλειονότητά τους παιδιά στρατιωτικών. Πρόκειται για την πιο πολύνεκρη τρομοκρατική επίθεση στην ιστορία της χώρας, που συγκλόνισε την κοινή γνώμη και προκάλεσε την έντονη οργή της ηγεσίας του στρατού ⁽³⁸¹⁾. Ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού, στρατηγός Ραχεέλ Σαρίφ, κάλεσε την κυβέρνηση να λάβει αποφασιστική δράση κατά των Ταλιμπάν ⁽³⁸²⁾.

Στις 25 Δεκεμβρίου 2014, κατόπιν διαβούλευσης με διάφορα πολιτικά κόμματα, ο πρωθυπουργός Σαρίφ εξήγγειλε ένα σχέδιο δράσης 20 σημείων με στόχο την αντιμετώπιση της τρομοκρατικής απειλής. Το σχέδιο προέβλεπε τη σύσταση ειδικών δικαστηρίων για την ταχεία εκδίκαση υποθέσεων τρομοκρατίας και την άρση του μορατόριουμ στην επιβολή της θανατικής ποινής. Μετά την άρση της απαγόρευσης έξι «καταδικασμένοι τρομοκράτες» εκτελέστηκαν δι' απαγχονισμού. Επιπλέον, δρομολογήθηκε η ανάπτυξη ειδικής δύναμης 5 000 ατόμων σε ολόκληρη τη χώρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Παράλληλα, απαγορεύτηκε η δράση ένοπλων ομάδων πολιτοφυλακής και προαναγγέλθηκε η εξάρθρωση του δικτύου χρηματοδότησής τους. Η ρητορική μίσους πρόκειται επίσης να απαγορευθεί. Ο στρατηγός Σαρίφ επιβεβαίωσε ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στις περιοχές

⁽³⁷⁰⁾ DNA, Pakistan: nearly 3 000 killed in Karachi violence in 2014, 7 January 2015; HRW, World Report 2015 – Pakistan, January 2015; USIP, Conflict dynamics in Karachi, 19 October 2012.

⁽³⁷¹⁾ HRW, World Report 2015 – Pakistan, January 2015.

⁽³⁷²⁾ Washington Post (The), Prime Minister Nawaz Sharif's effort to seek peace with Pakistani Taliban off to rocky start, 19 September 2013.

⁽³⁷³⁾ BBC, Pakistan enters peace talks with Taliban, 6 February 2014.

⁽³⁷⁴⁾ Reuters, Peace Talks between Pakistan and Taliban collapse after killings, 17 February 2014; Telegraph (The), Peace talks collapse as Taliban execute 23 Pakistani soldiers, 17 February 2014.

⁽³⁷⁵⁾ Dawn, Pakistani Taliban announce a month-long ceasefire, 2 March 2014.

⁽³⁷⁶⁾ Dawn, TTP ends ceasefire, says talks option open, 17 April 2014.

⁽³⁷⁷⁾ AP, Pakistani forces repel attack near Karachi airport, 10 June 2014.

⁽³⁷⁸⁾ BBC, Pakistan army North Waziristan offensive: thousands flee, 19 June 2014; Dawn, Zarb-e-Azb operation: 120 suspected militants killed in N Waziristan, 16 June 2014; Reuters, Pakistan army in for long haul in offensive against Taliban, 17 June 2014.

⁽³⁷⁹⁾ Jane's, Uncertain Victory – Pakistan's North Waziristan Offensive, 28 December 2014.

⁽³⁸⁰⁾ Dawn, TTP splinter groups claim Wagah attack: 60 dead, 3 November 2014; Guardian (The), Dozens killed at suicide attack at Pakistan-India border post, 2 November 2014.

⁽³⁸¹⁾ CNN, In Pakistan school attack, Taliban terrorists kill 145, mostly children, 17 December 2014; New York Times (The), Taliban Besiege Pakistan School, Leaving 145 Dead, 16 December 2014.

⁽³⁸²⁾ Economist (The), The man with the plan: Pakistan after the school massacre, 24 January 2015.

των φυλών θα συνεχιστούν⁽³⁸³⁾. Ωστόσο, οι οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων επέκριναν την ταχεία εκδίκαση των υποθέσεων τρομοκρατίας και προειδοποίησαν ότι εκατοντάδες μη τρομοκράτες διατρέχουν τον κίνδυνο να εκτελεστούν χωρίς την τήρηση των κατάλληλων νομικών διαδικασιών⁽³⁸⁴⁾. Βλέπε επίσης ενότητα 3.2.5 [Θανατική ποινή](#).

2.1.2 Φορείς

Δυνάμεις ασφαλείας

Οι *ένοπλες δυνάμεις του Πακιστάν*, από τις αρχές του 2015, αριθμούν 643 800 μάχιμους, εκ των οποίων οι 550 000 υπηρετούν στον στρατό ξηράς. Την ευθύνη του επιχειρησιακού ελέγχου έχει η Εθνική Διοικητική Αρχή (NCA). Οι πυρηνικές και συμβατικές δυνάμεις του Πακιστάν ήταν παραδοσιακά προσανατολισμένες και διαρθρωμένες με στόχο την αντιμετώπιση μιας ενδεχόμενης απειλής από την Ινδία. Από το 2008, ωστόσο, προτεραιότητα του στρατού αποτέλεσαν οι επιχειρήσεις καταστολής των εξεγέρσεων, ιδίως κατά ισλαμιστικών ομάδων, γεγονός που οδήγησε στην αποχώρηση δυνάμεων από τα σύνορα με την Ινδία⁽³⁸⁵⁾. Στα ανατολικά της χώρας, το 11ο σώμα σταθμεύει στην Πεσαβάρ και το 12ο σώμα στην Κουέτα⁽³⁸⁶⁾.

Ο στρατός έχει αποκτήσει σταδιακά τον έλεγχο του μεγαλύτερου μέρους των οικονομικών πόρων της χώρας. Έχει καταφέρει να εδραιωθεί στον τομέα των επιχειρήσεων και ελέγχει ορισμένες από τις μεγαλύτερες εταιρείες και τις σημαντικότερες εκτάσεις γης στο Πακιστάν, καθιστώντας τον μια ξεχωριστή κοινωνική τάξη⁽³⁸⁷⁾. Ο πακιστανικός στρατός έχει αναπτύξει ένα πολύ ισχυρό πνεύμα συναδελφικότητας. Όπως παρατηρεί ο Anatol Lieven, «Ο πακιστανικός στρατός, πιο πολύ από τους περισσότερους στρατούς, θεωρεί εαυτόν ξεχωριστή φυλή και καταβάλλει μεγάλες προσπάθειες να εμφυσήσει στους νεοσύλλεκτους το αίσθημα ότι ανήκουν σε μια στρατιωτική οικογένεια που διαφέρει (και υπερέχει κατά πολύ) από την κοινωνία των πολιτών του Πακιστάν»⁽³⁸⁸⁾.

Η ενότητα του στρατού διαφυλάσσεται ευλαβικά. Κατά το παρελθόν, ισλαμιστικές συνωμοσίες που οργανώθηκαν στις τάξεις του στρατού από κατώτερους αξιωματικούς κατά των ανωτέρων τους εντοπίστηκαν και εξαρθρώθηκαν από τη στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών. Υψηλή υπόληψη για τον στρατό σημαίνει ότι ο θεσμός χαιρεί θαυμασμού από μεγάλη μερίδα του πληθυσμού· άλλωστε, στο παρελθόν κάθε στρατιωτικό πραξικόπημα που σημειώθηκε στη χώρα είχε ευρεία απήχηση μεταξύ των Πακιστανών⁽³⁸⁹⁾.

Ένα τμήμα του στρατού που προκαλεί έντονη αντιπαράθεση είναι η διαβόητη Διακλαδική Υπηρεσία Πληροφοριών (ISI). Η υπηρεσία διατηρεί στενούς δεσμούς με αρκετές εξτρεμιστικές ισλαμιστικές ομάδες. Τη δεκαετία του 1990, η ISI χρησιμοποίησε τους αφγανούς Ταλιμπάν ως στρατηγικό πλεονέκτημα με στόχο την αύξηση της πακιστανικής επιρροής στο Αφγανιστάν⁽³⁹⁰⁾. Την ίδια περίοδο, ανέπτυξε στενούς δεσμούς με ομάδες όπως οι Lashkar-e-Taiba και Jaish-e-Mohammed με σκοπό την άσκηση πίεσης στην Ινδία, με την οποία το Πακιστάν βρισκόταν ήδη σε διαμάχη για το ζήτημα του Κασμίρ. Απώτερος στόχος της ISI ήταν η δημιουργία ενός φιλοπακιστανικού κινήματος στην περιοχή του Αζάντ Κασμίρ. Ως εκ τούτου, υποστήριξε τη δράση κατά ακτιβιστικών ομάδων που τάσσονταν υπέρ της ανεξαρτησίας, όπως το Απελευθερωτικό Μέτωπο του Τζαμού και Κασμίρ (JKLF)⁽³⁹¹⁾. Η στρατηγική της ISI είχε εν μέρει αντίθετα αποτελέσματα από τα επιδιωκόμενα μετά την 11η Σεπτεμβρίου με τη δημιουργία της οργάνωσης των Ταλιμπάν του Πακιστάν. Ορισμένες ομάδες της Jaish-e-Mohammed προσχώρησαν στους κόλπους της τοπικής οργάνωσης των Ταλιμπάν, ενώ η Lashkar-e-Taiba ανέπτυξε ανεξάρτητη ριζοσπαστική ατζέντα με αποκορύφωμα την τρομοκρατική επίθεση στη Βομβάη τον Νοέμβριο του 2008⁽³⁹²⁾.

Το «Frontier Corps» είναι μια βοηθητική στρατιωτική δύναμη, που υπάγεται θεωρητικά στο Υπουργείο Εσωτερικών αλλά τελεί υπό τη διοίκηση αξιωματικών του στρατού. Οι δυνάμεις του είναι μοιρασμένες σε δύο βασικές περιοχές, στη Χιμπέρ Παχτούνκουα/FATA και στο Μπαλουχιστάν⁽³⁹³⁾. Η συνολική του δύναμη ανέρχεται σε περίπου 70

⁽³⁸³⁾ Express Tribune (The), *Fight against terrorism: Defining moment*, 25 December 2014.

⁽³⁸⁴⁾ BBC, *Justice at risk as Pakistan rushes convicts to the gallows*, 25 December 2014.

⁽³⁸⁵⁾ IISS, *The Military Balance 2015*, 11 February 2015.

⁽³⁸⁶⁾ Singh, R.S.N., *The Military factor in Pakistan*, p. 378.

⁽³⁸⁷⁾ GlobalSecurity, *Pakistan Army*, n.d.; Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, pp. 169-170.

⁽³⁸⁸⁾ Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, p. 163.

⁽³⁸⁹⁾ Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, pp. 163-164.

⁽³⁹⁰⁾ Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, p. 188.

⁽³⁹¹⁾ Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, pp. 189-190.

⁽³⁹²⁾ Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, pp. 194-196.

⁽³⁹³⁾ Jamestown Foundation Terrorism Monitor (The), *Transforming Pakistan's Frontier Corps*, 29 March 2007.

000 άτομα ⁽³⁹⁴⁾. Το «Frontier Corps» επικουρεί τις τοπικές αρχές επιβολής του νόμου στην τήρηση του νόμου και της τάξης, τον έλεγχο των συνόρων και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος ⁽³⁹⁵⁾. Στις FATA, υπάρχουν αναφορές για εμπλοκή του στρατού και των μελών του «Frontier Corps» σε παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ⁽³⁹⁶⁾. Στο Μπαλουχιστάν, το σώμα, μαζί με τον στρατό και τις υπηρεσίες πληροφοριών, φέρεται να εμπλέκεται σε εξωδικαστικές εκτελέσεις και εξαφανίσεις ⁽³⁹⁷⁾.

Οι «Rangers» είναι παραστρατιωτική οργάνωση που υπάγεται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εσωτερικών ⁽³⁹⁸⁾. Είναι χωρισμένη σε δύο βασικά τμήματα, τους Rangers του Πουντζάμπ που έχουν τη βάση τους στη Λαχώρα και τους Rangers της Σιντ που έχουν τη βάση τους στο Καράτσι ⁽³⁹⁹⁾. Οι «Rangers» επικουρούν το έργο των τοπικών αρχών επιβολής του νόμου, μεριμνούν για την ασφάλεια των συνόρων και την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ⁽⁴⁰⁰⁾. Η συνολική τους δύναμη ανέρχεται σε περίπου 20 000 άτομα στο Πουντζάμπ και 25 000 στην επαρχία Σιντ ⁽⁴⁰¹⁾. Οι «Rangers» έχουν κατά καιρούς κατηγορηθεί για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως στην επαρχία Σιντ ⁽⁴⁰²⁾.

Η πακιστανική αστυνομία αριθμεί 354 000 άτομα. Σε ολόκληρη τη χώρα υπάρχουν 1 479 αστυνομικά τμήματα. Κατά γενική ομολογία, η αστυνομία υποχρηματοδοτείται και, παράλληλα, καλείται να αντιμετωπίσει την αυξανόμενη εγκληματικότητα και, σε ορισμένες περιοχές, τη δράση μαχητών και ανταρτών. Η αστυνομία δεν χαιρεί καλής φήμης. Όπως επισημαίνεται σε έκθεση του Ινστιτούτου Ειρήνης των ΗΠΑ (USIP):

«Η αστυνομία στο Πακιστάν έχει εξαιρετικά κακή φήμη και οι πολίτες συχνά αποφεύγουν να απευθύνονται στις αστυνομικές αρχές για να καταγγείλουν αδικήματα ή να διατυπώσουν παράπονα. Επικρατεί η γενική αντίληψη ότι η αστυνομία είναι διεφθαρμένη, θεσμικά ανίκανη και βάρβαρη... Ακόμη και οι εσωτερικές αξιολογήσεις της αστυνομίας αναγνωρίζουν την έλλειψη αξιοπιστίας της κοινής γνώμης στο πρόσωπο των αστυνομικών αρχών» ⁽⁴⁰³⁾.

Στη Χιμπέρ Παχτούνκουα και τις FATA, ο πακιστανικός στρατός και η αστυνομία χρησιμοποιούν ενίοτε δυνάμεις παράνομης πολιτοφυλακής, τις λεγόμενες «Lashkars», με στόχο τον έλεγχο εδαφών. Οι δυνάμεις αυτές συχνά αποκαλούνται «κυβερνητικοί Ταλιμπάν». Ορισμένοι εξ αυτών, μάλιστα, είναι πράγματι πρώην Ταλιμπάν. Τα μέλη τους καταφεύγουν περιστασιακά στην αδιάκριτη χρήση βίας, καταστρέφοντας σπίτια που ανήκουν σε υπόπτους Ταλιμπάν και μέλη των οικογενειών τους και προβαίνοντας σε αυθαίρετες συλλήψεις και παράνομες εκτελέσεις ⁽⁴⁰⁴⁾.

Ομάδες μαχητών

Η Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP) είναι η μεγαλύτερη ομάδα μαχητών που δρα στο Πακιστάν. Δημιουργήθηκε περί το 2007 ως ευρύς σχηματισμός ομάδων Deobandi (βλέπε ενότητα 3.4.6 σχετικά με τους Deobandi) που δρούσαν κυρίως στη συνοριακή ζώνη μεταξύ Πακιστάν και Αφγανιστάν. Αρχικός στόχος της οργάνωσης ήταν η εφαρμογή της Σαρία και η εκδίωξη των συμμαχικών δυνάμεων από το Αφγανιστάν. Μετά την εντολή του προέδρου Περβέζ Μουσάραφ για επέμβαση κατά μαχητών που κρύβονταν στο κόκκινο τέμενος (Lal Masjid) στο Ισλαμαμπάντ, η οργάνωση στράφηκε επίσης κατά των πακιστανικών αρχών ⁽⁴⁰⁵⁾. Το 2010 η ένοπλη δύναμη του TTP είχε φθάσει τα 30 000 με 35 000 άτομα ⁽⁴⁰⁶⁾. Οι μαχητές είναι, κατά κύριο λόγο, Παστούν από τη συνοριακή ζώνη μεταξύ Πακιστάν και Αφγανιστάν. Η στρατολόγηση γίνεται σε εθελοντική βάση και οι περισσότεροι που προσχωρούν στις τάξεις της θεωρείται ότι είναι άνεργοι νέοι. Οι Ταλιμπάν του Πακιστάν χρηματοδοτούν τις δραστηριότητές τους μέσω εκβιασμών, λαθρεμπορίου, εμπορίου ναρκωτικών και απαγωγών ⁽⁴⁰⁷⁾. Η TTP έχει στενές διασυνδέσεις με θρησκευτικές οργανώσεις Deobandi όπως οι Lashkar-e-Janghvi και Ahle Sunnat Wal Jamaat ⁽⁴⁰⁸⁾.

⁽³⁹⁴⁾ IISS, *The Military Balance 2015*, 11 February 2015; Pakistan Army, *A Journey from Scratch to Nuclear Power*, n.d.

⁽³⁹⁵⁾ GlobalSecurity, *Frontier Corps*, n.d.

⁽³⁹⁶⁾ AHCR, *Balochistan; 160 persons extra judicially killed, 510 disappeared and 50 decomposed bodies were found during 2013*, 8 January 2014.

⁽³⁹⁷⁾ HRW, *'We Can Torture, Kill, or Keep You for Years'; Enforced Disappearances by Pakistan Security Forces in Balochistan*, 28 July 2011.

⁽³⁹⁸⁾ Roggio, B., *Rangers deployed to secure Islamabad outskirts*, 24 April 2009.

⁽³⁹⁹⁾ Pakistan Rangers, *Introduction*, n.d.

⁽⁴⁰⁰⁾ Pakistan Army, *Pakistan Rangers (Punjab)*, n.d.

⁽⁴⁰¹⁾ IISS, *The Military Balance 2015*, 11 February 2015; USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Infrastructure*, February 2011.

⁽⁴⁰²⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2013, 2014*.

⁽⁴⁰³⁾ USIP, *Reforming Pakistan's Police and Law Infrastructure*, February 2011, p.9.

⁽⁴⁰⁴⁾ AI, *'As if hell fell on me', the human rights crisis in northwest Pakistan*, 10 June 2010.

⁽⁴⁰⁵⁾ CSIS, *Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan*, June 2012; Guardian (The), *Pakistan Taliban chief Hakimullah Mehsud is alive, says spy agency*, 28 April 2010.

⁽⁴⁰⁶⁾ SATP, *Tehrik-e-Taliban Pakistan*, 2015.

⁽⁴⁰⁷⁾ Landinfo, *Pakistan: Sikkerhetsrelatererte forhold i Khyber Pakhtunkwa (KPK) og Federally Administered Tribal Areas (FATA)*, 8 November 2013.

⁽⁴⁰⁸⁾ NOREF, *Sectarian violence: Pakistan's greatest security threat?*, 9 August 2012.

Το 2013 η TTP ήταν υπεύθυνη για 645 τρομοκρατικές ενέργειες, οι οποίες στοίχισαν τη ζωή σε 732 αμάχους και 425 μέλη των δυνάμεων ασφαλείας. Στις FATA και τη Χιμπέρ Παχτούνκουα η οργάνωση ενεπλάκη σε 34 άμεσες συγκρούσεις με τον πακιστανικό στρατό και τις υπηρεσίες ασφαλείας. Παρότι οι FATA και η Χιμπέρ Παχτούνκουα αποτελούν τη βάση των επιχειρήσεων του TTP, οι τρομοκρατικές επιθέσεις και σε άλλες περιοχές του Πακιστάν, ιδίως δε στο Καράτσι, έχουν αυξηθεί⁽⁴⁰⁹⁾. Την 1η Νοεμβρίου 2013 ο αρχηγός της TTP, Χακιμουλάχ Μεχσούντ, σκοτώθηκε σε επίθεση με μη επανδρωμένο αεροσκάφος στο Βόρειο Βαζιριστάν⁽⁴¹⁰⁾. Ο ορισμός του σκληροπυρηνικού Μουλάχ Φαζλουλάχ ως διαδόχου του στην ηγεσία της οργάνωσης θεωρήθηκε ως απόρριψη της πιθανότητας διεξαγωγής ειρηνευτικών συνομιλιών με τις πακιστανικές αρχές⁽⁴¹¹⁾. Τον Δεκέμβριο του 2014 η TTP ανέλαβε την ευθύνη για την επίθεση σε σχολείο της Πεσαβάρ, στην οποία βρήκαν τον θάνατο 145 άτομα Σύμφωνα με εκπρόσωπο της οργάνωσης, η επίθεση πραγματοποιήθηκε σε αντίποινα για τις συνεχείς στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Βόρειο Βαζιριστάν⁽⁴¹²⁾.

Στις περιοχές των φυλών του Πακιστάν υπάρχουν αρκετές ομάδες που δρουν παράλληλα με την TTP, οι οποίες όμως δεν γεννήθηκαν στην περιοχή. Η πρώτη εξ αυτών είναι το Δίκτυο Χαqqani, υπό την ηγεσία του αφγανού πολέμαρχου Τζαλαουντίν Χακάνι και του γιου του Σιρατζουντίν Χακάνι. Με καταγωγή από την περιοχή Loya Paktia (επαρχίες Khost, Paktia και Paktika) του Αφγανιστάν, η οργάνωση δρα σήμερα κυρίως στο Βόρειο Βαζιριστάν. Μολονότι πρωταρχικός τους στόχος είναι η διενέργεια επιθέσεων κατά των διεθνών δυνάμεων στο Αφγανιστάν, συνεργάζονται στενά με την TTP. Το Δίκτυο Χαqqani διατηρεί επίσης μακρά σχέση με την ISI, γεγονός που προκάλεσε τριγμούς στις σχέσεις μεταξύ Πακιστάν και ΗΠΑ⁽⁴¹³⁾. Οι μαχητές της οργάνωσης ανήκουν στην πλειονότητά τους στη φυλή Zadran, ωστόσο υπάρχουν και μέλη μη Παστούν, συμπεριλαμβανομένων Αράβων, Τσετσένων και Ουζμπέκων. Το Δίκτυο Χαqqani πιστεύεται ότι έχει διασυνδέσεις με την Αλ Κάιντα⁽⁴¹⁴⁾. Τον Νοέμβριο του 2014 αμερικανικές πηγές ανέφεραν ότι οι συνεχείς επιχειρήσεις του πακιστανικού στρατού στο Βόρειο Βαζιριστάν κατάφεραν πλήγμα στις στρατιωτικές δυνατότητες του δικτύου Χαqqani⁽⁴¹⁵⁾.

Το Ισλαμικό Κίνημα του Ουζμπεκιστάν (IMU) δραστηριοποιείται στη φυλετική περιοχή του Πακιστάν από τα τέλη του 2001, οπότε και ανασυντάχθηκε μετά τις σοβαρές απώλειες που υπέστη πολεμώντας στο πλευρό των Ταλιμπάν κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν. Υπό την ηγεσία του Toher Yuldashev, η ομάδα διεξήγαγε επιθέσεις κατά των δυνάμεων ασφαλείας του Πακιστάν με εφιαλτήριο το Βόρειο και Νότιο Βαζιριστάν. Το 2007 το IMU συμάχησε με την TTP και πολέμησε στο πλευρό της. Το 2009 ο Yuldashev σκοτώθηκε σε επίθεση με μη επανδρωμένο αεροσκάφος, ενώ οι επιχειρήσεις του πακιστανικού στρατού εξώθησαν το IMU στην περιοχή του Βόρειου Βαζιριστάν όπου άρχισε να συνεργάζεται με το δίκτυο Χαqqani. Τα ηνία της οργάνωσης ανέλαβε ο Osman Odil. Μια ριζοσπαστική αποσχιστική ομάδα του IMU, η Ένωση της Ισλαμικής Τζιχάντ (IU), αποσκοπεί στην εξαγωγή της τρομοκρατίας από τη βάση της οργάνωσης στο Πακιστάν⁽⁴¹⁶⁾. Στις 8 Ιουνίου 2014 μαχητές του IMU οργάνωσαν αιματηρή επίθεση στο αεροδρόμιο του Καράτσι⁽⁴¹⁷⁾.

Μετά την επέμβαση των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν, πολλά στελέχη της Αλ Κάιντα υποχώρησαν στις περιοχές των φυλών του Πακιστάν. Έως το 2008 κατάφεραν να εδραιωθούν σε τέτοιο βαθμό στο Βαζιριστάν ώστε, σύμφωνα με αμερικανούς αξιωματούχους της υπηρεσίας πληροφοριών, η περιοχή μετατράπηκε σε «κόμβο διεθνών επιχειρήσεων» της Αλ Κάιντα⁽⁴¹⁸⁾. Στις τάξεις τους είχαν προσχωρήσει Άραβες, Ουζμπέκοι, Τσετσένοι και κινέζοι μουσουλμάνοι (Ουιγούροι)⁽⁴¹⁹⁾. Στις FATA η Αλ Κάιντα συνεργάστηκε με αρκετές ομάδες μαχητών, παρέχοντάς τους στήριξη σε ανθρώπινο δυναμικό, εκπαίδευση και προπαγάνδα. Η οργάνωση πραγματοποιεί επίσης επιθέσεις κατά της πακιστανικής κυβέρνησης, η οποία θεωρείται αποστάτης καθότι συντάχθηκε στο πλευρό των ΗΠΑ στον αγώνα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Αλ Κάιντα στο Βαζιριστάν ανέπτυξε προνομιακές σχέσεις με

⁽⁴⁰⁹⁾ PIPS, 2013, Pakistan Security Report, 4 January 2014.

⁽⁴¹⁰⁾ Monde (Le), Hakimullah Mehsud enterré, les Talibans choisissent un successeur, 2 November 2013.

⁽⁴¹¹⁾ Guardian (The), Pakistani Taliban select hardliner Mullah Fazlullah as new leader, 8 November 2013.

⁽⁴¹²⁾ Express Tribune (The), TTP claim responsibility for Peshawar school attack, 16 December 2014.

⁽⁴¹³⁾ Asia Times, Haqqani network sours Pakistan-US ties, 20 September 2011; Economist (The), The Haqqani Network. Snake Country. The Pakistan army's complex relationship with jihadists, 1 October 2011; Foreign Policy, Dealing with the Haqqani Network, 23 September 2011; Ahmed, Rashid, *Descent into Chaos*, 2008, p. 221.

⁽⁴¹⁴⁾ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012.

⁽⁴¹⁵⁾ Dawn, Operation Zarb-e-Azb disrupted Haqqani network; US general, 6 November 2014.

⁽⁴¹⁶⁾ ISW, Uzbek militancy in Pakistan's tribal region, 27 January 2011.

⁽⁴¹⁷⁾ AP, Pakistani forces repel attack near Karachi airport, 10 June 2014; BBC, Karachi airport: Islamic Movement of Uzbekistan claims attack, 11 June 2014.

⁽⁴¹⁸⁾ Guardian (The), *Waziristan: the hub of al-Qaida operations*, 7 January 2008; Ahmed, Rashid, *Descent into Chaos*, 2008, pp. 268-269.

⁽⁴¹⁹⁾ Reuters Alertnet, Analysis — The ties that kill: Pakistan militant groups uniting, 30 May 2010.

την IJU ⁽⁴²⁰⁾. Τον Δεκέμβριο του 2014 η Αλ Κάιντα έχασε δύο υψηλόβαθμα στελέχη της: ο πακιστανικός στρατός σκότωσε τον Αντνάν ελ Σουκριτζούμαχ στο Νότιο Βαζιριστάν ⁽⁴²¹⁾, ενώ ένα αμερικανικό μη επανδρωμένο αεροσκάφος εξόντωσε τον Ουμάρ Φαρούκ στο Βόρειο Βαζιριστάν ⁽⁴²²⁾.

Δεν είναι σαφές αν οι Ταλιμπάν του Πουντζάμπ ανήκουν στην ΤΤΡ ή δρουν ως ανεξάρτητες οργανώσεις. Στην ηγεσία της ομάδας των Ταλιμπάν του Πουντζάμπ με τη μεγαλύτερη επιρροή βρίσκεται ο Maulana Asmatullah Muawiya. Στην περιοχή, ωστόσο, δρουν αρκετές ομάδες που έχουν διευκολύνει τις δραστηριότητες της ΤΤΡ, της Αλ Κάιντα και της Lashkar-e-Jhangvi (LeJ). Το 2014 οι Ταλιμπάν του Πουντζάμπ ανέλαβαν την ευθύνη μόνο για δύο τρομοκρατικές επιθέσεις. Τον Σεπτέμβριο του 2014, ο Muawiya επιχείρησε αρχικά να στρέψει τις μαχητικές δραστηριότητες της ομάδας του από το Πακιστάν στο Αφγανιστάν ⁽⁴²³⁾ και λίγες ημέρες αργότερα ανακοίνωσε ότι θα εγκατέλειπε πλήρως τον ένοπλο αγώνα στο Πακιστάν ⁽⁴²⁴⁾.

Η Sipah-e-Sahaba Pakistan (SSP) είναι πρώην πολιτικό κόμμα της σχολής Deobandi που ιδρύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από τον σουνίτη κληρικό Maulana Haq Nawaz Jhangvi στην περιφέρεια Τζανγκ στο Πουντζάμπ. Πρωταρχικός σκοπός της είναι η ανάσχεση της σιιτικής επιρροής στο Πακιστάν. Ο Jhangvi δολοφονήθηκε το 1990 και τη θέση του ανέλαβε ο Μαουλάνα Αζάμ Ταρίκ. Ο Ταρίκ σκοτώθηκε επίσης το 2003 όταν ένοπλοι άνδρες άνοιξαν πυρ κατά του οχήματος στο οποίο επέβαινε. Διάδοχός του Ταρίκ χρίστηκε ο Maulana Ali Sher Hyderi. Η οργάνωση θεωρείται ότι διατηρεί στενούς δεσμούς με την οργάνωση τζιχάντ Jaish-e-Muhammad. Πολυάριθμες αναφορές έχουν χαρακτηρίσει την SSP βίαιη ομάδα. Στις αρχές του αιώνα, η οργάνωση ήταν υπεύθυνη για δολοφονίες σιιτών μαχητών, σιιτών αμάχων και επιθέσεις σε σιιτικά τεμνία. Παρά το γεγονός ότι τα μέλη της ομάδας αρνούνταν οποιαδήποτε ανάμειξή τους σε πράξεις βίας, ο πρόεδρος Μουσάραφ έθεσε την οργάνωση εκτός νόμου το 2002 και το 2005 οι ΗΠΑ συμπεριέλαβαν την SSP στον κατάλογο των τρομοκρατικών οργανώσεων ⁽⁴²⁵⁾. Μερίδα της SSP επανήλθε τα τελευταία χρόνια στο προσκήνιο με την ονομασία Ahle Sunnat Wal Jamaat, η οποία υπό την ηγεσία του Maulana Muhammad Ahmed Ludhianvi έλαβε μέρος στις εκλογές του 2014 ⁽⁴²⁶⁾. Ορισμένα μέλη της SSP αποσχίστηκαν από την οργάνωση σχηματίζοντας μια, από ό,τι φαίνεται, ακόμη πιο εξτρεμιστική ομάδα με το όνομα Lashkar-e Jhangvi (LeJ). Άλλες εξτρεμιστικές αποσχιστικές ομάδες της SSP είναι οι Jhangvi Tigers, Al-Haq Tigers, Tanzeem-ul-Haq, Al-Farooq και το Al-Badra Foundation ⁽⁴²⁷⁾. Σύμφωνα με το South Asia Terrorism Portal (SATP), τα εναπομείναντα μέλη της SSP συνέχισαν να εξαπολύουν επιθέσεις κατά σιιτών ακόμη και το 2015. Τον Ιανουάριο του 2015 οι πακιστανικές αρχές εκτέλεσαν τρία καταδικασμένα μέλη της SSP ⁽⁴²⁸⁾.

Τον πυρήνα των υποστηρικτών της SSP συγκροτούν σουνίτες αγρότες στις αγροτικές περιοχές της Τζανγκ και μέλη της εμπορικής τάξης στα αστικά κέντρα. Οι *madrassa* αποτελούν επίσης σημαντικό πεδίο στρατολόγησης για την SSP. Είναι γνωστό ότι οι μαχητές εκπαιδεύονται σε στρατόπεδα της τζιχάντ στο Αφγανιστάν. Για τη χρηματοδότηση της οργάνωσης και των δραστηριοτήτων της, η SSP βασίζεται σε συνεισφορές υποστηρικτών εν είδει *zakat*. Την οργάνωση στηρίζουν επίσης οικονομικά σουνίτες επιχειρηματίες. Είναι επίσης ευρέως παραδεκτό ότι η SSP απολαμβάνει σημαντικής οικονομικής και υλικοτεχνικής στήριξης από χορηγούς από τη Σαουδική Αραβία, οι οποίοι επιθυμούν να περιορίσουν την επιρροή του Ιράν στους σιιτικούς πληθυσμούς του Πακιστάν ⁽⁴²⁹⁾.

Υπάρχουν αναφορές ότι η SSP δεν είναι μόνο μαχητική ομάδα με περίπου 6 000 μέλη και πολιτικό κόμμα με ένα εκατομμύριο μέλη, αλλά ότι διαθέτει επίσης φοιτητική πτέρυγα, ασφαλιστική εταιρεία, πλήθος γραφείων και δίκτυο εθνικής εμβέλειας ⁽⁴³⁰⁾.

Η Lashkar-e-Jhangvi (LeJ) είναι μια τρομοκρατική ομάδα Deobandi που συστάθηκε το 1996, όταν μια ομάδα μαχητών με επικεφαλής τους Riaz Basra, Akram Lahori και Malik Ishaq αποσχίστηκαν από την Sipah-e-Sahaba Pakistan. Η LeJ δεν είναι πολιτικό κόμμα, αλλά αμιγώς παραστρατιωτική οργάνωση. Ορισμένοι ισχυρίζονται ότι ένασμα για τη δημιουργία της αποτέλεσε η σύσταση της Sipah-e-Mohammed Pakistan (SMP) το 1994, μια σιιτική ομάδα μαχητών που στόχευε ηγετικά στελέχη της SSP. Υπάρχει επίσης και μια θεωρία ότι η LeJ συστάθηκε ως μαχόμενη

⁽⁴²⁰⁾ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012.

⁽⁴²¹⁾ Dawn, Top Al Qaeda leader killed in South Waziristan, 6 December 2014.

⁽⁴²²⁾ Dawn, Al Qaeda leader Umar Farooq killed in N Waziristan drone strike, 7 December 2014.

⁽⁴²³⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015; UK Home Office, Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan, 9 August 2013.

⁽⁴²⁴⁾ Dawn, Punjabi Taliban call off armed struggle in Pakistan, 13 September 2014.

⁽⁴²⁵⁾ IRBC, Pakistan: the Sipah-e-Sahaba (SSP), including its activities and status (January 2003-July 2005), 26 July 2005; Dawn, 2009: Southern Punjab extremism battle between haves and have-nots, 21 May 2011; NOREF, Sectarian violence: Pakistan's greatest security threat?, 9 August 2012; Ahmed, Rashid, Descent into Chaos, 2008, pp. 227-228; Roul, A., Sipah-e-Sahaba: Fomenting Sectarian Violence in Pakistan, 5 May 2005.

⁽⁴²⁶⁾ New York Times (The), Banned Group's Leader Given Pakistani Parliament Seat After Vote Dispute, 10 April 2010.

⁽⁴²⁷⁾ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012, p. 38.

⁽⁴²⁸⁾ South Asia Terrorism Portal (SATP), Incidents and Statements involving Sipah-e-Sahaba Pakistan: 2015, 2015.

⁽⁴²⁹⁾ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012.

⁽⁴³⁰⁾ Hussain Zahid, Frontline Pakistan, The struggle with militant Islam, 2007, p. 92.

πτέρυγα της SSP με σκοπό τη διάπραξη επιθέσεων κατά της σιιτικής κοινότητας και ότι ανεξαρτητοποιήθηκε όταν απέκτησε μεγαλύτερες ικανότητες. Στα χρόνια που ακολούθησαν η LeJ εξελίχθηκε σε ισχυρή τρομοκρατική οργάνωση, η οποία ευθύνεται για 350 βίαιες επιθέσεις πριν από το 2001. Στα επόμενα χρόνια, ενεπλάκη σε βομβιστικές επιθέσεις σε σιιτικά τεμένη. Όπως ακριβώς και η SSP, η Lashkar-e-Jhangvi διατηρεί αγαστές σχέσεις με την οργάνωση Jaish-e-Muhammad ⁽⁴³¹⁾.

Η LeJ συμπεριλήφθηκε στον κατάλογο των τρομοκρατικών οργάνωσεων των ΗΠΑ το 2000 και τέθηκε εκτός νόμου από τον πρόεδρο Μουσάραφ το 2001 ⁽⁴³²⁾. Οι παράνομες βίαιες δραστηριότητές της συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση, ιδίως κατά μελών της κοινότητας των Χαζάρα στην Κουέτα ⁽⁴³³⁾. Τον Φεβρουάριο του 2013 οι πακιστανικές αρχές συνέλαβαν τον Malik Ishaq έπειτα από βομβιστική επίθεση της LeJ σε αγορά της Κουέτα στην οποία βρήκαν τον θάνατο περισσότεροι από 80 άμαχοι σίτες ⁽⁴³⁴⁾.

Παρότι οι βίαιες επιθέσεις της LeJ στρέφονται στην πλειονότητά τους κατά σιιτών, η οργάνωση τηρεί επίσης ριζοσπαστική στάση κατά των χριστιανών, των Αχμαντί και των σούφι μουσουλμάνων ⁽⁴³⁵⁾. Σύμφωνα με το South Asia Terrorism Portal (SATP), οι επιθέσεις μελών της LeJ συνεχίστηκαν το 2015. Τον Ιανουάριο του 2015 οι πακιστανικές αρχές εκτέλεσαν αρκετούς καταδικασμένους ακτιβιστές της LeJ ⁽⁴³⁶⁾. Τα διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με τους χρηματοδοτικούς πόρους της LeJ δεν είναι πολλά. Όπως όμως και στην περίπτωση της SSP, η LeJ έχει επίσης επωφεληθεί από εισφορές άλλων ομάδων Deobandi και υποστηρικτών από τη Σαουδική Αραβία και το Πακιστάν ⁽⁴³⁷⁾.

Η Lashkar-e-Islam (LI) είναι μια μικρή μαχητική οργάνωση που δραστηριοποιείται στη Ζώνη Χιμπέρ στις Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Περιοχές των Φυλών (FATA), όπου πραγματοποίησε 63 επιθέσεις το 2014, ως επί το πλείστον κατά τόπων λατρείας, δυνάμεων ασφαλείας και ηγετικών στελεχών αντίπαλων θρησκευτικών ομάδων. Η LI τέθηκε εκτός νόμου τον Ιούνιο του 2008. Οι επιχειρήσεις του πακιστανικού στρατού το 2014 φαίνεται ότι έπληξαν σοβαρά τις επιχειρησιακές ικανότητες της οργάνωσης ⁽⁴³⁸⁾.

Η Sipah-e-Muhammad Pakistan (SMP) είναι σιιτική ομάδα μαχητών που έχει ως στόχο την προστασία της σιιτικής κοινότητας και την οργάνωση επιθέσεων κατά εχθρικών σουνιτών οργάνωσεων Deobandi, όπως οι SSP και LeJ. Η SMP αποτελεί ριζοσπαστικό παρακλάδι του μετριοπαθούς σιιτικού πολιτικού κόμματος Tehrik-e-Jaferia Pakistan ⁽⁴³⁹⁾. Τα στοιχεία σχετικά με την προέλευσή της είναι ασαφή, εικάζεται όμως ότι συστάθηκε περί το 1993 από τον Maulana Mureed Abbas Yazdani. Στην ηγεσία της οργάνωσης, επί του παρόντος, βρίσκεται ο Ghulam Raza Naqvi, ενώ διατείνεται ότι έχει στις τάξεις της περίπου 30 000 μαχητές ⁽⁴⁴⁰⁾. Η SMP κηρύχθηκε παράνομη στο Πακιστάν τον Αύγουστο του 2001 ⁽⁴⁴¹⁾. Οι περισσότερες επιθέσεις της SMP έχουν ως επίκεντρο κατά κύριο λόγο το Καράτσι και την Κουέτα ⁽⁴⁴²⁾.

Εθνικιστικές ομάδες ανταρτών

Ο Απελευθερωτικός Στρατός του Μπαλουχιστάν (BLA) είναι μια εθνικιστική οργάνωση Μπαλόχ ανταρτών. Στόχος του είναι η ανεξαρτητοποίηση του Μπαλουχιστάν και η απελευθέρωσή του από την πακιστανική και ιρανική κυριαρχία. Λόγω της εμπλοκής του σε πράξεις βίας, συμπεριλαμβανομένων των βομβιστικών επιθέσεων, τέθηκε εκτός νόμου στο Πακιστάν τον Απρίλιο του 2006 ⁽⁴⁴³⁾. Τα ηνία της οργάνωσης κρατά επί του παρόντος ο Nawabzada

⁽⁴³¹⁾ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012, pp. 40-42; Dawn, Pakistan bans 25 militant organizations, 6 August 2009; Intellibriefs, Lashkar-e-Jhangvi: Sectarian Violence in Pakistan and Ties to International Terrorism, 3 June 2005; UK Home Office, Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan, 9 August 2013.

⁽⁴³²⁾ BBC, Pakistani group joins US terror list, 30 January 2013.

⁽⁴³³⁾ Dawn, Lashkar-i-Jhangvi claims responsibility: 13 lives lost in brutal attack on Shia pilgrims, 28 June 2012; HRW, 'We Are The Walking Dead'. Killings of Shia Hazara in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽⁴³⁴⁾ CNN, Leader of militant group arrested in Pakistan, police say, 23 February 2013.

⁽⁴³⁵⁾ Roggio, B., State designates leader of Lashkar-e-Jhangvi as global terrorist, 6 February 2014.

⁽⁴³⁶⁾ SATP, Incidents and Statements involving Lashkar-e-Jhangvi: 2015, 2015.

⁽⁴³⁷⁾ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012.

⁽⁴³⁸⁾ Dawn, Pakistan bans 25 militant organisations, 6 August 2009; Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012; PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015.

⁽⁴³⁹⁾ Dawn, Pakistan bans 25 militant organisations, 6 August 2009; Roul, A., Sipah-e-Sahaba: Fomenting Sectarian Violence in Pakistan, 5 May 2005; UK Home Office, Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan, 9 August 2013.

⁽⁴⁴⁰⁾ SATP, Sipah-e-Mohammed Pakistan, Terrorist Group of Pakistan, 2015.

⁽⁴⁴¹⁾ Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012.

⁽⁴⁴²⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015.

⁽⁴⁴³⁾ Dawn, Pakistan bans 25 militant organisations, 6 August 2009; Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012; ICG, Policing Urban Violence in Pakistan, Asia Report N°255, 23 January 2014; UK Home Office, Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan, 9 August 2013.

Marri⁽⁴⁴⁴⁾. Τον Ιούνιο του 2013 ο BLA επιτέθηκε και κατέστρεψε την ιστορική κατοικία στο Ζιαράτ όπου ο Μοχάμεντ Αλί Τζίνα πέρασε τις τελευταίες ημέρες της ζωής του, σκοτώνοντας ένα άτομο⁽⁴⁴⁵⁾. Το 2014 πραγματοποίησε 113 τρομοκρατικές επιθέσεις⁽⁴⁴⁶⁾.

Μολονότι ο BLA αποτελεί τη σημαντικότερη ομάδα Μπαλόχ ανταρτών, αρκετές μικρότερες ομάδες εξαπολύουν περιστασιακά επιθέσεις κατά πακιστανικών στόχων, όπως το Απελευθερωτικό Μέτωπο των Μπαλόχ (BLF), το παρακλάδι της ο Ενωμένος Στρατός των Μπαλόχ (UBA), η Lashkar-e-Balochistan και ο Δημοκρατικός Στρατός των Μπαλόχ (BRA). Ο τελευταίος απαρτίζεται κυρίως από άνδρες της φυλής Μπούγκκι⁽⁴⁴⁷⁾.

2.1.3 Πρόσφατες τάσεις στον τομέα της ασφάλειας και ένοπλες συγκρούσεις

Σύμφωνα με την έκθεση του 2014 του Πακιστανικού Ινστιτούτου Μελετών για την Ειρήνη (PIPS), το 2014 στο Πακιστάν πραγματοποιήθηκαν 1 206 τρομοκρατικές επιθέσεις από ομάδες μαχητών, ομάδες εθνικιστών/ανταρτών και βίαιες θρησκευτικές ομάδες. Ο αριθμός αυτός ισοδυναμεί με μείωση κατά 30 % έναντι του 2013.

Μάλιστα, 436 από τις συνολικά αναφερόμενες τρομοκρατικές επιθέσεις (περίπου 36 %) είχαν αποκλειστικά ως στόχο μέλη του προσωπικού, οχηματοπομπές και σταθμούς ελέγχου των δυνάμεων ασφαλείας και των αρχών επιβολής του νόμου. Κατά αμάχων στρέφονταν εμφανώς 217 επιθέσεις (18 %). Συνολικά 157 επιθέσεις (13 %) είχαν θρησκευτικούς στόχους, στρεφόμενες ιδίως κατά μελών της σιιτικής και σουνιτικής κοινότητας και χώρων λατρείας, συμπεριλαμβανομένων τεμένων και ιερών. Άλλες 66 τρομοκρατικές επιθέσεις είχαν ως στόχο φιλοκυβερνητικά μέλη φυλών, μέλη φυλετικών επιτροπών ειρήνης και μέλη των Lashkar, 56 επιθέσεις στόχευαν πολιτικούς αρχηγούς και εργαζομένους, ενώ 40 στρέφονταν κατά εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, κυρίως σχολείων. Στο στόχαστρο των τρομοκρατών κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους βρέθηκαν, μεταξύ άλλων, κρατικές εγκαταστάσεις, όπως αγωγοί φυσικού αερίου, πυλώνες μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος και σιδηροδρομικές γραμμές (συνολικά 121 επιθέσεις), επαγγελματίες υγείας που συμμετείχαν στην εκστρατεία εμβολιασμού για την καταπολέμηση της πολιομυελίτιδας (24 επιθέσεις), οχήματα ανεφοδιασμού του NATO (22 επιθέσεις), κρατικοί υπάλληλοι (11 επιθέσεις), δημοσιογράφοι και μέσα ενημέρωσης (11 επιθέσεις) και μειονοτικές κοινότητες (8 επιθέσεις). Τρομοκρατικές επιθέσεις σημειώθηκαν επίσης κατά αξιωματούχων της πολιτικής διοίκησης στις FATA, γερόντων φυλών, μη Μπαλόχ εποίκων/εργαζομένων στο Μπαλουχιστάν, μελών ΜΚΟ και μελών της κοινωνίας των πολιτών, ιδιωτικής περιουσίας, φερόμενων κατασκόπων και ξένων συμφερόντων/διπλωματών σε διάφορες περιοχές της χώρας το 2014.

Πέρα από 26 βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας, οι τρομοκράτες χρησιμοποίησαν αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς διαφόρων τύπων σε 516 επιθέσεις, ήτοι περίπου στο 43 % του συνολικού αριθμού επιθέσεων. Σημαντικός αριθμός επίσης από τις αναφερόμενες τρομοκρατικές επιθέσεις το 2014 —501 ή 41 %— ήταν περιστασιακά στοχευμένων δολοφονιών ή πυρών. Άλλες τακτικές που μετρήθηκαν οι τρομοκράτες το 2014 ήταν, μεταξύ άλλων, οι ρίψεις βομβίδων (79), οι επιθέσεις με πυραύλους (52), οι δολιοφθορές (18), οι βολές όλμων (12) και οι αποκεφαλισμοί (2)⁽⁴⁴⁸⁾.

2.1.4 Αντιτρομοκρατικές ενέργειες

Στις 24 Φεβρουαρίου 2014, η κυβέρνηση εξήγγειλε ένα πενταετές σχέδιο εσωτερικής πολιτικής. Το σχέδιο επικεντρώθηκε κυρίως στην ασφάλεια των αστικών κέντρων, χωρίς να κάνει ιδιαίτερη νύξη στην κατάσταση στις FATA και το Μπαλουχιστάν. Προέβλεπε την έναρξη διαλόγου με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη με στόχο τη μεταρρύθμιση των *madrassa* και την αποκατάσταση και την αποριζοσπαστικοποίηση των μαχητών. Πρωταρχικός στόχος υπήρξε η απομόνωση των τρομοκρατών. Στο πλαίσιο αυτό, η Εθνική Αντιτρομοκρατική Αρχή (NACTA) θα αναλάμβανε τον εξορθολογισμό των δραστηριοτήτων στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και τη διεκπεραίωση διαφόρων καθηκόντων, από αντιτρομοκρατικές δράσεις έως πολιτικές και επιχειρησιακές παρεμβάσεις. Τον Φεβρουάριο του 2014 η κυβέρνηση βρισκόταν ακόμη σε ειρηνευτικές συνομιλίες με τους Ταλιμπάν και, όταν άρχισε η στρατιωτική επιχείρηση στο Βόρειο Βαζιριστάν και η χώρα βρέθηκε στο στόχαστρο αιματηρών επιθέσεων αντιποίνων από τους μαχητές, η πολιτική ασφάλειας απεδείχθη ανεπαρκής⁽⁴⁴⁹⁾. Η

⁽⁴⁴⁴⁾ Pakistan Herald, Details of Nawabzada Hyrbyair Marri, n.d.

⁽⁴⁴⁵⁾ Express Tribune (The), *BLA destroys Jinnah's Residency in Ziarat*, 16 June 2013.

⁽⁴⁴⁶⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015.

⁽⁴⁴⁷⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015.

⁽⁴⁴⁸⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 7.

⁽⁴⁴⁹⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 42.

τρομοκρατική επίθεση στο δημόσιο στρατιωτικό σχολείο της Πεσαβάρ τον Δεκέμβριο του 2014 διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στην επίτευξη πολιτικής συναίνεσης, όταν ο πρωθυπουργός Ναουάζ Σαρίφ συγκάλεσε σύσκεψη όλων των κομμάτων την επομένη της επίθεσης ⁽⁴⁵⁰⁾.

Το γεγονός αυτό οδήγησε τον ίδιο μήνα, έπειτα από διαβουλεύσεις με όλα τα πολιτικά κόμματα, στην κατάρτιση εθνικού σχεδίου δράσης (NAP) για την εξάλειψη της τρομοκρατίας στο Πακιστάν. Τα βασικά σημεία του σχεδίου ήταν τα εξής:

- Εκτέλεση των καταδικασμένων τρομοκρατών
- Σύσταση στρατιωτικών δικαστηρίων για την ταχεία εκδίκαση υποθέσεων για διάστημα δύο ετών
- Δέσμευση για τη διασφάλιση της απαγόρευσης δράσης ένοπλων ομάδων πολιτοφυλακής στη χώρα
- Καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και του εξτρεμιστικού υλικού
- Εξάρθρωση του δικτύου χρηματοδότησης των τρομοκρατών
- Διασφάλιση της μη επανεμφάνισης απαγορευμένων οργανώσεων
- Συγκρότηση και ανάπτυξη ειδικής αντιτρομοκρατικής δύναμης
- Λήψη αποτελεσματικών μέτρων κατά των διώξεων λόγω θρησκείας
- Ενίσχυση και αναδιάρθρωση της NACTA
- Καταχώριση και ρύθμιση των *madrassa*
- Απαγόρευση της εξύμνησης της τρομοκρατίας και των τρομοκρατικών οργανώσεων μέσω των έντυπων και ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης
- Διοικητικές και αναπτυξιακές μεταρρυθμίσεις στις FATA με άμεση εστίαση στην επιστροφή εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων
- Εξουδετέρωση των δικτύων επικοινωνίας των τρομοκρατικών οργανώσεων
- Λήψη απτών μέτρων κατά της κατάχρησης του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για σκοπούς τρομοκρατίας
- Πολιτική μηδενικής ανοχής έναντι της δράσης μαχητών στο Πουντζάμπ
- Συνέχιση της εν εξελίξει επιχείρησης στο Καράτσι μέχρι την επίτευξη του στόχου της
- Πλήρης εξουσιοδότηση της κυβέρνησης του Μπαλουχιστάν για την επίτευξη πολιτικής συμφιλίωσης από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη
- Αυστηρή αντιμετώπιση των τρομοκρατών που προωθούν τον σεκταρισμό
- Κατάρτιση ολοκληρωμένης πολιτικής για την αντιμετώπιση του ζητήματος των αφγανών προσφύγων, αρχής γενομένης από την καταγραφή όλων των μη καταγεγραμμένων Αφγανών που βρίσκονται παράνομα στο Πακιστάν
- Εκσυγχρονισμός και μεταρρύθμιση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης με γνώμονα την ενίσχυση των αντιτρομοκρατικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της εξουσιοδότησης των επαρχιακών αστυνομικών υπηρεσιών δίωξης της εγκληματικότητας να παρακολουθούν τις επικοινωνίες τρομοκρατών ⁽⁴⁵¹⁾

Αργότερα τον Δεκέμβριο του 2014 ο Ναουάζ Σαρίφ ανακοίνωσε την άμεση σύσταση ομοσπονδιακής αντιτρομοκρατικής δύναμης. Παράλληλα, δρομολογήθηκε η έναρξη επιχείρησης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στα μεγάλα αστικά κέντρα. Ο πρωθυπουργός επιβεβαίωσε επίσης τη συνέχιση της επιχείρησης Zarb-e-Azb στις περιοχές των φυλών ⁽⁴⁵²⁾.

Στον απόηχο της επίθεσης στο σχολείο της Πεσαβάρ, το κατεστημένο του πολιτικού κόσμου και των δυνάμεων ασφαλείας προτίμησε να συστήσει προσωρινά στρατιωτικά δικαστήρια για την εκδίκαση αδικημάτων που σχετίζονται με την τρομοκρατία αντί να παραπέμψει την εξέταση των υποθέσεων σε ανεξάρτητη δικαστική αρχή. Η κυβέρνηση κατέθεσε επίσης σειρά τροπολογιών στους αντιτρομοκρατικούς νόμους και θέσπισε το Διάταγμα για την προστασία του Πακιστάν (PPO) ⁽⁴⁵³⁾.

Τον Μάρτιο του 2015 ο εθνικός συντονιστής της NACTA, Hamid Ali Khan, παρουσίασε ορισμένα από τα πρώτα αποτελέσματα του εθνικού σχεδίου δράσης. Κατασχέθηκαν περίπου 10 δις. ρουπίες από κληρικούς και αρκετές

⁽⁴⁵⁰⁾ Express Tribune (The), *Fight against terrorism: Defining moment*, 25 December 2014.

⁽⁴⁵¹⁾ Express Tribune (The), *Fight against terrorism: Defining moment*, 25 December 2014; Washington Post (The), *Pakistan announces a national plan to fight terrorism, says terrorists' days are numbered*, 24 December 2014.

⁽⁴⁵²⁾ Dawn, *Nawaz constitutes special committee to implement national Action Plan*, 26 December 2014.

⁽⁴⁵³⁾ Dawn, *Military Courts part of National Action Plan: PM Nawaz*, 30 December 2014; PIPS, 2014, *Pakistan Security Report*, 2015.

οργανώσεις τέθηκαν εκτός νόμου με σκοπό την εξάρθρωση του δικτύου χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Στο πεδίο της καταστολής της ρητορικής μίσους, οι αρχές επιβολής του νόμου κατέγραψαν 5 017 υποθέσεις κατά κληρικών, ενώ 4 647 εξ αυτών συνελήφθησαν. Περισσότεροι από 3 758 κληρικοί τέθηκαν υπό κράτηση στο Πουντζάμπ, 508 στη Χιμπέρ Παχτούνκουα, 197 στη Σιντ, 94 στο Ισλαμαμπάντ, 86 στο Μπαλουχιστάν και 30 στο Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν. Οι αστυνομικές αρχές προέβησαν επίσης στη σφράγιση 40 καταστημάτων που πωλούσαν και διένεμαν υλικό μίσους⁽⁴⁵⁴⁾.

2.1.5 Επιπτώσεις της βίας στον άμαχο πληθυσμό

Πηγές

Τα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των θανάτων αμάχων που παρείχαν τρία διαφορετικά ερευνητικά ινστιτούτα βάσει διαφορετικών ορισμών και μεταβλητών παρουσιάζουν αποκλίσεις. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει την ερμηνεία των εν λόγω στοιχείων, δεδομένου ότι δεν περιγράφονται σαφείς μεθοδολογίες από όλα τα ιδρύματα.

Τα τρία ερευνητικά ινστιτούτα που παρέχουν στοιχεία σχετικά με την κατάσταση το 2014 είναι το Πακιστανικό Ινστιτούτο Μελετών για την Ειρήνη (PIPS), το South Asia Terrorism Portal (SATP) και το Κέντρο Έρευνας και Μελετών Ασφάλειας (CRSS).

Το **Πακιστανικό Ινστιτούτο Μελετών για την Ειρήνη (PIPS)**, που έχει την έδρα του στο Ισλαμαμπάντ, ιδρύθηκε το 2006 από τον διευθυντή του, Muhammad Amir Rana, ειδικό σε θέματα ασφάλειας του Πακιστάν⁽⁴⁵⁵⁾. Το PIPS ταξινομεί τις «επιθέσεις» σε πέντε κατηγορίες:

«(i) τρομοκρατικές επιθέσεις συμπεριλαμβανομένων επιθέσεων μαχητών, επιθέσεων εθνικιστών ανταρτών και επιθέσεων θρησκευτικού χαρακτήρα· (ii) περιστατικά εθνοτικής-πολιτικής βίας· (iii) διασυνοριακές επιθέσεις· (iv) επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη· και (v) επιχειρησιακές επιθέσεις των δυνάμεων ασφαλείας κατά μαχητών»⁽⁴⁵⁶⁾.

Το **South Asia Terrorism Portal (SATP)** είναι ένας δικτυακός τόπος που διατίθεται από το «Institute for Conflict Management» (Ινστιτούτο Διαχείρισης Συγκρούσεων), έναν μη κυβερνητικό οργανισμό που συστάθηκε το 1997 στο Νέο Δελχί. Με επικεφαλής τον ιδρυτή του, K.P.S. Gill, πρώην γενικό διευθυντή της αστυνομίας του Πουντζάμπ στην Ινδία, το ινστιτούτο έχει δεσμευτεί για τη συνεχή αξιολόγηση και επίλυση προβλημάτων εσωτερικής ασφάλειας στην περιοχή της Νότιας Ασίας. Το SATP έχει καταρτίσει «μια ολοκληρωμένη, εύχρηστη βάση δεδομένων που ενημερώνεται συνεχώς και περιλαμβάνει όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την τρομοκρατία, τις εχθροπραξίες μικρής έντασης και τις διαμάχες μεταξύ εθνοτήτων/κοινοτήτων/θρησκευτικών ομάδων στη Νότια Ασία»⁽⁴⁵⁷⁾.

Το Κέντρο Έρευνας και Μελετών Ασφάλειας (**CRSS**) είναι ένα πακιστανικό ερευνητικό ινστιτούτο που διεξάγει αναλύσεις πολιτικής στη χώρα. Το κέντρο ιδρύθηκε το 2008, έχει την έδρα του στο Ισλαμαμπάντ και τελεί υπό τη διεύθυνση του Imtiaz Gul, δημοσιογράφου και συγγραφέα αρκετών βιβλίων στο Πακιστάν⁽⁴⁵⁸⁾. Το 2014 το CRSS δημοσίευσε έκθεση για την ασφάλεια στο Πακιστάν, την οποία συνέταξε ο ανώτερος συνεργάτης-ερευνητής, Mohammad Nafees, δημοσιογράφος και πολιτικός αρθρογράφος στην πακιστανική εφημερίδα *Daily Times*⁽⁴⁵⁹⁾. Η βία όπως ορίζεται από το CRSS περιλαμβάνει την τρομοκρατία, τις επιθέσεις μαχητών, τη θρησκευτική βία, τις εγκληματικές στοχευμένες δολοφονίες, τις επιχειρήσεις ασφαλείας και τις επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη⁽⁴⁶⁰⁾.

⁽⁴⁵⁴⁾ Express Tribune (The), National Action Plan: Over Rs 10 billion in foreign terror and AML funds frozen, 25 March 2015.

⁽⁴⁵⁵⁾ PIPS, PIPS Team, n.d.; Gunaratna, R. and Iqbal, K., Pakistan, terrorism ground zero, 2011; Telegraph (The), Pakistani children are victims of their leaders' mistakes, 16 December 2014.

⁽⁴⁵⁶⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 3.

⁽⁴⁵⁷⁾ SATP, Institute for Conflict Management, An Introduction, n.d.

⁽⁴⁵⁸⁾ Imtiaz Gul Official Website, *Biography*, n.d.

⁽⁴⁵⁹⁾ CRSS, *Management*, n.d.; Daily Times, *Mohammad Nafees*, n.d.; Hindu (The), 7 655 deaths recorded in Pakistan in 2014, 10 January 2015.

⁽⁴⁶⁰⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 3.

Αριθμός θανάτων το 2014 στο Πακιστάν

Δεδομένου ότι οι τρεις πηγές χρησιμοποιούν διαφορετικούς ορισμούς για τις βίαιες επιθέσεις και τα θύματα, είναι αδύνατο να παρασχεθεί μια ενιαία επισκόπηση των επιπτώσεων της βίας στον πληθυσμό. Συνεπώς, στις παραγράφους που ακολουθούν παρουσιάζονται χωριστά τα δεδομένα των επιμέρους πηγών προκειμένου να διευκολυνθεί η σύγκριση και η καλύτερη κατανόηση της περίπλοκης κατάστασης.

Σύμφωνα με το **PIPS**, το 2014 σημειώθηκαν 2 099 περιστατικά βίας, που οδήγησαν σε 5 308 θανάτους και 4 569 τραυματισμούς (συμπεριλαμβανομένων 1 723 θανάτων από τρομοκρατικές ενέργειες): 1 705 άμαχοι, 2 991 μαχητές, 610 αξιωματούχοι ασφαλείας (αστυνομία/συνοριοφρουρά/στρατός/επίστρατοι/ranger) ⁽⁴⁶¹⁾. Σε σύγκριση με το 2013, ο αριθμός των βίαιων περιστατικών κατέγραψε μείωση κατά 18 % (από 2 555 σε 2 099). Ωστόσο, τα εν λόγω περιστατικά προκάλεσαν αυξημένο αριθμό θυμάτων, κυρίως λόγω του μεγαλύτερου αριθμού μαχητών (2 991 έναντι 1 647 το 2013) που σκοτώθηκαν σε στρατιωτικές επιχειρήσεις ή συγκρούσεις με τις δυνάμεις ασφαλείας. Επιπλέον, από τα στοιχεία του **PIPS** προκύπτει αφενός ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις (1 206) αντιπροσωπεύουν περίπου το 60 % των συνολικών βίαιων περιστατικών και ότι, αφετέρου, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των τραυματισμών αμάχων. Εντούτοις, ο συνολικός αριθμός των ατόμων που σκοτώθηκαν και τραυματίστηκαν σε τρομοκρατικές επιθέσεις το 2014 μειώθηκε κατά 30 % και 42 % αντίστοιχα, σε σχέση με το 2013 ⁽⁴⁶²⁾.

Στον πίνακα 1 παρατίθεται ανάλυση των βίαιων περιστατικών σύμφωνα με το PIPS:

Φύση περιστατικών βίας 2014	Αριθμός περιστατικών	Αριθμός θανάτων	Αριθμός τραυματιών
Τρομοκρατικές επιθέσεις	1 206	1 723	3 143
Πολιτική /εθνοτική βία	82	124	666
Συγκρούσεις μεταξύ δυνάμεων ασφαλείας και μαχητών	159	699	220
Συγκρούσεις μεταξύ φυλών	9	36	12
Συνοριακές συγκρούσεις/επιθέσεις	91	94	129
Επιχειρησιακές επιθέσεις δυνάμεων ασφαλείας	130	1 930	172
Επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη	21	144	29
Θρησκευτικές συγκρούσεις	3	2	35
Συγκρούσεις/επιθέσεις μεταξύ μαχητών	36	128	61
Συγκρούσεις εγκληματικών συμμοριών	14	37	58
Συγκρούσεις μεταξύ δυνάμεων ασφαλείας και εγκληματικών συμμοριών	39	74	6
Βία μεταξύ κοινοτήτων	7	7	5
Απαγωγές από εθνικιστές αντάρτες	7	0	0
Απαγωγές από μαχητές	21	0	0
Απαγωγές από εγκληματικές ομάδες	1	2	0
Συγκρούσεις μεταξύ μελών φυλών και μαχητών	9	48	24
Ανεπιτυχείς και αποτραπείσες τρομοκρατικές απόπειρες	137	14	8
Ανάκτηση σορών	127	246	1
Σύνολο 2014	2 099	5 308	4 569
Σύνολο 2013	2 555	4 725	6 932

Πίνακας 1: Συνολικά περιστατικά βίας (PIPS 2014) ⁽⁴⁶³⁾

⁽⁴⁶¹⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 10.

⁽⁴⁶²⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 7.

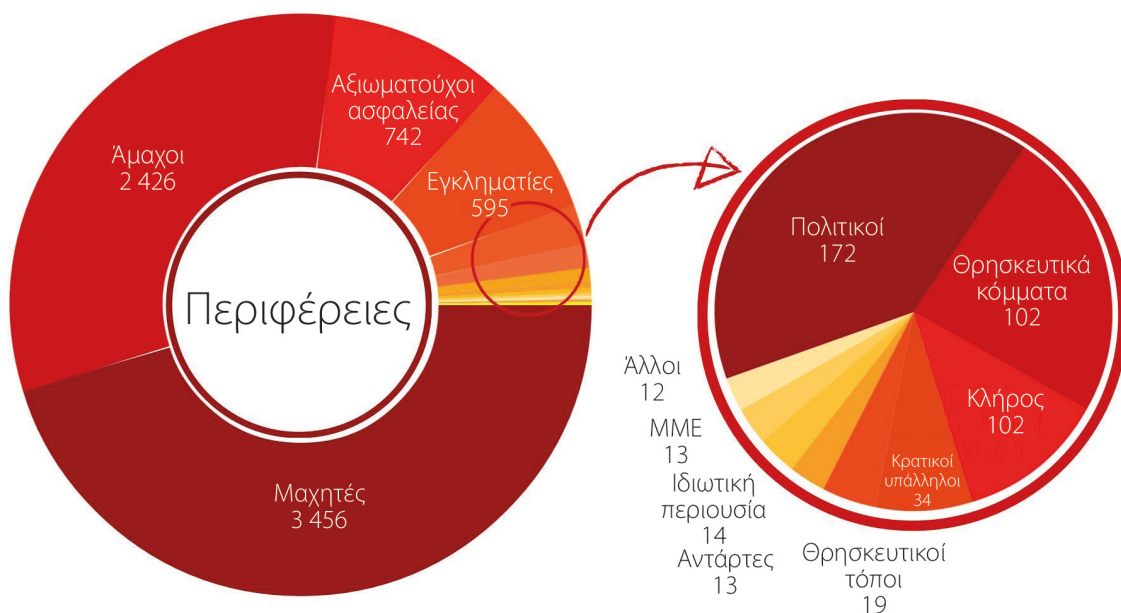
⁽⁴⁶³⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 7.

Το **SATP** κάνει λόγο για 5 496 θανάτους λόγω «τρομοκρατικής βίας» το 2014 (1 781 άμαχοι, 533 αξιωματούχοι ασφαλείας, 1 702 τρομοκράτες/αντάρτες). Σε σχέση με το 2013 (5 379 θάνατοι), ο αριθμός αυτός εμφανίζεται ελαφρώς αυξημένος, γεγονός που οφείλεται στον διπλασιασμό σχεδόν των θανάτων τρομοκρατών/ανταρτών και στη μείωση σχεδόν στο ήμισυ των θανάτων αμάχων (3 001 άμαχοι, 676 αξιωματούχοι ασφαλείας, 1 702 τρομοκράτες/αντάρτες). Το SATP είναι το μόνο ινστιτούτο που παρέχει στοιχεία για το 2015: έως τις 12 Απριλίου καταγράφηκαν 1 263 θάνατοι. Εξ αυτών 339 ήταν άμαχοι, 103 μέλη των δυνάμεων ασφαλείας και 821 τρομοκράτες/αντάρτες ⁽⁴⁶⁴⁾.

Τα δεδομένα του **CRSS** αναφέρουν 7 650 θανάτους και 3 946 τραυματισμούς από περιστατικά βίας το 2014 (συμπεριλαμβανομένων 516 από τρομοκρατικές ενέργειες): 2 426 άμαχοι, 3 456 μαχητές, 742 αξιωματούχοι ασφαλείας και 1 026 άλλοι (π.χ. εγκληματίες, πολιτικοί, κλήρος και μέσα ενημέρωσης, βλ. [Σχήμα 1](#)). Επιπλέον, 2 420 άμαχοι τραυματίστηκαν, γεγονός που καθιστά τον άμαχο πληθυσμό το κυριότερο θύμα της βίας (σε όρους θανάτων και τραυματισμών) το 2014 ⁽⁴⁶⁵⁾. Σε σύγκριση με τους 5 687 θανάτους που καταγράφηκαν το 2013, ο αριθμός για το 2014 ισοδυναμεί με μέση αύξηση της τάξης του 35 %.

Θύματα θανάτων που συνδέονται με τη βία στο Πακιστάν — 2014

Κέντρο Έρευνας και Μελετών Ασφαλείας (CRSS), Pakistan Conflict Tracker Report — 2014

Σχήμα 1: Θύματα θανάτων που συνδέονται με τη βία 2014 (CRSS) ⁽⁴⁶⁶⁾

Στον πίνακα 2 παρέχεται σύγκριση των θανάτων του 2013 και του 2014 μεταξύ των τριών πηγών (βάσει των ορισμών που περιγράφονται ανωτέρω). Παρότι ο αριθμός των θανάτων που αναφέρει κάθε πηγή είναι διαφορετικός, και οι τρεις καταδεικνύουν κατακόρυφη αύξηση των θανάτων τρομοκρατών/ανταρτών/μαχητών, η οποία αποδίδεται στην αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων ασφαλείας το 2014.

⁽⁴⁶⁴⁾ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2003-2015, 12 April 2015.

⁽⁴⁶⁵⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 6-7.

⁽⁴⁶⁶⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 7.

2013 ανά πηγή	Συνολικός αριθμός θανάτων	Αριθμός αμάχων	Αριθμός μαχητών	Αριθμός μελών δυνάμεων ασφαλείας
PIPS ⁽⁴⁶⁷⁾	4 725	2 399	1 647	679
SATP ⁽⁴⁶⁸⁾	5 379	3 001	1 702	676
CRSS ⁽⁴⁶⁹⁾	5 687	4 341 (άμαχοι+αξιωματούχοι ασφαλείας)	1 346 (συμπ. εγκληματιών)	(742)
2014 ανά πηγή	Συνολικός αριθμός θανάτων	Αριθμός αμάχων	Αριθμός μαχητών	Αριθμός μελών δυνάμεων ασφαλείας
PIPS ⁽⁴⁷⁰⁾	5 308	1 705	2 991	610
SATP ⁽⁴⁷¹⁾	5 496	1 781	3 182	533
CRSS ⁽⁴⁷²⁾	7 650	3 625 (άμαχοι+αξιωματούχοι ασφαλείας)	4 025 (συμπ. εγκληματιών)	(742)

Πίνακας 2: Σύγκριση του αριθμού θανάτων το 2013 και το 2014 (PIPS, SATP, CRSS)

Θάνατοι το 2014 ανά μήνα

Τα στοιχεία του **CRSS** (Σχήμα 2) καταδεικνύουν απότομη αύξηση της βίας τον Ιούνιο του 2014, ακολουθούμενη από υψηλότερα μέσα επίπεδα (Μάιος: 514 θάνατοι, Ιούνιος: 958), αύξηση την οποία το CRSS αποδίδει στην έναρξη της επιχείρησης Zarb-e-Azb. Ο αριθμός των θανάτων από καταστάσεις βίας καταγράφει επίσης αύξηση προς το τέλος του έτους, ανερχόμενος σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα από τα αντίστοιχα του ίδιου μήνα το 2013. Η βία οξύνθηκε ιδιαίτερα τους τρεις τελευταίους μήνες του 2014, καταγράφοντας αύξηση 258 % σε σύγκριση με την ίδια περίοδο το 2013 ⁽⁴⁷³⁾. Η ίδια τάση διαφαίνεται επίσης και στα μηνιαία στοιχεία του **SATP**, αν και οι αριθμοί διαφέρουν: απότομη αύξηση τον Ιούνιο (785 θάνατοι), μείωση τον Αύγουστο (350 θάνατοι) και αύξηση των θανάτων τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του 2014 (584 και 681 αντίστοιχα) ⁽⁴⁷⁴⁾.

Τρομοκρατικές επιθέσεις 2014

Σύμφωνα με το **PIPS**, 436 τρομοκρατικές επιθέσεις (36 % σε σύνολο 1 206) είχαν αποκλειστικά ως στόχο μέλη του προσωπικού, οχηματοπομπές και σταθμούς ελέγχου των δυνάμεων ασφαλείας το 2014. 217 επιθέσεις (18 %) στρέφονταν ειδικά κατά αμάχων και 157 επιθέσεις (13 %) είχαν θρησκευτικούς στόχους, στρεφόμενες ιδίως κατά σιιτών και σουνιτών πιστών και χώρων λατρείας. Οι υπόλοιπες επιθέσεις είχαν ως στόχο αρχηγούς φυλών, πολιτικούς αρχηγούς, σχολεία και κρατικές εγκαταστάσεις, όπως αγωγούς φυσικού αερίου, πυλώνες μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος και σιδηροδρομικές γραμμές ⁽⁴⁷⁵⁾.

Περίπου το 61 % (731) από τις συνολικά 1 206 τρομοκρατικές επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν από τους Ταλιμπάν του Πακιστάν —κυρίως από την Tehrik-e-Taliban (TTP) και συνδεδεμένες ομάδες ή άλλες οργανώσεις με παρεμφερείς στόχους. Στις εν λόγω επιθέσεις τουλάχιστον 1 212 άτομα σκοτώθηκαν και άλλα 2 088 τραυματίστηκαν. Οι

⁽⁴⁶⁷⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 10.

⁽⁴⁶⁸⁾ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2003-2015, 12 April 2015.

⁽⁴⁶⁹⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 6-7, 57. Στη σύγκριση μεταξύ 2013 και 2014 (σ. 57), το CRSS δεν κάνει διάκριση μεταξύ αμάχων και στρατού. Εντούτοις, για το 2014 αναφέρεται χωριστά σε 742 θανάτους μελών του στρατού/δυνάμεων ασφαλείας (σ. 7). Ο αριθμός αυτός περιλαμβάνεται στον συνολικό αριθμό των 3 625 θανάτων αμάχων/αξιωματούχων ασφαλείας. Σε αντίθεση με τις άλλες δύο πηγές, το CRSS συγκατατάσσει τους μαχητές και τους εγκληματίες σε μία κοινή κατηγορία.

⁽⁴⁷⁰⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 10.

⁽⁴⁷¹⁾ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2003-2015, 12 April 2015.

⁽⁴⁷²⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 6-7, 57.

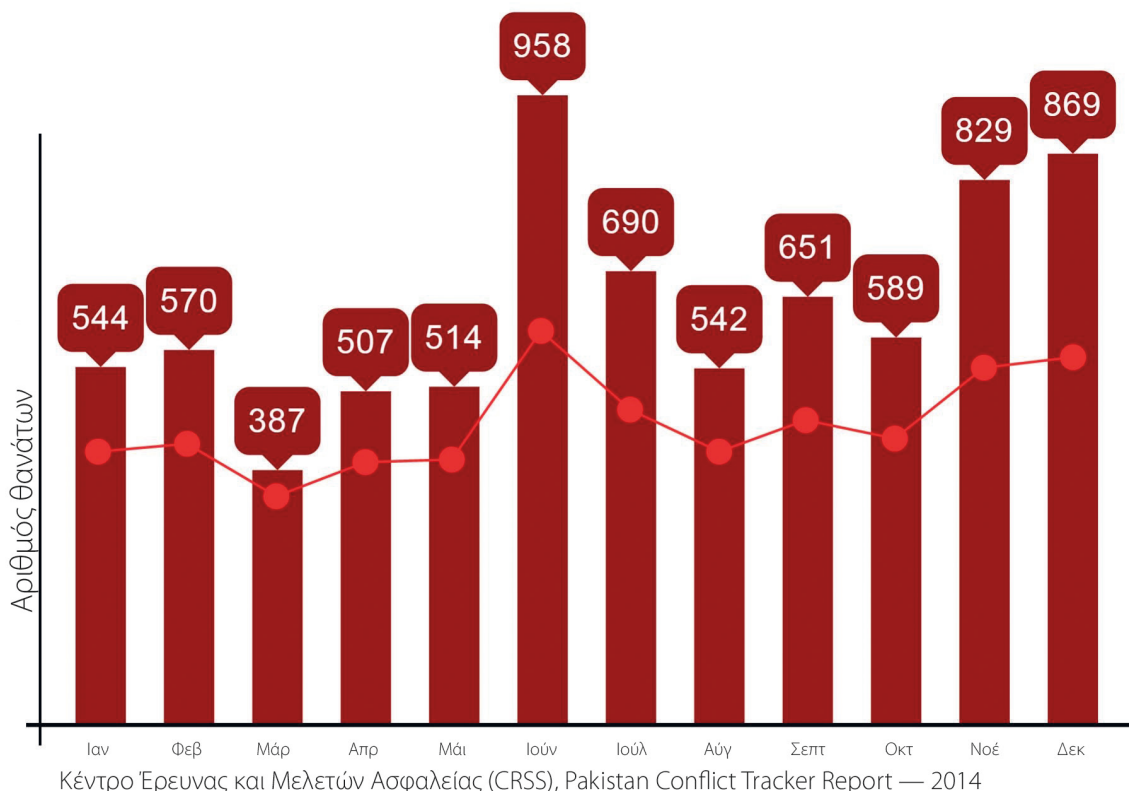
⁽⁴⁷³⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 4.

⁽⁴⁷⁴⁾ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2003-2015, 12 April 2015.

⁽⁴⁷⁵⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 7.

Μπαλόχ και οι Σίντι εθνικιστές αντάρτες ήταν υπεύθυνοι για 334 επιθέσεις που στοίχισαν τη ζωή σε 258 άτομα και τραυμάτισαν 758. Οι σουνιτικές και σιιτικές θρησκευτικές ομάδες πραγματοποίησαν 141 τρομοκρατικές επιθέσεις ⁽⁴⁷⁶⁾.

Θάνατοι που συνδέονται με τη βία στο Πακιστάν — 2014

Σχήμα 2: Θάνατοι που συνδέονται με τη βία (CRSS 2014) ⁽⁴⁷⁷⁾

Περιφερειακή σύγκριση περιστατικών βίας 2013-2014

Στην παρούσα ενότητα, παρέχονται αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τους θανάτους και τις επιθέσεις σε περιφερειακό επίπεδο, σύμφωνα με τις τρεις πηγές. Η παρουσίαση των στοιχείων σε έναν ενιαίο συγκριτικό πίνακα καθίσταται αδύνατη, καθώς κάθε πηγή χρησιμοποιεί διαφορετικές παραμέτρους και ορισμούς. Το PIPS παρέχει περιφερειακά στοιχεία μόνο για τις τρομοκρατικές επιθέσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν περίπου το 60 % των συνολικών περιστατικών βίας.

Το **Σχήμα 3** παρουσιάζει μια συγκριτική περιφερειακά ανάλυση του CRSS σχετικά με τους θανάτους που συνδέονται με τη βία στο Πακιστάν τα έτη 2013 και 2014.

Το **CRSS** κατέγραψε (**Σχήμα 3**) τη σημαντικότερη αύξηση βίας στις FATA, όπου ο δεύτερος υψηλότερος αριθμός θανάτων το 2013 υπερδιπλασιάστηκε το 2014. Σημαντικός λόγος για τη σημαντική αυτή αύξηση υπήρξε η στρατιωτική επιχείρηση Zarb-e-Azb στη Ζώνη του Βορείου Βαζιριστάν στην επαρχία FATA. Η μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των βίαιων θανάτων καταγράφηκε στο Πουντζάμπ, παρότι οι απόλυτοι αριθμοί παρέμειναν σε αρκετά χαμηλά επίπεδα. Η εν λόγω αύξηση μπορεί εν μέρει να αποδοθεί στη βομβιστική επίθεση που σημειώθηκε κατά την τελετή υποστολής της σημαίας στον μεθοριακό σταθμό Βαγκάχ στις 2 Νοεμβρίου 2014, όπου βρήκαν τον θάνατο 60 άτομα. Μείωση των θανάτων που συνδέονται με τη βία καταγράφηκε στις επαρχίες ΚΡ, Μπαλουχιστάν

⁽⁴⁷⁶⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 10.

⁽⁴⁷⁷⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 3.

και Γκιλγκίτ-Μπαλιστάν (GB). Στην επαρχία Σιντ, ο ήδη υψηλός αριθμός θανάτων αυξήθηκε ελαφρώς. Το CRSS καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο συνολικός αριθμός των θανάτων από τη βία αυξήθηκε κατά 35 % (από 5 687 το 2013 σε 7 650 το 2014) ⁽⁴⁷⁸⁾.

Σχήμα 3: Συγκριτική περιφερειακή ανάλυση 2013 έναντι 2014 (CRSS) ⁽⁴⁷⁹⁾

Το **SATP** παρέχει αριθμητικά στοιχεία για τους θανάτους ανά επαρχία το 2014, τα οποία υποδιαιρούνται περαιτέρω σε τρεις κατηγορίες: άμαχοι, δυνάμεις ασφαλείας και τρομοκράτες/μαχητές. Σύμφωνα με το SATP, ο συνολικός αριθμός θανάτων το 2014 ανέρχεται σε 5 496, ήτοι σημαντικά μικρότερος από αυτόν που αναφέρει το CRSS (7 650). Η μεγάλη αυτή απόκλιση οφείλεται κυρίως στα διαφορετικά στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των θυμάτων στην επαρχία Σιντ: το SATP ⁽⁴⁸⁰⁾ κάνει λόγο για 1 180 θανάτους (συμπεριλαμβανομένου του Ισλαμαμπάντ) το 2014, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός σύμφωνα με το CRSS ανέρχεται σε 2 193 θανάτους (εξαιρουμένου του Ισλαμαμπάντ) ⁽⁴⁸¹⁾. Οι παραπάνω διαφορές ενδέχεται να οφείλονται στη χρήση διαφορετικών ορισμών και παραμέτρων.

Εντούτοις, η συνολική τάση είναι σε γενικές γραμμές παρόμοια, με υψηλότερο αριθμό θυμάτων στις FATA και τις επαρχίες Σιντ, Μπαλουχιστάν και KP να ακολουθούν κατά σειρά. Επιπλέον, τα στοιχεία του SATP καταδεικνύουν ότι ο υψηλός αριθμός θανάτων στις FATA (2 510 το 2014) αφορά σε μεγάλο βαθμό τρομοκράτες ⁽⁴⁸²⁾.

Τέλος, το **PIPS** επικεντρώνεται στον αριθμό των τρομοκρατικών επιθέσεων (που αποτελούν περίπου το 60 % των συνολικών περιστατικών βίας) και τους συνακόλουθους θανάτους ανά επαρχία, και παρουσιάζει τις ποσοστιαίες μεταβολές το 2014 έναντι του 2013 (Πίνακας 3). Σε σύγκριση με το 2013, το PIPS διαπιστώνει μεγάλη μείωση στον αριθμό των τρομοκρατικών συμβάντων και των θανάτων το 2014 κατά 30 % συνολικά, με εξαίρεση το Ισλαμαμπάντ και το Πουντζάμπ όπου τα στοιχεία εμφανίζουν απότομη αύξηση. Οι επαρχίες του Μπαλουχιστάν και της KP επλήγησαν περισσότερο από τρομοκρατικές επιθέσεις το 2014, με 341 και 325 τρομοκρατικές επιθέσεις αντίστοιχα, οι οποίες προκάλεσαν 375 θανάτους στο Μπαλουχιστάν και 542 στη KP. Την τρίτη θέση καταλαμβάνουν οι FATA με 234 επιθέσεις και συνολικό απολογισμό 293 θανάτων και 389 τραυματισμών ⁽⁴⁸³⁾.

⁽⁴⁷⁸⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 4-5.

⁽⁴⁷⁹⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 5.

⁽⁴⁸⁰⁾ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2003-2015, 12 April 2015.

⁽⁴⁸¹⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 5.

⁽⁴⁸²⁾ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2003-2015, 12 April 2015.

⁽⁴⁸³⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 7.

Περιφέρεια	Αριθ. τρομοκρατικών συμβάντων	μεταβολή %	Αριθμός θυμάτων	μεταβολή %	Αριθμός τραυματιών	μεταβολή %
Μπαλουχιστάν	341	30 % ▼	375	48 % ▼	926	41 % ▼
FATA	234	20 % ▼	293	31 % ▼	389	58 % ▼
Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν	3	40 % ▼	3	81 % ▼	12	140 % ↗
Ισλαμαμπάντ	14	250 % ↗	44	780 % ↗	212	4 140 % ↗
Καράτσι	217	39 % ▼	317	35 % ▼	438	52 % ▼
ΚΡ	325	35 % ▼	542	23 % ▼	829	52 % ▼
Πουντζάμπ	41	8 % ↗	126	168 % ↗	274	92 % ↗
Σιντ (εκτός του Καράτσι)	31	9 % ▼	23	26 % ▼	63	48 % ▼
Σύνολο	1 206	30 % ▼	1 723	30 % ▼	3 143	42 % ▼

Πίνακας 3: Τρομοκρατικές επιθέσεις ανά περιφέρεια — 2014 έναντι 2013 (PIPS) ⁽⁴⁸⁴⁾

Εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα

Πέρα από τις απώλειες αμάχων, οι συγκρούσεις στις περιοχές των φυλών δημιούργησαν μια σταθερή ροή εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων. Από το 2008, περίπου πέντε εκατομμύρια άτομα από τη ΚΡ και τις FATA έχουν καταγραφεί ως εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, η εκρίζωση των οποίων έγινε κατά κύματα. Πολλοί εξ αυτών κατάφεραν να επιστρέψουν μετά την αποκλιμάκωση των συγκρούσεων. Ωστόσο, το φθινόπωρο του 2014 περίπου ένα εκατομμύριο άτομα παρέμεναν εκτοπισμένα και εξακολουθούσαν να χρήζουν ανθρωπιστικής βοήθειας και στήριξης. Επιπλέον, η επιχείρηση Zarb-e-Azb στο Βόρειο Βαζιριστάν ανάγκασε πολλές οικογένειες να εγκαταλείψουν την περιοχή. Οι περισσότερες εκτοπισμένες οικογένειες αναζήτησαν καταφύγιο στην πόλη Μπανού, ενώ μερικές μετακινήθηκαν προς τις πόλεις Ντέρα Ισμαήλ Χαν, Λακκί Μαρουάτ, Κόχατ, Καράκ, Χανγκού και Χαρσάντα στην επαρχία ΚΡ. Άλλες πάλι μετακινήθηκαν προς την επαρχία Σιντ ⁽⁴⁸⁵⁾.

Τα στατιστικά στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) το 2015 έχουν ως εξής: στα 714 548 καταγεγραμμένα εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα στο Πακιστάν που χρήζουν ανθρωπιστικής βοήθειας το 2014 προστέθηκαν επιπλέον 500 000 εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα λόγω της κρίσης στο Βόρειο Βαζιριστάν. Επιπλέον, το Πακιστάν εξακολουθεί να φιλοξενεί 1,5 εκατομμύριο πρόσφυγες από το Αφγανιστάν ⁽⁴⁸⁶⁾.

Η επιστροφή των προσφύγων και των εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων πραγματοποιείται με βραδύ ρυθμό. Τον Μάρτιο του 2015 αρκετά εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα επέστρεψαν στο Νότιο Βαζιριστάν ⁽⁴⁸⁷⁾.

Οι ακόλουθες ενότητες επικεντρώνονται λεπτομερέστερα στην κατάσταση ασφάλειας ανά επαρχία.

2.2 FATA και Χιμπέρ Παχτούνκουα

Τα τελευταία έτη τόσο οι FATA όσο και η Χιμπέρ Παχτούνκουα αποτέλεσαν πεδίο επιχειρήσεων μεγάλης κλίμακας από τις πακιστανικές ένοπλες δυνάμεις με στόχο την καταστολή των δραστηριοτήτων των μαχητών. Το 2009 ο στρατός συμμετείχε σε σειρά στρατιωτικών επιχειρήσεων κατά της TTP στην ΚΡ. Η επίθεση αυτή σηματοδεύτηκε από παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αυθαίρετες συλλήψεις ⁽⁴⁸⁸⁾, οι δε εχθροπραξίες προκάλεσαν μεγάλο κύμα εκτοπισμών ⁽⁴⁸⁹⁾. Τα επόμενα χρόνια ο πακιστανικός στρατός διατήρησε ισχυρή παρουσία στην περιοχή, αλλά η κλίμακα και η ένταση των επιχειρήσεων μειώθηκαν. Οι τοπικές ομάδες των Ταλιμπάν πέρασαν στην

⁽⁴⁸⁴⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 9.

⁽⁴⁸⁵⁾ Al Jazeera, Pakistan's IDPs reach record one million, 1 September 2014; Dawn, Experts, politicians express concern over IDP crisis, 16 July 2014; Dawn, Number of IDPs may reach 600 000: Baloch, 25 June 2014.

⁽⁴⁸⁶⁾ UNHCR, 2015 UNHCR country operations profile — Pakistan, n.d.

⁽⁴⁸⁷⁾ Al Jazeera, Pakistan's IDPs come home to the Taliban heartland, 21 March 2015.

⁽⁴⁸⁸⁾ AI, Pakistan: Investigate deaths in lawless Tribal Areas, 17 January 2013; RFE/RL, Rights Group Says 2 000 Men Missing In Pakistan, 15 October 2013.

⁽⁴⁸⁹⁾ ICG, Pakistan: The Worsening IDP Crisis, Asia Briefing N° 111, 16 September 2010.

παραιομία και συνέχισαν τη δράση τους με τρομοκρατικές επιθέσεις και στοχευμένες δολοφονίες στην ΚΡ ⁽⁴⁹⁰⁾. Στις FATA ο πακιστανικός στρατός διεξάγει επιχειρήσεις από το 2004. Όπως και στην περίπτωση της ΚΡ, το γεγονός αυτό οδήγησε σε σωρεία παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σημαντικό κύμα εκτοπισμών ⁽⁴⁹¹⁾. Έως το 2014 μόνο η ζώνη του Βορείου Βαζιριστάν συνέχιζε να βρίσκεται υπό τον έλεγχο της Tehrik-e-Taliban Pakistan. Το τελευταίο αυτό προπύργιο των Ταλιμπάν επεδίωξε να καταλάβει ο στρατός με την επιχείρηση Zarb-e-Azb ⁽⁴⁹²⁾. Οι μαχητές απάντησαν με τρομοκρατικές επιθέσεις τόσο στις FATA όσο και ευρύτερα στο Πακιστάν ⁽⁴⁹³⁾.

2.2.1 Χιμπέρ Παχτούνκουα (ΚΡ)

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3 (ανωτέρω), στη Χιμπέρ Παχτούνκουα σημειώθηκαν 325 τρομοκρατικές επιθέσεις το 2014, έναντι 499 το 2013. Η ΤΤΡ ή συνδεδεμένες με αυτήν ομάδες ήταν υπεύθυνες για 308 από τις 325 τρομοκρατικές επιθέσεις, ενώ 17 επιθέσεις είχαν θρησκευτικό χαρακτήρα και διαπράχθηκαν κυρίως από την ΤΤΡ και την Lashkar-e-Jhangvi. Η περιοχή της επαρχίας που επλήγη περισσότερο ήταν η Πεσαβάρ, όπως ακριβώς και το 2013. Οι εν λόγω τρομοκρατικές επιθέσεις είχαν ως στόχο αμάχους, δυνάμεις ασφαλείας, εκπαιδευτικά ιδρύματα (όπως το στρατιωτικό σχολείο στην Πεσαβάρ), επαγγελματίες υγείας, τη θρησκευτική κοινότητα των σιτών, πολιτικούς αρχηγούς/υπαλλήλους, μέλη φυλών, εγκαταστάσεις ενέργειας, κρατικούς υπαλλήλους και κτήρια, την κοινότητα των σιχ, χώρους λατρείας, καταστήματα πώλησης CD κ.λπ. Η Χαρσάντα ήταν η δεύτερη πιο πληγείσα περιοχή της ΚΡ, ακολουθούμενη από την Μπανού ⁽⁴⁹⁴⁾.

Πέρα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις, η ΚΡ βίωσε επίσης εθνοτική/πολιτική βία, συγκρούσεις μεταξύ των δυνάμεων ασφαλείας και των μαχητών, συγκρούσεις μεταξύ φυλών, επιθέσεις στα σύνορα Πακιστάν-Αφγανιστάν, συγκρούσεις μεταξύ μαχητών, απαγωγές από μαχητές και συγκρούσεις μεταξύ μελών φυλών και μαχητών ⁽⁴⁹⁵⁾.

Οι χρησιμοποιούμενες μέθοδοι βίας περιλάμβαναν, μεταξύ άλλων, εκτελέσεις, εκρήξεις βομβών, απαγωγές όπου οι δράστες σκοτώθηκαν και οι σοροί τους εξαφανίστηκαν, επιθέσεις αυτοκτονίας, επιθέσεις με χειροβομβίδες, ένοπλες επιθέσεις, αδιάκριτα πυρά, εκρήξεις αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών και διασυννοιακές επιθέσεις. Οι επιχειρήσεις για την καταστολή της βίας που διεξήγαγαν οι υπηρεσίες ασφαλείας στην περιοχή περιλάμβαναν αεροπορικές επιδρομές και συγκρούσεις με τους μαχητές. Στην επαρχία αναφέρθηκαν επίσης θάνατοι κρατουμένων ⁽⁴⁹⁶⁾.

Οι εκτιμήσεις όσον αφορά τους θανάτους από βίαιες επιθέσεις δείχνουν πτωτική τάση σε σύγκριση με το 2013 (βλέπε Πίνακα 2) ⁽⁴⁹⁷⁾. Τα επίπεδα βίας μειώθηκαν τον Μάρτιο του 2014, μέχρι την καταστροφική επίθεση στο δημόσιο στρατιωτικό σχολείο στην Πεσαβάρ στις 16 Δεκεμβρίου 2014 (βλέπε ενότητα 2.1.1 για το ιστορικό της επίθεσης) ⁽⁴⁹⁸⁾. Στη διάρκεια των πρώτων 45 ημερών του 2015, καταγράφηκαν 55 θάνατοι. Το πιο πολύνεκρο συμβάν σημειώθηκε στις 13 Φεβρουαρίου όταν μια ομάδα αυτοκτονίας επιτέθηκε σε σιτικό τέμενος στην Πεσαβάρ, σκοτώνοντας 22 πιστούς ⁽⁴⁹⁹⁾.

2.2.2 FATA

Στις FATA, καταγράφηκαν 234 τρομοκρατικές επιθέσεις το 2014, αριθμός που ισοδυναμεί με μείωση κατά 20 % σε σχέση με το 2013 ⁽⁵⁰⁰⁾. Οι περισσότερες ενέργειες πραγματοποιήθηκαν από την ΤΤΡ, συνδεδεμένες ομάδες και θρησκευτικές ομάδες που έχουν τη βάση τους στη ζώνη Χιμπέρ, όπως η Lashkar-e-Islam. Η ζώνη Χιμπέρ παρέμεινε στην κορυφή της λίστας των περιοχών που επλήγησαν περισσότερο από τρομοκρατικές επιθέσεις στις FATA, ακολουθούμενη από τη Μοχμάντ, τη Μπαζαούρ και το Βόρειο Βαζιριστάν. Τα περισσότερα θύματα προκλήθηκαν

⁽⁴⁹⁰⁾ ICG, Pakistan: Countering Militancy in PATA, Asia Report N° 242, 15 January 2013; Landinfo, Pakistan: Sikkerhetsrelaterede forhold i Khyber Pakhtunkwa (KPK) og Federally Administered Tribal Areas (FATA), 8 November 2013.

⁽⁴⁹¹⁾ AI, 'As if hell fell on me', the human rights crisis in northwest Pakistan, 10 June 2010; ICG, Pakistan: The Worsening IDP Crisis, Asia Briefing N°111, 16 September 2010.

⁽⁴⁹²⁾ Dawn, Zarb-e-Azb operation: 120 suspected militants killed in N Waziristan, 16 June 2014.

⁽⁴⁹³⁾ Guardian (The), Dozens killed at suicide attack at Pakistan-India border post, 2 November 2014; New York Times (The), Taliban Besiege Pakistan School, Leaving 145 Dead, 16 December 2014; SATP, FATA timeline – 2015, n.d.

⁽⁴⁹⁴⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 13.

⁽⁴⁹⁵⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 13.

⁽⁴⁹⁶⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 40.

⁽⁴⁹⁷⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 13; CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 4-5; SATP, Khyber-Pakhtunkwa Assessment – 2015, n.d.

⁽⁴⁹⁸⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 38.

⁽⁴⁹⁹⁾ SATP, Khyber-Pakhtunkwa Assessment – 2015, n.d.

⁽⁵⁰⁰⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 14.

από τις σφοδρές συγκρούσεις μεταξύ των δυνάμεων του στρατού και των μαχητών. Εκτός από τους τακτικούς ελιγμούς του στρατού, στην περιοχή υπήρξαν επίσης συγκρούσεις μεταξύ μαχητών, διασυνοριακές επιθέσεις και επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη ⁽⁵⁰¹⁾.

Ο αριθμός των θανάτων στις FATA παρουσίασε σημαντική αύξηση το 2014 λόγω της στρατιωτικής επιχείρησης μεγάλης κλίμακας που ξεκίνησε στα μέσα Ιουνίου (βλέπε [Σχήμα 2](#)) ⁽⁵⁰²⁾. Οι χρησιμοποιούμενες μέθοδοι βίας περιλάμβαναν, μεταξύ άλλων, ένοπλες επιθέσεις, εκτελέσεις, αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς και ναρκοπέδια, απαγωγές όπου οι δράστες σκοτώθηκαν και οι σοροί τους εξαφανίστηκαν, εκρήξεις βομβών, βολές όλμων και επιθέσεις με πυραύλους, αποκεφαλισμούς και απαγχονισμούς. Οι υπηρεσίες ασφαλείας κατέφυγαν σε αεροπορικές επιδρομές, συγκρούσεις και βομβαρδισμούς ⁽⁵⁰³⁾.

Παρότι η συλλογή ακριβών στοιχείων είναι δυσχερής, το SATP εκτιμά ότι στους πρώτους δύο μήνες του 2015 τουλάχιστον 411 άτομα έχασαν τη ζωή τους, εκ των οποίων τα 356 ήταν τρομοκράτες. Οι δυνάμεις του στρατού έκαναν εκτεταμένη χρήση αεροσκαφών για τον βομβαρδισμό θέσεων των ανταρτών στο πλαίσιο της επιχείρησης Zarb-e-Azb στο Βόρειο Βαζιριστάν και της επιχείρησης Khyber I στη ζώνη Χιμπέρ. Απέναντι σε αυτή την απειλή, οι ομάδες των ανταρτών φαίνεται ότι ένωσαν τις δυνάμεις τους. Ο υψηλός αριθμός θυμάτων δεν αναμένεται να υποχωρήσει στο άμεσο μέλλον ⁽⁵⁰⁴⁾. Το SATP παρέχει αναλυτικό χρονοδιάγραμμα όλων των περιστατικών στις επαρχίες KP και FATA ⁽⁵⁰⁵⁾.

Κατάσταση ασφάλειας και εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα στην επαρχία KP

Παρά τις συχνές τρομοκρατικές επιθέσεις, η κατάσταση στην επαρχία KP έχει βελτιωθεί σημαντικά σε σχέση με την περίοδο 2008-2009 ⁽⁵⁰⁶⁾. Τούτο καταδεικνύεται από τη μείωση των στρατιωτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή και τον πτωτικό αριθμό των εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων. Το 2014, επέστρεψαν περίπου 104 000 εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα ⁽⁵⁰⁷⁾. Ωστόσο, η κοινωνικοοικονομική τους ανάκαμψη είναι αργή, εν μέρει λόγω των ζημιών που προκλήθηκαν στις γεωργικές υποδομές ⁽⁵⁰⁸⁾.

Κατάσταση ασφάλειας και εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα στις FATA

Η κατάσταση στις FATA παραμένει πιο ασταθής συγκριτικά με την επαρχία KP. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Βόρειο Βαζιριστάν το 2014 τροφοδότησαν νέο κύμα εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων ⁽⁵⁰⁹⁾, αν και τα στοιχεία διαφέρουν. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) αναφέρει ότι περίπου μισό εκατομμύριο εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα εγκατέλειψαν το Βόρειο Βαζιριστάν για να γλιτώσουν από τις συγκρούσεις ⁽⁵¹⁰⁾. Το Κέντρο Παρακολούθησης Εσωτερικού Εκτοπισμού (IDMC), ωστόσο, επισημαίνει ότι ο αριθμός των εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων συχνά υποεκτιμάται και αναφέρει ότι περισσότερα από 900 000 εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα ενδέχεται να εγκατέλειψαν την περιοχή λόγω των βιαιοπραγιών που προκάλεσαν οι επιχειρήσεις Zarb-e-Azb (Βόρειο Βαζιριστάν) και Khyber I (Χιμπέρ). Τα άτομα αυτά στην πλειονότητά τους δεν διαμένουν σε καταυλισμούς εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων, αλλά εγκαθίστανται σε κοινότητες υποδοχής στην KP. Ορισμένα δε έχουν μετακινηθεί στο Αφγανιστάν ⁽⁵¹¹⁾.

Τα εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα που είναι διατεθειμένα να επιστρέψουν στις περιοχές που έχουν κηρυχθεί ασφαλείς συναντούν πολλά εμπόδια. Υπάρχουν πολυάριθμα σημεία ελέγχου, απαγορεύσεις κυκλοφορίας και εντολές χρήσης όπλων από τις στρατιωτικές δυνάμεις, οι οποίες δεν φαίνεται να κάνουν πάντοτε διάκριση μεταξύ μαχητών και αμάχων, σύμφωνα με μαρτυρίες εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων. Επιπλέον, οι κατοικίες τους έχουν υποστεί ζημιές, υπάρχουν ανεπαρκείς εκπαιδευτικές και υγειονομικές εγκαταστάσεις, ελλείψεις σε νερό και

⁽⁵⁰¹⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 14.

⁽⁵⁰²⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 14; CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, p. 34; SATP, FATA assessment – 2015, n.d.

⁽⁵⁰³⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 36-37.

⁽⁵⁰⁴⁾ SATP, FATA assessment – 2015, n.d.

⁽⁵⁰⁵⁾ SATP, FATA timeline – 2015, n.d.; SATP, Khyber-Pakhtunkhwa Timeline – 2015, n.d.

⁽⁵⁰⁶⁾ Landinfo, Pakistan: Sikkerhetsrelaterede forhold i Khyber Pakhtunkhwa (KP) og Federally Administered Tribal Areas (FATA), 8 November 2013; SATP, Khyber-Pakhtunkhwa Assessment – 2015, n.d.

⁽⁵⁰⁷⁾ IDMC, Pakistan IDP Figures Analysis, 31 March 2015.

⁽⁵⁰⁸⁾ IPS, Barren Fields Recover From Taliban, 30 December 2013.

⁽⁵⁰⁹⁾ Al Jazeera, Pakistan's IDPs reach record one million, 1 September 2014; Dawn, Experts, politicians express concern over IDP crisis, 16 July 2014.

⁽⁵¹⁰⁾ UNHCR, 2015 UNHCR country operations profile — Pakistan, n.d.

⁽⁵¹¹⁾ IDMC, Pakistan IDP Figures Analysis, 31 March 2015.

ηλεκτρικό ρεύμα και περιορισμένες επιχειρηματικές και εργασιακές ευκαιρίες ⁽⁵¹²⁾. Παρά ταύτα, στα μέσα Μαρτίου 2015 οι πακιστανικές αρχές εξήγγειλαν σχέδιο για την ταχεία επιστροφή των εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων στα σπίτια τους στις FATA ⁽⁵¹³⁾. Τον Μάρτιο του 2015 εκατοντάδες εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα επέστρεψαν στο Νότιο Βαζιριστάν ⁽⁵¹⁴⁾.

2.3 Μπαλουχιστάν

Ο βίαιος θάνατος, το 2006, του εθνικιστή ηγέτη και φυλάρχου Ναουάμπ Άκμπαρ Μπούγκκι πυροδότησε έντονες αναταραχές. Έκτοτε, οι δύο μεγαλύτερες ομάδες ανταρτών, ο Απελευθερωτικός Στρατός των Μπαλόχ (BLA) και το Απελευθερωτικό Μέτωπο των Μπαλόχ (BLF), κλιμάκωσαν τις επιθέσεις τους εναντίον κυβερνητικών στόχων και Πουντζάμπι εποίκων. Η αντίδραση των αρχών υπήρξε έντονη. Σύμφωνα με μια έκθεση κρίσης και ένα ενημερωτικό σημείωμα (2006, 2007) της ICG, το Frontier Corps (Συνοριοφρουρά) απήγαγε, βασάνισε και σκότωσε εκατοντάδες υποστηρικτές των Μπαλόχ ⁽⁵¹⁵⁾. Πέρα από την εθνικιστική εξέγερση, το Μπαλουχιστάν μαστίζεται επίσης από τη θρησκευτική βία. Η τοπική σιιτική κοινότητα, ως επί το πλείστον Χαζάρα, βρίσκεται ολοένα και περισσότερο στο στόχαστρο τρομοκρατικών επιθέσεων. Από το 2003 έως το 2014, η βία αυτή στοίχισε τη ζωή σε περίπου 550 Χαζάρα, ιδίως στην Κουέτα. Είναι γενικά παραδεκτό ότι την ευθύνη φέρει η Lashkar-e-Jhangvi. Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των θυμάτων αυξήθηκε κατακόρυφα. Στις 10 Ιανουαρίου 2013 περισσότεροι από 100 σίτες σκοτώθηκαν από έκρηξη σε παγιδευμένο όχημα, ενώ στις 17 Φεβρουαρίου 2013 μια ακόμη βομβιστική επίθεση στοίχισε τη ζωή σε περισσότερα από 80 άτομα στην πόλη Κουέτα, προπύργιο της κοινότητας των Χαζάρα ⁽⁵¹⁶⁾.

Στο Μπαλουχιστάν καταγράφηκαν 341 τρομοκρατικές επιθέσεις το 2014 έναντι 487 το προηγούμενο έτος (μείωση κατά 30 %). Εξ αυτών οι 306 επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν από ομάδες ανταρτών Μπαλόχ, ιδίως από τον BLA και το BLF, αλλά και από μικρότερες ομάδες όπως ο Δημοκρατικός Στρατός των Μπαλόχ (BRA), ο Ενωμένος Στρατός των Μπαλόχ (UBA) και η Lashkar-e-Balochistan. Το παρακλάδι των Μπαλόχ της TTP και οι συνδεδεμένες ομάδες μαχητών πραγματοποίησαν επίσης τρομοκρατικές επιθέσεις, 20 συνολικά, εκ των οποίων οι 15 είχαν θρησκευτικό χαρακτήρα. Εξτρεμιστικές ομάδες, μεταξύ αυτών και οι Lashkar-e-Janghvi και Sirah-e-Sahaba, εξαπέλυσαν στοχευμένες επιθέσεις κατά σιιτών Χαζάρα. Από τις τρομοκρατικές επιθέσεις επλήγη περισσότερο η Κουέτα, με δεύτερη τη Ντέρα Μπούγκκι. Πέρα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις, το Μπαλουχιστάν υπήρξε επίσης το επίκεντρο 13 επιχειρησιακών επιθέσεων και 27 συγκρούσεων μεταξύ δυνάμεων ασφαλείας και μαχητών, μερικών διασυνοριακών επιθέσεων με το Ιράν και το Αφγανιστάν και 5 συγκρούσεων μεταξύ φυλών (βλέπε ενότητα 2.1.5 Περιφερειακή σύγκριση περιστατικών βίας 2013-2014) ⁽⁵¹⁷⁾. Μην συνυπολογίζοντας τις τρομοκρατικές επιθέσεις, ο αριθμός των περιστατικών βίας παρουσίασε γενικά μείωση κατά 20 % σε σχέση με το προηγούμενο έτος ⁽⁵¹⁸⁾.

Το 2014 ανασύρθηκαν 105 ⁽⁵¹⁹⁾ ή 153 ⁽⁵²⁰⁾ πτώματα σε διάφορες περιοχές του Μπαλουχιστάν. Η ταυτότητα των περισσότερων θυμάτων αλλά και των δολοφόνων τους ήταν άγνωστη ⁽⁵²¹⁾. Σύμφωνα με το SATP, παρατηρείται μια συστηματική στρατηγική εκ μέρους των μυστικών υπηρεσιών του κράτους όσον αφορά τη στόχευση εθνικιστών Μπαλόχ και υποστηρικτών τους μέσω εκστρατειών «εξαφάνισων», καθώς και η εφαρμογή πολιτικής «εξόντωσης και εξαφάνισης», τόσο άμεσα όσο και μέσω θρησκευτικών/εξτρεμιστών αντιπροσώπων στο Μπαλουχιστάν. Η τακτική αυτή ακολουθήθηκε ιδίως στις νότιες περιοχές της επαρχίας. Σύμφωνα με το SATP, ο αριθμός των αγνοουμένων ανέρχεται σε χιλιάδες. Η πρακτική της εξαφάνισης πτωμάτων συνεχίστηκε και το 2015 ⁽⁵²²⁾.

Ο υψηλός αριθμός εξωδικαστικών εκτελέσεων αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προσκόμματα στη διαδικασία ειρήνευσης ⁽⁵²³⁾. Παρατηρήθηκε μείωση των περιστατικών που σχετίζονται με την τρομοκρατία και των θανάτων, με 607 το 2014 έναντι 960 το 2013. Πρόσφατα έκανε την εμφάνισή της μια νέα εξτρεμιστική ομάδα, η

⁽⁵¹²⁾ Dawn, Bara IDPs hesitant to return home, 13 December 2014.

⁽⁵¹³⁾ Dawn, IDPs to start returning to their areas tomorrow, 15 March 2015.

⁽⁵¹⁴⁾ Al Jazeera, Pakistan's IDPs come home to the Taliban heartland, 21 March 2015.

⁽⁵¹⁵⁾ ICG, Policing Urban Violence in Pakistan, Asia Report N°255, 23 January 2014.

⁽⁵¹⁶⁾ HRW, 'We Are The Walking Dead'. Killings of Shia Hazara in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014, pp. 2-3; ICG, Policing Urban Violence in Pakistan, Asia Report N°255, 23 January 2014.

⁽⁵¹⁷⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 16.

⁽⁵¹⁸⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 30-32.

⁽⁵¹⁹⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 16.

⁽⁵²⁰⁾ SATP, Balochistan assessment – 2015, n.d.

⁽⁵²¹⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 16.

⁽⁵²²⁾ SATP, Balochistan assessment – 2015, n.d.

⁽⁵²³⁾ AHCR, Balochistan; 160 persons extra judicially killed, 510 disappeared and 50 decomposed bodies were found during 2013, 8 January 2014.

Tanzim-ul-Islam-al-Furqan (TIF), εξακοντίζοντας απειλές κατά σχολείων θηλέων. Τον Μάιο του 2014 η TIF σκότωσε έναν εκπαιδευτικό ⁽⁵²⁴⁾. Οι συγκρούσεις στο Μπαλουχιστάν αναφέρονται συχνά ως περιορισμένης κλίμακας ενέργειες αυτονομιστών ανταρτών ⁽⁵²⁵⁾.

Εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα

Το 2006, η στρατιωτική επιχείρηση που εξαπέλυσε ο πρόεδρος Περβέζ Μουσάραφ στις περιοχές των φυλών Μάρι και Μπούγκτι προκάλεσε ένα κύμα περίπου 100 000 εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων που κατέφυγαν σε γειτονικές περιφέρειες ⁽⁵²⁶⁾. Τα τελευταία χρόνια δεν παρατηρείται μαζική αύξηση στον αριθμό των εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων, μολονότι τα στοιχεία παρουσιάζουν αποκλίσεις. Μία πηγή κάνει λόγο για περίπου 5 000 εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα από τις περιοχές Κεχ, Παντζγκούρ και Αουαράν που φαίνεται να εγκαταστάθηκαν σε γειτονικές περιφέρειες κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2014 ⁽⁵²⁷⁾. Αντιθέτως, το SATP αναφέρει ότι η ανασφάλεια στην περιοχή του Μπαλουχιστάν σε συνδυασμό με την άνοδο του εξτρεμισμού στην επαρχία ώθησαν τα τελευταία χρόνια δεκάδες χιλιάδες σίιτες, ζίκρι και ινδουιστές να μεταναστεύσουν σε άλλες περιοχές του Πακιστάν ⁽⁵²⁸⁾.

2.4 Πουντζάμπ

Η βία στο Πουντζάμπ είναι πολύ πιο περιορισμένη από ό,τι στις επαρχίες Σιντ, FATA και ΚΡ ⁽⁵²⁹⁾. Ο αριθμός των τρομοκρατικών επιθέσεων στο Πουντζάμπ (41) το 2014 ήταν παραπλήσιος με αυτόν του 2013, παρότι ο αριθμός των θανάτων κατέγραψε σημαντική αύξηση. Η πρωτεύουσα της επαρχίας, Λαχώρη, ήταν αυτή που μέτρησε τα περισσότερα θύματα ⁽⁵³⁰⁾. Η πιο φονική επίθεση ήταν η βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας που σημειώθηκε στις 2 Νοεμβρίου στον μεθοριακό σταθμό Βαγκάχ κατά τη διάρκεια της τελετής υποστολής της σημαίας και στοίχισε τη ζωή σε 60 άτομα ⁽⁵³¹⁾. Το 2014, παρατηρήθηκε αύξηση των περιστατικών βίας και των θανάτων στο Πουντζάμπ σε σύγκριση με το 2013 (ωστόσο οι πηγές δεν συμφωνούν ως προς το ποσοστό της αύξησης: 21 % ⁽⁵³²⁾ ή 156 % ⁽⁵³³⁾, βλέπε ενότητα 2.1.5 Περιφερειακή σύγκριση περιστατικών βίας 2013-2014. Στα περιστατικά βίας που αναφέρθηκαν περιλαμβάνονται τρομοκρατικές επιθέσεις, συγκρούσεις μεταξύ δυνάμεων ασφαλείας και μαχητών, περιστατικά εθνοτικής/πολιτικής βίας, θρησκευτικές συγκρούσεις, βία μεταξύ κοινοτήτων, απαγωγές και απόπειρες δολοφονίας πολιτικών αρχηγών ⁽⁵³⁴⁾.

Μεταξύ των δραστών συγκαταλέγεται η TTP που ανέλαβε την ευθύνη για τη δολοφονία τριών σιιτών πολιτικών ακτιβιστών στις 16 Ιανουαρίου 2015 στη Ραβαλπίντι. Μία εβδομάδα αργότερα οκτώ σίιτες προσκυνητές σκοτώθηκαν από έκρηξη βόμβας σε θρησκευτικό χώρο στο πλαίσιο επίθεσης που πραγματοποίησε οργάνωση που συνδέεται με την TTP ⁽⁵³⁵⁾. Το 2014 οι Ταλιμπάν του Πουντζάμπ ανέλαβαν την ευθύνη για δύο τρομοκρατικές επιθέσεις. Τον Σεπτέμβριο του 2014, ο Μιαωίγα εξήγγειλε την πρόθεσή του να στρέψει τις μαχητικές δραστηριότητες της ομάδας του από το Πακιστάν στο Αφγανιστάν ⁽⁵³⁶⁾ και λίγες ημέρες αργότερα ανακοίνωσε τη λήξη του ένοπλου αγώνα στο Πακιστάν ⁽⁵³⁷⁾. Μια διαβόητη θρησκευτική οργάνωση που δρα στο Πουντζάμπ είναι η Lashkar-e-Jhangvi η οποία, σύμφωνα με το SATP, ασκεί σημαντική επιρροή στην περιοχή ⁽⁵³⁸⁾. Ο αρχηγός της Malik Ishaq, ο οποίος κατηγορείται για περισσότερες από 100 σεκταριστικές δολοφονίες, αποφυλακίστηκε έπειτα από δικαστική απόφαση τον Δεκέμβριο του 2014 λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων ⁽⁵³⁹⁾.

⁽⁵²⁴⁾ SATP, Balochistan assessment – 2015, n.d.

⁽⁵²⁵⁾ Freedom House, Freedom in the World 2011 — Pakistan, 26 July 2011; International Affairs Review, Pakistan's Baloch insurgency: History, conflict drivers and regional implications, 2012.

⁽⁵²⁶⁾ Daily Times, Comment: Balochistan unattended IDP crisis, 31 October 2010; South Asians for Human Rights, Internally Displaced Persons: a report on the fact finding mission to Balochistan in 2008, 2008.

⁽⁵²⁷⁾ Sharnoff's Global Views, *The tragic status of IDPs in Balochistan*, 18 December 2014.

⁽⁵²⁸⁾ SATP, Balochistan assessment – 2015, n.d.

⁽⁵²⁹⁾ Landinfo, Pakistan: Sikkerhetsrelaterede forhold — Balochistan, Sindh og Punjab, 16 October 2013.

⁽⁵³⁰⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 22; CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 42-44.

⁽⁵³¹⁾ Dawn, TTP splinter groups claim Wagah attack: 60 dead, 03 November 2014; Guardian (The), Dozens killed at suicide attack at Pakistan-India border post, 2 November 2014.

⁽⁵³²⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 23.

⁽⁵³³⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 42-44.

⁽⁵³⁴⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 23.

⁽⁵³⁵⁾ SATP, Punjab assessment – 2015, n.d.

⁽⁵³⁶⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015; UK Home Office, *Country of Origin Information (COI) Report; Pakistan*, 9 August 2013.

⁽⁵³⁷⁾ Dawn, Punjabi Taliban call off armed struggle in Pakistan, 13 September 2014.

⁽⁵³⁸⁾ SATP, Punjab assessment – 2015, n.d.

⁽⁵³⁹⁾ Dawn, Malik Ishaq's detention ends, 23 December 2014; News International (The), Lashkar-e-Jhangvi leader Malik Ishaq set to be freed, 24 December 2014.

Εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα

Δεν υπάρχουν αναφορές για εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα στο Πουντζάμπ. Παρά τη σχετική ειρήνη που επικρατεί στην περιοχή, διαπιστώνεται μια τάση ριζοσπαστικοποίησης του πληθυσμού, ιδίως στα νότια της επαρχίας όπου οι οργανώσεις Deobandi αρχίζουν να κερδίζουν μεγαλύτερο έδαφος⁽⁵⁴⁰⁾.

2.5 Σιντ

Τα τελευταία χρόνια η βία στο Καράτσι έχει ενταθεί. Μεταξύ του 2008 και του 2012 περισσότερα από 7 000 άτομα σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια εθνοτικών-πολιτικών, τρομοκρατικών, θρησκευτικών και εγκληματικών συγκρούσεων που μαστιίζουν την πόλη⁽⁵⁴¹⁾.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, η επαρχία Σιντ κατέγραψε τον δεύτερο υψηλότερο αριθμό θανάτων στη χώρα το 2014. Τα στοιχεία αυτά είναι κατά πολύ υψηλότερα από αυτά που καταγράφηκαν το 2013. Δεδομένου δε ότι το 93 % του συνόλου των βίαιων θανάτων σημειώθηκαν στην επαρχία Σιντ, η κατάσταση στο Καράτσι εμπνέει τη μεγαλύτερη ανησυχία. Σύμφωνα με το CRSS, το γεγονός αυτό οφείλεται εν μέρει στο μεγάλο μέγεθος της πόλης και εν μέρει στην έλλειψη έννομης τάξης. Η πιο συνήθης (60 %) μορφή βίας στη Σιντ είναι οι στοχευμένες δολοφονίες⁽⁵⁴²⁾.

Μια σημαντική δυναμική που επικρατεί στην περιοχή είναι η διαρκής μάχη για την εξουσία μεταξύ των πολιτικών κομμάτων των κυριότερων δημογραφικών ομάδων, του Muttahida Qaumi Movement (MQM, Μοχατζίρ), του Εθνικού Κόμματος Awami (ANP, Παστούν) και του Λαϊκού Κόμματος του Πακιστάν (PPP, Σίντι). Οι ένοπλες πτέρυγες των εν λόγω παρατάξεων είναι υπεύθυνες για εκατέρωθεν δολοφονίες πολιτικών αρχηγών και εργαζομένων, καθώς και για το ξέσπασμα ταραχών στην πόλη και θανάσιμων συγκρούσεων⁽⁵⁴³⁾. Επιπλέον, στην πόλη έχουν αρχίσει να διεισδύουν η TTP και συνδεδεμένες με αυτήν οργανώσεις⁽⁵⁴⁴⁾. Στις 8 Ιουνίου 2014 το Ισλαμικό Κίνημα του Ουζμπεκιστάν (IMU) πραγματοποίησε επίθεση στο αεροδρόμιο «Μοχάμεντ Αλί Τζίνα» στο Καράτσι σκοτώνοντας 26 άτομα. Την ευθύνη για την επίθεση ανέλαβε αργότερα η TTP⁽⁵⁴⁵⁾. Εκτός από την πολιτική βία που μαινεται στην πόλη, το Καράτσι αποτελεί το κέντρο δράσης 200 και πλέον βαριά οπλισμένων εγκληματικών συμμοριών. Ενίοτε, οι εν λόγω συμμορίες επιστρατεύονται από τις ένοπλες πτέρυγες των πολιτικών κομμάτων για την εκτέλεση επιθέσεων⁽⁵⁴⁶⁾.

Το 2014, καταγράφηκαν 248 τρομοκρατικές επιθέσεις σε ολόκληρη την επαρχία Σιντ, εκ των οποίων οι 217 στο Καράτσι. Μεταξύ των 203 αμάχων που έχασαν τη ζωή τους περιλαμβάνεται ένας σημαντικός αριθμός σιιτών και σουνιτών που σκοτώθηκαν στο πλαίσιο στοχευμένων δολοφονιών θρησκευτικού χαρακτήρα. Τα περισσότερα περιστατικά θρησκευτικής βίας στο Καράτσι σχετίζονται με τη δράση δύο αντιμαχόμενων οργανώσεων, της Lashkar-e-Jhangvi και της Sirah-e-Muhammad Pakistan. Η TTP φαίνεται να επικεντρώνει τη δράση της στη δολοφονία μελών των δυνάμεων ασφαλείας⁽⁵⁴⁷⁾. Στις 9 Ιανουαρίου 2014 ο Τσόντρι Ασλάμ, ανώτερος αξιωματούχος της αστυνομίας, επικεφαλής της μονάδας για την καταπολέμηση του εξτρεμισμού της αστυνομικής υπηρεσίας δίωξης της εγκληματικότητας (CID) της Σιντ και δεινός υπέρμαχος του αγώνα κατά των μαχητών, σκοτώθηκε από έκρηξη βόμβας που είχε τοποθετηθεί στην άκρη ενός δρόμου στο Καράτσι. Την ευθύνη ανέλαβε το παρακλάδι της TTP στη Μοχμάντ⁽⁵⁴⁸⁾. Έναν μήνα μετά, οι Ταλιμπάν επιτέθηκαν σε λεωφορείο της αστυνομίας σκοτώνοντας 13 άτομα. Εκτός από τους αξιωματικούς ασφαλείας, στο στόχαστρο των επιθέσεων των μαχητών στο Καράτσι βρέθηκαν επίσης, μεταξύ άλλων, πολιτικοί αρχηγοί, δημοσιογράφοι, κρατικοί υπάλληλοι και μέλη της κοινωνίας των πολιτών⁽⁵⁴⁹⁾.

Η εθνοτική-πολιτική βία μεταξύ των μελών των διάφορων πολιτικών ομάδων παρουσίασε μείωση σε σχέση με το 2012 και το 2013, εν μέρει ως αποτέλεσμα των συνεχιζόμενων επιχειρήσεων ασφαλείας από τις αρχές επιβολής

⁽⁵⁴⁰⁾ SISA, The new frontiers: militancy and radicalism in Punjab, 4 February 2013.

⁽⁵⁴¹⁾ USIP, *Conflict dynamics in Karachi*, 19 October 2012.

⁽⁵⁴²⁾ CRSS, Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015, pp. 46-49.

⁽⁵⁴³⁾ Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, pp 303, 316; USIP, *Conflict dynamics in Karachi*, 19 October 2012.

⁽⁵⁴⁴⁾ BBC, How the Taliban gripped Karachi, 21 March 2013; New York, Times (The), Killings Rise in Karachi as Taliban Target Police, 11 August 2014.

⁽⁵⁴⁵⁾ AP, Pakistani forces repel attack near Karachi airport, 10 June 2014.

⁽⁵⁴⁶⁾ USIP, *Conflict dynamics in Karachi*, 19 October 2012.

⁽⁵⁴⁷⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 19.

⁽⁵⁴⁸⁾ Dawn, Taliban bombing kills senior police officer Chaudhry Aslam, 24 December 2014; News International (The), SP CID Chaudhry Aslam martyred in Karachi bombing, 10 January 2014.

⁽⁵⁴⁹⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015, p. 19.

του νόμου. Στο κεντρικό Σιντ πραγματοποιήθηκαν 31 τρομοκρατικές επιθέσεις, στην πλειονότητά τους από εθνικιστικές ομάδες Μπαλόχ και Σίντι. Η δράση των Μπαλόχ επικεντρώθηκε κυρίως στην περιφέρεια του Κασμάρ. Ο Απελευθερωτικός Στρατός του Sindh Desh (SDLA), μια μικρή εθνικιστική ομάδα Σίντι, ενεπλάκη σε ορισμένα περιστατικά δολιοφθορών χωρίς να υπάρξουν θύματα. Η ΤΤΡ ανέλαβε την ευθύνη για οκτώ περιστατικά ⁽⁵⁵⁰⁾.

Ο μεγάλος αριθμός θυμάτων μεταξύ του άμαχου πληθυσμού αποδίδεται από το SATP στις επιθέσεις θρησκευτικών ομάδων, όπως οι Sirah-e-Sahaba, Lashkar-e-Jhangvi και Sirah-e-Muhammad Pakistan, καθώς και στις εκατέρωθεν στοχευμένες δολοφονίες από ένοπλους ακτιβιστές των αντιμαχόμενων πολιτικών κομμάτων MQM, ANP και PPP. Μέρος της ευθύνης αποδίδεται επίσης στα συνδικάτα του εγκλήματος, που φαίνεται να συνδέονται με πολιτικά κόμματα. Οι σωρευτικές επιπτώσεις των πολυάριθμων αυτών μορφών βίας καθιστούν το Καράτσι «την πλέον επικίνδυνη μεγαλούπολη» παγκοσμίως, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά το περιοδικό *Foreign Policy*, πηγή την οποία επικαλείται το SATP ⁽⁵⁵¹⁾. Στις 30 Ιανουαρίου 2015 σημειώθηκε βομβιστική επίθεση σε σιτικό τέμενος στην περιφέρεια της Σικαρπούρ, στην οποία βρήκαν τον θάνατο 61 άτομα. Την ευθύνη ανέλαβε η οργάνωση Jundullah, η οποία έχει αποσχιστεί από την ΤΤΡ ⁽⁵⁵²⁾.

2.6 Αζάντ Κασμίρ και Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν

Την περιοχή του Κασμίρ που ελέγχεται από το Πακιστάν συγκροτούν το Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ (γνωστό ως Αζάντ Κασμίρ, ΑΚ ή ΑJK) και το Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν (GB), άλλοτε γνωστό ως Βόρειες Περιοχές. Και οι δύο περιοχές τελούν υπό μερικώς αυτόνομη διοίκηση. Ωστόσο, η επιρροή της πακιστανικής κυβέρνησης και του στρατού είναι ευρύτατη, ιδίως στο Αζάντ Κασμίρ. Ο πληθυσμός του τελευταίου ανέρχεται σε 5 εκατομμύρια κατοίκους, ενώ του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν σε 2 εκατομμύρια κατοίκους ⁽⁵⁵³⁾.

Τον Μάιο του 2013 ομάδα αγνώστων δολοφόνησε τον Sardar Arif Shahid, πρόεδρο της Πανκομματικής Εθνικής Συμμαχίας (APNA), ενός κινήματος που τάσσεται υπέρ της ανεξαρτητοποίησης του Κασμίρ. Το γεγονός αυτό πυροδότησε σειρά διαδηλώσεων σε αρκετές πόλεις, με τους διαδηλωτές να καταγγέλλουν ως υπαίτιους για τη δολοφονία τον στρατό και την ISI ⁽⁵⁵⁴⁾. Στο παρελθόν, η ISI είχε υποστηρίξει τη δράση φιλοπακιστανικών ισλαμιστικών ομάδων με στόχο την καταστολή κινήματων ανεξαρτησίας στην περιοχή, όπως το Απελευθερωτικό Μέτωπο του Τζαμού και Κασμίρ (JKLF) ⁽⁵⁵⁵⁾. Ανάμεσα σε αυτές τις εξτρεμιστικές ομάδες ήταν η Lashkar-e-Taiba (LeT) και η Jaish-e-Muhammad (JeM) ⁽⁵⁵⁶⁾. Οι εν λόγω ομάδες, που έχουν ως κύριο στόχο τους να βάλουν κατά των ινδικών στρατευμάτων στο υπό ινδική διοίκηση τμήμα του Κασμίρ, διαθέτουν δεκάδες στρατόπεδα εκπαίδευσης διασκορπισμένα σε ολόκληρη την περιοχή του Αζάντ Κασμίρ ⁽⁵⁵⁷⁾. Η LeT και η JeM είναι βίαιες ομάδες και διεθνώς αναγνωρισμένες τρομοκρατικές οργανώσεις ⁽⁵⁵⁸⁾. Η LeT θεωρείται υπεύθυνη για την τρομοκρατική επίθεση στη Βομβάη το 2008 ⁽⁵⁵⁹⁾, ενώ η JeM είναι ύποπτη για συμμετοχή σε απόπειρα δολοφονίας του προέδρου Μουσάραφ το 2003 ⁽⁵⁶⁰⁾.

Το 2014 σημειώθηκαν ελάχιστες επιθέσεις στο Αζάντ Κασμίρ, ωστόσο κατά καιρούς υπήρξαν ορισμένες διασυνοριακές επιθέσεις κατά μήκος της Γραμμής Ελέγχου. Στο Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν αναφέρθηκαν τρεις θρησκευτικές επιθέσεις που οδήγησαν στον θάνατο τριών σιτών ⁽⁵⁶¹⁾.

⁽⁵⁵⁰⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015.

⁽⁵⁵¹⁾ SATP, Sindh assessment – 2015, n.d.

⁽⁵⁵²⁾ Pakistan Today, 61 Shias dead in Shikarpur imambargah bombing, 30 January 2015.

⁽⁵⁵³⁾ ACCORD, Pakistan-administered Kashmir (Azad Kashmir and Gilgit-Baltistan) — COI Compilation, 7 May 2012.

⁽⁵⁵⁴⁾ BBC, Kashmiri's protest at killing of Sardar Arif Shahid, 16 May 2013; Express Tribune (The), Why they killed Arif Shahid, 30 May 2013.

⁽⁵⁵⁵⁾ Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, p. 189.

⁽⁵⁵⁶⁾ UK Home Office, Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan, 9 August 2013.

⁽⁵⁵⁷⁾ Snedden, C., *The untold story of the people of Azad Kashmir*, 2012, pp. 196-198.

⁽⁵⁵⁸⁾ UK Home Office, Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan, 9 August 2013.

⁽⁵⁵⁹⁾ Telegraph (The), Pakistan details how Lashkar-e-Taiba 2008 Mumbai attack gunmen were trained, 12 November 2012.

⁽⁵⁶⁰⁾ Lieven, A., *Pakistan, a hard country*, 2011, p. 192.

⁽⁵⁶¹⁾ PIPS, 2014, Pakistan Security Report, 2015. Neither CRSS nor SATP mention any significant violence in AK. CRSS, *Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015*; SATP (South Asia Terrorism Portal), *Jammu & Kashmir assessment – 2015*, n.d.

3. Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

3.1 Νομικό πλαίσιο

3.1.1 Διεθνείς συμβάσεις

Το Πακιστάν έχει κυρώσει τις ακόλουθες διεθνείς συμβάσεις:

- Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CAT)
- Διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR)
- Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW)
- Διεθνής Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων (CERD)
- Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα (CESCR)
- Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (CRC)
- Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία (CRC-OP-SC)
- Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες (CRPD) ⁽⁵⁶²⁾.

3.1.2 Εθνική νομοθεσία

Η Εθνική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η οποία θεσπίστηκε με νόμο το 2012 από την Εθνική Συνέλευση, δεν είχε ακόμη αρχίσει να λειτουργεί στα τέλη του 2014 ⁽⁵⁶³⁾. Η αντιτρομοκρατική νομοθεσία περιλάμβανε τον (τροποποιητικό) Αντιτρομοκρατικό Νόμο του 2014 ⁽⁵⁶⁴⁾ και τον Νόμο για την προστασία του Πακιστάν (PPA), που παραχωρεί στις δυνάμεις ασφαλείας ευρείες εξουσίες σύλληψης και κράτησης ⁽⁵⁶⁵⁾. Ο Νόμος (περί Τροποποίησης του Ποινικού Δικαίου) για την Προστασία των Γυναικών του 2006 αποσκοπεί στην «παροχή βοήθειας και προστασίας προς τις γυναίκες έναντι της κακής χρήσης και κατάχρησης του δικαίου και στην αποτροπή της εκμετάλλευσής τους». Παράλληλα, ποινικοποιεί τον βιασμό βάσει του Πακιστανικού Ποινικού Κώδικα αντί των Διαταγμάτων Hudood, αποτρέποντας συνεπώς την άσκηση ποινικής δίωξης για μοιχεία ή συνουσία εκτός γάμου (*zina*) κατά γυναικών που έχουν βιασθεί ⁽⁵⁶⁶⁾.

Σύνταγμα

Για το πλήρες κείμενο με τις πρόσφατες αναθεωρήσεις του, βλέπε Σύνταγμα της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Πακιστάν (στα αγγλικά) ⁽⁵⁶⁷⁾. Στο προοίμιό του, το Σύνταγμα αναγνωρίζει τις αρχές της δημοκρατίας, της ελευθερίας, της ισότητας, της ανεκτικότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης που διακηρύσσει το Ισλάμ. Επιπλέον, κατοχυρώνονται τα δικαιώματα των θρησκευτικών και λοιπών μειονοτήτων. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει επίσης θεμελιώδη δικαιώματα, μεταξύ των οποίων το δικαίωμα της ισότητας (οι γυναίκες έχουν ίσα δικαιώματα με τους άνδρες), της ελευθερίας της σκέψης, της ελευθερίας του λόγου, της θρησκευτικής ελευθερίας, της ελευθερίας του τύπου και της ελευθερίας του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι ⁽⁵⁶⁸⁾. Με τη 18η αναθεώρηση, που ψηφίστηκε το 2010, οι αρμοδιότητες μιας σειράς υπουργείων μεταβιβάστηκαν από την ομοσπονδιακή στις επαρχιακές κυβερνήσεις ⁽⁵⁶⁹⁾.

⁽⁵⁶²⁾ UN OCHCR, *Countries, Asia Region, Pakistan, Status of Ratifications*, n.d.

⁽⁵⁶³⁾ FCO, *Pakistan — Country of Concern*, 12 March 2015.

⁽⁵⁶⁴⁾ Pakistan, *Anti-Terrorism (Amendment) Act, 2014*.

⁽⁵⁶⁵⁾ HRW, *World Report 2015, Pakistan*, 29 January 2015, p. 418.

⁽⁵⁶⁶⁾ Pakistan, *Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act, 2006*.

⁽⁵⁶⁷⁾ Pakistan, *Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*, 12 April 1973.

⁽⁵⁶⁸⁾ Pakistan, *Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*, 12 April 1973.

⁽⁵⁶⁹⁾ Dawn, *Is there any hope for the 18th Amendment*, 6 December 2012.

Ποινικός Κώδικας

Για το πλήρες κείμενο με τις πρόσφατες τροποποιήσεις του, βλέπε Πακιστανικός Ποινικός Κώδικας, Νόμος XLV του 1860 (στα αγγλικά) ⁽⁵⁷⁰⁾.

Ιθαγένεια

Ο Νόμος περί ιθαγένειας του Πακιστάν του 1951 ορίζει ότι η πακιστανική ιθαγένεια αποκτάται: με τη γέννηση, λόγω καταγωγής, λόγω μετανάστευσης, με πολιτογράφηση και λόγω γάμου ⁽⁵⁷¹⁾. Κτήση της πακιστανικής ιθαγένειας προβλέπεται και σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, μεταξύ άλλων, για αλλοδαπές γυναίκες που παντρεύονται πακιστανούς υπηκόους και για ανήλικα τέκνα (κάτω των 21 ετών) πακιστανών γυναικών που είναι παντρεμένες με αλλοδαπούς. Τα τέκνα που γεννήθηκαν μετά τη 18η Απριλίου 2000 από πακιστανή μητέρα και αλλοδαπό πατέρα αποκτούν αυτοδικαίως την πακιστανική ιθαγένεια. Οι πακιστανοί υπήκοοι που αποκτούν την ιθαγένεια κράτους με το οποίο δεν έχει συναφθεί συμφωνία περί διπλής ιθαγένειας υποχρεούνται να αποβάλουν την πακιστανική ιθαγένεια. Το Πακιστάν έχει συνάψει συμφωνίες περί διπλής ιθαγένειας με 16 χώρες ⁽⁵⁷²⁾.

Νόμοι περί βλασφημίας

Πινακοποιημένη περίληψη ⁽⁵⁷³⁾ των νόμων περί βλασφημίας (του ΠΧΚ, όπως τροποποιήθηκαν μεταξύ 1927 και 1986) και των προβλεπόμενων ποινών σε περίπτωση παράβασής τους:

Πακιστανικός Ποινικός Κώδικας	Περιγραφή	Ποινή
298a	Χρήση υποτιμητικών σχολίων κ.λπ. για ιερά πρόσωπα	Κάθειρξη τριών ετών ή πρόστιμο ή αμφότερα
298b	Κατάχρηση επιθετικών προσδιορισμών, περιγραφών και τίτλων κ.λπ. που προορίζονται αποκλειστικά για συγκεκριμένα ιερά πρόσωπα ή τόπους, από Αχμαντί	Κάθειρξη τριών ετών και πρόστιμο
298c	Αυτοπροσδιορισμός των Αχμαντί ως μουσουλμάνων ή διεξαγωγή κηρυγμάτων ή διάδοση της πίστης τους ή προσβολή του θρησκευτικού αισθήματος των μουσουλμάνων ή αντιποίηση της μουσουλμανικής ιδιότητας	Κάθειρξη τριών ετών και πρόστιμο
295	Πρόκληση ζημιών ή βεβήλωση χώρων λατρείας με πρόθεση την προσβολή της θρησκείας οποιασδήποτε κατηγορίας ατόμων	Κάθειρξη έως δύο ετών ή πρόστιμο ή αμφότερα
295a	Σκόπιμες και κακόβουλες πράξεις με πρόθεση την προσβολή του θρησκευτικού αισθήματος οποιασδήποτε κατηγορίας ατόμων μέσω της προσβολής της θρησκείας ή των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων	Κάθειρξη έως δέκα ετών ή πρόστιμο ή αμφότερα
295b	Βεβήλωση κ.λπ. του Ιερού Κορανίου	Ισόβια κάθειρξη
295c	Χρήση υποτιμητικών σχολίων κ.λπ. για τον Προφήτη	Θάνατος και πρόστιμο

Βλέπε επίσης ενότητα [3.4 Κατάσταση θρησκευτικών ομάδων](#).

⁽⁵⁷⁰⁾ Pakistan, *Penal Code (Act XLV 1860)*, 6 October 1860.

⁽⁵⁷¹⁾ Pakistan, *Citizenship Act (The)*, 1951.

⁽⁵⁷²⁾ Directorate General of Immigration & Passports, (Pakistan), *Immigration*, n.d.

⁽⁵⁷³⁾ PHRG, *Rabwah: A place for martyrs?*, January 2007, p. 10.

Οικογενειακό και ιδιωτικό δίκαιο

Ο Νόμος περί Ισλαμικού Οικογενειακού Δικαίου του 1961 (Muslim Family Laws Ordinance) ορίζει ότι «Εκτείνεται σε ολόκληρη την επικράτεια του Πακιστάν και ισχύει για όλους τους απανταχού μουσουλμάνους πολίτες του Πακιστάν». Ο νόμος καλύπτει ζητήματα γάμου, πολυγαμίας, διαζυγίου και διατροφής⁽⁵⁷⁴⁾. Ο Νόμος περί Λύσης Μουσουλμανικών Γάμων του 1939 (Dissolution of Muslim Marriages Act) καθορίζει τους λόγους βάσει των οποίων η σύζυγος μπορεί να ζητήσει διαζύγιο από τον σύζυγό της⁽⁵⁷⁵⁾. Το Διάταγμα (περί εφαρμογής Hudood) για το αδίκημα της zina του 1979 [Offence of zina (Enforcement of Hudood) Ordinance] όριζε ως ενήλικο τον άνδρα που έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του και τη γυναίκα που έχει συμπληρώσει το 16ο έτος της ηλικίας της ή που έχει εισέλθει στην εφηβεία⁽⁵⁷⁶⁾. Τα Διατάγματα Hudood ποινικοποιούν τις εξωσυζυγικές σχέσεις και αρκετά αδικήματα που σχετίζονται με το αλκοόλ, τα τυχερά παίγνια και την ιδιοκτησία, και προβλέπουν ποινές σύμφωνα με το Κοράνι, συμπεριλαμβανομένου του θανάτου διά λιθοβολισμού για τη μοιχεία, καθώς και ποινές φυλάκισης και πρόστιμα. Οι αρχές δεν έχουν εκτελέσει ποτέ την ποινή του θανάτου διά λιθοβολισμού, εν μέρει λόγω των αυστηρών απαιτήσεων παροχής αποδεικτικών στοιχείων⁽⁵⁷⁷⁾. Ο Νόμος περί (τρίτης τροποποίησης) του ποινικού δικαίου του 2011 [Criminal Law (Third Amendment) Act] απαγορεύει την αποστέρηση με δόλια μέσα του δικαίωματος των γυναικών στην κληρονομιά περιουσίας⁽⁵⁷⁸⁾.

Δικαιώματα ιδιοκτησίας

Το καθεστώς ιδιοκτησίας, οι τίτλοι, η πώληση, η αγορά, η μίσθωση και άλλες συναλλαγές που σχετίζονται με την ακίνητη περιουσία στο Πακιστάν διέπονται από διάφορους νόμους, ιδίως δε από τον Νόμο περί μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων του 1882 (Transfer of Property Act), τον Νόμο περί εσόδων ακινήτων του 1967 (Land Revenue Act), τον Νόμο περί χαρτοσήμων του 1899 (Stamp Act) και τον Νόμο περί εγγραφών του 1908 (Registration Act). Στις συναλλαγές ακινήτων στο Πακιστάν τυγχάνουν επίσης εφαρμογής και αρκετοί επαρχιακοί και δημοτικοί νόμοι και κανονισμοί⁽⁵⁷⁹⁾.

3.2 Γενική κατάσταση

3.2.1 Παράνομη αφαίρεση ζωής

Υπήρξαν αναφορές ότι οι δυνάμεις ασφαλείας προέβησαν σε αυθαίρετες και παράνομες δολοφονίες, συχνά δε ατιμωρητί. Τα φαινόμενα αυτά εντοπίστηκαν κυρίως στις επαρχίες Μπαλουχιστάν και Σιντ, καθώς και κατά τη διάρκεια στρατιωτικών επιχειρήσεων στις βορειοδυτικές περιοχές των φυλών⁽⁵⁸⁰⁾. Οι μαχητές και οι τρομοκρατικές ομάδες σκότωσαν εκατοντάδες και τραυμάτισαν χιλιάδες άτομα με βομβιστικές επιθέσεις, επιθέσεις αυτοκτονίας και άλλες μορφές βίας. Επιπλέον, σημειώθηκαν επεισόδια πυροβολισμών και βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας από ομάδες της Tehrik-e Taliban (TTP) κατά δυνάμεων ασφαλείας, αμάχων, επαγγελματιών υγείας, ακτιβιστών και δημοσιογράφων. Εθνικιστικές ένοπλες ομάδες Μπαλόχ επιτέθηκαν κατά μελών των δυνάμεων ασφαλείας και άλλων ατόμων βάσει της εθνοτικής καταγωγής ή των πολιτικών τους φρονημάτων⁽⁵⁸¹⁾.

Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Κεφάλαιο 2 [Κατάσταση ασφάλειας](#).

⁽⁵⁷⁴⁾ Pakistan, *Muslim Family Laws Ordinance VIII*, 1961.

⁽⁵⁷⁵⁾ Pakistan, *Dissolution of Muslim Marriages Act*, 1939.

⁽⁵⁷⁶⁾ Pakistan, *Offence of Zina (Enforcement of Hudood) Ordinance (The)*, 1979, 10 February 1979.

⁽⁵⁷⁷⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2013 — Pakistan*, n.d..

⁽⁵⁷⁸⁾ Pakistan, *Criminal Law (Third Amendment) Act*, 2011.

⁽⁵⁷⁹⁾ Marrium, Aujala, *Laws Related to Real Estate Business in Pakistan*, [weblog] posted on: 25 April 2014.

⁽⁵⁸⁰⁾ AI, *Annual Report 2014/15, Pakistan*, 25 February 2015, pp. 281-285; HRW, *World Report 2015, Pakistan*, 29 January 2015, p. 423; ALRC, *Pakistan: A call for an immediate intervention to stop extrajudicial killings, A written submission to the UN Human Rights Council by the Asian Legal Resource Centre*, 4 September 2014; HRC, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 1.

⁽⁵⁸¹⁾ AI, *Annual Report 2014/15, Pakistan*, 25 February 2015, p. 282; US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2013, Pakistan*, 27 February 2014; US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

3.2.2 Εξαφανίσεις

Αναφορές για εξαφανίσεις —ιδίως ανδρών και αγοριών⁽⁵⁸²⁾— υπήρξαν σε όλες σχεδόν τις περιοχές της χώρας⁽⁵⁸³⁾, συμπεριλαμβανομένων του Μπαλουχιστάν και του βορειοδυτικού Πακιστάν, καθώς και των επαρχιών Πουντζάμπ και Σιντ⁽⁵⁸⁴⁾. Το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε το 2013 ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να προβεί στην ανεύρεση και την επιστροφή των σορών των θυμάτων βίαιων εξαφανίσεων. Ωστόσο, οι προσπάθειες των αρχών για συμμόρφωση με την εν λόγω υποχρέωση υπήρξαν ισχνές⁽⁵⁸⁵⁾. Όπως καταδεικνύουν τα επίσημα στοιχεία, στη διάρκεια των τελευταίων πέντε ετών, εντοπίστηκαν και επιστράφηκαν οι σοροί 4 557 ατόμων σε ολόκληρο το Πακιστάν, ενώ 266 σοροί δεν έχουν ακόμη ταυτοποιηθεί. Τον Φεβρουάριο του 2015, το Ανώτατο Δικαστήριο κάλεσε την ομοσπονδιακή και τις επαρχιακές κυβερνήσεις να συντονίσουν τις προσπάθειές τους για την ανεύρεση και την ταυτοποίηση των αγνοουμένων⁽⁵⁸⁶⁾.

3.2.3 Αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση

Η αντιτρομοκρατική νομοθεσία υπό τη μορφή του Νόμου για την προστασία του Πακιστάν (PPA) θεσπίστηκε τον Ιούλιο του 2014 παραχωρώντας στις δυνάμεις ασφαλείας ευρείες εξουσίες σύλληψης και κράτησης⁽⁵⁸⁷⁾. Ο Νόμος για την προστασία του Πακιστάν επικρίθηκε από την οργάνωση Human Rights Watch (HRW) για «τη νομιμοποίηση της κράτησης σε μυστικές τοποθεσίες και την παροχή ασυλίας στις κρατικές δυνάμεις ασφαλείας που ενεργούν “καλή τη πίστει”»⁽⁵⁸⁸⁾. Εκφράστηκαν επίσης ανησυχίες από κυβερνήσεις διεθνώς σχετικά με τη μη συμμόρφωση του νόμου προς τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁽⁵⁸⁹⁾. Σύμφωνα με την έκθεση του 2014 του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, «υπήρξαν αναφορές ότι η αστυνομία προέβη στην αυθαίρετη κράτηση ατόμων με σκοπό την απόσπαση δωροδοκιών για την απελευθέρωσή τους ή στην κράτηση συγγενών καταζητούμενων προκειμένου να εξαναγκάσει τους υπόπτους να παραδοθούν»⁽⁵⁹⁰⁾.

3.2.4 Βασανιστήρια και άλλοι τρόποι σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης και τιμωρίας

Μολονότι απαγορεύονται από το σύνταγμα, δεν υπάρχει ειδική νομοθεσία κατά των βασανιστηρίων. Υπήρξαν αναφορές για βασανιστήρια και περιστατικά κακομεταχείρισης κρατουμένων από τις δυνάμεις ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών πληροφοριών⁽⁵⁹¹⁾. Στις συνήθεις μορφές βασανιστηρίων περιλαμβάνονταν η falaka (φάλαγγα, χτυπήματα στα έλματα των ποδιών με καλάμι), ο ανάποδος σχοινισμός (inverse strappado) (μορφή βασανιστηρίου κατά την οποία το θύμα κρεμιέται από γάντζο και δέχεται επανειλημμένα κλωτσιές και γροθιές, με αποτέλεσμα την εξάρθρωση των ώμων), η αφαίρεση νυχιών, η ασφυξία, η ηλεκτροπληξία, η έκθεση σε ακραίες θερμοκρασίες, η αναγκαστική διάταση των κάτω άκρων με τη χρήση δεσμών ποδιών με ράβδο⁽⁵⁹²⁾. Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία (ΔΑ), υπήρξε συχνή χρήση βασανιστηρίων για την απόσπαση ομολογιών από υπόπτους⁽⁵⁹³⁾.

3.2.5 Θανατική ποινή

Τον Δεκέμβριο του 2014, στον απόηχο της επίθεσης των Ταλιμπάν σε σχολείο της Πεσαβάρ, που στοίχισε τη ζωή σε 150 και πλέον άτομα, οι πακιστανικές αρχές ήραν μερικώς το μορατόριουμ στη θανατική ποινή που εφαρμοζόταν από το 2008⁽⁵⁹⁴⁾. Η εν λόγω χαλάρωση της απαγόρευσης αφορούσε μόνο την εκτέλεση της θανατικής ποινής σε

⁽⁵⁸²⁾ HRW, *Pakistan: Impunity Marks Global Day for Disappeared*, 29 August 2014.

⁽⁵⁸³⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁵⁸⁴⁾ HRW, *Pakistan: Impunity Marks Global Day for Disappeared*, 29 August 2014; HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 1.

⁽⁵⁸⁵⁾ AI, *Annual Report 2014/15, Pakistan*, 25 February 2015, pp. 282-283; HRW, *World Report 2015, Pakistan*, 29 January 2015, pp. 422-423.

⁽⁵⁸⁶⁾ Express Tribune (The), *Gone without trace: SC urges joint efforts to trace missing persons*, 11 February 2015.

⁽⁵⁸⁷⁾ HRW, *World Report 2015, Pakistan*, 29 January 2015, p. 418.

⁽⁵⁸⁸⁾ HRW, *Dispatches: Identifying Pakistan's 'Disappeared'*, 12 February 2015.

⁽⁵⁸⁹⁾ FCO, *Human Rights and Democracy Report 2014, Pakistan — Country of Concern*, 12 March 2015.

⁽⁵⁹⁰⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁵⁹¹⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015; HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, pp. 80-81.

⁽⁵⁹²⁾ Foundation for Fundamental Rights, *Advocacy, Torture Advocacy*, n.d.; US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁵⁹³⁾ AI, *Pakistan: Two executions for non-terrorism offences a 'disturbing and dangerous' escalation*, 13 February 2015.

⁽⁵⁹⁴⁾ BBC News, *Pakistan ends death penalty suspension after seven years*, 10 March 2015.

υποθέσεις τρομοκρατίας και, σύμφωνα με τη ΔΑ και το SATP, από τον Δεκέμβριο του 2014 τουλάχιστον 24 άτομα εκτελέστηκαν για εγκλήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία ⁽⁵⁹⁵⁾. Η ΔΑ ισχυρίζεται ότι τρεις εξ αυτών των εκτελέσεων αφορούσαν αδικήματα που δεν σχετίζονταν με την τρομοκρατία ⁽⁵⁹⁶⁾.

Στις 10 Μαρτίου 2015, η κυβέρνηση ανακοίνωσε την επαναφορά των εκτελέσεων για όλα τα εγκλήματα που επισύρουν την εσχάτη των ποινών ⁽⁵⁹⁷⁾. Στον Πακιστάν υπάρχουν πάνω από 8 000 άτομα που έχουν καταδικαστεί σε θάνατο και ο νόμος προβλέπει τη θανατική ποινή για 28 αδικήματα, συμπεριλαμβανομένων της ανθρωποκτονίας, του βιασμού, της προδοσίας και της βλασφημίας ⁽⁵⁹⁸⁾. Σύμφωνα με τη ΔΑ, 231 άτομα καταδικάστηκαν σε θάνατο στο Πακιστάν εντός του 2014 ⁽⁵⁹⁹⁾.

3.2.6 Συνθήκες στα σωφρονιστικά ιδρύματα και τα κέντρα κράτησης

Οι συνθήκες σε ορισμένα σωφρονιστικά ιδρύματα και κέντρα κράτησης ήταν εξαιρετικά άσχημες. Μεταξύ άλλων, υπήρχαν προβλήματα συνωστισμού, ανεπαρκούς ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, κακομεταχείρισης κρατούμενων, ανεπαρκούς εκπαίδευσης του προσωπικού και έλλειψης μηχανισμών λογοδοσίας ⁽⁶⁰⁰⁾. Οι τρόφιμοι ήταν στην πλειονότητά τους προφυλακισθέντες ⁽⁶⁰¹⁾. Οι φυλακισμένοι από εθνικές μειονότητες κρατούνταν γενικά σε χειρότερες εγκαταστάσεις και υφίσταντο κακοποίηση από τους υπόλοιπους κρατούμενους και τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους ⁽⁶⁰²⁾.

3.2.7 Πρόσβαση σε διαδικασίες επιβολής του νόμου και σε δίκαιη δίκη

Κρατική προστασία

Παρά την ύπαρξη ενός πλήρως λειτουργικού συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, ο βαθμός αποτελεσματικότητας της αστυνομίας διαφέρει σημαντικά από περιφέρεια σε περιφέρεια, από σχετικά καλός έως αναποτελεσματικός ⁽⁶⁰³⁾. Το αστυνομικό σύστημα του Πακιστάν πάσχει από σοβαρές ανεπάρκειες σε διάφορους τομείς, μεταξύ άλλων σε επίπεδο εξοπλισμού, τεχνολογίας, προσωπικού, κατάρτισης και δυνατοτήτων συλλογής πληροφοριών. Για μεγάλη μερίδα των μελών των αστυνομικών δυνάμεων υπάρχει η αντίληψη ότι είναι διεφθαρμένοι και αναποτελεσματικοί και ότι ενεργούν με αντιεπαγγελματικό τρόπο ⁽⁶⁰⁴⁾. Υπάρχουν αναφορές ότι οι αστυνομικές αρχές συχνά δεν προστατεύουν τις θρησκευτικές μειονότητες (βλέπε ενότητα 3.4) ⁽⁶⁰⁵⁾ και τις γυναίκες (βλέπε ενότητα 3.2.9) ⁽⁶⁰⁶⁾.

Ενώπιον των αστικών, ποινικών και οικογενειακών δικαστηρίων υπάρχει πρόβλεψη για δημόσια δίκη, αναγνώριση του τεκμηρίου αθωότητας, αντεξέταση και άσκηση προσφυγής. Στα κατώτερα δικαστήρια απαντώνται κρούσματα διαφθοράς και άσκησης πολιτικής πίεσης ⁽⁶⁰⁷⁾.

Φυλετικό δικαστικό σύστημα – *jirga*

Τα παραδοσιακά *jirga* (φυλετικά συμβούλια) ασχολούνται με διάφορα ζητήματα που αφορούν τους κατοίκους των περιοχών των φυλών όπως, μεταξύ άλλων, κτηματικές και ιδιοκτησιακές διαφορές, κληρονομικά ζητήματα, εικαζόμενες περιπτώσεις προσβολής της τιμής και ενδοφυλετικές/διαφυλετικές δολοφονίες. Η πρακτική των *jirga* χρησιμοποιείται κατά κανόνα από την εθνοτική ομάδα των Παστούν στο Πακιστάν και το Αφγανιστάν και αποτελεί τον πλέον διαδεδομένο άτυπο ή παράλληλο μηχανισμό δικαιοσύνης/επίλυσης διαφορών. Βάσει του Νόμου περί Συνοριακού Εγκλήματος (FCR) στις FATA, τα *jirga* εξακολουθούν να αποτελούν τον επίσημο μηχανισμό απονομής δικαιοσύνης και επίλυσης διαφορών. Ορισμένες αποφάσεις των *jirga* είχαν ως αποτέλεσμα παραβιάσεις

⁽⁵⁹⁵⁾ AI, *Thousands at risk of execution after Pakistan's 'shameful retreat to the gallows'*, 10 March 2015; SATP, *Pakistan Assessment 2015*, n.d.

⁽⁵⁹⁶⁾ AI, *Thousands at risk of execution after Pakistan's 'shameful retreat to the gallows'*, 10 March 2015, see also BBC, *Justice at risk as Pakistan rushes convicts to the gallows*, 25 December 2014.

⁽⁵⁹⁷⁾ AI, *Thousands at risk of execution after Pakistan's 'shameful retreat to the gallows'*, 10 March 2015.

⁽⁵⁹⁸⁾ HRW, *Pakistan: Take Death Penalty Off the Table*, 12 March 2015.

⁽⁵⁹⁹⁾ AI, *Death Sentences and Executions in 2014*, 31 March 2015.

⁽⁶⁰⁰⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015; HRCP, *State of Human Rights in 2013*, March 2013, p. 60.

⁽⁶⁰¹⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2013*, March 2013, p. 60.

⁽⁶⁰²⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015; ICG, *Reforming Pakistan's Prison System*, 12 October 2011, p. 15.

⁽⁶⁰³⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015; HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, pp. 57-60.

⁽⁶⁰⁴⁾ Hameed, Zulfiqar, 'Antiterrorism law', July 2012, p. 49; HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, pp. 71-73.

⁽⁶⁰⁵⁾ US DOS, *International Religious Freedom Report for 2013, Pakistan*, 28 July 2014; HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, pp. 124-134.

⁽⁶⁰⁶⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁰⁷⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των δικαιωμάτων των γυναικών και των εθνοτικών/θρησκευτικών μειονοτήτων ⁽⁶⁰⁸⁾. Τα *jirga* απαρτίζονταν ανέκαθεν αποκλειστικά από άνδρες. Ωστόσο, το 2013, συγκλήθηκε ένα *jirga* στο οποίο μετείχαν αποκλειστικά γυναίκες στην κοιλάδα Σουάτ, στην επαρχία Χιμπέρ Παχτούνκουα ⁽⁶⁰⁹⁾. Μολονότι το Ανώτερο Δικαστήριο της επαρχίας Σιντ έκρινε παράνομα τα συμβούλια *jirga*, η λειτουργία τους δεν έχει σταματήσει ⁽⁶¹⁰⁾.

Επίλυση κτηματικών διαφορών

Οι κτηματικές διαφορές αποτέλεσαν σύνηθες φαινόμενο τόσο σε αγροτικές και όσο και σε αστικές περιοχές σε ολόκληρο το Πακιστάν ⁽⁶¹¹⁾, οδηγώντας ενίοτε σε πράξεις βίας και θανάτους ⁽⁶¹²⁾. Τόσο σε τοπικό όσο και σε ομοσπονδιακό επίπεδο, στα δικαστήρια που επιλαμβάνονται κτηματικών διαφορών διαπιστώθηκε συσσωρευμένος όγκος εκκρεμών υποθέσεων, ελλείψεις σε επαρκώς καταρτισμένους δικαστές και κρούσματα διαφθοράς. Στις περιοχές των φυλών του Πακιστάν οι αποφάσεις επί κτηματικών διαφορών ελήφθησαν από τα τοπικά *jirga*, τα οποία όμως εισήγαγαν συχνά διακρίσεις κατά των γυναικών και του δικαιώματός τους στην κατοχή έγγειου ιδιοκτησίας ⁽⁶¹³⁾.

Επίλυση υποθέσεων αντεκδικήσεων/διενέξεων για λόγους τιμής

Υπήρξαν περιπτώσεις διαφορών για θέματα γυναικών και γης, ιδίως σε αγροτικές και φυλετικές περιοχές, οι οποίες επιλύθηκαν, όπως υπαγορεύει η παράδοση, από τα *jirga*. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αντεκδικήσεις μεταξύ οικογενειών (βεντέτες) είχαν ως αποτέλεσμα την παράδοση γυναικών σε αντίπαλες οικογένειες ως αποζημίωση για εγκλήματα ή με σκοπό τη διευθέτηση διενέξεων (πρακτική που είναι γνωστή ως *vani* ή *swara*). Άλλες σκληρές ποινές που επιβλήθηκαν από τα *jirga* ήταν, μεταξύ άλλων, η θανατική ποινή, τα εγκλήματα τιμής ή οι γάμοι *watta-satta* (ανταλλαγή νυφών μεταξύ φυλών) ⁽⁶¹⁴⁾.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα εγκλήματα τιμής και τους εξαναγκαστικούς γάμους, βλέπε ενότητα [3.2.9 Κατάσταση των γυναικών](#).

3.2.8 Κατάσταση των παιδιών

Σύμφωνα με την Unicef, τα παιδιά αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στο Πακιστάν: 1 στα 10 παιδιά δεν επιβίωσε μετά τον πέμπτο χρόνο της ζωής του, 30 % των παιδιών υπέφερε από χρόνια υποσιτισμό και στερούνταν πρόσβασης σε ασφαλές πόσιμο νερό και αποχέτευση, ιδίως στις αγροτικές περιοχές, λιγότερο από το 2,5 % του ΑΕγχΠ (ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος) του Πακιστάν δαπανήθηκε στον τομέα της εκπαίδευσης ⁽⁶¹⁵⁾. Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε ενότητα [1.5](#) σχετικά με την [Εκπαίδευση](#).

Το Διάταγμα (περί εφαρμογής Hudood) για το αδίκημα της zina του 1979 ορίζει ως ενήλικο τον άνδρα που έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του και τη γυναίκα που έχει συμπληρώσει το 16ο έτος της ηλικίας της ή που έχει εισέλθει στην εφηβεία ⁽⁶¹⁶⁾.

Η βία κατά των παιδιών στο Πακιστάν εκδηλώθηκε με πολλές μορφές όπως, μεταξύ άλλων, σωματική τιμωρία, σεξουαλική κακοποίηση, επιθέσεις με οξύ, επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές όπως παιδικοί γάμοι και εγκλήματα τιμής, απαγωγές και εμπορία ανθρώπων και ένοπλες συγκρούσεις ⁽⁶¹⁷⁾.

⁽⁶⁰⁸⁾ Shinwari, N.A., *Understanding Jirga: Legality and Legitimacy in Pakistan's Federally Administered Tribal Areas*, 2011, pp. 37-38; HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 216.

⁽⁶⁰⁹⁾ BBC, *Pakistani women use jirga to fight for rights*, 25 July 2013.

⁽⁶¹⁰⁾ UN HRC, *National report submitted in accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council resolution 16/21: [Universal Periodic Review]: Pakistan*, 6 August 2012.

⁽⁶¹¹⁾ USAID, *Country profile, Property Rights and Resource Governance, Pakistan*, 21 September 2010, p. 9.

⁽⁶¹²⁾ Dawn, *Land disputes on the rise in capital*, 9 February 2012.

⁽⁶¹³⁾ USAID, *USAID Country profile, Property Rights and Resource Governance, Pakistan*, September 2010, p. 9.

⁽⁶¹⁴⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2013, Pakistan*, 27 February 2014; US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶¹⁵⁾ Unicef, *Pakistan, Overview, Background*, n.d.

⁽⁶¹⁶⁾ Pakistan, *Offence of Zina (Enforcement of Hudood) Ordinance (The)*, 1979, 10 February 1979.

⁽⁶¹⁷⁾ SPARC, *State of Pakistan's children 2014*, n.d.

Το 2012, περίπου 3 000 παιδιά, ηλικίας έως 19 ετών, σκοτώθηκαν στο Πακιστάν⁽⁶¹⁸⁾. Σε έρευνα που πραγματοποίησε η Unicef το 2014, βάσει στοιχείων από το 2005 έως το 2013, το 30 % των κοριτσιών ηλικίας 15 έως 19 ετών που είναι ή υπήρξαν έγγαμα ανέφεραν ότι είχαν υποστεί σωματική βία από την ηλικία των 15 ετών, ενώ το 24 % ανέφερε ότι είχε υποστεί σωματική βία εντός των τελευταίων 12 μηνών. Μεταξύ των έγγαμων κοριτσιών, το 85 % των ερωτηθέντων αναγνώρισαν ως δράστη τον νυν σύντροφό τους. Περισσότερα από τα μισά κορίτσια που υπέστησαν βία δεν κατήγγειλαν το περιστατικό στις αρχές⁽⁶¹⁹⁾.

Παιδιά εκτός γάμου

Οι σεξουαλικές σχέσεις εκτός γάμου απαγορεύονται αυστηρά βάσει των Διαταγμάτων Hudood του 1979⁽⁶²⁰⁾. Συνεπώς, η γέννηση παιδιών εκτός γάμου συνοδεύεται από σημαντικό κοινωνικό στίγμα στο Πακιστάν⁽⁶²¹⁾. Όπως προκύπτει από εκθέσεις, ορισμένα παιδιά που γεννήθηκαν εκτός γάμου δολοφονήθηκαν λίγο μετά τη γέννα⁽⁶²²⁾. Τα παιδιά εκτός γάμου αποκαλούνταν «harami», που σημαίνει «απαγορευμένο σύμφωνα με το Ισλάμ»⁽⁶²³⁾. Δεν είχαν δικαιώματα κληρονομιάς⁽⁶²⁴⁾ και δεν ήταν δυνατή η εγγραφή τους στη NADRA (εκτός εάν είχαν εγκαταλειφθεί ή τελούσαν υπό τη φροντίδα νομίμως εγγεγραμμένου ορφανοτροφείου) χωρίς αναφορά του ονόματος του πατέρα⁽⁶²⁵⁾.

Για πληροφορίες σχετικά με την εγγραφή παιδιών εκτός γάμου στη NADRA στο πλαίσιο της υποβολής αίτησης για CNIC, βλέπε ενότητα 1.9.1.

Παιδική εργασία

Η παιδική εργασία ήταν ευρέως διαδεδομένη λόγω της ανεπαρκούς εφαρμογής της νομοθεσίας περί παιδικής εργασίας (η οποία απαγορεύει την απασχόληση παιδιών κάτω των 14 ετών σε επικίνδυνες εργασίες και περιορίζει τον χρόνο εργασίας τους σε επτά ώρες ημερησίως απαγορεύοντας τη νυχτερινή εργασία)⁽⁶²⁶⁾. Σύμφωνα με εκτιμήσεις ΜΚΟ, το 2013 στο Πακιστάν απασχολούνταν 11 με 12 εκατομμύρια παιδιά —τα μισά εξ αυτών κάτω των 10 ετών⁽⁶²⁷⁾. Μεταξύ των επαγγελματιών όπου συναντάται συνήθως παιδική εργασία στο Πακιστάν συγκαταλέγονται η γεωργία, η πλινθοποιία, η παραγωγή βαμβακιού, η συγκομιδή χουρμάδων, η εκτροφή ζώων, η κατασκευή χαλιών, η συλλογή ρακών, η εστίαση, η κατεργασία πέτρας και η απασχόληση σε μικρά εργαστήρια. Τα παιδιά που απασχολούνταν στα εν λόγω επαγγέλματα παρουσίαζαν κλονισμένη σωματική και διανοητική υγεία σε σχέση με τους συνομηλίκους τους που φοιτούσαν σε εκπαιδευτικά ιδρύματα υπό καθεστώς πλήρους φοίτησης⁽⁶²⁸⁾.

Παιδιά σε ένοπλη σύρραξη

Υπήρξαν αναφορές για στρατολόγηση παιδιών από ένοπλες ομάδες στο Πακιστάν, μεταξύ άλλων προφανώς για να χρησιμοποιηθούν ως βομβιστές αυτοκτονίας και για την τοποθέτηση βομβών⁽⁶²⁹⁾. Προκειμένου να εξαναγκάσουν τους γονείς να δώσουν τα παιδιά τους, ορισμένοι μαχητές παρείχαν ως αντάλλαγμα χρήματα και επιστράτευαν παραπλανητικές υποσχέσεις⁽⁶³⁰⁾. Στη διάρκεια του 2013, συνελήφθησαν και τέθηκαν υπό κράτηση αρκετά παιδιά στο Μπαλουχιστάν και τις FATA με την κατηγορία της συμμετοχής σε ένοπλες ομάδες⁽⁶³¹⁾.

⁽⁶¹⁸⁾ Unicef, *Hidden in Plain Sight: A statistical analysis of violence against children*, September 2014, p. 37.

⁽⁶¹⁹⁾ Unicef, *Hidden in Plain Sight: A statistical analysis of violence against children*, September 2014, pp. 48, 50, 88.

⁽⁶²⁰⁾ Pakistan, *Offence of Zina (Enforcement of Hudood) Ordinance (The)*, 1979, 10 February 1979.

⁽⁶²¹⁾ DW, *Illegitimate newborns murdered and discarded*, 22 April 2014.

⁽⁶²²⁾ DW, *Illegitimate newborns murdered and discarded*, 22 April 2014; Al Jazeera, *Infanticide is on the rise in Pakistan*, 14 January 2014; Daily Times, *Illegitimate children in Pakistan*, 11 December 2014.

⁽⁶²³⁾ Al Jazeera, *Infanticide is on the rise in Pakistan*, 14 January 2014.

⁽⁶²⁴⁾ Daily Times, *Illegitimate children in Pakistan*, 11 December 2014.

⁽⁶²⁵⁾ UK Home Office, *Response to queries*, source: Khan and Piracha, 20 April 2015.

⁽⁶²⁶⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2013, Pakistan*, 27 February 2014.

⁽⁶²⁷⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2013*, March 2013, p. 191.

⁽⁶²⁸⁾ ILO, IPEC, *The effect of work on children's health: report of research on ten occupational sectors in Pakistan*, 2013.

⁽⁶²⁹⁾ UN Security Council, *Children in Armed Conflict*, 15 May 2014, p. 40.

⁽⁶³⁰⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶³¹⁾ UN Security Council, *Children in Armed Conflict*, 15 May 2014, p. 40.

Τον Δεκέμβριο του 2014, σε μία από τις πλέον φονικές επιθέσεις που εξαπέλυσαν οι Ταλιμπάν του Πακιστάν, 132 παιδιά σκοτώθηκαν από ένοπλους άνδρες που εισέβαλαν στο δημόσιο στρατιωτικό σχολείο της Πεσαβάρ ⁽⁶³²⁾, σε μια επίθεση που περιγράφηκε από τους δράστες ως πράξη αντιποίνων για τις συνεχιζόμενες στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Βόρειο Βαζιριστάν ⁽⁶³³⁾. Οι βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίες είχαν συχνά ως θύματα παιδιά ⁽⁶³⁴⁾.

Γάμοι παιδιών

Η πρακτική των γάμων παιδιών είναι ευρέως διαδεδομένη στο Πακιστάν, ιδίως στις απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές ⁽⁶³⁵⁾. Σύμφωνα με την Unicef, το 2014, το 7 % των κοριτσιών στο Πακιστάν είχαν παντρευτεί πριν από την ηλικία των 15 ετών, ενώ το 24 % πριν από την ηλικία των 18 ετών ⁽⁶³⁶⁾. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία που κατέγραψε η πακιστανική δημογραφική και υγειονομική έρευνα (PDHS) για την περίοδο 2012-2013, μεταξύ των ερωτηθέντων, το 7 % των ανδρών είχαν παντρευτεί πριν από την ηλικία των 18 ετών, με το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες να ανέρχεται σε 35 % ⁽⁶³⁷⁾. Ο Νόμος περί Ελέγχου των Παιδικών Γάμων (Child Marriage Restraint Act) ορίζει ως κατώτατο όριο ηλικίας γάμου τα 16 έτη για τα κορίτσια και τα 18 έτη για τα αγόρια ⁽⁶³⁸⁾, ενώ ο δε Νόμος της επαρχίας Σιντ περί Ελέγχου των Παιδικών Γάμων (Sindh Child Marriage Restraint Act), που ψηφίστηκε τον Απρίλιο του 2014, απαγόρευσε τη σύναψη γάμου σε παιδιά κάτω των 18 ετών ⁽⁶³⁹⁾. Σύμφωνα με τα στοιχεία της PDHS, το 8 % των κοριτσιών ηλικίας 15-19 ετών ήταν ήδη μητέρες ή κυοφορούσαν το πρώτο τους παιδί ⁽⁶⁴⁰⁾.

3.2.9 Κατάσταση των γυναικών

Η κατάσταση των γυναικών στο Πακιστάν διαφέρει ανάλογα με την τάξη, τη θρησκεία, την εκπαίδευση, την οικονομική ανεξαρτησία, την περιφέρεια και την περιοχή (αστική ή αγροτική), τις πολιτιστικές και παραδοσιακές αξίες, την κάστα, το εκπαιδευτικό υπόβαθρο, την οικογενειακή κατάσταση, τον αριθμό τέκνων και πολλούς άλλους παράγοντες ⁽⁶⁴¹⁾. Οι πατριαρχικές νοοτροπίες και τα βαθιά ριζωμένα στερεότυπα σχετικά με τον ρόλο και τα καθήκοντα των γυναικών οδηγούν σε διακρίσεις εις βάρος τους και συντηρούν την υποτέλεια των γυναικών εντός της οικογένειας και της κοινωνίας ⁽⁶⁴²⁾.

Άγαμες/ασυνόδευτες γυναίκες

Σύμφωνα με εκπρόσωπο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), το 2013 ήταν «σχεδόν αδύνατο» για μια άγαμη γυναίκα να ζει μόνη της στο Πακιστάν λόγω των προκαταλήψεων κατά των γυναικών και της οικονομικής εξάρτησης των γυναικών από την οικογένειά τους ⁽⁶⁴³⁾. Σύμφωνα με μια έκθεση, το 2010 οι περισσότερες γυναίκες στις αγροτικές περιοχές ζούσαν με την οικογένειά τους και, γενικά, δεν ήταν κοινωνικά αποδεκτό για μια γυναίκα να ζει μόνη. Στις αστικές περιοχές, ιδίως σε μεγαλύτερες πόλεις όπως το Καράτσι, η Λαχώρη ή το Ισλαμαμπάντ, μολονότι ήταν ευκολότερο για τις μορφωμένες, εργαζόμενες γυναίκες που ανήκαν σε υψηλότερες κοινωνικές τάξεις να ζουν μόνες τους ⁽⁶⁴⁴⁾, τούτο εξακολουθούσε να αποτελεί σχετικά σπάνιο φαινόμενο ⁽⁶⁴⁵⁾. Πηγές που συμβουλευθήκε το Συμβούλιο Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά (IRBC) το 2010 περιέγραψαν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι άγαμες γυναίκες στην ενοικίαση ακινήτων σε αστικές περιοχές, κάνοντας λόγο για ζητήματα ασφάλειας και κοινωνικούς περιορισμούς. Οι διαζευγμένες γυναίκες βιώνουν τον στιγματισμό και την κοινωνική απόρριψη ⁽⁶⁴⁶⁾.

⁽⁶³²⁾ AI, *Annual Report 2014/15, Pakistan*, 25 February 2015, p. 282.

⁽⁶³³⁾ SPARC, *State of Pakistan's children 2014*, n.d., p. 1.

⁽⁶³⁴⁾ UN Security Council, *Children in Armed Conflict*, 15 May 2014, p. 40; SPARC, *State of Pakistan's children 2014*, n.d., p. 34.

⁽⁶³⁵⁾ SPARC, *State of Pakistan's children 2014*, n.d., p. 19.

⁽⁶³⁶⁾ Unicef, *State of the World's Children in 2014 in Numbers*, January 2014, p. 81.

⁽⁶³⁷⁾ NIPS, *Pakistan Demographic and Health Survey 2012-13*, December 2013, p. 64.

⁽⁶³⁸⁾ Pakistan, *Child Marriage Restraint Act, Act No. XIX of 1929*, 1929.

⁽⁶³⁹⁾ Sindh, *Child Marriage Restraint Act, 2013*, 28 April 2014.

⁽⁶⁴⁰⁾ NIPS, PDHS 2012-13, December 2013, p. 69.

⁽⁶⁴¹⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2011*, p. 156.

⁽⁶⁴²⁾ UN CEDAW, *Concluding observations on the fourth periodic report of Pakistan (11 February – 1 March 2013)*, 1 March 2013, paragraph 21.

⁽⁶⁴³⁾ IRBC, *Pakistan: Domestic violence, including effectiveness of the Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act, 2006; state protection and services available to victims*, 14 January 2013.

⁽⁶⁴⁴⁾ IRBC, *Pakistan: Circumstances under which a woman has the legal right to get a divorce through the courts (judicial divorce) through her own initiative; circumstances under which single women can live alone*, 17 November 2010.

⁽⁶⁴⁵⁾ IRBC, *Pakistan: Circumstances under which single women could live alone*, 4 December 2007.

⁽⁶⁴⁶⁾ IRBC, *Pakistan: Circumstances under which a woman has the legal right to get a divorce through the courts (judicial divorce) through her own initiative; circumstances under which single women can live alone*, 17 November 2010.

Εξαναγκαστικοί και προσυμφωνημένοι γάμοι

Σύμφωνα με τη δρα Shakira Hussein, επιστημονική συνεργάτιδα (fellow) του Εθνικού Πανεπιστημίου της Αυστραλίας (ANU), οι προσυμφωνημένοι γάμοι με έναν σύντροφο από την ίδια εθνοτική κοινότητα αποτελούσαν παραδοσιακό κανόνα σε ολόκληρο το Πακιστάν, ανεξαρτήτως κοινωνικής θέσης⁽⁶⁴⁷⁾. Ορισμένες μάλιστα οικογένειες κατέφυγαν στη χρήση βίας για να αντιταχθούν στη σύναψη γάμων από έρωτα, συμπεριλαμβανομένων της απαγωγής των θυγατέρων τους, της επίθεσης σε συγγενείς των συντρόφων των γυναικών και της προσφυγής στις αστυνομικές αρχές για τον εντοπισμό συντρόφων που παντρεύτηκαν χωρίς τη συγκατάθεση της οικογένειας⁽⁶⁴⁸⁾. Μολονότι οι γυναίκες είναι ελεύθερες από νομικής άποψης να παντρευτούν χωρίς τη συγκατάθεση της οικογένειάς τους, όσες το έπραξαν βρέθηκαν συχνά αντιμέτωπες με τον εξοβελισμό ή τον κίνδυνο να πέσουν θύματα εγκλημάτων τιμής⁽⁶⁴⁹⁾.

Οι πρακτικές των *vani*, *swara* και των γάμων *watta-satta* —που αποτελούν συνήθη μέσα επίλυσης διαφορών ή διενέξεων μεταξύ οικογενειών ή ανταλλαγής θυγατέρων— συνέχισαν να χρησιμοποιούνται σε ολόκληρο το Πακιστάν⁽⁶⁵⁰⁾, ιδίως στις αγροτικές και φυλετικές περιοχές⁽⁶⁵¹⁾. Υπήρξαν αναφορές σχετικά με χριστιανές και ινδουίστριες γυναίκες [περίπου 700 και 300 ετησίως αντίστοιχα⁽⁶⁵²⁾] που προσηλυτίστηκαν διά της βίας στον ισλαμισμό και εξαναγκάστηκαν να παντρευτούν μουσουλμάνους⁽⁶⁵³⁾.

Βλέπε επίσης ενότητα 3.2.8 Γάμοι παιδιών και 3.4 Κατάσταση θρησκευτικών ομάδων.

Εξωσυζυγικές σχέσεις

Το αδίκημα της *zina* ορίζει τη «μοιχεία» και ρυθμίζεται από το Διάταγμα (περί εφαρμογής Hudood) για το αδίκημα της *zina* του 1979, το οποίο προβλέπει ότι: «Ένας άνδρας και μια γυναίκα θεωρείται ότι διαπράττουν *zina* εάν συνάψουν ηθελημένα σεξουαλικές σχέσεις χωρίς να είναι παντρεμένοι μεταξύ τους». Η *zina* υπόκειται στην επιβολή *hadd* (τιμωρίας που υπαγορεύει το Κοράνι): θάνατος διά λιθοβολισμού ή 100 χτυπήματα με μαστίγιο⁽⁶⁵⁴⁾. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2013, οι αρχές δεν έχουν εκτελέσει ποτέ την ποινή του θανάτου διά λιθοβολισμού, εν μέρει λόγω των αυστηρών απαιτήσεων παροχής αποδεικτικών στοιχείων⁽⁶⁵⁵⁾. Εντούτοις, σε πολλές αγροτικές περιοχές του Πακιστάν, τα *jirga* εκδίδουν καταδικαστικές αποφάσεις επιβάλλοντας την ποινή του θανάτου σε ζευγάρια ή γυναίκες που κατηγορούνται ότι προσέβαλαν τα συντηρητικά χρηστά ήθη. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά το Reuters:

«Τέτοιου είδους δολοφονίες είναι παράνομες στο Πακιστάν, όμως η αστυνομία συχνά τις αγνοεί και δεν αντιδρά. Ακόμη κι αν οι υποθέσεις φτάσουν στα δικαστήρια, συχνά χρειάζονται χρόνια για να εκδικαστούν, ενώ οι καταδικαστικές αποφάσεις σε εθνικό επίπεδο κυμαίνονται μεταξύ του 5 και του 10 %. Αν ο δράστης καταδικαστεί, η οικογένεια του θύματος μπορεί να τον συγχωρήσει —γεγονός που αποτελεί σημαντικό νομικό κενό, καθώς οι δράστες είναι συχνά μέλη της οικογένειας του θύματος»⁽⁶⁵⁶⁾.

Οι σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ ατόμων εκτός γάμου θεωρούνται «συνουσία εκτός γάμου» και συνιστούν αδίκημα βάσει του Νόμου (περί Τροποποίησης του Ποινικού Δικαίου) για την Προστασία των Γυναικών του 2006. Το εν λόγω αδίκημα τιμωρείται με ποινή φυλάκισης έως πέντε ετών και πρόστιμο μέχρι του ποσού των 10 000 ρουπιών. Η καταγγελία για μοιχεία πρέπει να υποβληθεί απευθείας ενώπιον του δικαστηρίου. Η διατύπωση ψευδών κατηγοριών για μοιχεία και συνουσία εκτός γάμου συνιστά αδίκημα⁽⁶⁵⁷⁾.

⁽⁶⁴⁷⁾ MRT-RRT, *Country Advice Pakistan – PAK37665*, 17 November 2010.

⁽⁶⁴⁸⁾ Hong, Jack, 'Love marriages, women and rule of law in Pakistan', October 2009.

⁽⁶⁴⁹⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁵⁰⁾ SPARC, *State of Pakistan's children 2014*, n.d., p. 21.

⁽⁶⁵¹⁾ ALRC, *Pakistan: The violence against women is continue to be rampant in spite of progressive laws*, 4 June 2014.

⁽⁶⁵²⁾ CLAAS, *Annual Report 2013*, n.d.

⁽⁶⁵³⁾ FiDH, *Minorities under attack: Faith-based discrimination and violence in Pakistan*, March 2015, p. 16; HRCP, *State of Human Rights in 2011*, p. 98.

⁽⁶⁵⁴⁾ Pakistan, *Offence of Zina (Enforcement of Hudood) Ordinance (The)*, 1979, 10 February 1979.

⁽⁶⁵⁵⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2013 — Pakistan*, n.d..

⁽⁶⁵⁶⁾ Reuters, *Pakistani couple stoned to death for adultery; six arrested*, 17 February 2014.

⁽⁶⁵⁷⁾ Pakistan, *Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act*, 2006.

Σεξουαλική βία και βία με βάση το φύλο

Η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών αποτελεί σοβαρό πρόβλημα στο Πακιστάν και περιλαμβάνει βιασμούς, εγκλήματα τιμής, επιθέσεις με οξύ, ενδοοικογενειακή βία και εξαναγκαστικούς γάμους ⁽⁶⁵⁸⁾. Η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW) επεσήμανε ότι η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών παρουσιάζει έξαρση στις FATA, την ΚΡ και το Μπαλουχιστάν λόγω των απειλών και επιθέσεων από μη κρατικούς φορείς και των επιχειρήσεων καταστολής που διεξάγει ο στρατός ⁽⁶⁵⁹⁾.

Η εφαρμογή του Νόμου για την Προστασία των Γυναικών ⁽⁶⁶⁰⁾ αναφέρεται ως πλημμελής και ενίοτε σε υποθέσεις βιασμού εμπλέκονταν μέλη των αστυνομικών δυνάμεων. Τα στατιστικά στοιχεία για τους βιασμούς ήταν αναξιόπιστα από κάθε άποψη λόγω της εξαιρετικά ελλιπούς καταγγελίας τέτοιων εγκλημάτων και της απουσίας κεντρικού συστήματος συλλογής δεδομένων. Οι διώξεις των βιασμών που καταγγέθηκαν φαίνεται ότι ήταν σπάνιες ⁽⁶⁶¹⁾. Τα θύματα βιασμού που δεν πληρούν τις υψηλές απαιτήσεις παροχής αποδεικτικών στοιχείων — ήτοι προσκόμιση καταθέσεων από τέσσερις ενήλικες άνδρες μάρτυρες— διατρέχουν τον κίνδυνο ποινικής δίωξης για σύναψη εξωσυζυγικών σχέσεων ⁽⁶⁶²⁾.

Ενδοοικογενειακή βία

Η ενδοοικογενειακή βία ήταν ευρέως διαδεδομένη ⁽⁶⁶³⁾ και δράστες, κατά κανόνα, ήταν ο σύζυγος, ο πατέρας, οι αδελφοί και οι συγγενείς εξ αγχιστείας του θύματος ⁽⁶⁶⁴⁾, οδηγώντας ορισμένες φορές τη γυναίκα στον θάνατο. Τα περιστατικά ενδοοικογενειακής κακοποίησης περιλάμβαναν βασανιστήρια, σωματική παραμόρφωση και ξύρισμα των φρυδιών και των μαλλιών των γυναικών ⁽⁶⁶⁵⁾. Σύμφωνα με τη διαδικτυακή έκδοση της εφημερίδας *Independent*, οι επιθέσεις με οξύ αποτελούν επίσης «σύνηθες φαινόμενο» σε υποθέσεις που σχετίζονται με θέματα «τιμής» στο Πακιστάν ⁽⁶⁶⁶⁾. Σε ορισμένες περιπτώσεις, διαφορές σχετικά με θέματα προίκας ή οικογενειακά θέματα είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο ή την παραμόρφωση με πρόκληση εγκαυμάτων ή ρίψη οξέος ⁽⁶⁶⁷⁾.

Σε επαρχιακό επίπεδο, υιοθετήθηκαν σχέδια νόμων για (την πρόληψη και την προστασία από) την οικογενειακή βία [Domestic Violence (Prevention and Protection) Bills] στη Σιντ τον Μάρτιο του 2013 ⁽⁶⁶⁸⁾ και το Μπαλουχιστάν τον Φεβρουάριο του 2014 ⁽⁶⁶⁹⁾. Τα ποσοστά καταδικαστικών αποφάσεων για υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας ήταν χαμηλά ⁽⁶⁷⁰⁾. Τον Δεκέμβριο του 2011, υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γερουσία σχέδιο νόμου για τον έλεγχο των οξέων και την πρόληψη των εγκλημάτων με τη χρήση οξέων (Acid Control and Acid Crime Prevention Bill) ⁽⁶⁷¹⁾. Ωστόσο, οι επιθέσεις με οξύ συνεχίστηκαν ⁽⁶⁷²⁾.

Εγκλήματα τιμής

Ο Νόμος περί (τροποποίησης) του ποινικού δικαίου του 2004 που ενσωματώθηκε στον ΠΠΚ περιλαμβάνει διάταξη που ορίζει ότι ως «αδίκημα που τελείται στο όνομα ή με το πρόσχημα της τιμής» νοείται «ένα αδίκημα που τελείται στο όνομα ή με το πρόσχημα του *karo kari*, του *siyah kari* ή άλλων παρόμοιων εθίμων ή πρακτικών» ⁽⁶⁷³⁾. Σύμφωνα με την έκθεση του 2014 του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, «Η πρακτική του *karo kari* ή του *siyah kari* —του

⁽⁶⁵⁸⁾ HRW, *World Report 2015, Pakistan*, 29 January 2015.

⁽⁶⁵⁹⁾ UN CEDAW, *Concluding observations on the fourth periodic report of Pakistan (11 February – 1 March 2013)*, 1 March 2013, paragraph 13.

⁽⁶⁶⁰⁾ Pakistan, *Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act*, 2006.

⁽⁶⁶¹⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁶²⁾ ICG, *Reforming the judiciary in Pakistan, Asia Report No 160*, 16 October 2008, p. 10; Open Trial, *Jailing the raped in Pakistan*, n.d.; Christian Science Monitor (The), *Pakistan grapples with discontent over rape prosecutions*, 2 March 2014

⁽⁶⁶³⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁶⁴⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2012*, March 2013, p. 173.

⁽⁶⁶⁵⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁶⁶⁾ Independent (The), *Parents who killed daughter with acid say it was her destiny*, 5 November 2012.

⁽⁶⁶⁷⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁶⁸⁾ Express Tribune (The), *Celebrating milestones: With the domestic violence act, the hurly-burly's done, but the battle hasn't been won*, 1 April 2013.

⁽⁶⁶⁹⁾ Balochistan, *Domestic Violence (Prevention and Protection) Bill 2014 (The)*, 1 February 2014.

⁽⁶⁷⁰⁾ Express Tribune (The), *With dismal conviction rate, victims prefer to compromise*, 1 February 2015

⁽⁶⁷¹⁾ Express Tribune (The), *Women-specific bills passed: Fourteen-year jail term for acid-throwers*, 12 December 2011.

⁽⁶⁷²⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2013*, March 2013, p. 177; Asia Foundation, *Acid crimes a growing crisis in Pakistan*, October 2014.

⁽⁶⁷³⁾ Pakistan, *Criminal Law (Amendment) Act*, 2004.

προμελετημένου φόνου για λόγους τιμής που τελείται εάν η οικογένεια, η κοινότητα, το φυλετικό δικαστήριο ή το *jirga* κρίνει ότι διαπράχθηκε μοιχεία ή κάποιο άλλο “έγκλημα τιμής” — συνεχίστηκε να εφαρμόζεται σε ολόκληρη τη χώρα»⁽⁶⁷⁴⁾.

Σύμφωνα με την οργάνωση για την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών «Aurat Foundation», από δημοσιεύματα στον Τύπο εντοπίζονται περίπου 1 000 υποθέσεις εγκλημάτων τιμής σε ετήσια βάση. Ωστόσο, τα πραγματικά στοιχεία θεωρείται ότι είναι κατά πολύ υψηλότερα⁽⁶⁷⁵⁾. Τα εγκλήματα τιμής διαπράττονται συνήθως όταν ένας άνδρας ισχυριστεί ότι μια γυναίκα ατίμασε την οικογένεια συνάπτοντας, για παράδειγμα, παράνομες σχέσεις ή γάμο χωρίς τη συγκατάθεση της οικογένειας και περιλαμβάνουν ανθρωποκτονίες (δολοφονίες τιμής), επιθέσεις, ρίψη οξέος, εγκλεισμό, φυλάκιση, πρόκληση εγκαυμάτων και ακρωτηριασμό της μύτης. Τα εγκλήματα αυτά ήταν συχνότερα σε αγροτικές περιοχές, χωρίς ωστόσο να λείπουν από τις αστικές περιοχές. Μολονότι τα θύματα ήταν στην πλειονότητά τους γυναίκες, υπήρχαν επίσης περιπτώσεις όπου τα θύματα ήταν άνδρες⁽⁶⁷⁶⁾.

Ομάδες/οργανώσεις υποστήριξης

Σύμφωνα με αναφορές, στο Πακιστάν υπήρχαν 44 κρατικά καταφύγια γυναικών⁽⁶⁷⁷⁾. Προσωρινά καταλύματα (με παροχή υποστήριξης για 24-72 ώρες⁽⁶⁷⁸⁾), νομική βοήθεια, ιατρική περίθαλψη και συμβουλευτικές υπηρεσίες παρέχονταν 26 κρατικά χρηματοδοτούμενα κέντρα αντιμετώπισης κρίσεων Shaheed Benazir Bhutto⁽⁶⁷⁹⁾. Στη συνέχεια, τα θύματα παραπέμπονταν στα επαρχιακά κρατικά καταφύγια Dar ul Aman⁽⁶⁸⁰⁾. Πολλά κρατικά καταφύγια δεν διέθεταν επαρκές προσωπικό, επαρκείς εγκαταστάσεις και πόρους⁽⁶⁸¹⁾. Σύμφωνα με εκπροσώπους των ΜΚΟ Shirkat Gah και HCRP, τα ιδιωτικά καταφύγια (που τελούν υπό τη διαχείριση ΜΚΟ) θεωρούνται καλύτερα από τα κρατικά καταφύγια⁽⁶⁸²⁾.

Οι πηγές δεν συνέκλιναν ως προς τον αριθμό των γυναικείων αστυνομικών τμημάτων στο Πακιστάν, με τον αριθμό τους να κυμαίνεται από 9 έως 19. Τα γυναικεία αστυνομικά τμήματα θεωρούνταν «ελάχιστα αποτελεσματικά», υπερβολικά λίγα σε αριθμό και, συνεπώς, δύσκολα προσβάσιμα, με ελλιπείς πόρους και ανεπαρκώς καταρτισμένο προσωπικό. Τα δε περισσότερα γυναικεία αστυνομικά τμήματα δεν προέβαιναν στη σύνταξη πρώτων ενημερωτικών εκθέσεων (FIR)⁽⁶⁸³⁾.

3.2.10 Κατάσταση δημοσιογράφων/κατόχων ιστολογίων (blogger)

Το Πακιστάν αναφέρεται ως μία από τις πλέον επικίνδυνες χώρες για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος⁽⁶⁸⁴⁾ και πολλοί δημοσιογράφοι εφαρμόζουν τη μέθοδο της αυτο-λογοκρισίας⁽⁶⁸⁵⁾. Τουλάχιστον επτά δημοσιογράφοι σκοτώθηκαν το 2014, ενώ πολύ μεγαλύτερος ήταν ο αριθμός αυτών που δέχθηκαν απειλές για τη ζωή τους. Οι Ταλιμπάν του Πακιστάν εξέδωσαν «λίστα στόχων» στην οποία περιλαμβάνονταν τα ονόματα 20 και πλέον δημοσιογράφων και εκδοτών οι οποίοι, κατά τα λεγόμενά τους, παρουσίαζαν στο κοινό ανακριβή εικόνα για την οργάνωση⁽⁶⁸⁶⁾. Υπήρξαν επίσης αναφορές για απειλές κατά της ζωής ακτιβιστών και κατόχων ιστολογίων που τάσσονται υπέρ της ελευθερίας έκφρασης⁽⁶⁸⁷⁾. Το 2012 οι Ταλιμπάν του Πακιστάν ανέλαβαν την ευθύνη για την ένοπλη επίθεση και τον τραυματισμό της 15χρονης Μαλάλα Γιουσαφζάι, η οποία μπήκε στο στόχαστρο της οργάνωσης επειδή οι αναρτήσεις της στο ιστολόγιό της «προωθούσαν την κοσμική εκπαίδευση»⁽⁶⁸⁸⁾.

⁽⁶⁷⁴⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁷⁵⁾ Reuters, *Pakistani couple stoned to death for adultery; six arrested*, 17 February 2014.

⁽⁶⁷⁶⁾ IRBC, *Pakistan: Honour killings targeting men and women*, 15 January 2013; HRCR, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, pp. 219-219.

⁽⁶⁷⁷⁾ Shirkat Gah, *‘Women’s Rights in Pakistan — Status and Challenges’*, October 2012, p. 4.

⁽⁶⁷⁸⁾ Zia, M. and Butt, R., *‘Pakistan NGO Alternative Report on CEDAW 2012’*, November 2012, p. 103.

⁽⁶⁷⁹⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁸⁰⁾ Zia, M. and Butt, R., *‘Pakistan NGO Alternative Report on CEDAW 2012’*, November 2012, p. 103.

⁽⁶⁸¹⁾ Zia, M. and Butt, R., *‘Pakistan NGO Alternative Report on CEDAW 2012’*, November 2012, p. 103; US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁸²⁾ IRBC, *Pakistan: Domestic violence, including effectiveness of the Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act, 2006; state protection and services available to victims*, 14 January 2013.

⁽⁶⁸³⁾ IRBC, *Pakistan: Domestic violence, including effectiveness of the Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act, 2006; state protection and services available to victims*, 14 January 2013.

⁽⁶⁸⁴⁾ FCO, *Human Rights and Democracy Report 2014, Pakistan — Country of Concern*, 12 March 2015.

⁽⁶⁸⁵⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁸⁶⁾ FCO, *Human Rights and Democracy Report 2014, Pakistan — Country of Concern*, 12 March 2015.

⁽⁶⁸⁷⁾ Freedom House, *Freedom on the Net 2014 — Pakistan*, n.d., p. 631.

⁽⁶⁸⁸⁾ BBC, *Profile: Malala Yousafzai*, 10 December 2014.

3.2.11 Κατάσταση των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Οι ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε περιοχές που πλήττονται περισσότερο από τη βία, όπως οι FATA, η ΚΡ και το Μπαλουχιστάν, δέχθηκαν απειλές και επιθέσεις από ομάδες μαχητών⁽⁶⁸⁹⁾. Στο στόχαστρο επιθέσεων βρέθηκαν και σχολεία⁽⁶⁹⁰⁾. τον Δεκέμβριο του 2014, 132 παιδιά σκοτώθηκαν από ένοπλους άνδρες, μέλη των Ταλιμπάν του Πακιστάν, που εισέβαλαν στο δημόσιο στρατιωτικό σχολείο της Πεσαβάρ⁽⁶⁹¹⁾. Επιθέσεις σημειώθηκαν επίσης και κατά εργαζομένων στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας: το 2014 17 επαγγελματίες υγείας και 28 αξιωματικοί των δυνάμεων ασφαλείας σκοτώθηκαν από μαχητές που υποστήριζαν ότι η εκστρατεία εμβολιασμού για την καταπολέμηση της πολιομυελίτιδας αποτελούσε συνωμοσία της Δύσης⁽⁶⁹²⁾.

3.3 Κατάσταση των εθνοτικών μειονοτήτων

Οι κυριότερες εθνοτικές ομάδες του Πακιστάν είναι οι Παντζάμπι (44,68 %), οι Παστούν (Παθάν) (15,42 %), οι Σίντι (14,1 %), οι Σαραϊκί (8,38 %), οι Μουχατζίρ [Μοχατζίρ] (7,57 %), οι Μπαλόχ [Βελούχοι] (3,57 %) και άλλοι (6,28 %)⁽⁶⁹³⁾.

Σύμφωνα με στοιχεία που κατέγραψε η Διεθνής Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (MRGI), οι επισήμως αναγνωρισμένες εθνοτικές ομάδες στο Πακιστάν είναι οι Παντζάμπι, οι Σίντι, οι Παστούν και οι Μπαλόχ⁽⁶⁹⁴⁾.

Επιπλέον, το Πακιστάν φιλοξενεί περίπου 1,5 εκατομμύριο αφγανούς πρόσφυγες, έναν από τους μεγαλύτερους πληθυσμούς σε παρατεταμένη προσφυγική κατάσταση⁽⁶⁹⁵⁾ παγκοσμίως⁽⁶⁹⁶⁾. Το 85,1 % των Αφγανών στο Πακιστάν είναι Παστούν, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό αποτελείται από Τατζίκους, Ουζμπέκους και άλλες εθνοτικές ομάδες⁽⁶⁹⁷⁾.

Παρότι το σύνταγμα προβλέπει ότι όλοι οι πολίτες είναι ίσοι και απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλής, θρησκείας, κάστας, κατοικίας ή τύπου γέννησης, διαπιστώνονται σημαντικές διακρίσεις σε κοινωνικό και κρατικό επίπεδο λόγω των παραπάνω παραγόντων⁽⁶⁹⁸⁾. Σύμφωνα με την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), παρά τις επανειλημμένες επιθέσεις που σημειώνονται κατά εθνοτικών και θρησκευτικών μειονοτήτων και την ανάληψη ευθύνης από ορισμένες ομάδες μαχητών, οι κρατικές αρχές δεν προέβησαν σε δίωξη των υπευθύνων για τις εν λόγω πράξεις βίας⁽⁶⁹⁹⁾.

3.3.1 Μπαλόχ

Οι Μπαλόχ είναι μια μοναδική εθνογλωσσική ομάδα που ζει στο Αφγανιστάν, το Ιράν και το Πακιστάν και υπήρξε ανέκαθεν θύμα περιθωριοποίησης⁽⁷⁰⁰⁾. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των Μπαλόχ διαμένει στην επαρχία Μπαλουχιστάν του Πακιστάν⁽⁷⁰¹⁾, τη μεγαλύτερη και συνάμα την πλέον αραιοκατοικημένη επαρχία της χώρας⁽⁷⁰²⁾. Δεν υπάρχουν σαφείς πληροφορίες σχετικά με το εάν οι Μπαλόχ συνθέτουν το μεγαλύτερο μέρος

⁽⁶⁸⁹⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2014 — Pakistan*, n.d.

⁽⁶⁹⁰⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁹¹⁾ AI, *Annual Report 2014/15, Pakistan*, 25 February 2015, p. 282.

⁽⁶⁹²⁾ FCO, *Human Rights and Democracy Report 2014, Pakistan — Country of Concern*, 12 March 2015.

⁽⁶⁹³⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽⁶⁹⁴⁾ MRG, *World Directory of Minorities and Indigenous Peoples — Pakistan Overview*, updated September 2010.

⁽⁶⁹⁵⁾ Η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) ορίζει την παρατεταμένη προσφυγική κατάσταση ως «μια κατάσταση κατά την οποία οι πρόσφυγες βρίσκονται υπό μακροχρόνιο καθεστώς αβεβαιότητας χωρίς να διαφαίνεται η προοπτική λύσης. Παρότι ενδεχομένως η ζωή τους δεν βρίσκεται σε κίνδυνο, τα θεμελιώδη δικαιώματά τους και οι βασικές οικονομικές, κοινωνικές και ψυχολογικές τους ανάγκες δεν ικανοποιούνται έπειτα από μακρόχρονη παραμονή σε εξορία». Για τον προσδιορισμό των κυριότερων παρατεταμένων προσφυγικών καταστάσεων παγκοσμίως το 2004, η UNHCR χρησιμοποίησε «το κατά προσέγγιση μέγεθος των 25 000 ή περισσότερων προσφύγων που ζουν σε εξορία για διάστημα πέντε ή περισσότερων ετών σε αναπτυσσόμενες χώρες». Από τη μελέτη αποκλείστηκαν οι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες, που εμπίπτουν στην εντολή της Υπηρεσίας Αρωγής και Έργων των Ηνωμένων Εθνών για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Εγγύς Ανατολή (UNRWA) και αποτελούν την παλαιότερη και μεγαλύτερη παρατεταμένη προσφυγική κατάσταση παγκοσμίως. UNHCR, *Protracted Refugee Situations, Executive Committee of the High Commissioner's Programme, Standing Committee, 30th Meeting, UN Doc. EC/54/SC/CRP.14*, 10 June 2004.

⁽⁶⁹⁶⁾ UNHCR, *Country Operations Profile — Pakistan*, 2015.

⁽⁶⁹⁷⁾ UNHCR, *Solutions Strategy for Afghan Refugees to Support Voluntary Repatriation, Sustainable Reintegration and Assistance to Host Countries*, 2-3 May 2012, p. 41.

⁽⁶⁹⁸⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁶⁹⁹⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 156.

⁽⁷⁰⁰⁾ UNPO, *Briefing Note: The Plight of the Baloch*, March 2015, p. 1.

⁽⁷⁰¹⁾ MRG, *World Directory of Minorities and Indigenous Peoples — Pakistan: Baluchis*, updated September 2010.

⁽⁷⁰²⁾ UNPO, *Briefing Note: The Plight of the Baloch*, March 2015, p. 1.

του πληθυσμού της επαρχίας, καθώς τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής είναι παρωχημένα (από το 1998) και δεν αφορούν τις εθνότητες ⁽⁷⁰³⁾. Οι Μπαλόχ είναι ως επί το πλείστον σουνίτες μουσουλμάνοι που ακολουθούν τη σχολή Hanafi ⁽⁷⁰⁴⁾.

Το Μπαλουχιστάν είναι η πλέον υπανάπτυκτη επαρχία του Πακιστάν, παρότι αποτελεί την πιο πλούσια περιοχή της χώρας σε φυσικούς πόρους. Στην περιοχή εντοπίζονται σημαντικά κοιτάσματα χαλκού, ουρανίου, χρυσού, άνθρακα, αργύρου και λευκόχρυσου, ενώ στο Μπαλουχιστάν παράγεται επίσης το 36 % περίπου του φυσικού αερίου του Πακιστάν ⁽⁷⁰⁵⁾.

Οι εντάσεις μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και των Μπαλόχ χρονολογούνται από την εποχή της ανεξαρτητοποίησης του Πακιστάν το 1947 ⁽⁷⁰⁶⁾.

Οι μαχητές των φυλών Μπαλόχ μάχονται για την επίτευξη μεγαλύτερης πολιτικής αυτονομίας και τον έλεγχο των ορυκτών πόρων της περιοχής. Οι υποδομές της χώρας σχεδιάστηκαν με γνώμονα την εκμετάλλευση των πλούσιων φυσικών πόρων της περιοχής, ιδίως του φυσικού αερίου, γεγονός που ενέτεινε τη δυσαρέσκεια των κατοίκων απέναντι στην κεντρική κυβέρνηση. Την αγανάκτηση της τοπικής κοινωνίας τροφοδότησαν δύο παράγοντες. Κατά πρώτον, οι Μπαλόχ ένωσαν ότι η επαρχία τους γινόταν ολόένα και περισσότερο βορά στα χέρια μη αυτοχθόνων μεταναστών που συνέρρεαν στην περιοχή λόγω των οικονομικών ευκαιριών που παρουσίαζε. Κατά δεύτερον, υπήρχε διάχυτη η αντίληψη ότι το Μπαλουχιστάν λαμβάνει μόνο ένα μικρό μερίδιο από τα οφέλη που αποφέρει στη χώρα η αξιοποίηση των πόρων του ⁽⁷⁰⁷⁾.

Από την έναρξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων του Frontier Corps και του στρατού το 2005, οι συγκρούσεις κλιμακώθηκαν (βλέπε επίσης ενότητα 2.3 Μπαλουχιστάν). Οι δυνάμεις ασφαλείας του Πακιστάν στοχοθετούν μέλη ομάδων της εθνότητας των Μπαλόχ που θεωρούνται ύποπτες για συμμετοχή στο εθνικιστικό κίνημα των Μπαλόχ, όπως το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα των Μπαλόχ (BRP), το Εθνικό Μέτωπο των Μπαλόχ (BNF), το Εθνικό Κίνημα των Μπαλόχ (BNM) και η Οργάνωση Μπαλόχ Φοιτητών (BSO) ⁽⁷⁰⁸⁾.

Σύμφωνα με τη ΜΚΟ «Voice for Baloch Missing Persons» (VBMP), που ασχολείται με την τεκμηρίωση περιπτώσεων αγνοούμενων Μπαλόχ, τους πρώτους εννέα μήνες του 2013 χάθηκαν τα ίχνη 405 ατόμων μετά τη σύλληψή τους από τις υπηρεσίες ασφαλείας. Η VBMP τεκμηρίωσε επίσης περιπτώσεις εξωδικαστικών εκτελέσεων αγνοουμένων, παρέχοντας ονόματα και διευθύνσεις 126 εξαφανισθέντων που σκοτώθηκαν ενώ βρισκόνταν υπό κράτηση ⁽⁷⁰⁹⁾.

Σύμφωνα με στοιχεία της HRCP από την παρακολούθηση 48 κρίσιμων περιφερειών του Πακιστάν, το 2014 αναφέρθηκαν 129 νέες περιπτώσεις βίαιων εξαφανίσεων, 106 εκ των οποίων σημειώθηκαν σε εννέα περιφέρειες του Μπαλουχιστάν ⁽⁷¹⁰⁾.

Ο Zahid Baloch, πρόεδρος της Οργάνωσης Μπαλόχ Φοιτητών-Azad (BSO-Azad), απήχθη στην Κουέτα στις 18 Μαρτίου 2014 από ένοπλους άνδρες με πολιτικά ρούχα, οι οποίοι αναγνωρίστηκαν αργότερα ως μέλη του Frontier Corps. Έως τα τέλη του 2014, η τύχη του εξακολουθούσε να αγνοείται ⁽⁷¹¹⁾.

3.3.2 Χαζάρα

Η επικρατέστερη θεωρία σχετικά με την προέλευση των Χαζάρα υποστηρίζει ότι προήλθαν από την ανάμειξη διαφόρων φυλών μογγολικής καταγωγής. Ορισμένα μογγολικά φύλα μετακινήθηκαν στην ανατολική Περσία και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή του σημερινού Αφγανιστάν, όπου ενσωματώθηκαν με τους αυτόχθονους πληθυσμούς. Στη συνέχεια, η νέα ομάδα δημιούργησε τη δική της κοινότητα από την οποία προέρχονται οι Χαζάρα ⁽⁷¹²⁾.

⁽⁷⁰³⁾ UNPO, Briefing Note: The Plight of the Baloch, March 2015, p. 1.

⁽⁷⁰⁴⁾ MRG, World Directory of Minorities and Indigenous Peoples – Pakistan: Baluchis, updated September 2010.

⁽⁷⁰⁵⁾ UNPO, Briefing Note: The Plight of the Baloch, March 2015, p. 2.

⁽⁷⁰⁶⁾ HRC, Written statement submitted by the Society for Threatened Peoples, a non-governmental organization in special consultative status [A/HRC/22/NGO/139], 22 February 2013, p. 2.

⁽⁷⁰⁷⁾ Reuters, *Pakistan violence*, last updated: 11 April 2013.

⁽⁷⁰⁸⁾ HRC, Written statement submitted by the Society for Threatened Peoples, a non-governmental organization in special consultative status [A/HRC/22/NGO/139], 22 February 2013, p. 2.

⁽⁷⁰⁹⁾ AHRC, Pakistan: 126 extrajudicial killings, 400 disappearances in Balochistan, 21 September 2013.

⁽⁷¹⁰⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 101.

⁽⁷¹¹⁾ HRW, World Report 2015, Country chapters, Pakistan, 29 January 2015.

⁽⁷¹²⁾ Express Tribune (The), *Who are the Hazara?* 5 October 2011.

Η κοινότητα των Χαζάρα στο Πακιστάν βρίσκεται συγκεντρωμένη στην Κουέτα και εκτιμάται ότι αριθμεί περί τα 500 000 άτομα, στη συντριπτική τους πλειονότητα μουσουλμάνοι σίιτες ⁽⁷¹³⁾.

Σύμφωνα με την οργάνωση Human Rights Watch (HRW), η κοινότητα των Χαζάρα στην Κουέτα αποτελεί στόχο ομάδων εξτρεμιστών σουνιτών, γεγονός που εξαναγκάζει τα μέλη της να περιορίζουν τις κινήσεις τους οδηγώντας τα, κατ' επέκταση, σε οικονομική δυσχέρεια και αποκόπτοντας την πρόσβασή τους στην εκπαίδευση και την απασχόληση ⁽⁷¹⁴⁾. Όπως αναφέρει η HRW, το 2012 το ένα τέταρτο των σιιτών που σκοτώθηκαν σε περιστατικά θρησκευτικής βίας σε ολόκληρο το Πακιστάν ανήκαν στην κοινότητα των Χαζάρα στο Μπαλουχιστάν, ενώ το 2013 οι μισοί περίπου σίιτες που σκοτώθηκαν στο Πακιστάν ήταν Χαζάρα ⁽⁷¹⁵⁾.

Βλέπε επίσης ενότητες [3.2 Μπαλουχιστάν](#) και [3.4.6 Χαζάρα](#).

3.3.3 Μοχατζίρ

Οι Μοχατζίρ (όρος που κυριολεκτικά σημαίνει «πρόσφυγας») είναι μουσουλμάνοι ομιλούντες την ούρντου που ζουν στην επαρχία Σιντ ⁽⁷¹⁶⁾.

Έχουν τις ρίζες τους σε περιοχές εκτός του σημερινού Πακιστάν και οι περισσότεροι εξ αυτών ήρθαν στη χώρα από τις βόρειες περιοχές της Ινδίας μετά τη διάσπαση των Ινδιών σε δύο κράτη το 1947 ⁽⁷¹⁷⁾.

Μολοντί κατά βάση είναι σουνίτες μουσουλμάνοι, υπάρχουν και ορισμένοι σίιτες. Εντούτοις, η ταυτότητά τους δεν είναι πρωτίστως θρησκευτική αλλά στρέφεται γύρω από το καθεστώς του «ξένου». Οι Μοχατζίρ εκπροσωπούνται κυρίως από το MQM και τις επιμέρους συνιστώσες του ⁽⁷¹⁸⁾.

Βλέπε επίσης ενότητες [1.4.6](#) σχετικά με το [Muttahida Qaumi Movement \(MQM\)](#) και [2.5 Σιντ](#).

3.3.4 Αφγανοί πρόσφυγες

Στα τέλη του 2014 το Πακιστάν φιλοξενούσε εκατομμύρια εκτοπισμένα άτομα, μεταξύ των οποίων αφγανούς πρόσφυγες που εγκατέλειψαν τη χώρα τους σε διάφορες περιόδους ένοπλων συγκρούσεων από το 1979 ⁽⁷¹⁹⁾. Οι περισσότεροι Αφγανοί κατέφθασαν στη χώρα το 1979 και το 1989, ενώ σημαντικές εισροές καταγράφηκαν επίσης το 1985, το 1995 και το 1996 ⁽⁷²⁰⁾.

Το Πακιστάν δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων του 1951 ούτε στο Πρωτόκολλο αυτής του 1967 και δεν διαθέτει νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο για τη διαχείριση των προσφύγων και της μετανάστευσης ⁽⁷²¹⁾. Ο εκούσιος επαναπατρισμός των αφγανών προσφύγων στο Αφγανιστάν διέπεται από τριμερή συμφωνία μεταξύ των κυβερνήσεων του Πακιστάν, του Αφγανιστάν και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ⁽⁷²²⁾. Η τριμερής συμφωνία που υπεγράφη αρχικά το 2007 παρατάθηκε το 2010 και το 2013 και ισχύει έως το τέλος του 2015 ⁽⁷²³⁾.

⁽⁷¹³⁾ BBC, 'Hell on Earth': Inside Quetta's Hazara community, 1 May 2013; HRW, Pakistan: Rampant Killings of Shia by Extremists — Disarm, Prosecute Militants, Protect Hazara Community, 30 June 2014.

⁽⁷¹⁴⁾ HRW, Pakistan: Rampant Killings of Shia by Extremists — Disarm, Prosecute Militants, Protect Hazara Community, 30 June 2014.

⁽⁷¹⁵⁾ HRW, 'We are the Walking Dead', Killings of Shia Hazara in Balochistan, Pakistan, 29 June 2014, p. 2.

⁽⁷¹⁶⁾ MAR, Assessment for Mohajirs in Pakistan, 31 December 2006.

⁽⁷¹⁷⁾ Dawn, The evolution of Mohajir politics and identity, 20 April 2014.

⁽⁷¹⁸⁾ MAR, Assessment for Mohajirs in Pakistan, 31 December 2006.

⁽⁷¹⁹⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 335.

⁽⁷²⁰⁾ UNHCR, Solutions Strategy for Afghan Refugees to Support Voluntary Repatriation, Sustainable Reintegration and Assistance to Host Countries, 2-3 May 2012, p. 41.

⁽⁷²¹⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015.

⁽⁷²²⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 336.

⁽⁷²³⁾ UNHCR, *Agreement Between the Government of Islamic Republic of Pakistan, the Transitional Islamic State of Afghanistan and the United Nations High Commissioner for Refugees Governing the Repatriation of Afghan Citizens Living in Pakistan*, 2 August 2007; UNHCR, *Extension of the Agreement Between the Government of Islamic Republic of Pakistan, the Transitional Islamic State of Afghanistan and the United Nations High Commissioner for Refugees Governing the Repatriation of Afghan Citizens Living in Pakistan*, 7 May 2010; UNHCR, *Extension of the Agreement Between the Government of Islamic Republic of Pakistan, the Transitional Islamic State of Afghanistan and the United Nations High Commissioner for Refugees Governing the Voluntary Repatriation of Afghan Citizens Living in Pakistan*, 16 August 2013.

Στατιστικά στοιχεία

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και τον Επικεφαλής Αρμοστή για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (Chief Commissioner for Afghan Refugees – CCAR) του Υπουργείου κρατών και παραμεθόριων περιοχών (SAFRON), στα τέλη του 2014 στο Πακιστάν ζούσαν περίπου 1,5 εκατομμύριο καταγεγραμμένοι αφγανοί πρόσφυγες και περίπου 1 εκατομμύριο μη καταγεγραμμένοι Αφγανοί ⁽⁷²⁴⁾.

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), τα στοιχεία για τους καταγεγραμμένους αφγανούς πρόσφυγες βασίζονται σε άσκηση καταγραφής που διενεργήθηκε την περίοδο 2006-2007, έπειτα από απογραφή των αφγανών κατοίκων του Πακιστάν το 2005. Η καταγραφή διεξήχθη από την Εθνική Αρχή Βάσεων Δεδομένων και Εγγραφών (NADRA) του Πακιστάν, με την υποστήριξη της UNHCR ⁽⁷²⁵⁾. Η πλειονότητα (78 %) των Αφγανών στο Πακιστάν προέρχονται από τη Νανγκαράρ, την Καμπούλ, την Κουντούζ, τη Λογκάρ, την Πακτιά, την Κανταχάρ και την Μπαγκλάν ⁽⁷²⁶⁾.

Καταγραφή

Στους καταγεγραμμένους πρόσφυγες χορηγήθηκαν επίσημα έγγραφα —κάρτες απόδειξης εγγραφής (PoR), βάσει απογραφής του 2005— που τους επέτρεπαν να παραμείνουν προσωρινά στη χώρα νομίμως ⁽⁷²⁷⁾. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), η διαδικασία καταγραφής και έκδοσης καρτών PoR ολοκληρώθηκε το 2007. Οι Αφγανοί που έφθασαν στο Πακιστάν μετά το 2005 δεν έχουν καταγραφεί από την κυβέρνηση του Πακιστάν (ωστόσο, οι νεοαφικνούμενοι πρόσφυγες έχουν πρόσβαση σε διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα που διεξάγει η UNHCR στο πλαίσιο της εντολής της). Η μόνη εξαίρεση στην προθεσμία καταγραφής του 2005 ήταν το 2010, όταν δόθηκε η δυνατότητα καταγραφής στα μη καταγεγραμμένα μέλη των οικογενειών των κατόχων καρτών PoR. Η ανανέωση και η παράταση ισχύος των προηγούμενων εκδοθεισών καρτών PoR πραγματοποιήθηκε το 2010-2011 και το 2014 ⁽⁷²⁸⁾. Το 2014, εγγράφηκαν στη NADRA 30 913 νεογέννητα τέκνα κατόχων καρτών PoR και χορηγήθηκαν πιστοποιητικά γέννησης σε 8 454 παιδιά από το Αφγανιστάν κάτω των 18 ετών ⁽⁷²⁹⁾.

Ωστόσο, σύμφωνα με την UNHCR, τα στοιχεία καταγραφής δεν είναι απολύτως ακριβή καθώς ο συνολικός αριθμός θανάτων μεταξύ των αφγανών προσφύγων δεν καταγράφεται. Επιπλέον, περίπου 300 000 κάτοχοι καρτών PoR δεν ανανέωσαν τις κάρτες τους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ανανέωσης την περίοδο 2010-2011· ορισμένοι εξ αυτών πιθανόν έχουν πεθάνει, ενώ άλλοι ενδέχεται να έχουν επιστρέψει στο Αφγανιστάν ή να έχουν φύγει στο εξωτερικό ⁽⁷³⁰⁾.

Τον Δεκέμβριο του 2014, η NADRA ολοκλήρωσε το πρόγραμμα ανανέωσης καρτών PoR για τους καταγεγραμμένους αφγανούς πρόσφυγες, των οποίων οι κάρτες είχαν λήξει στο τέλος του 2012 ⁽⁷³¹⁾. Οι ανανεωθείσες κάρτες PoR ισχύουν έως τις 31 Δεκεμβρίου 2015 ⁽⁷³²⁾.

⁽⁷²⁴⁾ Εκπρόσωπος του Υπουργείου κρατών και παραμεθόριων περιοχών (SAFRON), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014; Επικεφαλής Αρμοστής για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014; Εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.. See also UNHCR, *Country Operations Profile – Pakistan*, 2015.

⁽⁷²⁵⁾ Εκπρόσωπος του Υπουργείου κρατών και παραμεθόριων περιοχών (SAFRON), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014; Επικεφαλής Αρμοστής για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014; Εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.; δείτε επίσης HRCR, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 336.

⁽⁷²⁶⁾ UNHCR, *Solutions Strategy for Afghan Refugees to Support Voluntary Repatriation, Sustainable Reintegration and Assistance to Host Countries*, 2-3 May 2012, p. 42.

⁽⁷²⁷⁾ US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

⁽⁷²⁸⁾ Εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

⁽⁷²⁹⁾ HRCR, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 337.

⁽⁷³⁰⁾ Εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

⁽⁷³¹⁾ HRCR, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 337.

⁽⁷³²⁾ Εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014; US DOS, *Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan*, 25 June 2015.

Οι κάτοχοι καρτών PoR είναι πρόσωπα που emπίπτουν στην εντολή της UNHCR, έχουν δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και απολαύουν προστασίας από την επαναπροώθηση ⁽⁷³³⁾. Εντούτοις, οι μη καταγεγραμμένοι Αφγανοί δεν χαιρούν οποιοδήποτε καθεστώς προστασίας στο Πακιστάν και emπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του Νόμου περί Αλλοδαπών (Foreigners Act) του 1946 ⁽⁷³⁴⁾.

Σύμφωνα με τον Επικεφαλής Αρμοστή για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR) του SAFRON, οι μη καταγεγραμμένοι Αφγανοί στο Πακιστάν βρίσκονται σε δυσχερή κατάσταση. Χωρίς οποιοδήποτε έγγραφο, αδυνατούν να αποδείξουν την ταυτότητά τους σε σχετικούς ελέγχους των δυνάμεων ασφαλείας, γεγονός που καθιστά ευάλωτη τη θέση τους, ιδίως σε περιοχές όπου διεξάγονται στρατιωτικές επιχειρήσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Επικεφαλής Αρμοστή για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR), τα εν λόγω άτομα δεν emπίπτουν στην εντολή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και, ως εκ τούτου, δεν λαμβάνουν βοήθεια για την επανένταξή τους από την UNHCR ⁽⁷³⁵⁾.

Περιοχές υποδοχής

Η Χιμπέρ Παχτούνκουα φιλοξενεί τον μεγαλύτερο αριθμό Αφγανών στο Πακιστάν και ακολουθούν το Μπαλουχιστάν και το Πουντζάμπ. Πληθυσμοί αφγανών προσφύγων εντοπίζονται επίσης στη Σιντ, το Ισλαμαμπάντ και το Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ ⁽⁷³⁶⁾.

Συνολικά, στο Πακιστάν υπάρχουν 39 ειδικά διαμορφωμένοι χώροι φιλοξενίας αφγανών προσφύγων, οι περισσότεροι εκ των οποίων βρίσκονται στην ΚΡ. Σύμφωνα με την UNHCR, το 33 % των καταγεγραμμένων αφγανών προσφύγων διαμένει σε προσφυγικούς καταυλισμούς, ενώ το υπόλοιπο 67 % σε αστικές και ημιαστικές περιοχές ⁽⁷³⁷⁾.

Ο Επικεφαλής Αρμοστής για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR) του SAFRON παρείχε τα ακόλουθα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη θέση και τον πληθυσμό των προσφυγικών καταυλισμών (Πίνακας 4) ⁽⁷³⁸⁾:

Επαρχία/Επικράτεια	Αριθ. καταυλισμών	Αριθ. προσφύγων που διαμένουν σε καταυλισμούς	Αριθ. προσφύγων που διαμένουν εκτός καταυλισμών	Σύνολο
Χιμπέρ Παχτούνκουα	28	491 178	505 669	996 847
Μπαλουχιστάν	10	81 920	241 552	323 472
Πουντζάμπ	1	14 587	163 854	178 441
Σιντ	-	-	65 855	65 855
Ισλαμαμπάντ	-	0	33 992	33 992
Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ (ΑJK)	-	0	6 437	6 437
Σύνολο	39	587 685	1 017 359	1 605 044

Πίνακας 4: Θέση και πληθυσμός προσφυγικών καταυλισμών

Όπως αναφέρει ο Επικεφαλής Αρμοστής για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR) του SAFRON, η απόφαση για το περιστασιακό κλείσιμο των καταυλισμών δεν λαμβάνεται μονομερώς από το Πακιστάν, αλλά στο πλαίσιο τριμερούς συμφωνίας μεταξύ του Αφγανιστάν, του Πακιστάν και της UNHCR. Το κλείσιμο των καταυλισμών γίνεται συνήθως για λόγους ασφαλείας ή λόγω φυσικών καταστροφών, ενίοτε όμως ο πληθυσμός των καταυλισμών

⁽⁷³³⁾ Εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

⁽⁷³⁴⁾ HRCR, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 338.

⁽⁷³⁵⁾ Εκπρόσωπος του Υπουργείου Κρατών και Παραμεθόριων Περιοχών (SAFRON), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014· Επικεφαλής Αρμοστής για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

⁽⁷³⁶⁾ UNHCR, *Solutions Strategy for Afghan Refugees to Support Voluntary Repatriation, Sustainable Reintegration and Assistance to Host Countries*, 2-3 May 2012, p. 42.

⁽⁷³⁷⁾ Εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

⁽⁷³⁸⁾ Εκπρόσωπος του Υπουργείου Κρατών και Παραμεθόριων Περιοχών (SAFRON), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014· Επικεφαλής Αρμοστής για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

επεκτείνεται πέραν των ορίων της καθορισμένης ζώνης. Σε περίπτωση κλεισίματος ενός καταυλισμού, οι πρόσφυγες έχουν τη δυνατότητα να επιστρέψουν εκουσίως στο Αφγανιστάν, να μεταφερθούν σε άλλον καταυλισμό ή να μετεγκατασταθούν σε άλλη περιοχή της χώρας ⁽⁷³⁹⁾.

Στάση της κοινωνίας απέναντι στους αφγανούς πρόσφυγες

Το Πακιστάν αποτελεί χώρα υποδοχής αφγανών προσφύγων για περισσότερες από τρεις δεκαετίες. Η μακρόχρονη παραμονή των αφγανών προσφύγων δεν επιβάρυνε απλώς τη χώρα που κλήθηκε να επωμισθεί το βαρύ φορτίο, αλλά παράλληλα συνέβαλε στη μεταστροφή της αντίληψης της τοπικής κοινωνίας απέναντι στο ζήτημα των αφγανών προσφύγων ⁽⁷⁴⁰⁾.

Σύμφωνα με την HRCP, η επίθεση στο δημόσιο στρατιωτικό σχολείο της Πεσαβάρ τον Δεκέμβριο του 2014 «δυναμίτισε το γενικό κλίμα ακόμη και απέναντι στους καταγεγραμμένους αφγανούς πρόσφυγες» ⁽⁷⁴¹⁾. Ο επικεφαλής υπουργός της ΚΡ, Pervez Khattak, χαρακτήρισε την παρουσία των αφγανών προσφύγων και τις μετακινήσεις τους «μόνιμη πηγή εγκληματικότητας» και κάλεσε την ομοσπονδιακή κυβέρνηση να ενισχύσει τον ρόλο της στον τομέα του επαναπατρισμού των αφγανών προσφύγων και να τους περιορίσει σε καταυλισμούς εκτός της επαρχίας ⁽⁷⁴²⁾.

Επαναπατρισμός

Κατά καιρούς έχουν οριστεί διάφορες προθεσμίες για τον πλήρη επαναπατρισμό των αφγανών προσφύγων· η τελευταία εξ αυτών εκπνέει στα τέλη Δεκεμβρίου του 2015 βάσει της τελευταίας ημερομηνίας λήξης ισχύος των καρτών PoR ⁽⁷⁴³⁾.

Σύμφωνα με τη HRW «η πακιστανική κυβέρνηση νομιμοποιείται να προβεί στην απέλαση των μεταναστών χωρίς έγγραφα ταυτότητας, θα πρέπει ωστόσο να δώσει τη δυνατότητα υποβολής αίτησης ασύλου σε όσους ενδέχεται να αντιμετωπίζουν φόβο δίωξης κατά την επιστροφή τους στην πατρίδα τους και, γενικά, να τους συμπεριφερθεί με αξιοπρέπεια» ⁽⁷⁴⁴⁾. Στο διάστημα μεταξύ 1ης Ιανουαρίου και 31ης Μαρτίου 2015, απελάθηκαν συνολικά 4 519 Αφγανοί μέσω της Τορκχάμ, αριθμός που ισοδυναμεί με σημαντική αύξηση σε σχέση με τους 328 απελαθέντες την ίδια περίοδο το 2014 ⁽⁷⁴⁵⁾. Εντούτοις, δεν υπήρξαν αναφορές για αναγκαστικές επιστροφές καταγεγραμμένων προσφύγων από το Πακιστάν στο Αφγανιστάν το 2014 ⁽⁷⁴⁶⁾.

Η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) διευκολύνει ένα πρόγραμμα εκούσιου επαναπατρισμού, το οποίο παρέχεται μόνο σε καταγεγραμμένους αφγανούς πρόσφυγες που κατέχουν εν ισχύ κάρτες PoR. Το 2014 στο πλαίσιο του προγράμματος εκούσιου επαναπατρισμού επέστρεψαν στο Αφγανιστάν συνολικά 12 991 καταγεγραμμένοι αφγανοί πρόσφυγες (2 684 οικογένειες), που θεωρείται ο χαμηλότερος αριθμός ετήσιων υποβοηθούμενων από την UNHCR επιστροφών των τελευταίων 11 ετών ⁽⁷⁴⁷⁾.

Σύμφωνα με την UNHCR, το χαμηλότερο ποσοστό επιστροφών το 2014 μπορεί να αποδοθεί αφενός στην παράταση της ισχύος των καρτών PoR έως τις 31 Δεκεμβρίου 2015 στο Πακιστάν και, αφετέρου, στην αβεβαιότητα και τις ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου στο Αφγανιστάν. Τις επιφυλάξεις των προσφύγων αναφορικά με την επιστροφή τους ενδέχεται να τροφοδοτούν οι οικονομικές συνθήκες και η περιορισμένη ικανότητα απορρόφησης στο Αφγανιστάν ⁽⁷⁴⁸⁾.

Η UNHCR διαθέτει Κέντρα Εκούσιου Επαναπατρισμού (VRC) στο χωριό Chamkani στην Πεσαβάρ και στο Baleli στην Κουέτα του Μπαλουχιστάν, στα οποία πραγματοποιείται η καταγραφή των προσφύγων που επιθυμούν να επιστρέψουν στο Αφγανιστάν και η έκδοση Εντύπων Εκούσιου Επαναπατρισμού (VRF). Κατά την επιστροφή τους

⁽⁷³⁹⁾ Εκπρόσωπος του Υπουργείου Κρατών και Παραμεθόριων Περιοχών (SAFRON), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014; Επικεφαλής Αρμοστής για τους Αφγανούς Πρόσφυγες (CCAR), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

⁽⁷⁴⁰⁾ UNHCR, Solutions Strategy for Afghan Refugees to Support Voluntary Repatriation, Sustainable Reintegration and Assistance to Host Countries, 2-3 May 2012, p. 41.

⁽⁷⁴¹⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 339.

⁽⁷⁴²⁾ Dawn, *CM concerned at free movement of Afghan refugees in KP*, 31 December 2014.

⁽⁷⁴³⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 335.

⁽⁷⁴⁴⁾ HRW, *Stop Forced Returns of Afghans*, 22 February 2015.

⁽⁷⁴⁵⁾ UNHCR, *Afghanistan; Volrep and Border Monitoring Monthly Update; 01 January-31 March 2015*, 31 March 2015, p. 6.

⁽⁷⁴⁶⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 338.

⁽⁷⁴⁷⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 338.

⁽⁷⁴⁸⁾ UNHCR, *Afghanistan; Volrep and Border Monitoring Monthly Update; 01 January – 31 December 2014*, 31 December 2014, p. 1.

στο Αφγανιστάν, οι επαναπατριζόμενοι λαμβάνουν βοήθεια σε πέντε κέντρα οικονομικής αρωγής (Encashment Center — EC) στο Samarkhel (Νανγκαράρ), στην Καμπούλ (Καμπούλ), στην Γκαρντέζ (Πακτιά), στο Jamal Mayna (Κανταχάρ) και στη Χεράτ (Χεράτ). Στα κέντρα οικονομικής αρωγής (EC) όλοι οι αφγανοί επαναπατριζόμενοι που διαθέτουν το σχετικό έντυπο VRF λαμβάνουν περίπου 200 δολάρια ΗΠΑ ανά άτομο (μεταξύ 30–70 δολαρίων ΗΠΑ για οδοιπορικά έξοδα και 150 δολάρια ΗΠΑ ως βραχυπρόθεσμο βοήθημα επανένταξης) και όλα τα παιδιά ηλικίας κάτω των πέντε ετών εμβολιάζονται για πολιομυελίτιδα και ιλαρά ⁽⁷⁴⁹⁾.

Τους πρώτους τρεις μήνες του 2015, συνολικά 11 489 αφγανοί πρόσφυγες επέστρεψαν από το Πακιστάν στο Αφγανιστάν στο πλαίσιο του προγράμματος υποβοηθούμενης επιστροφής της UNHCR. Ο αριθμός αυτός ισοδυναμεί με σημαντική αύξηση σε σχέση με τους 2 346 αφγανούς πρόσφυγες που επέστρεψαν την ίδια περίοδο το 2014 ⁽⁷⁵⁰⁾.

Η πρόσφατη αύξηση του ρυθμού επαναπατρισμού των Αφγανών από το Πακιστάν φαίνεται να σχετίζεται με τον εξαναγκασμό που υφίστανται από τις τοπικές κυβερνήσεις μετά την επίθεση των Ταλιμπάν του Πακιστάν σε σχολείο της Πεσαβάρ τον Δεκέμβριο του 2014 ⁽⁷⁵¹⁾.

Η επίθεση πυροδότησε σειρά μέτρων από τις πακιστανικές αρχές, ιδίως από την αστυνομία. Υπάρχουν αναφορές ότι οι πρόσφυγες αντιμετωπίζουν αυξανόμενες δυσκολίες, όπως συλλήψεις, κρατήσεις, καταγγελίες συμβάσεων μίσθωσης από τοπικούς ιδιοκτήτες γης, κλείσιμο επιχειρήσεων, εκβιασμούς και παρενόχληση από τις τοπικές αστυνομικές αρχές. Οι περιοχές που πλήττονται βαρύτερα είναι το Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ (κυρίως η περιφέρεια Μιρπούρ) και η Χιμπέρ Παχτούνκουα (κυρίως οι περιφέρειες Χαριπούρ και Πεσαβάρ), ωστόσο περιπτώσεις παρενόχλησης και αυθαίρετων συλλήψεων αναφέρθηκαν επίσης στο Πουντζάμπ και το Καράτσι ⁽⁷⁵²⁾.

3.4 Κατάσταση θρησκευτικών ομάδων

3.4.1 Γενική εισαγωγή

Το Πακιστάν είναι μια πολυθρησκευτική χώρα: μουσουλμάνοι, Αχμαντί, ινδουιστές, χριστιανοί και σιχ. Ακόμη και εντός του μουσουλμανικού δόγματος, συναντά κανείς πολλές επιμέρους διαστάσεις της μουσουλμανικής ταυτότητας και διαφορετικά επίπεδα θρησκευτικής έντασης ⁽⁷⁵³⁾. Το Πακιστάν συγκεντρώνει ένα άκρως ετερόκλητο μωσαϊκό μουσουλμανικών αιρέσεων και υπο-αιρέσεων. Λόγω της έντονης ετερογένειας σε περιφερειακό, εθνοτικό και γλωσσικό επίπεδο, το Ισλάμ χρησιμοποιείται από την κυβέρνηση ως ενοποιητικό στοιχείο ⁽⁷⁵⁴⁾. Ωστόσο, στο Πακιστάν υπάρχουν πολλές ερμηνείες του Ισλάμ, γεγονός που οδηγεί σε συγκρούσεις μεταξύ των επιμέρους υποστηρικτών ⁽⁷⁵⁵⁾, το δε κράτος μάλιστα έχει υπονομεύσει τις ίδιες του τις προσπάθειες για εθνική ενότητα επιβάλλοντας κατά καιρούς στους πολίτες μια συγκεκριμένη θρησκευτική αντίληψη ⁽⁷⁵⁶⁾.

Τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που παραθέτει η CIA καταδεικνύουν ότι το 96,4 % σε σύνολο περίπου 193 εκατομμυρίων πακιστανών πολιτών είναι μουσουλμάνοι. Εξ αυτών, σύμφωνα με διαφορετικές εκτιμήσεις, το 75 % ⁽⁷⁵⁷⁾ με 90 % ⁽⁷⁵⁸⁾ ασπάζονται το σουνιτικό δόγμα και το 10 % ⁽⁷⁵⁹⁾ με 25 % ⁽⁷⁶⁰⁾ το σιιτικό δόγμα του Ισλάμ ⁽⁷⁶¹⁾. Άλλες θρησκευτικές ομάδες που αναφέρονται είναι οι ινδουιστές, οι χριστιανοί, οι παρσί/ζωροαστριστες, οι μπαχάι, οι σιχ, οι βουδιστές, οι Αχμαντί μουσουλμάνοι, οι καλάς, οι Kihai και οι ζαϊνιστές, που εκτιμάται ότι

⁽⁷⁴⁹⁾ UNHCR, Afghanistan; Volrep and Border Monitoring Monthly Update; 01 January–31 March 2015, 31 March 2015, p. 2.

⁽⁷⁵⁰⁾ UNHCR, Afghanistan; Volrep and Border Monitoring Monthly Update; 01 January–31 March 2015, 31 March 2015, p. 1.

⁽⁷⁵¹⁾ HRW, *Stop Forced Returns of Afghans*, 22 February 2015.

⁽⁷⁵²⁾ UNHCR, Afghanistan; Volrep and Border Monitoring Monthly Update; 01 January–31 March 2015, 31 March 2015, p. 1.

⁽⁷⁵³⁾ Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Εθνικής Άμυνας (National Defence University), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, Islamabad, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁵⁴⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008.

⁽⁷⁵⁵⁾ Cohen, Stephen, *The Idea of Pakistan*, 2004, p. 197.

⁽⁷⁵⁶⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008.

⁽⁷⁵⁷⁾ US DOS, *International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan*, 28 July 2014; BAMF, *Lage der Religionsgemeinschaften in ausgewählten islamischen Ländern*, August 2011.

⁽⁷⁵⁸⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽⁷⁵⁹⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

⁽⁷⁶⁰⁾ US DOS, *International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan*, 28 July 2014; BAMF, *Lage der Religionsgemeinschaften in ausgewählten islamischen Ländern*, August 2011.

⁽⁷⁶¹⁾ CIA, *The World Factbook: Pakistan*, updated 18 May 2015.

αποτελούν το 5 % του πληθυσμού ⁽⁷⁶²⁾. Η Βρετανική Ύπατη Αρμοστεία στο Ισλαμαμπάντ παρέθεσε εκτιμήσεις σχετικά με περίπου 1,5 % χριστιανούς —αναφέροντας ανεπίσημα ότι αποτελούν περίπου το 3 % του πληθυσμού— 1,5 % ινδουιστές και 0,6 % άλλους ⁽⁷⁶³⁾. Σε συνέντευξη που διεξήχθη στο Ισλαμαμπάντ, ο τότε Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Διαθρησκευτικής Αρμονίας (το οποίο καταργήθηκε και συγχωνεύθηκε με το Υπουργείο Θρησκευμάτων τον Ιούνιο του 2013) εκτίμησε ότι τα μέλη των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων ανέρχονται συνολικά σε περίπου 10 εκατομμύρια άτομα, συμπεριλαμβανομένων περίπου 4 εκατομμυρίων χριστιανών, 3 εκατομμυρίων ινδουιστών και 20 000 σιχ ⁽⁷⁶⁴⁾.

Ο αριθμός των μη μουσουλμάνων στο Πακιστάν έχει μειωθεί αισθητά. Κατά την ίδρυση του κράτους αποτελούσαν το 29 % του πληθυσμού, το 1970 το ποσοστό υποχώρησε στο 10 % και στην τελευταία απογραφή του 1998 μη μουσουλμάνοι ήταν μόλις περίπου το 3 % του πληθυσμού. Σε συνεντεύξεις με εκπροσώπους θρησκευτικών ομάδων, οι τελευταίοι επεσήμαναν ότι δεν ήταν σαφές εάν τα αίτια αυτής της υποχώρησης μπορούσαν να αποδοθούν κυρίως στη θρησκευτική μεταστροφή, τη μετανάστευση ή την αισθητή αύξηση του πληθυσμού. Εξέφρασαν επίσης υπόνοιες ότι το ποσοστό των μειονοτήτων προσαρμόστηκε προς τα κάτω στην απογραφή προκειμένου να περιοριστεί η πολιτική εκπροσώπηση των εν λόγω ομάδων ⁽⁷⁶⁵⁾.

Νόμοι κατά των Αχμαντί και περί βλασφημίας

Παρά τις συνταγματικές διατάξεις και τις νομικές εγγυήσεις που επιτρέπουν στις μειονότητες να ομολογούν και να ασκούν τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις ελεύθερα, άλλες διατάξεις του συντάγματος και της νομοθεσίας επιβάλλουν περιορισμούς στο εν λόγω δικαίωμα ⁽⁷⁶⁶⁾. Οι σημαντικότερες εξ αυτών είναι οι λεγόμενοι «νόμοι περί βλασφημίας» και οι διατάξεις «κατά των Αχμαντί» που θα εξετασθούν ενδελεχώς στη συνέχεια. Οι νόμοι αυτοί περιορίζουν νομικά την ελευθερία της έκφρασης και τη θρησκευτική ελευθερία των μειονοτήτων. Εντούτοις, βάσει των «νόμων περί βλασφημίας» η ελευθερία της έκφρασης σε θρησκευτικά ζητήματα περιορίζεται επίσης και για την πλειονότητα του μουσουλμανικού πληθυσμού, καθώς οι κατηγορίες περί βλασφημίας θίγουν και αυτούς ⁽⁷⁶⁷⁾.

Η πακιστανική ποινική νομοθεσία προβλέπει ποινές για τη βλασφημία, οι οποίες παρατίθενται στην ενότητα **3.1.2 Νόμοι περί βλασφημίας**. Το άρθρο 295 C —περί προσβολής του Προφήτη— προβλέπει τη θανατική ποινή, η οποία δεν έχει εφαρμοστεί ποτέ σε περιπτώσεις βλασφημίας ⁽⁷⁶⁸⁾. Ωστόσο, εάν η ποινή επιβληθεί, μπορεί να ακολουθήσει μακροχρόνια κάθειρξη ⁽⁷⁶⁹⁾. Σε περίπτωση παραβίασης του άρθρου 295 B περί βεβήλωσης του Κορανίου, μπορεί να επιβληθεί ποινή μέχρι και ισόβιας κάθειρξης, ενώ η παραβίαση του άρθρου 295 A περί προσβολής του θρησκευτικού αισθήματος τιμωρείται με κάθειρξη έως 10 ετών ⁽⁷⁷⁰⁾. Τα άρθρα 295 B και C του Ποινικού Κώδικα χαρακτηρίζονται συχνά ως «νόμοι κατά των Αχμαντί» (βλέπε ενότητα **3.4.2 Αχμαντί**).

Στις περιπτώσεις των άρθρων 295 A και B προβλέπεται, κατά κανόνα, αποφυλάκιση με καταβολή χρηματικής εγγύησης. Στην περίπτωση που οι κατηγορίες απαγγέλλονται βάσει του άρθρου 295 C —περί προσβολής του Προφήτη— δεν παρέχεται γενικά η εν λόγω δυνατότητα ⁽⁷⁷¹⁾. Κατά την εκδίκαση τέτοιου είδους υποθέσεων εκδίδεται συχνά καταδικαστική απόφαση, η οποία συνήθως ανατρέπεται από το εφετείο ⁽⁷⁷²⁾ ή μεταβάλλεται ούτως ώστε να είναι δυνατή η μετατροπή της υποχρεωτικής θανατικής ποινής του άρθρου 295 C σε ισόβια κάθειρξη (με ανώτατο όριο τα 25 έτη) ⁽⁷⁷³⁾. Οι υποθέσεις που καταλήγουν στην έκδοση απαλλακτικής απόφασης ή στην απόσυρση των κατηγοριών είναι περισσότερες από αυτές που καταλήγουν σε καταδικαστική απόφαση. Συγκριτικά, ο αριθμός των ατόμων που εκτίουν ποινή φυλάκισης βάσει των νόμων περί βλασφημίας είναι μικρός.

⁽⁷⁶²⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁷⁶³⁾ UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014.

⁽⁷⁶⁴⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁶⁵⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μάρτη 2013.

⁽⁷⁶⁶⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁷⁶⁷⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁶⁸⁾ HRW, World Report 2015 – Pakistan, 29 January 2015; UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014.

⁽⁷⁶⁹⁾ USCIRF, 2013 Annual Report, 30 April 2013.

⁽⁷⁷⁰⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁷⁷¹⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁷²⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 9 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁷³⁾ Τοπικός εμπειρογνώμονας, e-mail, με τον οποίο ήλθε σε επαφή το BFA Staatendokumentation, 2 Νοεμβρίου 2012.

Τούτο οφείλεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι οι εν λόγω κατηγορίες δεν ερείδονται συνήθως σε πραγματικά περιστατικά αλλά απορρέουν από διαφορές⁽⁷⁷⁴⁾, καθώς εκτιμάται ότι οι περισσότερες καταγγελίες για βλασφημία είναι αποτέλεσμα προσωπικών διενέξεων ή χρησιμοποιούνται με σκοπό τον εκφοβισμό ευάλωτων ατόμων⁽⁷⁷⁵⁾.

Δυνάμει της νομοθεσίας περί βλασφημίας, η διατύπωση κατηγοριών σε βάρος ενός προσώπου είναι ιδιαίτερα εύκολη⁽⁷⁷⁶⁾. Οι σχετικές διατάξεις χαρακτηρίζονται από ασάφεια και, συνεπώς, είναι εύκολο να αποτελέσουν αντικείμενο κατάχρησης. Παρότι ο νόμος προϋποθέτει ως νομική εγγύηση τη διενέργεια έρευνας από ανώτερο αξιωματικό της αστυνομίας πριν από την άσκηση δίωξης, η συγκεκριμένη διάταξη δεν τυγχάνει ομοιόμορφης εφαρμογής. Σύμφωνα με αναφορές, η κυβέρνηση δεν απέτρεψε την κατάχρηση των διατάξεων της νομοθεσίας περί βλασφημίας⁽⁷⁷⁷⁾. Εντούτοις, ο αριθμός των υποθέσεων που αναφέρονται σε ετήσια βάση είναι συγκριτικά μικρός. Παρά τη μείωση που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια στις κατηγορίες για βλασφημία⁽⁷⁷⁸⁾, ο αριθμός τους καταγράφει πλέον σημαντική αύξηση⁽⁷⁷⁹⁾.

Το 2013 η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP) ανέφερε ότι, κατ' εφαρμογή του κεφαλαίου του Πακιστανικού Ποινικού Κώδικα περί «Αδικημάτων σχετικά με τη θρησκεία» — άρθρα 295 έως 298-C των νόμων περί βλασφημίας και «κατά των Αχμαντί» του ΠΠΚ, απαγγέλθηκαν κατηγορίες σε 41 άτομα: 13 χριστιανούς, 17 Αχμαντί και 9 μουσουλμάνους, ενώ η θρησκεία δύο εκ των κατηγορουμένων δεν ήταν γνωστή. Σε οκτώ εξ αυτών —τρεις μουσουλμάνους, τέσσερις χριστιανούς και έναν Αχμαντί— ασκήθηκε δίωξη βάσει του άρθρου 295-C, το οποίο προβλέπει την επιβολή της θανατικής ποινής. Στην περίπτωση ενός κατηγορουμένου βάσει του άρθρου 298-C, το κατηγορητήριο διευρύνθηκε στη διάρκεια της δίκης με την προσθήκη του αδικήματος της βλασφημίας⁽⁷⁸⁰⁾. Σύμφωνα με το Reuters, στη διάρκεια των επτά πρώτων μηνών του 2014 κατηγορήθηκαν για βλασφημία 100 άτομα⁽⁷⁸¹⁾. Τον Ιανουάριο του 2015, η HRW επιβεβαίωσε αυτά τα στοιχεία⁽⁷⁸²⁾.

Οι συνέπειες για τους κατηγορούμενους μπορεί να είναι βαρύτερες. Η Εθνική Επιτροπή Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP) προτιμά συχνά την παραμονή του κατηγορουμένου υπό κράτηση κατά τη διάρκεια της δίκης, καθώς υπάρχει ο κίνδυνος λιντσαρίσματος από τον εξαγριωμένο όχλο⁽⁷⁸³⁾. Επιπλέον, όπως επεσήμανε ένας γεροϋσιαστής κατά τη διάρκεια συνεδρίασης της Μόνιμης Επιτροπής της Γερουσίας για την Εθνική Αρμονία, για την απόδειξη της αθωότητας των κατηγορουμένων για βλασφημία μέσω της δικαστικής οδού μπορεί να απαιτηθούν από 8 έως 10 χρόνια. Ακόμη και σε περίπτωση απαλλακτικής απόφασης, οι έντονοι φόβοι για την ασφάλεια των πρώην κατηγορουμένων καθιστούν τη μετεγκατάσταση τη μόνη ουσιαστική εναλλακτική επιλογή⁽⁷⁸⁴⁾.

Για τις περιπτώσεις αυτές δεν λαμβάνονται συστηματικά μέτρα κρατικής προστασίας ούτε έχουν θεσπιστεί προστατευτικές νομοθετικές διατάξεις ή πολιτικές. Αποζημίωση λόγω ψευδών κατηγοριών καταβλήθηκε σε ελάχιστες περιπτώσεις. Μολονότι ο Δικηγορικός Σύλλογος διαθέτει Επιτροπή Νομικών Συμβούλων για την παροχή νομικής συνδρομής, η συγκεκριμένη πρακτική χρησιμοποιείται ολοένα και λιγότερο⁽⁷⁸⁵⁾.

Στη χώρα δραστηριοποιούνται ορισμένες οργανώσεις παροχής βοήθειας για άτομα που έχουν κατηγορηθεί για βλασφημία⁽⁷⁸⁶⁾. Ένα παράδειγμα είναι η προαναφερθείσα NCJP, μια χριστιανική οργάνωση παροχής υπηρεσιών νομικής συνδρομής που επικουρεί το έργο των περιφερειακών γραφείων και, παράλληλα, ασχολείται με την οργάνωση και την υποβοήθηση της μετεγκατάστασης. Σε λιγότερο προβλεβόμενες υποθέσεις υπάρχει δυνατότητα μετεγκατάστασης εντός της χώρας, κάτι που δεν ισχύει σε περιπτώσεις υποθέσεων μεγάλης προβολής. Για τις περιπτώσεις αυτές έχουν αναπτυχθεί δίκτυα επαφών με χώρες του εξωτερικού για την οργάνωση της

⁽⁷⁷⁴⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 9 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁷⁵⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁷⁷⁶⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁷⁷⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁷⁷⁸⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 9 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁷⁹⁾ Reuters, Pakistan mob kills woman, girls, over 'blasphemous' Facebook post, 28 July 2014.

⁽⁷⁸⁰⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁷⁸¹⁾ Reuters, Pakistan mob kills woman, girls, over 'blasphemous' Facebook post, 28 July 2014.

⁽⁷⁸²⁾ HRW, World Report 2015 – Pakistan, 29 January 2015. In 2013, the figures were the same, see USCIRF, Policy Brief, March 2014

⁽⁷⁸³⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁸⁴⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁷⁸⁵⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁸⁶⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 9 Μαρτίου 2013.

μετεγκατάστασης των ενδιαφερόμενων προσώπων. Σύμφωνα με την NJCP, οι προβολείς της δημοσιότητας αποτελούν δικοπο μαχαίρι —από τη μία πλευρά το ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης μπορεί να έχει θετική επίδραση στην έκβαση της δίκης, δεν αποκλείεται όμως να θέσει τον κατηγορούμενο στο στόχαστρο φανατικών. Η νομική συνδρομή της NCJP δεν περιορίζεται μόνο σε χριστιανούς —η οργάνωση είναι ανοικτή σε όλους, αλλά οι περισσότεροι πελάτες της είναι χριστιανοί. Η εκπροσώπηση μουσουλμάνων θυμάτων από χριστιανικές οργανώσεις θα μπορούσε να εγείρει υποψίες περί θρησκευτικής μεταστροφής. Συνεπώς, εάν ένας μουσουλμάνος που έχει πέσει θύμα απευθυνθεί στην NCJP, το πιθανότερο είναι να ζητήσει τη συνδρομή μουσουλμάνου δικηγόρου ⁽⁷⁸⁷⁾.

Υπήρξαν αναφορές για απειλές προς επικριτές των νόμων περί βλασφημίας από μη κρατικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, ένας χριστιανός δικηγόρος, ο Pervez Aslam Chaudhry, γνωστός για την ανάληψη υποθέσεων βλασφημίας με πολλές νίκες στο ενεργητικό του, είχε δεχθεί επανειλημμένα απειλές και επιθέσεις μέχρι την οριστική αποχώρησή του από το Πακιστάν το 2011 ⁽⁷⁸⁸⁾. Το 2011 δολοφονήθηκαν δύο υψηλά ιστάμενα πολιτικά πρόσωπα, ο κυβερνήτης του Πουντζάμπ, Salman Taseer —στέλεχος με μεγάλη επιρροή— και ο υπουργός Θρησκευτικών Μειονοτήτων, Shahbaz Bhatti. Αιτία της δολοφονίας τους υπήρξε η επικριτική τους στάση απέναντι στους νόμους περί βλασφημίας βάσει των οποίων μια χριστιανή είχε καταδικαστεί σε θάνατο. Έκτοτε δεν έχουν καταβληθεί σοβαρές προσπάθειες για τη μεταρρύθμιση της νομοθεσίας περί βλασφημίας ⁽⁷⁸⁹⁾. Η κατάργηση των εν λόγω νόμων ή η μείωση των περιπτώσεων επιβολής της θανατικής ποινής φαίνεται πολιτικά αδύνατη ⁽⁷⁹⁰⁾.

Οι κατηγορίες περί βλασφημίας θίγουν επίσης και τους μουσουλμάνους του Πακιστάν. Ωστόσο, συγκριτικά με την αναλογία τους στο σύνολο του πληθυσμού, ο αριθμός των περιπτώσεων διατύπωσης κατηγοριών σε βάρος θρησκευτικών μειονοτήτων είναι δυσανάλογα υψηλός ⁽⁷⁹¹⁾. Ένα πρόβλημα που ανακύπτει ορισμένες φορές είναι το γεγονός ότι ο όχλος παίρνει τον νόμο στα χέρια του και επιτίθεται στους κατηγορούμενους. Συνεπώς, οι εν λόγω κατηγορίες ενέχουν υψηλό βαθμό κινδύνου για τις θρησκευτικές μειονότητες ⁽⁷⁹²⁾. Σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος είναι μέλος μιας μειονοτικής ομάδας, η βία στρέφεται κατά ολόκληρης της κοινότητας ⁽⁷⁹³⁾. Παρότι τέτοιου είδους περιστατικά εκδηλώνονται σπανίως, αυτή που επηρεάζεται κυρίως είναι η χριστιανική κοινότητα. Ενίοτε οι εν λόγω κατηγορίες σε βάρος χριστιανών αποσκοπούν στην υποκίνηση του όχλου και την εκδίωξη της κοινότητας με στόχο την υπαρξαγή της περιουσίας και της γης τους ⁽⁷⁹⁴⁾.

Συχνά οι αστυνομικές αρχές δεν διερευνούν αυτές τις απειλές και παραμένουν αδρανείς ⁽⁷⁹⁵⁾. Η NCJP θεωρεί ότι τα εν λόγω περιστατικά μαζικής βίας μπορούν να εκδηλωθούν εύκολα, καθώς οι δράστες δεν τιμωρούνται και δεν αποτρέπονται ⁽⁷⁹⁶⁾. Το νομικό σύστημα είναι κοινό για όλους, αναφέρει η HRCP, αλλά εντοπίζονται σοβαρά προβλήματα, όπως η μη ορθή διενέργεια των αστυνομικών ερευνών ⁽⁷⁹⁷⁾.

Διαθρησκευτικοί γάμοι

Στον καθημερινό βίο, όπως επιβεβαιώνεται από τις συνεντεύξεις με τους ερωτώμενους, η αλληλεπίδραση μεταξύ των επιμέρους θρησκευτικών ομάδων είναι σχετικά απρόσκοπτη ⁽⁷⁹⁸⁾. Οι γάμοι μεταξύ ατόμων από διαφορετικές θρησκευτικές ομάδες είναι συχνό φαινόμενο και τα άτομα με διαφορετικό θρησκευτικό υπόβαθρο συμβιώνουν ειρηνικά μεταξύ τους. Οι γάμοι μεταξύ μουσουλμάνων ανδρών και χριστιανών γυναικών δεν δημιουργούν

⁽⁷⁸⁷⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁸⁸⁾ Hidden Lives, *The untold stories of urban refugees*, n.d.; IDHAE – World Observatory for Defence Rights and Attacks against Lawyers, *Urgent Action Pakistan*, Parvez Aslam Choudhry, 26 January 2006.

⁽⁷⁸⁹⁾ Auswärtiges Amt Deutschland, Pakistan, Staatsaufbau /Innenpolitik, April 2015; Guardian (The), Salmaan Taseer murder throws Pakistan into fresh crisis, 4 January 2011.

⁽⁷⁹⁰⁾ Religious News Service, Pakistan's blasphemy laws to require death sentence for false accusers, 24 September 2013.

⁽⁷⁹¹⁾ AI, Annual Report 2013, The state of the world's human rights, Pakistan, May 2013.

⁽⁷⁹²⁾ USCIRF, *Policy Brief*, March 2014.

⁽⁷⁹³⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁷⁹⁴⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 9 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁹⁵⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014; Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁹⁶⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁹⁷⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 9 Μαρτίου 2013.

⁽⁷⁹⁸⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013; Πολιτικός αξιωματούχος και επικεφαλής της οικονομικής υπηρεσίας, Γερμανική Πρεσβεία, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 14 Μαρτίου 2013.

συνήθως πρόβλημα, κάτι που δεν ισχύει για την αντίστροφη περίπτωση, σύμφωνα με εκπρόσωπο της HRCP ⁽⁷⁹⁹⁾. Ωστόσο, η ειρηνική αυτή συμβίωση είναι εύθραυστη. Σε περίπτωση που σημειωθεί κάποιο «περιστατικό», όπως για παράδειγμα η διατύπωση κατηγοριών για βλασφημία, και υπάρξει υποκίνηση του πλήθους, δεν αργούν να ξεσπάσουν ταραχές ⁽⁸⁰⁰⁾. Υπάρχουν αναφορές ότι οι περισσότεροι διαθρησκευτικοί γάμοι θεωρούνται παράνομοι και ότι τα παιδιά που γεννιούνται από μια τέτοια ένωση θεωρούνται εκτός γάμου ⁽⁸⁰¹⁾.

Οι γάμοι τελούνται και καταχωρίζονται συνήθως με βάση τη θρησκευτική ομάδα στην οποία ανήκει κάποιος· ωστόσο, δεν υπάρχει πρόβλεψη για την καταχώριση ινδουιστικών και σιχ γάμων. Κατά συνέπεια, οι γυναίκες που ανήκουν σε αυτές τις θρησκευτικές ομάδες αντιμετωπίζουν προβλήματα σε ζητήματα κληρονομικής φύσεως, πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, ψηφοφορίας, έκδοσης διαβατηρίου και αγοραπωλησίας περιουσιακών στοιχείων. Οι γάμοι των μη μουσουλμάνων ανδρών παραμένουν νόμιμοι όταν ο σύζυγος ασπαστεί το Ισλάμ. Αντιθέτως, εάν μια μη μουσουλμάνη γυναίκα που έχει παντρευτεί σύμφωνα με τις προηγούμενες θρησκευτικές πεποιθήσεις της ασπαστεί το Ισλάμ, ο γάμος της λύεται. Ως εκ τούτου, τα παιδιά που έχει αποκτήσει θεωρούνται εκτός γάμου και δεν έχουν δικαίωμα κληρονομιάς. Για να είναι έγκυρος ο γάμος και τα παιδιά να θεωρούνται νόμιμα τέκνα, πρέπει να ασπαστεί το Ισλάμ και ο σύζυγος. Εάν ένα παντρεμένο ζευγάρι μουσουλμάνων ασπαστεί άλλο θρήσκευμα, τα παιδιά τους θεωρούνται εκτός γάμου και η επιμέλειά τους ενδέχεται να περάσει στο κράτος ⁽⁸⁰²⁾.

3.4.2 Αχμαντί

Η κοινότητα των Αχμαντί μπορεί αδρομερώς να διακριθεί σε δύο ομάδες. Η κύρια ομάδα, η *Ahmadiyya Muslim Jamaat*, εκτιμάται ότι αριθμεί 600 000 πιστούς στο Πακιστάν. Σύμφωνα με τις δικές της εκτιμήσεις, ο αριθμός των πιστών ανέρχεται σε περίπου 2-5 εκατομμύρια. Η μεγάλη απόκλιση που παρατηρείται αποδίδεται στο γεγονός ότι οι περισσότεροι Αχμαντί συνήθως δεν καταχωρίζονται, καθώς τούτο συνεπάγεται ότι θα θεωρούνται επισήμως μη μουσουλμάνοι, μολονότι οι ίδιοι αυτοπροσδιορίζονται ως μουσουλμάνοι ⁽⁸⁰³⁾.

Ο κατά πολύ μικρότερος κλάδος της Λαχώρης, η «*Ahmadiyya Anjuman Isha'at-i-Islam Lahore*», εκτιμάται ότι αριθμεί περί τους 30 000 πιστούς παγκοσμίως, εκ των οποίων οι 5 000-10 000 ζουν στο Πακιστάν. Εκτός από την πόλη *Rabwah*, οι περιοχές όπου διαβιώνουν οι δύο ομάδες συμπίπτουν και εντοπίζονται κυρίως στη Λαχώρη, το Καράτσι, τη Ραβαλπίντι, την Πεσαβάρ και άλλες πόλεις των επαρχιών Πουντζάμπ και Σιντ. Άλλα παραδείγματα πόλεων και αντίστοιχα περιοχών με μεγαλύτερους πληθυσμούς Αχμαντί είναι η Χέουρα, η Σαργκόντα, η *Bhalwal*, η Σαχπούρ και η Γκουτζρανβάλα ⁽⁸⁰⁴⁾.

Ο πυρήνας της κοινότητας εντοπίζεται στην πόλη *Rabwah* (που έχει μετονομαστεί επισήμως σε *Chenab Nagar*), όπου πάνω από το 95 % του πληθυσμού είναι Αχμαντί ⁽⁸⁰⁵⁾. Λόγω της μεγάλης αριθμητικής υπεροχής τους, οι Αχμαντί μπορούν να αισθάνονται σχετικά ασφαλείς στη *Rabwah*. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν απειλές, καθώς οι πολέμοί τους γνωρίζουν ότι στη *Rabwah* βρίσκεται συγκεντρωμένος μεγάλος πληθυσμός Αχμαντί και στοχοποιούν την πόλη. Κάθε χρόνο διοργανώνονται στη *Rabwah* αρκετές διαδηλώσεις κατά των Αχμαντί, κατά τη διάρκεια των οποίων πολέμοι της εν λόγω θρησκευτικής ομάδας από άλλα μέρη της χώρας συγκεντρώνονται στην πόλη. Οι διαδηλωτές χρησιμοποιώντας μεγάφωνα φωνάζουν συνθήματα κατά των Αχμαντί και οι κάτοικοι οχρώνονται στα σπίτια τους ⁽⁸⁰⁶⁾.

Οι πεποιθήσεις των Αχμαντί διαφοροποιούνται σε ορισμένα θεμελιώδη στοιχεία από το ευρύτερο μουσουλμανικό δόγμα. Η πεποίθηση ότι ο ιδρυτής της *Ahmadiyya Muslim Jamaat* είναι προφήτης προκαλεί τη σφοδρή αντίθεση των ορθόδοξων και φονταμενταλιστών μουσουλμάνων, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι κάτι τέτοιο αποτελεί βλασφημία. Θεωρούν την πεποίθηση αυτή προσβολή του θεμελιώδους δόγματος του Ισλάμ σύμφωνα με το οποίο ο Μωάμεθ

⁽⁷⁹⁹⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το *BFA Staatendokumentation*, 11 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το *BFA Staatendokumentation*, 10 Μαρτίου 2013; Πολιτικός αξιωματούχος και επικεφαλής της οικονομικής υπηρεσίας, Γερμανική Πρεσβεία, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το *BFA Staatendokumentation*, 10 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το *BFA Staatendokumentation*, 9 Μαρτίου 2013; Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το *BFA Staatendokumentation*, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁰⁰⁾ Πολιτικός αξιωματούχος και επικεφαλής της οικονομικής υπηρεσίας, Γερμανική Πρεσβεία, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το *BFA Staatendokumentation*, 14 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁰¹⁾ Freedom House, *Freedom in the World 2013 – Pakistan*, n.d..

⁽⁸⁰²⁾ US DOS, *International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan*, 28 July 2014.

⁽⁸⁰³⁾ BAMF, *Lage der Religionsgemeinschaften in ausgewählten islamischen Ländern*, August 2011; Schrott, Martina, 'Die Ahmadis', 2013.

⁽⁸⁰⁴⁾ BAMF, *Lage der Religionsgemeinschaften in ausgewählten islamischen Ländern*, August 2011; Schrott, Martina, 'Die Ahmadis', 2013.

⁽⁸⁰⁵⁾ Persecution of Ahmadis, *Report on the Persecution of Ahmadis in Pakistan*, 31 December 2014.

⁽⁸⁰⁶⁾ AHRC/IHRCI, *A Beleaguered Community — Report of the fact-finding mission to Pakistan*, 26 March 2015.

είναι «Khatam-un-Nabiyyin», η σφραγίδα των προφητών. Ως εκ τούτου, οι Αχμαντί δεν θεωρούνται μέλη της μουσουλμανικής κοινότητας (*ummah*) και, συνεπώς, αντιμετωπίζονται ως μη μουσουλμάνοι. Οι αναταραχές και οι πιέσεις από πλευράς ορθοδόξων και φονταμενταλιστών μουσουλμάνων οδήγησαν στον χαρακτηρισμό αμφότερων των ομάδων των Αχμαντί ως μη μουσουλμανική μειονότητα στο σύνταγμα του 1974, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την επιβολή νομικών περιορισμών στις θρησκευτικές πρακτικές τους και άλλες μορφές διακρίσεων⁽⁸⁰⁷⁾.

Παρότι μετά το τέλος του καθεστώτος του Ζία ουλ Χακ υπήρξαν ορισμένες νομικές βελτιώσεις και έγιναν ορισμένα θετικά βήματα⁽⁸⁰⁸⁾, τα άρθρα 298 Β και C του ποινικού κώδικα εξακολουθούν να απαγορεύουν στους Αχμαντί να αυτοπροσδιορίζονται ως μουσουλμάνοι, να θεωρούν ότι οι θρησκευτικές τους πεποιθήσεις ταυτίζονται με το Ισλάμ, να κηρύττουν ή να διαδίδουν τις πεποιθήσεις τους ή να «αντιποιούνται» τη μουσουλμανική ιδιότητα⁽⁸⁰⁹⁾. Κατά συνέπεια, απαγορεύεται επίσης να αποκαλούν τους χώρους λατρείας τους τεμένη και το κάλεσμα για προσευχή τους «*Azhan*» (Αδάν, όπως στο Ισλάμ), καθώς και να απαγγέλλουν στίχους από το Κοράνι ή να τελούν μουσουλμανικές πρακτικές δημοσίως⁽⁸¹⁰⁾. Τα τρία νομικά μέσα —ο Νόμος περί (Δεύτερης Αναθεώρησης) του Συντάγματος του 1974 και τα άρθρα 298 Β και C του ποινικού κώδικα— αναφέρονται συχνά ως «νόμοι κατά των Αχμαντί» (βλέπε ενότητα 3.1.2 **Νόμοι περί βλασφημίας**)⁽⁸¹¹⁾.

Η ποινή για την παραβίαση των εν λόγω διατάξεων είναι κάθειρξη έως τρία έτη και καταβολή προστίμου⁽⁸¹²⁾. Ωστόσο, η παραβίαση των «νόμων κατά των Αχμαντί» ενδέχεται να επεκταθεί και στην κατηγορία της βλασφημίας, που ενέχει τον κίνδυνο επιβολής θανατικής ποινής. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, μέχρι στιγμής δεν έχει εφαρμοστεί η θανατική ποινή, ωστόσο μπορεί να οδηγήσει σε μακροχρόνια κάθειρξη⁽⁸¹³⁾. Οι προοπτικές τήρησης της δέουσας διαδικασίας και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη είναι ισχνές για τους Αχμαντί ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Συχνά, ασκούνται πιέσεις στους δικαστές των κατώτερων δικαστηρίων από εξτρεμιστικές θρησκευτικές ομάδες⁽⁸¹⁴⁾. Στις εν λόγω υποθέσεις αποτελεί συχνό φαινόμενο η έκδοση πρωτόδικης καταδικαστικής απόφασης, η οποία όμως συνήθως ανατρέπεται από το εφετείο. Οι υποθέσεις που καταλήγουν στην έκδοση απαλλακτικής απόφασης ή αποσύρονται είναι περισσότερες από αυτές που καταλήγουν σε καταδικαστική απόφαση. Σε υποθέσεις παραβίασης του άρθρου 298 των «νόμων κατά των Αχμαντί» έχει χορηγηθεί συχνά δυνατότητα αποφυλάκισης με καταβολή χρηματικής εγγύησης. Συγκριτικά, ο αριθμός των ατόμων που εκτίουν ποινή φυλάκισης είναι μικρός⁽⁸¹⁵⁾. Σε ένα δικαστικό σύστημα που χαρακτηρίζεται από σωρεία εκκρεμών υποθέσεων, η εκδίκαση της υπόθεσης και, ενδεχομένως, η προσφυγή κατά της απόφασης στο εφετείο είναι πιθανό να διαρκέσει χρόνια⁽⁸¹⁶⁾.

Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, ότι στο τέλος του 2012 κανένας Αχμαντί δεν βρισκόταν στη φυλακή και οι 26 που είχαν συλληφθεί κατά τη διάρκεια του έτους αποφυλακίστηκαν με εγγύηση⁽⁸¹⁷⁾. Το 2013, στο διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου και Σεπτεμβρίου, ηγέτες της κοινότητας των Αχμαντί ανέφεραν περιπτώσεις απαγγελίας κατηγοριών σε βάρος 26 Αχμαντί σε επτά επιμέρους υποθέσεις. Οι περισσότεροι κατηγορήθηκαν για παραβίαση των «νόμων κατά των Αχμαντί», 10 για βλασφημία και άλλοι δύο βάσει διατάξεων κατά της τρομοκρατίας. Το 2013 συνελήφθησαν δεκαοκτώ Αχμαντί για ζητήματα που σχετιζόνταν με την πίστη τους, οι οποίοι στη συνέχεια αφέθηκαν ελεύθεροι με εγγύηση, εκτός από έναν που παρέμενε υπό κράτηση εν αναμονή της δίκης του στο τέλος του έτους⁽⁸¹⁸⁾. Η HRCP κατέγραψε εννέα υποθέσεις κατά 30 Αχμαντί το 2013 για αδικήματα σχετικά με τη θρησκεία, οι 23 εκ των οποίων συνελήφθησαν⁽⁸¹⁹⁾. Σε πολλές περιπτώσεις, οι αστυνομικές αρχές δέχθηκαν πιέσεις από τοπικούς θρησκευτικούς ηγέτες προκειμένου να ασκήσουν διώξεις⁽⁸²⁰⁾.

⁽⁸⁰⁷⁾ Vereinigte Evangelisch-Lutherische Kirchen in Deutschland, *Handbuch Religiöse Gemeinschaften und Weltanschauung*, 2006; Smith, Wilfred, 'Ahmadiyya', 1960; Schrott, Martina, 'Die Ahmadiis', 2013.

⁽⁸⁰⁸⁾ MRG, World Directory of Minorities and Indigenous Peoples, Ahmadiyyas, n.d.

⁽⁸⁰⁹⁾ Pakistan, Penal Code (Act XLV 1860), 6 October 1860, Section 298-C.; US DOS, International Religious Freedom Report for 2012 – Pakistan, 20 May 2013.

⁽⁸¹⁰⁾ UNHCR, Presentation DACH Workshop Pakistan, 1-2 October 2012; US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸¹¹⁾ UNHCR, Presentation DACH Workshop Pakistan, 1-2 October 2012; US DOS, International Religious Freedom Report for 2012 – Pakistan, 20 May 2013.

⁽⁸¹²⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸¹³⁾ USCIRF, *2013 Annual Report*, 30 April 2013.

⁽⁸¹⁴⁾ Τοπικός εμπειρογνώμονας, *e-mail*, με τον οποίο ήλθε σε επαφή το BFA Staatendokumentation, 2 Νοεμβρίου 2012; σύγκριση περιπτώσεων άσκησης πίεσης από τις εν λόγω ομάδες US DOS, *International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan*, 28 July 2014.

⁽⁸¹⁵⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 9 Μαρτίου 2013.

⁽⁸¹⁶⁾ USCIRF, *2013 Annual Report*, 30 April 2013.

⁽⁸¹⁷⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2012 – Pakistan, 20 May 2013.

⁽⁸¹⁸⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸¹⁹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁸²⁰⁾ USCIRF, *2013 Annual Report*, 30 April 2013.

Η νομοθεσία χρησιμοποιείται από τους πολίτες για τον εκφοβισμό και την παρενόχληση των Αχμαντί, καθώς και για τη διευθέτηση προσωπικών υποθέσεων ⁽⁸²¹⁾. Ομάδες μαχητών κατηγορούν τους Αχμαντί ότι παραβιάζουν τον νόμο «εμφανιζόμενοι ως μουσουλμάνοι» ⁽⁸²²⁾ και άλλοι επιστρατεύουν τους «νόμους κατά των Αχμαντί» για να δικαιολογούν κακοποιήσεις και διακρίσεις. Όπως και στην περίπτωση των νόμων περί βλασφημίας, δεν έχουν ληφθεί μέτρα από την κυβέρνηση για την αποτροπή της κατάχρησης των «νόμων κατά των Αχμαντί» ⁽⁸²³⁾.

Οι «νόμοι κατά των Αχμαντί» έχουν επίσης προεκτάσεις στη λειτουργία των τεμένων των Αχμαντί. Η νομοθεσία απαγορεύει στους Αχμαντί να απαγγέλλουν το *kalima*, τη μαρτυρία της ισλαμικής πίστης, με αποτέλεσμα οι αρχές να αφαιρούν το *kalima* από τα τεμένη των Αχμαντί έπειτα από καταγγελίες τοπικών ηγετών του Ισλάμ ⁽⁸²⁴⁾ ή να ζητούν από τους Αχμαντί να αφαιρέσουν τις ιερές επιγραφές από τεμένη και μιναρέδες. Το 2012, για παράδειγμα, η Επιτροπή των Ηνωμένων Πολιτειών για τη Διεθνή Θρησκευτική Ελευθερία (USCIRF) ανέφερε εννέα τέτοια περιστατικά. Καθώς η αναγραφή αποσπασμάτων από το Κοράνι σε τάφους Αχμαντί αποτελεί συχνό φαινόμενο, οι αναφορές κάνουν λόγο για περιστατικά όπου οι τοπικές αστυνομικές αρχές αφαίρεσαν ισλαμικές επιγραφές από επιτάφιας πλάκες Αχμαντί ⁽⁸²⁵⁾. Σε ορισμένες περιπτώσεις η αστυνομία προέβη σε αφαίρεση των μιναρέδων έπειτα από καταγγελίες κληρικών. Επιπλέον, έχουν αναφερθεί περιπτώσεις πρόκλησης υλικών ζημιών σε τεμένη ή βεβήλωσης τάφων Αχμαντί ⁽⁸²⁶⁾, όπως για παράδειγμα βανδαλισμοί τάφων στο Πουντζάμπ από ομάδες μαχητών ⁽⁸²⁷⁾.

Η κοινότητα των Αχμαντί αναφέρει ότι, μεταξύ του 1984 —χρονολογία κατά την οποία τέθηκαν σε ισχύ οι «νόμοι κατά των Αχμαντί»— και του 2013, 30 τεμένη των Αχμαντί σφραγίστηκαν και αποτράπηκε από τις αρχές η ανέγερση άλλων 46. Είκοσι οκτώ τεμένη κατεδαφίστηκαν ή καταστράφηκαν, ενώ μη κρατικοί παράγοντες πυρπόλησαν 13 τεμένη και κατέλαβαν διά της βίας άλλα 16 ⁽⁸²⁸⁾.

Δεδομένου ότι οι Αχμαντί αρνούνται να χαρακτηρίζονται ως μη μουσουλμάνοι, δεν μπορούν να επωφεληθούν από τους θετικούς κανονισμούς που ισχύουν για τις θρησκευτικές μειονότητες (στους οποίους ορίζονται οι μη μουσουλμανικές θρησκείες), γεγονός που σημαίνει ότι στερούνται πολιτικής εκπροσώπησης ως κοινότητα ⁽⁸²⁹⁾. Επιπλέον, δεν συνεργάστηκαν με το πρώην Υπουργείο Εθνικής Διαθρησκευτικής Αρμονίας ⁽⁸³⁰⁾.

Πέραν των περιορισμών που απορρέουν από τους «νόμους κατά των Αχμαντί», υπάρχουν ορισμένοι πρόσθετοι διοικητικοί περιορισμοί. Μολονότι η έκδοση θρησκευτικού υλικού επιτρέπεται γενικά για τις άλλες θρησκείες, η δημόσια πώληση θρησκευτικών εντύπων των Αχμαντί απαγορεύεται. Ως εκ τούτου, η έκδοση θρησκευτικών εντύπων που προορίζονται αποκλειστικά για κυκλοφορία εντός των κοινοτήτων γίνεται από μια κεντρική οργάνωση των Αχμαντί. Γενικά, ενώ η ιεραποστολική δραστηριότητα για τους μη μουσουλμάνους επιτρέπεται από τον νόμο, εφόσον δεν κηρύττουν κατά του Ισλάμ, για τους Αχμαντί απαγορεύεται ⁽⁸³¹⁾. Πέραν των επίσημων περιορισμών, έχουν αναφερθεί εμπόδια σε διοικητικό επίπεδο που επηρεάζουν την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων τους. Παρότι το σύνταγμα προβλέπει το δικαίωμα δημιουργίας λατρευτικών χώρων και δεν υφίσταται επίσημος περιορισμός για την κατασκευή λατρευτικών χώρων των Αχμαντί, στην πράξη οι περιφερειακές αρχές δεν εκδίδουν άδειες ή επιχειρούν να θέσουν προσκόμματα στην κατασκευή ή την ανακαίνιση τέτοιων κτηρίων. Επίσης, οι περιφερειακές κυβερνήσεις αρνούνται συχνά να δώσουν άδεια στους Αχμαντί για τη διοργάνωση δημόσιων εκδηλώσεων ⁽⁸³²⁾.

Βάσει της πακιστανικής νομοθεσίας, οι Αχμαντί μπορούν να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα μόνο υπό περιορισμούς, είτε ιδιωτικά είτε εντός της κοινότητας μαζί με άλλους Αχμαντί ⁽⁸³³⁾.

⁽⁸²¹⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸²²⁾ See data for 2013: HRW, *World Report 2014 — Pakistan*, 21 January 2014.

⁽⁸²³⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸²⁴⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸²⁵⁾ USCIRF, *2013 Annual Report*, 30 April 2013.

⁽⁸²⁶⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸²⁷⁾ See data for 2013: HRW, *World Report 2014 — Pakistan*, 21 January 2014.

⁽⁸²⁸⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸²⁹⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA *Staatendokumentation*, 9 Μαρτίου 2013.

⁽⁸³⁰⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA *Staatendokumentation*, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁸³¹⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸³²⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸³³⁾ USCIRF, *2013 Annual Report*, 30 April 2013.

Τα μέλη της κοινότητας των Αχμαντί του Πακιστάν χαρακτηρίζονται από συγκριτικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο και σχετική ευημερία ⁽⁸³⁴⁾ και διαθέτουν περισσότερα χρήματα για να εξασφαλίσουν, παραδείγματος χάρι, νομική συνδρομή ⁽⁸³⁵⁾. Στη συντριπτική τους πλειονότητα, οι Αχμαντί συνυπάρχουν ειρηνικά με τους μουσουλμάνους γείτονές τους ⁽⁸³⁶⁾. Ωστόσο, ακόμη και μεταξύ των μορφωμένων πολιτών της μεσαίας τάξης, που χαρακτηρίζονται γενικά από μεγαλύτερη ευρύτητα πνεύματος, υπάρχει μικρή αποδοχή του αυτοπροσδιορισμού των Αχμαντί ως μουσουλμάνων ⁽⁸³⁷⁾. Επίσης, ιδιαίτερα έντονες είναι οι κοινωνικές διακρίσεις σε βάρος των Αχμαντί μουσουλμάνων στην αγορά εργασίας ⁽⁸³⁸⁾.

Ακόμη, έχουν αναφερθεί περιστατικά παρενόχλησης μελών της κοινότητας των Αχμαντί: υπήρξαν αποβολές μαθητών και φοιτητών Αχμαντί από τις σχολές τους, ενώ σε βάρος μελών της κοινότητας των Αχμαντί υποβλήθηκαν κατασκευασμένες καταγγελίες ενώπιον των τοπικών αστυνομικών αρχών ⁽⁸³⁹⁾.

Τον Ιούλιο του 2014, με αφορμή μια υπόθεση κατηγορίας για βλασφημία σε βάρος ενός Αχμαντί, ξέσπασε κύμα μαζικής βίας στην Γκουτζρανβάλα με στόχο ολόκληρη την κοινότητα. Ο όχλος επιτέθηκε, λεηλάτησε και πυρπόλησε κατοικίες των Αχμαντί, ενώ τρεις γυναίκες, μεταξύ των οποίων μία ανήλικη και ένα βρέφος, βρήκαν τραγικό θάνατο στις φλόγες. Οι Αχμαντί κατήγγειλαν τις αστυνομικές αρχές για ολιγωρία, ενώ η αστυνομία από την πλευρά της επέμεινε ότι προσπάθησε να καταστείλει το εξαγριωμένο πλήθος. Πρόκειται για τη χειρότερη επίθεση σε βάρος της κοινότητας από το 2010, όταν μια σειρά ταυτόχρονων επιθέσεων σε τόπους λατρείας των Αχμαντί στοίχισε τη ζωή σε 86 άτομα. Η περιοχή ενισχύθηκε με πρόσθετες αστυνομικές δυνάμεις ⁽⁸⁴⁰⁾ και ασκήθηκαν ποινικές δίωξεις σε βάρος 420 ατόμων ⁽⁸⁴¹⁾.

Παρότι η δίωξη των δραστών οδηγεί σπάνια σε καταδίκη, το 2015 ένα αντιτρομοκρατικό δικαστήριο καταδίκασε ένα άτομο σε θάνατο για τις επιθέσεις σε τέμενος των Αχμαντί το 2010 ⁽⁸⁴²⁾.

Αχμαντί και δελτία ταυτότητας

Στο έντυπο αίτησης για έκδοση δελτίου ταυτότητας από τη NADRA, ο αιτών υποχρεούται να αναφέρει το θρήσκευμά του. Όσοι επιθυμούν να δηλώσουν «μουσουλμάνοι» στο έντυπο καλούνται να υπογράψουν μια δήλωση, στην οποία αναφέρουν ότι θεωρούν τον Προφήτη Μωάμεθ τον τελευταίο προφήτη και αποκηρύσσουν τον ιδρυτή της θρησκείας των Αχμαντί ως ψευδοπροφήτη. Το δελτίο ταυτότητας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την έκδοση διαβατηρίου. Παρότι το θρήσκευμα δεν αναγράφεται στο δελτίο ταυτότητας, περιλαμβάνεται στο διαβατήριο ⁽⁸⁴³⁾. Οι Αχμαντί που αρνούνται να υπογράψουν τη σχετική δήλωση μπορούν να διατηρήσουν μόνο τον χαρακτηρισμό «Αχμαντί» ⁽⁸⁴⁴⁾. Η ηγεσία της κοινότητας των Αχμαντί αποθαρρύνει τα μέλη της από την υπογραφή της δήλωσης, καθώς η πράξη αυτή μπορεί να τους δημιουργήσει προβλήματα, μιας και ενδέχεται να κατηγορηθούν για «αντιποίηση της μουσουλμανικής ιδιότητας» και να διωχθούν βάσει των νόμων κατά των Αχμαντί. Δεν έχουν αναφερθεί περιπτώσεις εξαναγκασμού των Αχμαντί ώστε να υπογράψουν τη δήλωση ⁽⁸⁴⁵⁾.

Ο εν λόγω κανονισμός δυσχεραίνει την έκδοση νομικών εγγράφων και το δικαίωμα ψήφου των Αχμαντί, ενέργειες για τις οποίες απαιτείται η κατοχή δελτίου ταυτότητας. Το γεγονός αυτό με τη σειρά του προσθέτει ένα επιπλέον βάρος στους Αχμαντί, οι οποίοι καλούνται να απαρνηθούν τις βασικές αρχές της πίστης τους ή να δεχθούν να χαρακτηρισθούν ως μη μουσουλμάνοι, κάτι που είναι αντίθετο προς τις πεποιθήσεις τους. Κατά συνέπεια, πολλοί Αχμαντί αποκλείονται από το δικαίωμα ψήφου ⁽⁸⁴⁶⁾.

⁽⁸³⁴⁾ DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

⁽⁸³⁵⁾ Εκπρόσωποι της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 9 Μαρτίου 2013.

⁽⁸³⁶⁾ Τοπικός εμπειρογνώμονας, e-mail, με τον οποίο ήλθε σε επαφή το BFA Staatendokumentation, 2 Νοέμβριο 2012.

⁽⁸³⁷⁾ Πολιτικός αξιωματούχος και επικεφαλής της οικονομικής υπηρεσίας, Γερμανική Πρεσβεία, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 14 March 2013.

⁽⁸³⁸⁾ Πολιτικός αξιωματούχος και επικεφαλής της οικονομικής υπηρεσίας, Γερμανική Πρεσβεία, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 14 March 2013.

⁽⁸³⁹⁾ DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

⁽⁸⁴⁰⁾ Reuters, Pakistan mob kills woman, girls, over 'blasphemous' Facebook post, 28 July 2014.

⁽⁸⁴¹⁾ The Express Tribune, Three Ahmadis, including two minors, killed in Gujranwala, 28 July 2014.

⁽⁸⁴²⁾ USCIRF, 2015 Annual Report, 2015.

⁽⁸⁴³⁾ UNHCR, Presentation DACH Workshop Pakistan, 1-2 October 2012; see also: US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁸⁴⁴⁾ Asian Human Rights Commission et al, Report of FFM mission to Pakistan, 26 March 2015.

⁽⁸⁴⁵⁾ Landinfo, Temanotat Pakistan: Forhold for ahmadiyyaer, 3 July 2014.

⁽⁸⁴⁶⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

Οι Αχμαντί είναι η μόνη κοινότητα που έχει χωριστούς εκλογικούς καταλόγους, σε αντίθεση με όλες τις υπόλοιπες, μειονοτικές ή μη, που εγγράφονται σε κοινό κατάλογο ⁽⁸⁴⁷⁾. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τον συγκεκριμένο αποκλεισμό, η κοινότητα των Αχμαντί απείχε από τις γενικές εκλογές του 2013 ⁽⁸⁴⁸⁾.

3.4.3 Χριστιανοί

Σύμφωνα με αξιωματούχο της Βρετανικής Ύπατης Αρμοστείας στο Ισλαμαμπάντ, όπως ανέφερε το Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου, ο αριθμός των χριστιανών στο Πακιστάν ανέρχεται σε 2,8 εκατομμύρια, ήτοι 1,5-3 % του πληθυσμού. Ορισμένες χριστιανικές πηγές θεωρούν ότι ο αριθμός τους θα πρέπει να εκτιμηθεί στο 5-10 % του πληθυσμού ⁽⁸⁴⁹⁾. Από την πλευρά του, ο Γραμματέας του πρώην Υπουργείου Εθνικής Διαθρησκευτικής Αρμονίας εκτιμά ότι στο Πακιστάν ζουν περί τα 4 εκατομμύρια χριστιανών ⁽⁸⁵⁰⁾.

Στη συντριπτική τους πλειονότητα, οι χριστιανοί ζουν στο Πουντζάμπ όπου αποτελούν τη μεγαλύτερη θρησκευτική μειονότητα· εξ αυτών 2 εκατομμύρια βρίσκονται στη Λαχώρη και μισό εκατομμύριο σε άλλες περιοχές του Πουντζάμπ ⁽⁸⁵¹⁾. Ένας από τους ερωτώμενους από την NCJP εκτιμά ότι περίπου το 90 % των χριστιανών του Πακιστάν είναι συγκεντρωμένοι στο Πουντζάμπ, κυρίως δε στο κεντρικό Πουντζάμπ. Ο ίδιος υπολογίζει ότι περίπου οι μισοί χριστιανοί του Πουντζάμπ ζουν στην περιφέρεια της Λαχώρης (65 εκκλησίες) και της Γκουτζρανβάλα ⁽⁸⁵²⁾. Η NCJP εκτιμά ότι —βάσει της απογραφής του 1998— το 8-10 % των κατοίκων της Λαχώρης είναι χριστιανοί, ποσοστό που αντιστοιχεί στη μεγαλύτερη συγκέντρωση χριστιανών στο Πακιστάν ⁽⁸⁵³⁾.

Άλλα μεγάλα κέντρα της χριστιανικής κοινότητας είναι το Φαϊσαλαμπάντ (Πουντζάμπ) και το Καράτσι ⁽⁸⁵⁴⁾, ενώ και το Ισλαμαμπάντ φιλοξενεί μεγάλη μερίδα χριστιανών ⁽⁸⁵⁵⁾. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Διαθρησκευτικής Αρμονίας, χριστιανικές κοινότητες εντοπίζονται και σε άλλες περιοχές της χώρας ⁽⁸⁵⁶⁾, γεγονός που επιβεβαιώνεται, σύμφωνα με την NCJP, από την ύπαρξη 116 Καθολικών ενοριών σε 116 περιφέρειες του Πακιστάν ⁽⁸⁵⁷⁾.

Η NCJP εξηγεί ότι οι χριστιανοί προτιμούν να μετακινούνται προς τα αστικά κέντρα λόγω των καλύτερων οικονομικών προοπτικών, αλλά και λόγω των συχνότερων διακρίσεων που παρατηρούνται στις αγροτικές περιοχές και του αισθήματος ανασφάλειας που επικρατεί στις περιοχές όπου δρουν οι Ταλιμπάν ⁽⁸⁵⁸⁾. Επίσης, διαφαίνεται σαφώς μια εντεινόμενη τάση φυγής πακιστανών χριστιανών από τη χώρα, με προορισμό κυρίως χώρες όπως το Μπανγκλαντές και η Σρι Λάνκα ⁽⁸⁵⁹⁾.

Μεταξύ των χριστιανών του Πακιστάν, οι περισσότεροι είναι είτε ρωμαιοκαθολικοί, που αποτελούν περίπου το 50 % των χριστιανών στη χώρα, είτε μέλη της Προτεσταντικής «Εκκλησίας του Πακιστάν», που αντιπροσωπεύουν κάτι λιγότερο από του υπόλοιπο μισό του χριστιανικού πληθυσμού ⁽⁸⁶⁰⁾. Στους κόλπους της Εκκλησίας του Πακιστάν συνενώνονται τέσσερις προτεσταντικές εκκλησίες: η Αγγλικανική Εκκλησία, η Μεθοδική Εκκλησία, η Πρεσβυτεριανή Εκκλησία και η Λουθηρανική Εκκλησία. Ένα ακόμη μεγάλο προτεσταντικό δόγμα στο Πακιστάν είναι ο Στρατός της Σωτηρίας. Άλλες ευαγγελικές εκκλησίες στο Πακιστάν είναι οι Βαπτιστές, οι Αντβεντιστές της Έβδομης Ημέρας, η Εκκλησία των Συνάξεων του Πλήρους Ευαγγελίου και η Εκκλησία της Πεντηκοστής, καθώς και

⁽⁸⁴⁷⁾ HRCF, State of Human Rights in 2012, March 2013.

⁽⁸⁴⁸⁾ HRCF, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁸⁴⁹⁾ UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014, pp. 24, 34.

⁽⁸⁵⁰⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁵¹⁾ UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014.

⁽⁸⁵²⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁵³⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁵⁴⁾ UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014, pp. 24, 34.

⁽⁸⁵⁵⁾ Αναπληρωτής Επίτροπος Διοίκησης της Περιφέρειας της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ (ICTA), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 14 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁵⁶⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁵⁷⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁵⁸⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁵⁹⁾ DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

⁽⁸⁶⁰⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013; UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014.

μια σειρά μικρότερων εκκλησιών και κλάδων. Υπάρχουν πολλές μικρές και ανεξάρτητες εκκλησιαστικές κοινότητες που ευημερούν ιδίως στις παραγκουπόλεις ⁽⁸⁶¹⁾ και ο αριθμός των πιστών αυτών των λεγόμενων «χαρισματικών» εκκλησιών παρουσιάζει αύξηση ⁽⁸⁶²⁾.

Οι χριστιανοί απολαμβάνουν κάποιο βαθμό θρησκευτικής ελευθερίας. Επιτρέπεται η δημόσια προβολή συμβόλων όπως ο σταυρός, ωστόσο κάτι τέτοιο μπορεί να οδηγήσει σε διακρίσεις σε βάρος τους. Σε ειδικές περιστάσεις όπως θρησκευτικές συνάξεις και λιτανείες, π.χ. την Κυριακή των Βαΐων, λαμβάνονται προληπτικά μέτρα αστυνομικής προστασίας. Ωστόσο, η λιτανεία της Κυριακής των Βαΐων στη Λαχώρη έχει σταματήσει να τελείται από το 2004, καθώς λόγω ζητημάτων ασφαλείας η Εκκλησία αποφάσισε ότι θα ήταν καλύτερο να μην δίνει αφορμή για πιθανές επιθέσεις. Γενικά, οι πιστοί κρατούν χαμηλό προφίλ ⁽⁸⁶³⁾.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Γραμματέα του πρώην Υπουργείου Εθνικής Διαθρησκευτικής Αρμονίας, το 2013 το Πακιστάν αριθμούσε περίπου 500 εκκλησίες, εκ των οποίων οι 100 χρονολογούνταν από την εποχή της Βρετανικής Αυτοκρατορίας ⁽⁸⁶⁴⁾. Η NCJP εκτιμά ότι στο Πακιστάν δραστηριοποιούνται περίπου 350 Καθολικοί ιερείς και 2 000 μοναχές. Σύμφωνα με περαιτέρω εκτιμήσεις, υπάρχουν 50 Καθολικά σχολεία (μαζί με άλλα χριστιανικά σχολεία) στη Λαχώρη. Πενήντα τέσσερα χωριά στο Πουντζάμπ και τέσσερα στη Σιντ κατοικούνται από χριστιανικούς πληθυσμούς ⁽⁸⁶⁵⁾. Στο Πακιστάν υπάρχουν διάφορα χριστιανικά μέσα ενημέρωσης όπως η *Pakistan Christian Post* και το *Christians in Pakistan* ⁽⁸⁶⁶⁾. Σύμφωνα με εκπρόσωπο του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), οι εκκλησιαστικοί ηγέτες έχουν δημιουργήσει διάφορες δομές για τη χριστιανική μειονότητα, όπως σχολεία, ιεραποστολές και νοσοκομεία. Εντούτοις, οι κοινωνικές διαφορές και οι αποκλίσεις μεταξύ των κοινωνικών τάξεων δεν λείπουν. Η πρόσβαση των φτωχών χριστιανών σε χριστιανικά σχολεία είναι συχνά περιορισμένη, συνήθως λόγω του υψηλού κόστους που συνεπάγεται η φοίτηση στα εν λόγω ιδιωτικά σχολεία υψηλής ποιότητας. Αντιθέτως, οι πολίτες που δεν ανήκουν σε μειονότητες και μπορούν να διαθέσουν τα χρήματα αξιοποιούν αυτά τα ιδρύματα λόγω του εγνωσμένου κύρους τους ⁽⁸⁶⁷⁾.

Οι κοινωνικές διακρίσεις σε βάρος των χριστιανών αποδίδονται συνήθως στα κατάλοιπα του συστήματος των καστών. Οι περισσότεροι χριστιανοί είναι απόγονοι ινδουιστών από «κάστες ανέγγιχτων» που ασπάστηκαν τον χριστιανισμό κατά τη διάρκεια του εκχριστιανισμού. Ακόμη και σήμερα υπάρχουν άνθρωποι που θεωρούν τους χριστιανούς ανέγγιχτους και «μιαρούς» ⁽⁸⁶⁸⁾. Λόγω των κοινωνικών προεκτάσεων του παλαιότερου συστήματος των καστών, η φτώχεια εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη μεταξύ των χριστιανών ⁽⁸⁶⁹⁾.

Μολονότι δεν υφίστανται θεσμοθετημένες διακρίσεις, οι κοινωνικές διακρίσεις σε βάρος των χριστιανών στον εργασιακό τομέα αποτελούν διαδεδομένο φαινόμενο και τα μέλη της χριστιανικής κοινότητας δυσκολεύονται να απασχοληθούν σε κάτι άλλο πέρα από απαξιωτικές εργασίες ⁽⁸⁷⁰⁾. Ωστόσο, η εξασφάλιση απασχόλησης εξαρτάται γενικά περισσότερο από τις οικογενειακές και προσωπικές σχέσεις παρά από το θρήσκευμα ⁽⁸⁷¹⁾. Χριστιανοί ακτιβιστές αναφέρουν ότι η κατάσταση στον ιδιωτικό τομέα έχει βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια ⁽⁸⁷²⁾. Παρότι

⁽⁸⁶¹⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁶²⁾ BAA, Bericht zur Fact Finding Mission Pakistan vom 8-16.3.2013, June 2013.

⁽⁸⁶³⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωπος της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), e-mail, 19 Μαΐου 2013. Εκπρόσωπος της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν (HRCP), e-mail, 31 Μαΐου 2013.

⁽⁸⁶⁴⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁶⁵⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁶⁶⁾ Pakistan Christian Post, [website], n.d.

⁽⁸⁶⁷⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁶⁸⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013; Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013; Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Εθνικής Άμυνας (National Defence University), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁶⁹⁾ Αναπληρωτής Επίτροπος Διοίκησης της Περιφέρειας της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ (ICTA), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 14 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁷⁰⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014; DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

⁽⁸⁷¹⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁷²⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

πολλοί χριστιανοί συγκαταλέγονται μεταξύ των ασθενέστερων οικονομικά πολιτών της χώρας, υπάρχουν και άλλοι που βρίσκονται σε καλή οικονομική και κοινωνική κατάσταση και δραστηριοποιούνται στους τομείς της πολιτικής, της εκπαίδευσης και της υγείας ⁽⁸⁷³⁾.

Όσον αφορά τις θέσεις στον δημόσιο τομέα έχει θεσπιστεί συγκεκριμένη ποσόστωση για τις μειονότητες και, σύμφωνα με την NCJP, οι κρατικές αρχές και υπηρεσίες προσλαμβάνουν χριστιανούς. Παρ' όλα αυτά, κατά το παρελθόν οι χριστιανοί κατείχαν πιο υψηλόβαθμες θέσεις: παραδείγματος χάρι την περίοδο 1960-1968 ο πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου ήταν χριστιανός. Σήμερα, ο αριθμός των χριστιανών που κατέχουν υψηλότερες θέσεις είναι περιορισμένος. Η NCJP διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε κανένας χριστιανός στο προσωπικό των ανώτερων δικαστηρίων και του Ανώτατου Δικαστηρίου και ότι στα κατώτερα δικαστήρια υπήρχε μόνος ένας ή δύο ⁽⁸⁷⁴⁾. Στην προηγούμενη κυβέρνηση της οποίας ηγείτο το PPP, ο υπουργός Μειονοτήτων και, μετά τη δολοφονία του, ο σύμβουλος του πρωθυπουργού σε θέματα μειονοτήτων —και επικεφαλής του μετονομασθέντος Υπουργείου Διαθρησκευτικής Αρμονίας— ήταν χριστιανοί.

Μέλη της χριστιανικής κοινότητας διορίζονται επίσης στις νεοεκλεγείσες επαρχιακές ή ομοσπονδιακές συνελεύσεις, για την αντιμετώπιση ζητημάτων των χριστιανικών μειονοτήτων στα νομοθετικά όργανα ⁽⁸⁷⁵⁾.

Οι κοινότητες των χριστιανών αποτελούν στόχο βίαιων μαζικών επιθέσεων. Τον Μάρτιο του 2013, εξαγριωμένο πλήθος 3 000 περίπου μουσουλμάνων ⁽⁸⁷⁶⁾ εξαπέλυσε επίθεση στη χριστιανική συνοικία Τζόζεφ Κόλονι, στη Μπαντάμι Μπαγκ της Λαχώρης ⁽⁸⁷⁷⁾. Υπολογίζεται ότι πυρπολήθηκαν 147 σπίτια χριστιανών ⁽⁸⁷⁸⁾ και, σύμφωνα με ένα δημοσίευμα, επλήγησαν 250 οικογένειες χριστιανών ⁽⁸⁷⁹⁾. Από το επεισόδιο δεν προκλήθηκαν θύματα ⁽⁸⁸⁰⁾. Αφορμή για το περιστατικό στάθηκε η κατηγορία ενός χριστιανού για βλασφημία έπειτα από διένεξη με μουσουλμάνο φίλο του τέσσερις ημέρες πριν από το ξέσπασμα των ταραχών ⁽⁸⁸¹⁾. Δεδομένου ότι τα αποδεικτικά στοιχεία σε βάρος του δεν ήταν επαρκή, οι αστυνομικές αρχές ισχυρίστηκαν ότι ο μόνος λόγος για τον οποίο προέβησαν στην άσκηση δίωξης υπό την πίεση μουσουλμανικών θρησκευτικών ομάδων ⁽⁸⁸²⁾ ήταν για να κατευνάσουν το συγκεντρωμένο πλήθος ⁽⁸⁸³⁾. Οι χριστιανοί κάτοικοι της περιοχής κλήθηκαν από την αστυνομία να εγκαταλείψουν τη συνοικία στη διάρκεια της νύχτας ⁽⁸⁸⁴⁾. Όμως, μόνο μετά την επιστροφή τους οι αστυνομικές αρχές έλαβαν επαρκή μέτρα προστασίας ⁽⁸⁸⁵⁾. Στο μεταξύ, οι κατοικίες τους είχαν λεηλατηθεί και πυρποληθεί από τον όχλο ⁽⁸⁸⁶⁾. Τα περισσότερα ειδησεογραφικά μέσα και οι ερωτώμενοι ανέφεραν ότι η αστυνομία δεν επενέβη για να καταστείλει τις επιθέσεις ⁽⁸⁸⁷⁾. Εντούτοις, ορισμένα πρακτορεία ειδήσεων μετέδωσαν ότι υπήρξαν σοβαροί τραυματισμοί αστυνομικών στην προσπάθειά τους να διαπραγματευθούν με τους ταραξίες ⁽⁸⁸⁸⁾.

⁽⁸⁷³⁾ DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

⁽⁸⁷⁴⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁷⁵⁾ For example: Christian Member of the Khyber Pakhtunkhwa Assembly of Pakistan Muslim League-Nawaz: Frederick Azeem; Dawn, *KP asked to check forced conversions*, 26 April 2014; National Assembly of Pakistan [website], n.d.; Pakistan Christian Post, *Christian 3, Hindu 5 and 1 Parsi successful in Selection in National Assembly of Pakistan*, 28 May 2013.

⁽⁸⁷⁶⁾ Express Tribune (The), *Christians under siege, Mob rule in Lahore*, 10 March 2013.

⁽⁸⁷⁷⁾ Pakistan Today, *No home for the 'impure'*, 10 March 2013.

⁽⁸⁷⁸⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁷⁹⁾ Dawn, *Cries for a lost home (land)*, 10 March 2013.

⁽⁸⁸⁰⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁸¹⁾ Βλέπε για παράδειγμα: Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013; Express Tribune (The), *Police failed to act on first signs of trouble*, 13 March 2013.

⁽⁸⁸²⁾ Pakistan Today, *No home for the 'impure'*, 10 March 2013.

⁽⁸⁸³⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2013*, March 2014.

⁽⁸⁸⁴⁾ Dawn, *Cries for a lost home (land)*, 10 March 2013.

⁽⁸⁸⁵⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁸⁶⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁸⁷⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013; Pakistan Today, *No home for the 'impure'*, 10 March 2013.

⁽⁸⁸⁸⁾ Pakistan Today, *No home for the 'impure'*, 10 March 2013; Express Tribune (The), *Christians under siege*, 10 March 2013.

Τα μέλη της χριστιανικής κοινότητας που επλήγησαν φιλοξενήθηκαν σε καταυλισμό⁽⁸⁸⁹⁾ και εκκλησιαστικές οργανώσεις⁽⁸⁹⁰⁾, ενώ η πακιστανική κοινωνία των πολιτών προσέφερε βοήθεια και υποστήριξη⁽⁸⁹¹⁾. Μετά τις αναταραχές, η περιοχή ενισχύθηκε εκ νέου με μεγάλο αριθμό αστυνομικών δυνάμεων⁽⁸⁹²⁾. Την κοινότητα επισκέφθηκαν εκπρόσωποι της κυβέρνησης, μεταξύ άλλων και ο πρωθυπουργός, για να εκφράσουν την αλληλεγγύη τους στους πληγέντες και να καταδικάσουν τη βία⁽⁸⁹³⁾. Στα θύματα καταβλήθηκε αποζημίωση και η κυβέρνηση ανέλαβε την ανοικοδόμηση των κατεστραμμένων κατοικιών⁽⁸⁹⁴⁾.

Ο πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου, Ιφτιχάρ Μοχάμαντ Τσόντρι, διεξήγαγε αυτεπάγγελτη έρευνα (*suo motu*) για την υπόθεση⁽⁸⁹⁵⁾ και επέκρινε σφοδρά τις αστυνομικές αρχές για την ανεπαρκή προστασία των δικαιωμάτων και των κατοικιών των χριστιανών. Καταδίκασε επίσης το γεγονός ότι μόνο δύο χαμηλόβαθμοι αστυνομικοί υποδιευθυντές τέθηκαν σε διαθεσιμότητα και κανένας προϊστάμενός τους⁽⁸⁹⁶⁾. Σύμφωνα με διαφορετικές αναφορές, ο αριθμός των υπόπτων που ταυτοποιήθηκαν ή συνελήφθησαν κυμαίνεται μεταξύ 150⁽⁸⁹⁷⁾ και περίπου είκοσι ατόμων⁽⁸⁹⁸⁾, ενώ σε βάρος περίπου 50 ατόμων ασκήθηκε δίωξη βάσει των διατάξεων της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας⁽⁸⁹⁹⁾. Ωστόσο, η NCJP επεσήμανε ότι οι ελπίδες για την αποτελεσματική δίωξη των δραστών ήταν ελάχιστες⁽⁹⁰⁰⁾. Κανένας δεν καταδικάστηκε για τα αδικήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια των ταραχών, ενώ τον Μάρτιο του 2014 ο κατηγορούμενος χριστιανός καταδικάστηκε σε θάνατο για βλασφημία⁽⁹⁰¹⁾.

Τον Νοέμβριο του 2014 εξαγριωμένο πλήθος μουσουλμάνων επιτέθηκε και έκαψε ένα ζευγάρι χριστιανών που είχε κατηγορηθεί για βλασφημία. Τον Μάιο του 2015 ένα αντιτρομοκρατικό δικαστήριο απήγγειλε κατηγορίες σε βάρος 106 υπόπτων για συμμετοχή στο λιντσάρισμα του ζευγαριού⁽⁹⁰²⁾.

Ο αναλφαβητισμός, η ένδεια⁽⁹⁰³⁾ και η περιθωριοποίηση καθιστούν τη χριστιανική κοινότητα του Πακιστάν ιδιαίτερα ευάλωτη, ιδίως σε φαινόμενα κοινωνικής βίας⁽⁹⁰⁴⁾. Συχνά, ανήλικες χριστιανές εργάζονται ως οικιακοί βοηθοί, διατρέχοντας τον κίνδυνο να πέσουν θύματα βίας και αλλαγής θρησκευματος διά της βίας⁽⁹⁰⁵⁾. Παράλληλα, έχουν καταγραφεί περιστατικά σεξουαλικών επιθέσεων και απαγωγής ανήλικων χριστιανών κοριτσιών⁽⁹⁰⁶⁾. Οι εξαναγκαστικοί γάμοι και τα περιστατικά αλλαγής θρησκευματος διά της βίας χριστιανών κοριτσιών εκτιμάται ότι ανέρχονται σε 100-700 ετησίως⁽⁹⁰⁷⁾.

Επιθέσεις σε χριστιανούς

Οι χριστιανοί γίνονται θύματα στοχευμένων δολοφονιών. Το πιο εξέχον θύμα στοχευμένης δολοφονίας από τη χριστιανική κοινότητα ήταν ο υπουργός Μειονοτήτων, Shahbaz Bhatti, ο οποίος δολοφονήθηκε το 2011 για την

⁽⁸⁸⁹⁾ Dawn, CM orders arrests of arsonists, 10 March 2013.

⁽⁸⁹⁰⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁹¹⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁹²⁾ Express Tribune (The), Police failed to act on first signs of trouble, 13 March 2013.

⁽⁸⁹³⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη διερευνητικής αποστολής (FFM) που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013; Express Tribune (The), Joseph Colony arson: '54 could be prosecuted under Anti-Terrorism Act', 14 March 2013; Dawn, CM orders arrests of arsonists, 10 March 2013.

⁽⁸⁹⁴⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁸⁹⁵⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013; Express Tribune (The), Joseph Colony arson: '54 could be prosecuted under Anti-Terrorism Act', 14 March 2013.

⁽⁸⁹⁶⁾ Express Tribune (The), Badami Bagh tragedy: SC demands answers, Lahore police unable to give any, 14 March 2013.

⁽⁸⁹⁷⁾ Express Tribune (The), Joseph Colony arson: '54 could be prosecuted under Anti-Terrorism Act', 14 March 2013.

⁽⁸⁹⁸⁾ Dawn, Affected families returning home, 10 March 2013.

⁽⁸⁹⁹⁾ Express Tribune (The), Joseph Colony arson: '54 could be prosecuted under Anti-Terrorism Act', 14 March 2013; Dawn, Affected families returning home, 10 March 2013.

⁽⁹⁰⁰⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁹⁰¹⁾ AI, Pakistan: Christian man sentenced to death under blasphemy law, 27 March 2014.

⁽⁹⁰²⁾ Dawn, Christian couple lynching: ATC indicts 106 suspects, 21 May 2015.

⁽⁹⁰³⁾ Αναπληρωτής Επίτροπος Διοίκησης της Περιφέρειας της Πρωτεύουσας Ισλαμαμπάντ (ICTA), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 14 Μαρτίου 2013.

⁽⁹⁰⁴⁾ USCIRF, 2013 Annual Report, 30 April 2013.

⁽⁹⁰⁵⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁹⁰⁶⁾ USCIRF, 2013 Annual Report, 30 April 2013; USCIRF, Policy Brief, Prisoners of Belief Individuals Jailed under Blasphemy Laws, March 2014.

⁽⁹⁰⁷⁾ USCIRF, Policy Brief, Prisoners of Belief Individuals Jailed under Blasphemy Laws, March 2014; Movement for Solidarity and Peace, Forced Marriages & Forced Conversions in the Christian Community of Pakistan, April 2014.

επικριτική στάση του σε σχέση με τους νόμους περί βλασφημίας⁽⁹⁰⁸⁾. Το 2012 η NCJP κατέγραψε 11 περιστατικά στοχευμένων δολοφονιών χριστιανών⁽⁹⁰⁹⁾. Την περίοδο μεταξύ Αυγούστου και Οκτωβρίου 2013, τρεις χριστιανοί κοινωνικοί ακτιβιστές δολοφονήθηκαν από τα πυρά ένοπλων κακοποιών σε μια φτωχογειτονιά στο Καράτσι, όπου διαμένουν εκατοντάδες οικογένειες ινδουιστών και χριστιανών. Υπήρξαν θύματα του πολέμου μεταξύ συμμοριών για τον έλεγχο της περιοχής και της ολιγορίας των αρχών και της αστυνομίας. Μετά τις δολοφονίες, οι περισσότεροι κάτοικοι, περίπου 600 οικογένειες, μετακινήθηκαν σε άλλες περιοχές⁽⁹¹⁰⁾.

Η χριστιανική κοινότητα του Πακιστάν πλήττεται και από τις διαδηλώσεις κατά της Δύσης. Όταν τον Σεπτέμβριο του 2012 ξέσπασαν διαδηλώσεις στο Πακιστάν κατά μιας αντιισλαμικής ταινίας ενός αμερικανού ερασιτέχνη σκηνοθέτη, μερίδα διαδηλωτών πυρπόλησε μια λουθηρανική εκκλησία, ένα σχολείο, μια βιβλιοθήκη και κατοικίες κληρικών στην περιφέρεια Μαρντάν της επαρχίας Χιμπέρ Παχτούνκουα. Επίθεση δέχθηκε και μια ακόμη εκκλησία στο Χαϊντεραμπάντ (Σιντ) που είχε ως αποτέλεσμα τον τραυματισμό ενός ατόμου⁽⁹¹¹⁾.

Η πιο φονική επίθεση σε βάρος χριστιανών στην ιστορία του Πακιστάν σημειώθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου 2013, όταν δύο βομβιστές αυτοκτονίας επιτέθηκαν στην εκκλησία των Αγίων Πάντων στην Πεσαβάρ, στην επαρχία Χιμπέρ Παχτούνκουα⁽⁹¹²⁾. Τα αναφερόμενα στοιχεία σχετικά με τον απολογισμό των θυμάτων παρουσιάζουν μεγάλες αποκλίσεις: η κυβέρνηση και τα μέσα ενημέρωσης εκτιμούν ότι 85 άτομα σκοτώθηκαν και περισσότεροι από 100 τραυματίστηκαν, ενώ πηγές χριστιανών κάνουν λόγο για διπλάσιο αριθμό νεκρών. Η HRCP αναφέρει ότι ο αριθμός των νεκρών ξεπερνά τους 100. Η επίθεση σημειώθηκε αμέσως μετά το τέλος της κυριακάτικης λειτουργίας την οποία παρακολουθούσαν εκατοντάδες πιστοί. Πριν από την επίθεση, οι δράστες πυροβόλησαν και σκότωσαν δύο αστυνομικούς που φρουρούσαν εξωτερικά την εκκλησία. Η ομάδα μαχητών που ανέλαβε την ευθύνη για την επίθεση δήλωσε ότι το χτύπημα έγινε σε αντίποινα για τις επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη των ΗΠΑ. Η ομοσπονδιακή και οι επαρχιακές κυβερνήσεις κήρυξαν τριήμερο πένθος και ανακοίνωσαν την καταβολή αποζημίωσης ύψους 500 000 ρουπίων στην οικογένεια κάθε θύματος. Παράλληλα, τοποθετήθηκαν αστυνομικές δυνάμεις σε μεγάλες εκκλησίες. Ωστόσο, σύμφωνα με την HRCP, δεν διενεργήθηκαν ουσιαστικές έρευνες κατά των δραστών⁽⁹¹³⁾. Μετά την επίθεση ξέσπασαν διαδηλώσεις σε διάφορες πόλεις, όπως η Πεσαβάρ, το Ισλαμαμπάντ, η Λαχώρα και το Καράτσι⁽⁹¹⁴⁾.

Οι εν λόγω εκτεταμένες πράξεις βίας οδήγησαν σε ορισμένες συγκρούσεις. Κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων διαμαρτυρίας των χριστιανών στον απόηχο των βίαιων μαζικών επιθέσεων στη Λαχώρα, αναφέρθηκαν συγκρούσεις μεταξύ των διαδηλωτών και της αστυνομίας, ενώ λίγες εβδομάδες μετά τις επιθέσεις σημειώθηκαν συγκρούσεις μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων στην Γκουτζρανβάλα. Στις διαμαρτυρίες που ακολούθησαν τη βομβιστική επίθεση στην εκκλησία, συγκρούσεις χριστιανών και μουσουλμάνων εκδηλώθηκαν στο Καράτσι. Ένας μουσουλμάνος έχασε τη ζωή του και τρία σπίτια σε κατά βάση χριστιανικές περιοχές της πόλης παραδόθηκαν στις φλόγες. Σε βάρος τριών χριστιανών διαδηλωτών απαγγέλθηκαν κατηγορίες για βλασφημία, έπειτα από καταγγελίες ότι επιτέθηκαν σε τέμενος με ξύλα και πέτρες⁽⁹¹⁵⁾.

Το 2013, αναφέρθηκαν άλλες πέντε επιθέσεις σε εκκλησίες ή αστυνομικούς στους οποίους είχε ανατεθεί η φύλαξη των κτηρίων: τον Απρίλιο του 2013, άγνωστοι επιχείρησαν να πυρπολήσουν εκκλησία στο Πουντζάμπ προκαλώντας ζημιές στο κτήριο, ενώ τον Αύγουστο πυρπολήθηκε το εσωτερικό μιας εκκλησίας στη Λαχώρα. Τρεις αστυνομικοί —ένας τον Αύγουστο, ένας τον Ιούλιο και ένας τον Νοέμβριο— έχασαν τη ζωή του εν ώρα υπηρεσίας φρουρώντας εκκλησίες στην Πεσαβάρ⁽⁹¹⁶⁾. Τον Μάρτιο του 2014 ομάδα ανδρών οπλισμένων με πυροβόλα όπλα βανδάλισε τα θεμέλια μιας υπό ανέγερση εκκλησίας στην περιφέρεια Οκάρα της επαρχίας Πουντζάμπ. Οι χριστιανοί προσέφυγαν στις αστυνομικές αρχές και συντάχθηκε Πρώτη Ενημερωτική Έκθεση σε βάρος αρκετών υπόπτων. Εντούτοις, δεν έγινε καμία σύλληψη και ο χριστιανός που υπέβαλε την καταγγελία δέχθηκε απειλές από τους υπόπτους⁽⁹¹⁷⁾.

⁽⁹⁰⁸⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013; Auswärtiges Amt Deutschland, Pakistan, Staatsaufbau /Innenpolitik, April 2015.

⁽⁹⁰⁹⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁹¹⁰⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹¹¹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2012, March 2013.

⁽⁹¹²⁾ BBC, Pakistan blasts: Burials amid anger after Peshawar church attack, 23 September 2013.

⁽⁹¹³⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹¹⁴⁾ BBC, Pakistan blasts: Burials amid anger after Peshawar church attack, 23 September 2013.

⁽⁹¹⁵⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹¹⁶⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹¹⁷⁾ Pakistan Christian Post, Extremist Muslim vandalize Church foundations in a village near Okara, 4 March 2014.

Στην άλλη πλευρά του κοινωνικού φάσματος, σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τη χριστιανική μειονότητα από τη μουσουλμανική κοινότητα του Πακιστάν μετά την επίθεση τον Σεπτέμβριο του 2013, ακτιβιστές της κοινωνίας των πολιτών σχημάτισαν ανθρωπίνες αλυσίδες γύρω από εκκλησίες και μουσουλμάνοι ηγέτες, όπως το Συμβούλιο των Ουλεμάδων του Πακιστάν, η μεγαλύτερη μουσουλμανική οργάνωση κληρικών της χώρας, καταδίκασε δριμύτατα τις βιαιότητες⁽⁹¹⁸⁾.

Τον Μάρτιο του 2015, 14 άτομα έχασαν τη ζωή τους και περίπου 80 τραυματίστηκαν από έκρηξη βόμβας έξω από δύο εκκλησίες σε χριστιανική συνοικία της Λαχώρης με στόχο προσκυνητές. Την ευθύνη για τις δύο επιθέσεις ανέλαβε μια ομάδα αποσχισθέντων από τους Ταλιμπάν του Πακιστάν, που αυτοαποκαλείται Jamaat-ul-Ahraf. Μετά τις βομβιστικές επιθέσεις, η χριστιανική κοινότητα της Λαχώρης διαδήλωσε κατά της έλλειψης ασφάλειας και ο όχλος λίντσαρε δύο άνδρες που θεωρήθηκαν ύποπτοι για συμμετοχή στις διαδηλώσεις⁽⁹¹⁹⁾. Οι εν λόγω βομβιστικές επιθέσεις στη Λαχώρη ήταν η πρώτη μεγάλη επίθεση κατά χριστιανών μετά την επίθεση του Σεπτεμβρίου του 2013⁽⁹²⁰⁾.

Στη χώρα υπάρχουν διάφορες χριστιανικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον κοινωνικό, νομικό και πολιτικό τομέα με στόχο την ενίσχυση της θέσης των χριστιανών και τη βελτίωση της κατάστασής τους. Η NCJP είναι μια οργάνωση παροχής υπηρεσιών νομικής συνδρομής, η οποία συστάθηκε από τη Συνδιάσκεψη Καθολικών Επισκόπων του Πακιστάν. Μια άλλη σημαντική αποστολή της οργάνωσης είναι η άσκηση πίεσης και η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα ζητήματα της χριστιανικής μειονότητας, τόσο σε εθνικό επίπεδο ενώπιον των αρμόδιων αρχών όσο και σε διεθνές επίπεδο. Λόγω της κοινωνικής κατάστασης της χριστιανικής κοινότητας, η NCJP επικεντρώνει τη δράση της στους τομείς των μειονοτήτων, της εκπαίδευσης, καθώς και των δικαιωμάτων των γυναικών και των εργαζομένων. Η NCJP ασχολείται με περίπου 100 υποθέσεις ετησίως που αφορούν κατηγορίες βλασφημίας, διακρίσεις στον χώρο εργασίας ή εντός του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και περιστατικά βίας κατά γυναικών. Αναπτύσσει διάλογο με τους πολιτικούς, τις αστυνομικές αρχές και τη διοίκηση και χαίρει αξιοπιστίας λόγω της ουδέτερης στάσης της⁽⁹²¹⁾.

Ο Διαθρησκευτικός Σύνδεσμος του Πακιστάν (PIL) είναι ένα κοινωνικό κίνημα προαγωγής της διαθρησκευτικής ανοχής στο Πακιστάν. Συνεργάζεται με το Ενωμένο Συμβούλιο Εκκλησιών του Ισλαμαμπάντ (UCCI) και το Εθνικό Ανώτατο Συμβούλιο Επισκόπων. Ο PIL συγκεντρώνει επίσης αναφορές σχετικά με περιστατικά βίας κατά των μειονοτήτων και κατηγορίες βλασφημίας και παρέχει στήριξη στα θύματα. Η συνδεδεμένη οργάνωση PILAP παρέχει βοήθεια με στόχο τον περιορισμό της φτώχειας και δραστηριοποιείται, μεταξύ άλλων, στον τομέα της αρωγής σε περιπτώσεις καταστροφών⁽⁹²²⁾.

Σύμφωνα με την NCJP, η χριστιανική κοινότητα επιδιώκει την επίτευξη ισορροπιών και τη διατήρηση ουδέτερης στάσης. Παρά τη συνεργασία της με σημαντικά ενδιαφερόμενα μέρη, οι προσπάθειες για την τροποποίηση των νόμων περί βλασφημίας υπήρξαν άκαρπες· ωστόσο, στον τομέα των νόμων Hudood σημειώθηκε κάποια πρόοδος χάρη στη συνεργασία ολόκληρης της κοινωνίας των πολιτών με στόχο τη μεταρρύθμισή τους. Ο πρώην πρωθυπουργός επέλεξε έναν χριστιανό σύμβουλο για θέματα εθνικών μειονοτήτων, ο οποίος είχε τη δυνατότητα να ασκεί κριτική στην κυβέρνηση. Παράλληλα, υπάρχει δυνατότητα διαλόγου με τις κρατικές αρχές⁽⁹²³⁾. Η NCJP και ο PIL επιβεβαιώνουν ότι τυγχάνουν αναγνώρισης και βρίσκουν ευήκοα ώτα εντός των κυβερνητικών κύκλων⁽⁹²⁴⁾.

Ο PIL επισημαίνει τη μεγάλη σημασία που έχει ο παράγοντας της συνεργασίας με μουσουλμάνους νομομαθείς. Στο πλαίσιο αυτό, συνεργάστηκε με το Συμβούλιο των Ουλεμάδων του Πακιστάν, ιδίως δε με τον Πρόεδρό του, Mohammad Tahir Mehmood Ashrafi, στο πλαίσιο μιας συντονισμένης εκστρατείας για την αποφυλάκιση της Ριμσά Μασίχ (μιας ανήλικης ψυχικά ασθενούς χριστιανής που κατηγορήθηκε ότι έκαψε το Κοράνι) και εναντίον

⁽⁹¹⁸⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014, p. 94; Economic Times (The), Pakistan yet to punish attackers of religious minorities: US report, 29 July 2014; Neue Zürcher Zeitung, Über 70 Tote bei Attentat auf Kirche in Pakistan, 22 September 2013.

⁽⁹¹⁹⁾ Time, Twin Bombings Outside Pakistan Churches Kill 14, 15 March 2015.

⁽⁹²⁰⁾ IRIN News, What terrorism does: Fear and anger for Christians after Pakistan bombs, 19 March 2015.

⁽⁹²¹⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013; European Parliament, European Parliament resolution of 10 March 2011 on Pakistan, in particular the murder of Shahbaz Bhatti, (2012/C 199 E/21), 11 March 2011; European Parliament, European Parliament resolution of 20 May 2010 on religious freedom in Pakistan, (2011/C 161 E/21), 20 May 2010.

⁽⁹²²⁾ Ο χριστιανός αρχηγός του PIL προσχώρησε στο κόμμα Pakistan Tehreek-e-Insaf του Ιμράν Χαν ως σύμβουλος σε θέματα εθνικών μειονοτήτων. Ως εκ τούτου, ο PIL θα πρέπει να θεωρείται πολιτικά προσκείμενος στο συγκεκριμένο κόμμα. Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁹²³⁾ Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013.

⁽⁹²⁴⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

της κατάχρησης των νόμων περί βλασφημίας ⁽⁹²⁵⁾. Πρόκειται για την πρώτη υπόθεση κατά την οποία υπέρ του θύματος τάχθηκαν δημοσίως όχι μόνο χριστιανικές αλλά και μουσουλμανικές οργανώσεις ⁽⁹²⁶⁾. Μετά την επίθεση κατά της χριστιανικής κοινότητας στη Λαχώρη τον Μάρτιο του 2013, ο PIL και το Συμβούλιο των Ουλεμάδων κάλεσαν από κοινού τις αρχές να προβούν, μεταξύ άλλων, σε δημόσια διερεύνηση και δίωξη των δραστών και των αστυνομικών που δεν επενέβησαν ⁽⁹²⁷⁾.

3.4.4 Ινδουιστές

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Συμβουλίου Ινδουιστών του Πακιστάν (PHC), περισσότερα από 7 εκατομμύρια ινδουιστές ζουν σε διάφορες επαρχίες του Πακιστάν, αποτελώντας περίπου το 5,5 % του συνολικού πληθυσμού ⁽⁹²⁸⁾. Οι περισσότερες πηγές, όπως η HRCP, αναφέρουν ότι ο πληθυσμός των ινδουιστών του Πακιστάν υπερβαίνει τα δύο ⁽⁹²⁹⁾ ή τρία εκατομμύρια ⁽⁹³⁰⁾. Σύμφωνα με αξιωματούχο της Βρετανικής Ύπατης Αρμοστείας στο Ισλαμαμπάντ, οι ινδουιστές αποτελούν το 1,5 % του πληθυσμού ⁽⁹³¹⁾.

Η πλειονότητα των ινδουιστών του Πακιστάν —περίπου το 94 %— ζει στην επαρχία Σιντ όπου, σύμφωνα με εκτιμήσεις του PHC, αντιπροσωπεύουν το 17 % του πληθυσμού της επαρχίας. Οι μισοί και πλέον ινδουιστές είναι συγκεντρωμένοι στη νοτιοανατολική περιφέρεια TharparaKar που συνορεύει με την Ινδία. Πάνω από το 4 % των ινδουιστών διαμένουν στο Πουντζάμπ όπου, κατά την PHC, αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 1 % του πληθυσμού, ενώ μια μικρή μερίδα ινδουιστών είναι εγκατεστημένοι στο Μπαλουχιστάν (1 % κατ' εκτίμηση) και στη Χιμπέρ Παχτούνκουα (ελαφρώς μικρότερο ποσοστό) ⁽⁹³²⁾.

Όταν το Πακιστάν και η Ινδία ανεξαρτητοποιήθηκαν το 1947, τα δύο νεοσύστατα κράτη μαστίζονταν από την εκτεταμένη διαθρησκευτική βία μεταξύ ινδουιστών και μουσουλμάνων. Στο Πακιστάν, το επίκεντρο των βιαιοτήτων εντοπιζόταν κυρίως στη Χιμπέρ Παχτούνκουα και το Πουντζάμπ, ωστόσο και μεταξύ των σίντι ινδουιστών υπήρχε ο φόβος ότι η βία μπορεί να επεκταθεί στην επαρχία τους μετά τη διάσπαση. Ως εκ τούτου, οι περισσότεροι ινδουιστές που διέμεναν κατά την περίοδο της διάσπασης στο σημερινό Πακιστάν είχαν ήδη μεταναστεύσει στην Ινδία έως τα τέλη του 1948 ⁽⁹³³⁾. Ωστόσο, εκατοντάδες χιλιάδες ινδουιστές αποφάσισαν να παραμείνουν στο Πακιστάν, οι περισσότεροι δε ακόμη και κατά τη διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων του 1965 και του 1971 μεταξύ των δύο χωρών ⁽⁹³⁴⁾.

Λόγω της έφαρσης της μισαλλοδοξίας και του εξτρεμισμού, η κατάσταση για τις θρησκευτικές μειονότητες στο Πακιστάν καθίσταται ολοένα και πιο δυσχερής, ακόμη και στην παραδοσιακά ανεκτική επαρχία Σιντ ⁽⁹³⁵⁾. Η άνω Σιντ έχει μακρά παράδοση όσον αφορά την ένταξη μειονοτικών πληθυσμών στην κοινωνική, την πολιτική, την οικονομική, ακόμη και τη θρησκευτική ζωή, κάτι όμως που φαίνεται να αλλάζει. Τα τελευταία χρόνια, ολοένα και περισσότερες αναφορές κάνουν λόγο για ινδουιστές που μεταναστεύουν λόγω των κοινωνικών διακρίσεων, της βίας ή των απειλών βίας. Οι περισσότερες αναφορές για περιπτώσεις ινδουιστών που εγκαταλείπουν το Πακιστάν δεν προέρχονται μόνο από τη Σιντ, αλλά και από το Μπαλουχιστάν όπου οι ινδουιστές διαβίωναν ειρηνικά επί αιώνες, αλλά πλέον αισθάνονται ανασφαλείς σε πολλές περιφέρειες ⁽⁹³⁶⁾.

Ένας ινδουιστής μέλος της Εθνικής Συνέλευσης του Πακιστάν από το κυβερνών κόμμα PML-N εκτίμησε ότι κάθε χρόνο περίπου 5 000 ινδουιστές εγκαταλείπουν το Πακιστάν ⁽⁹³⁷⁾, με προορισμό κυρίως την Ινδία ⁽⁹³⁸⁾.

⁽⁹²⁵⁾ See for example: The Guardian, Christian girl hailed as 'daughter of nation' by senior Pakistani cleric, 3 September 2012; The Guardian, Pakistani Muslim leaders support Christian girl accused of blasphemy, 27 August 2012.

⁽⁹²⁶⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁹²⁷⁾ Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013; Pakistan Observer, Compensation to Badami Bagh victims 'insufficient', 13 March 2013; South Asia News Agency, PUC & PIL asks govt to investigate Badami Bagh tragedy, n.d.

⁽⁹²⁸⁾ Pakistan Hindu Council, Population of Hindus in the Pakistan, n.d.

⁽⁹²⁹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹³⁰⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁹³¹⁾ UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014.

⁽⁹³²⁾ Pakistan Hindu Council, Population of Hindus in the Pakistan, n.d.

⁽⁹³³⁾ Pakistan Hindu Council, Population of Hindus in the Pakistan, n.d.

⁽⁹³⁴⁾ HRCP, State of Human Rights in 2012, March 2013.

⁽⁹³⁵⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹³⁶⁾ HRCP, State of Human Rights in 2012, March 2013.

⁽⁹³⁷⁾ Times of India, Mapping temples in Pakistan, 27 July 2014.

⁽⁹³⁸⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

Οι ινδουιστές υφίστανται κοινωνικές διακρίσεις⁽⁹³⁹⁾. Από οικονομικής άποψης, πρόκειται για μια εξαιρετικά μειονεκτούσα ομάδα⁽⁹⁴⁰⁾, καθώς πολλοί εξ αυτών ανήκουν στις πρώην «προστατευόμενες κάστες» και είναι ακτήμονες εργάτες γης που ζουν στις αγροτικές περιοχές της Σιντ και του Πουντζάμπ, ενώ πολλοί μάλιστα τελούν υπό καθεστώς δουλείας λόγω χρεών. Εντούτοις, στους κόλπους της ινδουιστικής κοινότητας παρατηρείται ένα βαθύ κοινωνικό χάσμα, με αποτέλεσμα τα άτομα που ανήκουν στις «προστατευόμενες» κάστες να υφίστανται διακριτική συμπεριφορά από τους ινδουιστές των «άνωτερων καστών»⁽⁹⁴¹⁾.

Στην άλλη πλευρά της κοινωνικής διαστρωμάτωσης του ινδουιστικού πληθυσμού, μεγάλο μέρος των ινδουιστών του Πακιστάν δραστηριοποιούνται στους τομείς του εμπορίου και της δημόσιας διοίκησης και διαθέτουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο⁽⁹⁴²⁾. Στην Τζακομπάμπάντ, για παράδειγμα, όπου η ινδουιστική κοινότητα αριθμεί περί τα 40 000 μέλη, το 70 % των τοπικών επιχειρήσεων διευθύνονται από ινδουιστές⁽⁹⁴³⁾.

Οι ινδουιστές επιχειρηματίες διατρέχουν ιδιαίτερα υψηλό κίνδυνο απαγωγής με σκοπό την εκβίαση⁽⁹⁴⁴⁾. Ιδίως στο Μπαλουχιστάν, αλλά και σε περιοχές της επαρχίας Σιντ, οι αναφορές περιστατικών απαγωγής για την καταβολή λύτρων εμπνέουν ιδιαίτερη ανησυχία στα μέλη της κοινότητας⁽⁹⁴⁵⁾. Τα φαινόμενα ληστειών και απαγωγών με αντάλλαγμα την καταβολή μετρητών καταγράφουν αύξηση σε ορισμένες περιοχές της επαρχίας Σιντ⁽⁹⁴⁶⁾.

Ένα ζήτημα που προκαλεί σοβαρές ανησυχίες στα μέλη της ινδουιστικής κοινότητας είναι οι αυξανόμενες αναφορές απαγωγών ανήλικων κοριτσιών και γυναικών με στόχο τον διά της βίας προσηλυτισμό τους στον ισλαμισμό και τον εξαναγκασμό τους σε γάμο με μουσουλμάνους άνδρες ή αγόρια⁽⁹⁴⁷⁾, ιδίως στη Σιντ. Παρότι είναι δύσκολο να καθοριστούν τα ακριβή αριθμητικά στοιχεία⁽⁹⁴⁸⁾, ορισμένοι ινδουιστές ακτιβιστές υπολογίζουν ότι 20 τέτοιες υποθέσεις σημειώνονται κάθε μήνα στο Καράτσι⁽⁹⁴⁹⁾, ενώ ορισμένες εκτιμήσεις κάνουν λόγο για 1 000 υποθέσεις προσηλυτισμού ετησίως στην επαρχία Σιντ⁽⁹⁵⁰⁾.

Τον Φεβρουάριο του 2013 πολιτικά κόμματα και ακτιβιστές της κοινωνίας των πολιτών διαδήλωσαν στο Καράτσι κατά των απαγωγών και του διά της βίας προσηλυτισμού ανήλικων ινδουιστριών⁽⁹⁵¹⁾. Η κυβέρνηση της Σιντ συγκρότησε τριμελή επιτροπή με σκοπό την κατάρτιση σχεδίου νόμου για την καταπολέμηση του φαινομένου των εξαναγκαστικών γάμων ανήλικων ινδουιστριών⁽⁹⁵²⁾. Τον Ιούνιο του 2014 η μόνιμη επιτροπή της Εθνικής Συνέλευσης για το δίκαιο, τη δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα ενέκρινε σχέδιο για το νομοσχέδιο περί γάμου ινδουιστών (Hindu Marriage Bill) του 2014 με στόχο την καταπολέμηση των διά της βίας προσηλυτισμών και των εξαναγκαστικών γάμων⁽⁹⁵³⁾.

Σύμφωνα με αναφορές στα μέσα ενημέρωσης, ινδουιστές μέλη της Εθνικής Συνέλευσης και της Επαρχιακής Συνέλευσης της Σιντ έθεσαν το ζήτημα των διά της βίας προσηλυτισμών και των εξαναγκαστικών γάμων ενώπιον του Κοινοβουλίου και των δικαστικών αρχών⁽⁹⁵⁴⁾.

⁽⁹³⁹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁴⁰⁾ Τοπικός εμπειρογνώμονας, e-mail, με τον οποίο ήλθε σε επαφή το BFA Staatendokumentation, 2 Νοεμβρίου 2012.

⁽⁹⁴¹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁴²⁾ Pakistan Hindu Council, Population of Hindus in the Pakistan, n.d.

⁽⁹⁴³⁾ News International (The), *Hindu community not to leave Pakistan*, declares Panchayat, 15 August 2012.

⁽⁹⁴⁴⁾ News International (The), *Hindu community not to leave Pakistan*, declares Panchayat, 15 August 2012.

⁽⁹⁴⁵⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2012*, March 2013; Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁹⁴⁶⁾ News International (The), *Hindu community not to leave Pakistan*, declares Panchayat, 15 August 2012.

⁽⁹⁴⁷⁾ USCIRF, Policy Brief, Prisoners of Belief Individuals Jailed under Blasphemy Laws, March 2014; DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

⁽⁹⁴⁸⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁴⁹⁾ The Hindu, *Forced conversion of Hindu girls on the rise: Pak Hindu Council*, 7 January 2014; USCIRF, 2013 Annual Report, 30 April 2013; Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁹⁵⁰⁾ World Hindu News, *Pakistan works to stop Hindu girls' forced marriages*, 13 July 2014; Εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής Δικαιοσύνης και Ειρήνης (NCJP), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 10 Μαρτίου 2013; Εκπρόσωποι του Διαθρησκευτικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PIL), συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 11 Μαρτίου 2013.

⁽⁹⁵¹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁵²⁾ The Hindu, *Forced conversion of Hindu girls on the rise: Pak Hindu Council*, 7 January 2014.

⁽⁹⁵³⁾ World Hindu News, *Pakistan works to stop Hindu girls' forced marriages*, 13 July 2014.

⁽⁹⁵⁴⁾ For example: Dr. Ramesh Kumar Vankwani, PML-N Member National Assembly; The Hindu, *Forced conversion of Hindu girls on the rise: Pak Hindu Council*, 7 January 2014.

Οι ινδουιστές καλούνται επίσης να αντιμετωπίσουν φαινόμενα κακοποίησης από εξτρεμιστές εν είδει αντιποίνων, όταν θεωρείται ότι μουσουλμανικοί πληθυσμοί στην Ινδία έχουν στοχοποιηθεί λόγω της θρησκείας τους ⁽⁹⁵⁵⁾.

Τα μέλη της κοινότητας των ινδουιστών του Πακιστάν είναι ελεύθερα από νομικής άποψης να ασκούν τα λατρευτικά τους καθήκοντα. Ωστόσο, έχουν καταγραφεί περιστατικά πρόκλησης ζημιών σε ινδουιστικούς ναούς ⁽⁹⁵⁶⁾. Στη διάρκεια διαδηλώσεων κατά μιας ερασιτεχνικής αντιισλαμικής ταινίας αμερικανικής παραγωγής το 2012, οι διαδηλωτές βανδάλισαν επίσης έναν ινδουιστικό ναό (οι αστυνομικές αρχές άσκησαν δίωξη για βλασφημία κατά των δραστών). Το 2012 τουλάχιστον τρεις ινδουιστικοί ναοί υπέστησαν βανδαλισμούς ⁽⁹⁵⁷⁾.

Με αφορμή ισχυρισμούς σε βάρος ενός ινδουιστή για βλασφημία και βεβήλωση του Κορανίου, εξαγριωμένο πλήθος πυρπόλησε τον Μάρτιο του 2014 έναν ινδουιστικό ναό στην πόλη Λαρκάνα. Τον Μάρτιο του 2014, ένας ναός 150 ετών στο Καράτσι κινδύνευσε να κατεδαφιστεί λόγω κατασκευαστικών έργων που εκτελούνταν στην περιοχή. Στο πλευρό της ινδουιστικής κοινότητας τάχθηκαν αρκετοί ακτιβιστές που διαδήλωσαν υπέρ της διάσωσης του ναού ⁽⁹⁵⁸⁾.

Οι ινδουιστές έρχονται αντιμέτωποι με νομικές δυσκολίες στο Πακιστάν λόγω της έλλειψης νομοθετικών διατάξεων ή μηχανισμών που διέπουν την καταχώριση ινδουιστικών γάμων. Το γεγονός αυτό θίγει τα δικαιώματα των ζευγαριών ινδουιστών καθώς δημιουργεί περιπλοκές σε ζητήματα διαζυγίου, διατροφής, κληρονομιάς, αιτήσεων έκδοσης διαβατηρίων και πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη. Σύμφωνα με την HRCP, τα παντρεμένα ζευγάρια υφίστανται παρενοχλήσεις από τις αστυνομικές αρχές που τους ζητούν να τους καταβάλλουν χρηματικά ποσά. Τα ζευγάρια συχνά υποχρεώνονται να αποδείξουν τον γάμο τους έχοντας μαζί τους προσκλητήρια ή γαμήλιες φωτογραφίες. Στην επιτροπή εμπειρογνομόνων που συγκροτήθηκε για την κατάρτιση σχεδίου νόμου κατά των διά της βίας προσηλυτισμών δόθηκε επίσης εντολή να συμπεριλάβει το ζήτημα της καταχώρισης ινδουιστικών γάμων, κατόπιν διαβούλευσης με νομοθέτες από την ινδουιστική κοινότητα ⁽⁹⁵⁹⁾.

Διάφορες ινδουιστικές κοινωνικοπολιτικές οργανώσεις ή/και οργανώσεις πρόνοιας στο Πακιστάν, όπως το Συμβούλιο Ινδουιστών του Πακιστάν (PHC), το «Pakistan Hindu Panchayat», το «Shri Maharashtra Panchayat», το «Pakistan Hindu Seva» και το «Pakistan Hindu Seva Welfare Trust», έχουν απευθύνει αιτήματα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μελών της κοινότητας ⁽⁹⁶⁰⁾.

Το «Pakistan Hindu Panchayat», για παράδειγμα, παρέχει υποστήριξη σε ινδουιστές υποψηφίους στις ινδουιστικές εκλογές και ασκεί πίεση μέσω ομάδων συμφερόντων σχετικά με σημαντικά ζητήματα της ινδουιστικής κοινότητας, όπως η ασφάλεια των ναών, οι απαγωγές ινδουιστών για λύτρα και οι διά της βίας προσηλυτισμοί. Μέσω παραρτημάτων σε όλες τις επαρχίες της χώρας, αποσκοπεί να ενώσει την ινδουιστική κοινότητα με γνώμονα την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των ελευθεριών και των συμφερόντων της και την προαγωγή της εκπαίδευσης και των ευκαιριών ⁽⁹⁶¹⁾.

Στις γενικές εκλογές του Μαΐου του 2013 πολλά πολιτικά κόμματα στην επαρχία Σιντ συμπεριέλαβαν υποψηφίους από θρησκευτικές μειονότητες στα ψηφοδέλτιά τους. Ωστόσο, ελάχιστοι ήταν αυτοί που προτάθηκαν σε εκλογικές περιφέρειες στις οποίες είχαν ρεαλιστικές πιθανότητες να εκλεγούν. Οι ινδουιστές των «προστατευόμενων καστών» στη Σιντ πραγματοποίησαν διαδήλωση διαμαρτυρόμενοι για το γεγονός ότι οι ινδουιστές υποψήφιοι που περιλήφθηκαν στις λίστες των πολιτικών κομμάτων προέρχονταν μόνο από τις ανώτερες κάστες, απαιτώντας παράλληλα την αύξηση του αριθμού αντιπροσώπων των προστατευόμενων καστών ως υποψηφίων από τις μειονότητες ⁽⁹⁶²⁾.

Πριν από την προσφυγή στις κάλπες, η Εκλογική Επιτροπή του Πακιστάν εξέδωσε σχετικό κώδικα δεοντολογίας για τα πολιτικά κόμματα και τους υποψηφίους, βάσει του οποίου απαγορευόταν αυστηρά η εξασφάλιση ψήφων στο όνομα της θρησκείας ή η οργάνωση εκστρατειών κατά οποιουδήποτε προσώπου βάσει θρησκείας, εθνότητας, κάστας ή φύλου. Εντούτοις, μια θρησκευτική σχολή (*madrassa*) στη Σιντ διένειμε φυλλάδια καλώντας τους

⁽⁹⁵⁵⁾ HRCP, State of Human Rights in 2012, March 2013.

⁽⁹⁵⁶⁾ DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

⁽⁹⁵⁷⁾ HRCP, State of Human Rights in 2012, March 2013.

⁽⁹⁵⁸⁾ Times of India, *Mapping temples in Pakistan*, 27 July 2014.

⁽⁹⁵⁹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014; DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

⁽⁹⁶⁰⁾ See for example: Express Tribune (The), *Discussing their rights: Hindu Panchayat claims govt does nothing but condemn*, 12 August 2014.

⁽⁹⁶¹⁾ Gupta, Om, *Encyclopedia of India, Pakistan and Bangladesh*, 2006.

⁽⁹⁶²⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

μουσουλμάνους να μην ψηφίσουν ινδουιστές, χαρακτηρίζοντάς τους άπιστους και λέγοντας ότι η ψήφος υπέρ ινδουιστών υποψηφίων συνιστά προδοσία απέναντι στο Ισλάμ. Οι αρχές και η Εκλογική Επιτροπή δεν προέβησαν σε καμία ενέργεια μετά τη διανομή του φυλλαδίου ⁽⁹⁶³⁾.

Οι γενικές εκλογές του Μαΐου του 2013 ήταν επίσης η πρώτη φορά που μια ινδουίστρια «κατώτερης κάστας» από την επαρχία Σιντ, που τελούσε κατά το παρελθόν υπό καθεστώς δουλείας, έλαβε μέρος σε γενικές εκλογές. Μολονότι συγκέντρωσε μόλις 503 ψήφους, η υποψηφιότητά της χαιρετίστηκε ως ορόσημο για τις γυναίκες από περιθωριοποιημένες κοινότητες και τους δουλοπάροικους ⁽⁹⁶⁴⁾.

3.4.5 Σιχ

Το Πακιστάν θεωρείται γενέτειρα της θρησκείας των σιχ, καθώς ο ιδρυτής της —ο Γκουρού Νανάκ— γεννήθηκε στην περιοχή του σημερινού Πακιστάν ⁽⁹⁶⁵⁾, στην πόλη Νανκάνα Σαχίμπ ⁽⁹⁶⁶⁾. Δεδομένου ότι ορισμένοι από τους ιερότερους θρησκευτικούς τόπους του σιχισμού βρίσκονται στο Πακιστάν, κάθε χρόνο πολλοί προσκυνητές επισκέπτονται τη χώρα ⁽⁹⁶⁷⁾. Βάσει του Συμφώνου Nehru-Liaquat που υπογράφηκε μεταξύ της Ινδίας και του Πακιστάν, οι πιστοί του σιχισμού επιτρέπεται να επισκέπτονται ιερούς τόπους στο Πακιστάν σε συγκεκριμένες θρησκευτικές περιστάσεις ⁽⁹⁶⁸⁾.

Η τοπική κοινότητα των σιχ στο Πακιστάν υπολογίζεται ότι αριθμεί περί τα 15 000 ⁽⁹⁶⁹⁾ με 20 000 μέλη ⁽⁹⁷⁰⁾. Οι σιχ εντοπίζονται κυρίως σε περιοχές της ΚΡ —με περίπου 500 οικογένειες σιχ να διαμένουν στην πρωτεύουσα της επαρχίας Πεσαβάρ— στις FATA και το Πουντζάμπ ⁽⁹⁷¹⁾, με τον μεγαλύτερο πληθυσμό να απαντάται στη Λαχώρη ⁽⁹⁷²⁾. Ο δικτυακός τόπος *All about Sikhs* αναφέρει 150 *gurdwara* (χώρους λατρείας των σιχ) στο Πακιστάν, χωρίς όμως να αποκαλύπτει πόσοι εξ αυτών συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται ⁽⁹⁷³⁾. Σύμφωνα με το Συμβούλιο των Σιχ του Πακιστάν (PSC), στην επαρχία Σιντ υπάρχουν 17 *gurdwara* ⁽⁹⁷⁴⁾.

Γενικά, μετά το 1947 πολλοί χώροι λατρείας και ιερά των σιχ ερειπώθηκαν, καθώς οι εναπομείναντες πληθυσμοί, η οικονομική ισχύς και η πολιτική επιρροή των σιχ περιορίστηκαν στο ελάχιστο σε σχέση με την περίοδο προ του 1947 ⁽⁹⁷⁵⁾. Οι αναφορές κάνουν λόγο για κακή συντήρηση των ιερών από την πακιστανική επιτροπή διαχείρισης των χώρων λατρείας των σιχ (Pakistan Sikh Gurdwara Parbandhak Committee) με αρκετά εξ αυτών να χρήζουν επείγοντως επισκευής ⁽⁹⁷⁶⁾.

Η κατάσταση ασφάλειας στους βασικούς οικισμούς των σιχ στις επαρχίες FATA και ΚΡ επηρεάζεται σημαντικά από το γεγονός ότι οι εν λόγω επαρχίες προσφέρουν καταφύγιο σε ομάδες Ταλιμπάν και, συνεπώς, επωμίζονται το βάρος της δράσης των μαχητών και των επιθέσεων στο Πακιστάν.

Οι σιχ κάτοικοι στις FATA —ιδίως όσοι διατηρούν επιχειρήσεις— έχουν υπάρξει θύματα απαγωγών για λύτρα, εκβίασης, εκφοβισμού και επιθέσεων από εξτρεμιστές μαχητές. Υπάρχουν επίσης πληροφορίες σε περιοχές των FATA στις οποίες κυριαρχούν μαχητές ότι οι εν λόγω ομάδες απαιτούν από τους σιχ την καταβολή του *jizya*, ένα είδος φόρου προστασίας για μη μουσουλμάνους. Οι Ταλιμπάν στη ζώνη Χιμπέρ της επαρχίας FATA δίδουν μάλιστα στον «φόρο» επίσημη χροιά εκδίδοντας έγγραφα αποδείξεις καταβολής του *jizya*. Πολλοί σιχ που διέμεναν στην κοιλάδα Τιράχ, η οποία πληττεται από τους Ταλιμπάν, στις ζώνες Χιμπέρ, Ορακζάι και Κουράμ των FATA, μετακινήθηκαν στην Πεσαβάρ, την κοντινή πρωτεύουσα της επαρχίας Χιμπέρ Παχτούνκουα, προκειμένου να

⁽⁹⁶³⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁶⁴⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁶⁵⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁹⁶⁶⁾ Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee, *Historical Gurdwaras Of Pakistan, Nankana Sahib*, n.d.

⁽⁹⁶⁷⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁶⁸⁾ Sikh Net, Sikh devotees return from Pakistan, report on poor state of shrines, 23 April 2013.

⁽⁹⁶⁹⁾ Express Tribune (The), Mutual respect: Appreciation of cultural diversity, interfaith harmony urged, 8 August 2014.

⁽⁹⁷⁰⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 Μαρτίου 2013.

⁽⁹⁷¹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁷²⁾ Γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Αρμονίας, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε το BFA Staatendokumentation, 15 March 2013.

⁽⁹⁷³⁾ All about Sikhs, List of Gurudwaras in Pakistan, n.d.

⁽⁹⁷⁴⁾ Dawn, *Clouds of Distrust*, 27 May 2014.

⁽⁹⁷⁵⁾ Punjabi Janta, *Sikhism in Pakistan*, 20 June 2010; Dawn, *Clouds of Distrust*, 27 May 2014; HRCP, *State of Human Rights in 2013*, March 2014.

⁽⁹⁷⁶⁾ Sikh Net, Sikh devotees return from Pakistan, report on poor state of shrines, 23 April 2013.

διαφύγουν από τη δράση των μαχητών και την ανομία που επικρατεί σε αυτές τις περιοχές⁽⁹⁷⁷⁾. Ωστόσο, η Χιμπέρ Παχτούνκουα, και ιδίως η Πεσαβάρ, πλήττεται σοβαρά από επιθέσεις των Ταλιμπάν και άλλων (συνδεδεμένων) ομάδων μαχητών ή εξτρεμιστών.

Στις μη διαφιλονικούμενες περιοχές της Χιμπέρ Παχτούνκουα, οι δολοφονίες σιχ, κυρίως εντός των επιχειρήσεών τους, καταγράφουν αύξηση με τουλάχιστον τρεις νεκρούς το 2013⁽⁹⁷⁸⁾, ενώ άλλοι τρεις δολοφονήθηκαν σε διάστημα μόλις ενός μήνα την περίοδο Αυγούστου/Σεπτεμβρίου 2014, εκ των οποίων οι δύο στην Πεσαβάρ⁽⁹⁷⁹⁾.

Οι περισσότεροι σιχ μετεγκαθίστανται από τη Χιμπέρ Παχτούνκουα και τις FATA στη Χασαναμπντάλ του Πουντζάμπ⁽⁹⁸⁰⁾, όπου ζει μεγαλύτερη κοινότητα σιχ, και στη Ραβαλπίντι του Πουντζάμπ⁽⁹⁸¹⁾. Ωστόσο, η *Express Tribune* εκτιμά ότι από το 2005 συνολικά 40-50 οικογένειες σιχ έχουν επίσης μεταναστεύσει στην Ινδία⁽⁹⁸²⁾.

Από τα μέσα του 2013, τα περιστατικά βεβήλωσης (κάψιμο και σκίσιμο) του *Guru Granth Sahib*, του ιερού βιβλίου των σιχ, σε αρκετούς ινδουιστικούς ναούς στις πόλεις της επαρχίας Σιντ⁽⁹⁸³⁾ συνεχίστηκαν έως τον Μάιο του 2014 εξοργίζοντας την κοινότητα των σιχ⁽⁹⁸⁴⁾. Το *Guru Granth Sahib* φυλάσσεται σε ορισμένους ινδουιστικούς ναούς καθώς θεωρείται ιερό από μερίδες της ινδουιστικής κοινότητας⁽⁹⁸⁵⁾. Λόγω ορισμένων κοινών πρακτικών και πεποιθήσεων, οι ινδουιστές και οι σιχ χρησιμοποιούν ενίοτε τους ίδιους ναούς⁽⁹⁸⁶⁾.

Ινδουιστές ηγέτες και το Συμβούλιο των Σιχ του Πακιστάν (PSC), καθώς και μουσουλμάνοι λόγιοι, καταδίκασαν τις βεβήλες πράξεις και τους ινδουιστές δράστες που επιχειρούν να σπείρουν το μίσος μεταξύ των σιχ και των ινδουιστών του Πακιστάν⁽⁹⁸⁷⁾. Σύμφωνα με το Συμβούλιο των Σιχ του Πακιστάν, δεν αναφέρθηκε καμία σύγκρουση σε οποιοδήποτε από τα 17 *gurdwara* της επαρχίας Σιντ⁽⁹⁸⁸⁾.

Η κοινότητα απευθύνθηκε στον πρόεδρο του Ανώτατου Δικαστηρίου, ο οποίος διέταξε τον γενικό εισαγγελέα να μεριμνήσει για την υποβολή πρώτων ενημερωτικών εκθέσεων (FIR) σχετικά με τα περιστατικά ενώπιον του δικαστηρίου βάσει του άρθρου 295 του Πακιστανικού Ποινικού Κώδικα, ήτοι του άρθρου περί βλασφημίας⁽⁹⁸⁹⁾. Στις 24 Μαΐου 2014 περίπου 300 σιχ συγκεντρώθηκαν στο Ισλαμαμπάντ για να διαμαρτυρηθούν στο Κοινοβούλιο για τη βεβήλωση του ιερού βιβλίου τους⁽⁹⁹⁰⁾.

Η κοινότητα των σιχ αντιμετωπίζει τις ίδιες δυσκολίες με την ινδουιστική κοινότητα όσον αφορά τη μη καταχώριση των γάμων τους⁽⁹⁹¹⁾.

Στις γενικές εκλογές του 2013, ο Ramesh Singh Arora έγινε ο πρώτος σιχ που αναδείχθηκε μέλος της Συνέλευσης του Πουντζάμπ, κατόπιν πρότασης του Μουσουλμανικού Συνδέσμου του Πακιστάν (PML-N) σε μια έδρα που προοριζόταν ειδικά για θρησκευτικές μειονότητες. Στην επαρχιακή συνέλευση της Χιμπέρ Παχτούνκουα, ένα μέλος της κοινότητας των σιχ καταλαμβάνει μια έδρα που προορίζεται για μειονότητες, με πρόταση του Pakistan Tehrik-e-Insaf⁽⁹⁹²⁾.

⁽⁹⁷⁷⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁷⁸⁾ Express Tribune (The), *Targeted killing: Sikh teenager shot dead*, 7 August 2014.

⁽⁹⁷⁹⁾ Express Tribune (The), *Another Sikh gunned down in K-P*, 6 September 2014.

⁽⁹⁸⁰⁾ Express Tribune (The), *Mutual respect: Appreciation of cultural diversity, interfaith harmony urged*, 8 August 2014.

⁽⁹⁸¹⁾ Sikh Siyasat News, *Repeated targeted killings outrage Sikhs in Pakistan: Peshawar killing sparks protest*, 6 August 2014.

⁽⁹⁸²⁾ Express Tribune (The), *Mutual respect: Appreciation of cultural diversity, interfaith harmony urged*, 8 August 2014.

⁽⁹⁸³⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁸⁴⁾ Dawn, *Sikh council gives five-day deadline to govt for arrest of desecration suspects*, 27 May 2014.

⁽⁹⁸⁵⁾ Indian Express (The), *The fading memory of amity*, 27 June 2014.

⁽⁹⁸⁶⁾ Daily Times (The), *Sikhs live amid rare agony from Hindu 'extremists' in Sindh*, 31 May 2014.

⁽⁹⁸⁷⁾ Onislam, *Hindu-Sikh Tensions Escalate in Pakistan*, 16 September 2013; Dawn, *Sikh council gives five-day deadline to govt for arrest of desecration suspects*, 27 May 2014.

⁽⁹⁸⁸⁾ Dawn, *Clouds of Distrust*, 27 May 2014.

⁽⁹⁸⁹⁾ Dawn, *Sikh council gives five-day deadline to govt for arrest of desecration suspects*, 27 May 2014.

⁽⁹⁹⁰⁾ Indian Express (The), *The fading memory of amity*, 27 June 2014.

⁽⁹⁹¹⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

⁽⁹⁹²⁾ HRCP, State of Human Rights in 2013, March 2014.

3.4.6 Μουσουλμανικές αιρέσεις

Σουνιτικό Ισλάμ

Οι σουνίτες στο Πακιστάν αποτελούν μια εξαιρετικά ετερόκλητη ομάδα. Το σουνιτικό Ισλάμ στο Πακιστάν υποδιαιρείται αδρομερώς σε τρεις υπο-αιρέσεις: τους Deobandi, τους Barelvi και τους Ahl-e-Hadith⁽⁹⁹³⁾. Οι Barelvi υπερτερούν αριθμητικά αντιπροσωπεύοντας κατ'επίσημο το 60 % του σουνιτικού πληθυσμού της χώρας. Οι οπαδοί του κινήματος Deobandi εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύουν περίπου το 35 % των σουνιτών και, κατά συνέπεια, αποτελούν τη δεύτερη μεγαλύτερη σουνιτική υπο-αίρεση στο Πακιστάν⁽⁹⁹⁴⁾. Μια μικρή μερίδα σουνιτών στο Πακιστάν (περίπου 5 %) ακολουθεί τη σχολή Ahl-e Hadith (Σαλαφισμός — Salafi)⁽⁹⁹⁵⁾.

Οι *madrassa* ομαδοποιούνται με βάση την εκάστοτε σχολή σκέψης (*maslak*) στην οποία πρόσκεινται και συνδέονται με τις αντίστοιχες κεντρικές οργανώσεις που ονομάζονται *wafaq* ή *tanzim*:

- Wafaq ul Madaris Al-Arabia Pakistan (Deobandi)
- Tanzim ul Madaris Ahl-e-Sunnaht Pakistan (Barelvi)
- Wafaqul Madaris Al Salafia (Ahl-e-Hadith)
- Rabita-tul-Madaris Islamia (Jamat-i-Islami)
- Wafaq ul Madaris Al Shia⁽⁹⁹⁶⁾

Μετά τη θέσπιση του Διατάγματος περί εγγραφής των *madrassa* (Madrassah Registration Ordinance), όλες οι *madrassa* υποχρεούνται να εγγραφούν στα μητρώα ενός εκ των πέντε ανεξάρτητων συμβουλίων (*wafaq*) ή απευθείας στα μητρώα του κράτους. Ωστόσο, στη χώρα λειτουργεί μεγάλος αριθμός μη εγγεγραμμένων *madrassa*⁽⁹⁹⁷⁾.

Deobandi

Η σουνιτική σχολή σκέψης Deobandi οφείλει το όνομά της στην πόλη Deoband της Ινδίας⁽⁹⁹⁸⁾, εκεί όπου ιδρύθηκε η πρώτη *madrassa*/πανεπιστήμιο της εν λόγω υπο-αίρεσης, η Dar-al-Uloom, το 1867 (κατά άλλες πηγές το 1866)⁽⁹⁹⁹⁾, στις αρχές του ινδικού αγώνα για την ανεξαρτησία από τη βρετανική αποικιοκρατία⁽¹⁰⁰⁰⁾. Το πανεπιστήμιο δημιουργήθηκε ως αντίδραση στον δυτικό πολιτισμό με στόχο τη διαφύλαξη του Ισλάμ και της ισλαμικής διδασκαλίας⁽¹⁰⁰¹⁾. Επίδιωξη των ιδρυτών της σχολής, Mohammad Qasim Nanautawi και Rashid Ahmed Gangohi⁽¹⁰⁰²⁾, ήταν η δημιουργία ενός χώρου όπου οι μουσουλμάνοι θα μπορούσαν να προστατευθούν από αυτό που χαρακτήριζαν ως διαβρωτική επίδραση του εκεκτατισμού του δυτικού πολιτισμού. Η σχολή αποσκοπούσε να προσφέρει στους μουσουλμάνους τη δυνατότητα να επιστρέψουν σε αυτό που αποκαλούσαν «καθαρό» Ισλάμ⁽¹⁰⁰³⁾. Η *madrassa* στο Deoband βασιζόταν στον βρετανικό τυποποιημένο τρόπο εκπαίδευσης αντί του παραδοσιακού, άτυπου «οικογενειακού» τρόπου. Εντούτοις, δεν περιλάμβανε μαθήματα δυτικών επιστημών και εστιαζόταν στη μελέτη του Κορανίου, των Χαντίθ και του ισλαμικού νόμου και της επιστήμης⁽¹⁰⁰⁴⁾. Απώτερος στόχος ήταν η διαμόρφωση μιας νέας γενιάς μορφωμένων μουσουλμάνων που θα αναβίωνε τις αξίες του Ισλάμ επί τη βάση της διανοητικής μάθησης, της πνευματικότητας, του νόμου της Σαρία και του *Tariaqath*, δηλαδή του «μονοπατιού»⁽¹⁰⁰⁵⁾.

⁽⁹⁹³⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010; Express Tribune (The), The Widening Split, 26 April 2010.

⁽⁹⁹⁴⁾ DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013; Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008; Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽⁹⁹⁵⁾ DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽⁹⁹⁶⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽⁹⁹⁷⁾ US DOS, International Religious Freedom Report for 2013 – Pakistan, 28 July 2014.

⁽⁹⁹⁸⁾ Human Rights Watch, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽⁹⁹⁹⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010; Kraml, Roland, Changes in Pashtun tribal structure since 1978: the influence of war, foreign militaries and militant political Islam, 2012; New Age Islam, Darul Uloom Deoband: The Indian Ideological Source of the Taliban, 12 November 2012.

⁽¹⁰⁰⁰⁾ New Age Islam, Darul Uloom Deoband: The Indian Ideological Source of the Taliban, 12 November 2012.

⁽¹⁰⁰¹⁾ Human Rights Watch, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014; Fox News, At Pakistan's 'Taliban U,' jihadists major in anti-Americanism, 8 February 2014.

⁽¹⁰⁰²⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰⁰³⁾ New Age Islam, Darul Uloom Deoband: The Indian Ideological Source of the Taliban, 12 November 2012.

⁽¹⁰⁰⁴⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰⁰⁵⁾ Kraml, Roland, Changes in Pashtun tribal structure since 1978: the influence of war, foreign militaries and militant political Islam, 2012.

Η Σχολή Deobandi συγκαταλέγεται μεταξύ των πλέον συντηρητικών και πουριτανικών αιρέσεων του σουνιτικού Ισλάμ⁽¹⁰⁰⁶⁾. Αντιτίθεται στο λαϊκό Ισλάμ, το οποίο επικεντρώνεται στον μυστικισμό των ιερών, τη μεσολάβηση των αγίων και συναφείς εθιμοτυπικές τελετές. Οι Deobandi, σε αντίθεση με τις συνήθεις λατρευτικές τελετές των *pir* (αγίων του σουφισμού, πνευματικών οδηγών) σε χώρους λατρείας και ιερά, θεωρούν πολύ πιο αποτελεσματικό το κεντρικό ατομικό καθήκον του μαθητή να υπακούει στον νόμο⁽¹⁰⁰⁷⁾. Κατά συνέπεια, κεντρικός άξονας του ισλαμικού κινήματος Deobandi είναι τα τεμένη και οι *madrassa*⁽¹⁰⁰⁸⁾.

Ιδεολογικά το κίνημα εναντιώνεται σε κάθε λαϊκή εθιμοτυπική πρακτική, όπως αυτές που υιοθετούν οι σίιτες και οι Barelvi, και προσεγγίζει την άκαμπτη ιδεολογία του ουαχαμισμίου (Wahabi), οι ρίζες του οποίου εντοπίζονται στη Σαουδική Αραβία⁽¹⁰⁰⁹⁾. Οι Deobandi αντιτίθενται σε πολλές λαϊκές εορταστικές εκδηλώσεις και τελετές που οι Barelvi συνδέουν με ιερά των σουφί ωστόσο, σε αντίθεση με τους πιο εξτρεμιστές Wahhabi, οι Deobandi δεν ενθαρρύνουν την καταστροφή των ιερών⁽¹⁰¹⁰⁾.

Όταν η Βρετανία παραχώρησε τον έλεγχο της ινδικής χερσονήσου, οι Deobandi συντάχθηκαν με τον Μαχάτμα Γκάντι εναντίον του επιφανούς ινδού μουσουλμάνου πολιτικού της εποχής, Μοχάμεντ Αλί Τζίνα. Όπως και ο Γκάντι, οι Deobandi αντιτίθεντο στη διάσπαση της Ινδίας σε δύο κράτη, εκ των οποίων το ένα για τους μουσουλμάνους (υπό την ονομασία Πακιστάν), και αντ' αυτού αποσκοπούσαν στη συνένωση όλων των Ινδών με στόχο τη δημιουργία ενός δημοκρατικού κράτους για τους Ινδούς κάθε θρησκείας. Το 1947 μετά τη διάσπαση της χερσονήσου, οι Deobandi αποφάσισαν να μην μετακινηθούν στο νεοσύστατο κράτος του Πακιστάν. Όταν σύντομα ξέσπασαν εχθροπραξίες μεταξύ των δύο νέων κρατών, οι οπαδοί του κινήματος στο Πακιστάν αναγκάστηκαν να δημιουργήσουν τα δικά τους κέντρα διδασκαλίας, καθώς δεν είχαν πλέον πρόσβαση στη σχολή της Deoband. Αντί να αποδυναμώσει το κίνημα, το γεγονός αυτό οδήγησε στη δημιουργία ενός εύρωστου δικτύου *madrassa* Deobandi, καθώς στο νέο περιβάλλον μπορούσαν να αναπτυχθούν νέοι ηγέτες που δεν χρειάζονταν να υποτάσσονται στην εξουσία της σχολής⁽¹⁰¹¹⁾.

Το 1971, ο αριθμός των *madrassa* των Deobandi στο Πακιστάν είχε φθάσει ήδη τις 900⁽¹⁰¹²⁾. Στη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, το στρατιωτικό καθεστώς του Ζία ουλ Χακ τήρησε σαφώς ευνοϊκή στάση υπέρ της σχολής Deobandi σε επίπεδο διοίκησης και χρηματοδότησης, ζημιώνοντας έτσι τους σίιτες και τους Barelvi. Όπως προκύπτει από αναφορές, πολλά τεμένη των Barelvi ανακηρύχθηκαν από τις διοικητικές αρχές ως τεμένη των Deobandi⁽¹⁰¹³⁾.

Λόγω της χρηματοδότησης της αίρεσης από το καθεστώς του Ζία ουλ Χακ και των δωρεών που λάμβανε από 45 και πλέον μουσουλμανικές χώρες, ο αριθμός των *madrassa* της σχολής Deobandi στο Πακιστάν αυξήθηκε, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, σε 8 000, ενώ εκτιμάται ότι στη χώρα λειτουργούσαν 25 000 μη εγγεγραμμένες *madrassa* από τις οποίες πέρασαν μισό εκατομμύριο σπουδαστές έως το 1988⁽¹⁰¹⁴⁾. Η κεντρική οργάνωση του κινήματος, Wafaq ul Madaris Al-Arabia Pakistan, η οποία ιδρύθηκε το 1957 στο Πακιστάν, αριθμεί σήμερα περισσότερα από 8 000 σχολεία *Iqra* και 10 000 ιερατικές σχολές-μέλη στο Πακιστάν και αυτοχαρακτηρίζεται ως η μεγαλύτερη ομοσπονδία ισλαμικών ιερατικών σχολών παγκοσμίως⁽¹⁰¹⁵⁾. Οι *madrassa* της σχολής Deobandi, που συχνά χρηματοδοτούνται από το εξωτερικό, υπερτερούν κατά πολύ αριθμητικά των *madrassa* του κινήματος Barelvi στο Πακιστάν και αποτελούν την πλειονότητα των σουνιτών *Ulema* (ουλεμάδων, μουσουλμάνων νομομαθών), παρά τη μικρότερη αναλογία τους στο σύνολο του πληθυσμού. Η ισχύς του κινήματος διαφαίνεται επίσης από την επέκταση του δικτύου των *madrassa* Deobandi στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική⁽¹⁰¹⁶⁾.

Εξτρεμισμός στους κόλπους της σχολής Deobandi

Χωρίς συγκεντρωτική ιεραρχία και χωρίς αναγνωρισμένους θρησκευτικούς ηγέτες, η σχολή σκέψης των Deobandi στο Πακιστάν διασπάστηκε σε πολλούς επιμέρους κλάδους, ορισμένοι εκ των οποίων μετεξελίχθηκαν σε

⁽¹⁰⁰⁶⁾ Human Rights Watch, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰⁰⁷⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰⁰⁸⁾ Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008.

⁽¹⁰⁰⁹⁾ Express Tribune (The), *The Widening Split*, 26 April 2010.

⁽¹⁰¹⁰⁾ Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008.

⁽¹⁰¹¹⁾ New Age Islam, Darul Uloom Deoband: The Indian Ideological Source of the Taliban, 12 November 2012.

⁽¹⁰¹²⁾ Kraml, Roland, Changes in Pashtun tribal structure since 1978: the influence of war, foreign militaries and militant political Islam, 2012.

⁽¹⁰¹³⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰¹⁴⁾ Kraml, Roland, Changes in Pashtun tribal structure since 1978: the influence of war, foreign militaries and militant political Islam, 2012.

⁽¹⁰¹⁵⁾ Result.pk, BISE Wafaqu Madaris Al Arabia Results 2015, n.d.

⁽¹⁰¹⁶⁾ New Age Islam, Darul Uloom Deoband: The Indian Ideological Source of the Taliban, 12 November 2012.

εξτρεμιστικές ομάδες ⁽¹⁰¹⁷⁾. Σήμερα, οι Deobandi του Πακιστάν φαίνεται να υιοθετούν συχνά σκληροπυρηνικές ερμηνείες του Ισλάμ ⁽¹⁰¹⁸⁾ και πολλά από τα κέντρα των Deobandi χαρακτηρίζονται ως σκληροπυρηνικά, καθώς αρκετές *madrassa* Deobandi συνδέονται με τον εξτρεμισμό ⁽¹⁰¹⁹⁾.

Στην πραγματικότητα, στο κίνημα των Deobandi πρόσκεινται οι περισσότεροι Ταλιμπάν και οι περισσότερες θρησκευτικές ομάδες μαχητών του Πακιστάν και του Αφγανιστάν, ενώ πολλοί ηγέτες μαχητών έχουν γαλουχηθεί θρησκευτικά και ιδεολογικά σε *madrassa* της σχολής Deobandi του Πακιστάν ⁽¹⁰²⁰⁾. Σύμφωνα με τις περισσότερες πηγές, οι ακραίες αντισιιτικές ομάδες μαχητών που δρουν στο Πακιστάν ακολουθούν στη συντριπτική τους πλειονότητα, ή ισχυρίζονται ότι ακολουθούν, κάποια μορφή του κινήματος Deobandi ή του Σαλαφισμού ⁽¹⁰²¹⁾. Ορισμένες *madrassa* Deobandi έχουν τροφοδοτήσει με μαχητές όχι μόνο το Αφγανιστάν, αλλά και το Κασμίρ, την Τσετσενία και τη Βοσνία.

Η σχολή Deobandi έχει επηρεάσει επίσης σημαντικά από θρησκευτικής άποψης την ιδεολογία των Ταλιμπάν, από κοινού με τον ουαχαμπίσμο —ένα αυστηρό, συντηρητικό, παραδοσιακό κίνημα στους κόλπους της σχολής των Χαναφίτων του σουνιτικού Ισλάμ που έχει τις ρίζες του στη Σαουδική Αραβία. Επικεφαλής ενός εκ των πλέον διαβόητων κινήματων της σχολής Deobandi είναι ο Σάμι ουλ Χακ. Στη *madrassa* του, την Darul Uloom Haqqania, έχουν φοιτήσει πολλοί από τους μετέπειτα αφγανούς Ταλιμπάν υπουργούς, κυβερνήτες, δικαστές και διοικητικά στελέχη ⁽¹⁰²²⁾. Για τον λόγο αυτό, ο Σάμι ουλ Χακ έχει χαρακτηριστεί από ορισμένους ως «πατέρας των Ταλιμπάν». Το δίκτυο *Haqqani* μάλιστα οφείλει το όνομά του στη *madrassa* Haqqania. Τα στελέχη και το διδακτικό προσωπικό της ιερατικής σχολής διαψεύδουν αναφανδόν ότι κηρύσσουν τη βία. Ωστόσο, ο ενστερνισμός του φονταμενταλιστικού Ισλάμ και η υιοθέτηση αντιδυτικής πολεμικής από την Darul Uloom Haqqania ενθαρρύνουν τους σπουδαστές να αντιτίθενται στη Δύση και να μάχονται κατά των εχθρών του Ισλάμ ⁽¹⁰²³⁾.

Ωστόσο, η ανάπτυξη πολυάριθμων εξτρεμιστικών ερμηνειών της διδασκαλίας των Deobandi δεν συνεπάγεται ότι η εν λόγω σχολή σκέψης —ή οι Deobandi αυτοί καθ' εαυτούς— είναι γενικά πιο ριζοσπαστική ή πιο μαχητική από άλλες, όπως συχνά εικάζεται ⁽¹⁰²⁴⁾. Η σχολή Deobandi δεν υπήρξε ποτέ τόσο εξτρεμιστική όσο είναι, για παράδειγμα, οι Ταλιμπάν, τον ριζοσπαστισμό των οποίων δεν θα επιδοκίμαζαν ποτέ οι παραδοσιακοί Deobandi. Αυτή η νέα μορφή εξτρεμισμού «έχει αμαυρώσει σαφώς την παράδοση της διδασκαλίας και της μεταρρύθμισης των Deobandi», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο ερευνητής Kraml ⁽¹⁰²⁵⁾.

Barelvi

Το σουνιτικό κίνημα των Barelvi, ή *Ahl-e Sunnat wa Jama'at*, είναι το δόγμα που ασπάζεται η πλειονότητα των σουνιτών μουσουλμάνων στο Πακιστάν, ιδίως δε στην ύπαιθρο όπου διαμένει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ⁽¹⁰²⁶⁾. Αποτελεί μάλιστα την κυρίαρχη θρησκευτική αίρεση στις τάξεις των μη Παστούν ⁽¹⁰²⁷⁾. Η κεντρική οργάνωση των Barelvi, η *Tanzim ul Madaris Ahl-e-Sunnaht*, αριθμεί πάνω από 6 000 εγγεγραμμένες *madrassa*, ενώ σε ολόκληρη τη χώρα δραστηριοποιούνται χιλιάδες οργανώσεις Barelvi, πολλές εκ των οποίων περιορίζονται γεωγραφικά μόλις στα όρια μιας συνοικίας. Παρά τη μεγάλη ετερογένεια μεταξύ των πολυάριθμων ομάδων Barelvi, το εθνικό τους όργανο, το «Sunni Ittehad Council», κατέχει ηγετικό ρόλο ⁽¹⁰²⁸⁾.

Το κίνημα Barelvi γεννήθηκε ως απάντηση στη σχολή σκέψης των Deobandi. Το κίνημα θεμελιώθηκε στις διδασκαλίες του Ahmed Riza Khan (1856-1921) στη γενέτειρα του οποίου, την πόλη Bareilly της Ινδίας, ιδρύθηκε η πρώτη *madrassa* Barelvi το 1904 ⁽¹⁰²⁹⁾. Σε αντίθεση με τους Deobandi, οι Barelvi διάκινται περισσότερο ευνοϊκά προς τη μυστικιστική διάσταση του Ισλάμ ή του σουφισμού —μιας μυστικιστικής ερμηνείας του Ισλάμ που πρεσβεύει τη

⁽¹⁰¹⁷⁾ Ahmed, Rashid, Taliban: Afghanistans Gotteskämpfer und der neue Krieg am Hindukusch, 2010.

⁽¹⁰¹⁸⁾ Human Rights Watch, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰¹⁹⁾ New Age Islam, Darul Uloom Deoband: The Indian Ideological Source of the Taliban, 12 November 2012.

⁽¹⁰²⁰⁾ Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008.

⁽¹⁰²¹⁾ DFAT, *Thematic Report, Shias in Pakistan*, 18 December 2013; Express Tribune (The), *The Widening Split*, 26 April 2010.

⁽¹⁰²²⁾ Kraml, Roland, Changes in Pashtun tribal structure since 1978: the influence of war, foreign militaries and militant political Islam, 2012.

⁽¹⁰²³⁾ New Age Islam, Darul Uloom Deoband: The Indian Ideological Source of the Taliban, 12 November 2012; Fox News, At Pakistan's 'Taliban U,' jihadists major in anti-Americanism, 8 February 2014.

⁽¹⁰²⁴⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰²⁵⁾ Kraml, Roland, Changes in Pashtun tribal structure since 1978: the influence of war, foreign militaries and militant political Islam, 2012.

⁽¹⁰²⁶⁾ Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008; Express Tribune (The), *The Widening Split*, 26 April 2010; DFAT, *Thematic Report, Shias in Pakistan*, 18 December 2013.

⁽¹⁰²⁷⁾ UNHCR, Presentation DACH Workshop Pakistan, 1-2 October 2012.

⁽¹⁰²⁸⁾ Express Tribune (The), *The Widening Split*, 26 April 2010.

⁽¹⁰²⁹⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

λατρεία αγίων και ιερών⁽¹⁰³⁰⁾ και ασκεί το εθιμοτυπικό Ισλάμ⁽¹⁰³¹⁾. Πέρα από τις γενικές ισλαμικές ιεροτελεστίες, όπως η προσευχή και η νηστεία, στις πρακτικές τους περιλαμβάνεται επίσης το προσκύνημα σε ιερά των σούφι, ενίοτε με την ελπίδα βίωσης θαυμάτων. Ορισμένοι Barelvi γίνονται μαθητές (*murid*) ιερών ανδρών (*murshid*) και λατρεύουν αγίους —εν ζωή και μη— που αποκαλούνται *pir sahib* ή *σεΐχηδες των σούφι*⁽¹⁰³²⁾. Λόγω της μεγάλης διάδοσης του σουφισμού στο Πακιστάν, τόσο οι σουνίτες Barelvi όσο και οι σιίτες λατρεύουν αγίους και ιερά των σούφι⁽¹⁰³³⁾. Τα γενέθλια του Προφήτη εορτάζονται με ιδιαίτερη λαμπρότητα⁽¹⁰³⁴⁾. Από θεολογικής άποψης, οι διαφορές μεταξύ των Deobandi και των Barelvi απορρέουν κυρίως από το γεγονός ότι οι Barelvi αποδίδουν ειδικές ιδιότητες στο πρόσωπο του Μωάμεθ που θα μπορούσαν να θεωρηθούν υπερφυσικές, άποψη που απορρίπτουν οι Deobandi χαρακτηρίζοντάς την *sirk* (πολυθεισμό)⁽¹⁰³⁵⁾.

Τόσο οι Deobandi όσο και οι Barelvi πιστεύουν στο *taqlid* (μίμηση) που αναφέρεται στην «άνευ όρων αποδοχή των παγιωμένων σχολών και αρχών». Λόγω της αποδοχής του *taqlid*, οι Deobandi και οι Barelvi θεωρούνται *muqallid* (οι πιστοί). Ως οπαδοί της σουνιτικής σχολής σκέψης Hanafi, πιστεύουν ότι οι αμόρφωτοι ή λιγότερο μορφωμένοι μουσουλμάνοι δεν θα πρέπει να επιχειρούν να κατανοήσουν μόνοι τους τα νοήματα του Ιερού Κειμένου, αλλά να ακολουθούν τους θρησκευτικούς διανοούμενους. Παρ' όλα αυτά, οι ιδεολογικές διαφορές τους όσον αφορά τον Προφήτη Μωάμεθ και το λαϊκό Ισλάμ είναι έντονες, με αποτέλεσμα να έχουν διαφορετικές ιερατικές σχολές για την προαγωγή της *maslak* (σχολής σκέψης) που πρεσβεύουν⁽¹⁰³⁶⁾.

Αντιθέτως, μεταξύ των Barelvi και των σιιτών διαπιστώνεται κάποια σύγκλιση ως προς τα χαρακτηριστικά των πρακτικών και των πεποιθήσεων των δύο δογμάτων. Στην ύπαιθρο μάλιστα ορισμένοι Barelvi συμμετέχουν σε σιιτικές εορταστικές εκδηλώσεις. Ως εκ τούτου, οι σουνίτες *Ulema* φοβούνται ότι αυτή η τόσο μεγάλη διαπερατότητα των ορίων της θρησκευτικής ταυτότητας ενδέχεται να αυξήσει τον κίνδυνο προσηλυτισμού σουνιτών στον σιιτισμό, ιδίως σε περιοχές όπου οι ιδιοκτήτες γης είναι σιίτες⁽¹⁰³⁷⁾.

Λόγω των παραδοσιακών, εθιμοτυπικών πρακτικών που ακολουθούν οι Barelvi, οι Deobandi και οι Ahl-e-Hadith (βλέπε ενότητα παρακάτω) απορρίπτουν τη σχολή των Barelvi, ενώ οι εξτρεμιστές στις τάξεις των δύο αυτών ομάδων δεν διστάζουν να πραγματοποιούν επιθέσεις εναντίον τους. Έχουν καταγραφεί αρκετές περιπτώσεις επιθέσεων σε Barelvi μουσουλμάνους από Deobandi εξτρεμιστές⁽¹⁰³⁸⁾. Καθώς θεωρούν τις πρακτικές τους αποκλίνουσες από το Ισλάμ (αιρετικές), εξτρεμιστικές ομάδες Deobandi εξαπολύουν επιθέσεις κατά θρησκευτικών τελετών και εορτών των πιστών του σουφισμού, συμπεριλαμβανομένων των Barelvi, μεταξύ άλλων, στην Ντάρρα Αντάμ Κελ, τη Λαχώρη, το Πακπατάν (Πουντζάμπ), την Πεσαβάρ και τη Νοουσέρα (ΚΡΚ) και το Καράτσι (Σιντ)⁽¹⁰³⁹⁾.

Εξτρεμισμός στους κόλπους των Barelvi

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι, παρότι το κίνημα των Barelvi, στην παράδοση των σούφι, θεωρείται συνήθως μετριοπαθές, πιο προοδευτικό και μη βίαιο, έχουν αναπτυχθεί ορισμένες εξτρεμιστικές ιδεολογίες και ομάδες και στην εν λόγω σουνιτική υπο-αίρεση. Πρωταγωνιστικό ρόλο στον αγώνα κατά του τζιχαντισμού των Deobandi διαδραματίζει η ομάδα των σούφι Barelvi⁽¹⁰⁴⁰⁾.

Η συγκεκριμένη ομάδα ήρθε στο προσκήνιο με τη δολοφονία του κυβερνήτη του Πουντζάμπ Salman Taseer, ενός άνδρα με μεγάλη ισχύ και επιρροή στη χώρα, στις 4 Ιανουαρίου 2011. Ο δράστης δήλωσε ότι κίνητρο για την πράξη του ήταν το γεγονός ότι ο Taseer είχε προσβάλει τον Προφήτη περιγράφοντας τους νόμους περί βλασφημίας της χώρας ως «μαύρη νομοθεσία». Το πιο ασυνήθιστο στοιχείο, σύμφωνα με το Ίδρυμα Jamestown, ήταν ότι ο δράστης είναι μέλος της οργάνωσης Dawat-e-Islami. Το συγκεκριμένο κίνημα σούφι Barelvi απορρίπτει τη βία και βρίσκεται στην πρώτη γραμμή του αγώνα κατά των ομάδων τζιχαντ των Deobandi και των Ahl-e-Hadith. Ο ιδρυτής της, ο Pir Ilyas Qadri, καλλιέργησε την ιδέα της αντίστασης και της άμυνας κατά του εξτρεμισμού των Deobandi, αλλά μόνο με ειρηνικά μέσα. Η απροθυμία του να υιοθετήσει τη βία ως μέσο προστασίας έναντι των

⁽¹⁰³⁰⁾ Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008.

⁽¹⁰³¹⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰³²⁾ Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008; BAMF, Lage der Religionsgemeinschaften in ausgewählten islamischen Ländern, August 2011; UNHCR, Presentation DACH Workshop Pakistan, 1-2 October 2012; Express Tribune (The), The Widening Split, 26 April 2010; Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰³³⁾ DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰³⁴⁾ Express Tribune (The), The Widening Split, 26 April 2010.

⁽¹⁰³⁵⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, Populärislamismus in Pakistan, 17 January 2010.

⁽¹⁰³⁶⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰³⁷⁾ Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008.

⁽¹⁰³⁸⁾ BAMF, Lage der Religionsgemeinschaften in ausgewählten islamischen Ländern, August 2011.

⁽¹⁰³⁹⁾ UNHCR, Presentation DACH Workshop Pakistan, 1-2 October 2012.

⁽¹⁰⁴⁰⁾ Jamestown Foundation (The), 'Sufi Militants Struggle with Deobandi Jihadists', 24 February 2011.

Deobandi οδήγησε στην απόσχιση μιας μικρής ομάδας με επικεφαλής τον Saleem Qadri. Ο τελευταίος ίδρυσε την οργάνωση Sunni Tehrik το 1990 και κήρυττε την απάντηση στη βία των Deobandi με περισσότερη βία. Εντούτοις, ο Saleem Qadri δεν αποκήρυξε τη θρησκευτική αφοσίωσή του στο πρόσωπο του Pir Ilyas Qadri ούτε επιδίωξε οι οπαδοί του να διακόψουν τους δεσμούς τους με την Dawat-e-Islami, με αποτέλεσμα οι πορείες των δύο ομάδων να συνδέονται στενά ⁽¹⁰⁴¹⁾.

Η βία μεταξύ των ομάδων των Deobandi και των Barelvi κλιμακώθηκε στη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 λόγω της θρησκευτικής πολιτικής του Ζία ουλ Χακ υπέρ των Deobandi με οδομαχίες και καταλήψεις τεμένων των Barelvi. Ωστόσο, μέχρι την ίδρυση της Sunni Tehrik το 1990, οι διάφορες οργανώσεις Barelvi θεωρούνταν σχετικά μη βίαιες ⁽¹⁰⁴²⁾.

Η Sunni Tehrik ήταν η πρώτη ομάδα Barelvi που εξέφρασε τα αιτήματα της πλειονότητας των Barelvi και χρησιμοποίησε βία για να τα επιτύχει. Τα βασικά της αιτήματα ήταν η προάσπιση των πεποιθήσεων, των δικαιωμάτων, των τεμένων και των *awqaf* (θρησκευτικών κληροδοτημάτων), όπως των ιερών, της Ahle Sunnath. Λίγο μετά την ίδρυσή της, η Sunni Tehrik άρχισε να χρησιμοποιεί βία για την ανάκτηση τεμένων τα οποία φέρεται ότι είχαν καταλάβει οι Deobandi από τους Barelvi *Ulema*. Η άνοδος της Sunni Tehrik αποτέλεσε άμεση πρόκληση για τις ομάδες τζιχάντ των Deobandi ⁽¹⁰⁴³⁾. Τη δεκαετία του 1990 η Sunni Tehrik ενεπλάκη σε αρκετές στοχευμένες δολοφονίες σημαντικών ηγετικών προσωπικοτήτων του κινήματος Deobandi. Ωστόσο, μετά από μια βομβιστική επίθεση το 2006 στην οποία σκοτώθηκαν τα περισσότερα ηγετικά στελέχη της Sunni Tehrik, η ομάδα αποτελεί πλέον περιθωριακή δύναμη ⁽¹⁰⁴⁴⁾, αν και εξακολουθεί να εμπλέκεται σε στοχευμένες δολοφονίες ακτιβιστών αντίπαλων εξτρεμιστικών ομάδων Deobandi ⁽¹⁰⁴⁵⁾.

Το κυριότερο είναι ότι η Sunni Tehrik διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη ριζοσπαστικοποίηση μερίδας της νεολαίας των Barelvi και, από κοινού με την Dawat-e-Islami, στην αναβίωση του αδρανούς θρησκευτικού κόμματος των Barelvi Jamaat Ahle Sunnat («Η Κοινότητα των ανθρώπων της παράδοσης του Μωάμεθ»). Το Jamaat Ahle Sunnat υιοθέτησε τη στρατηγική της Sunni Tehrik για τη δυναμική προάσπιση των συμφερόντων των Barelvi και άρχισε να αναδεικνύεται σε καθοριστικό παράγοντα της εγχώριας ισλαμιστικής πολιτικής σκηνής ⁽¹⁰⁴⁶⁾.

Στη διάρκεια του αφγανικού τζιχάντ κατά των κομμουνιστών, οι Barelvi ουδέποτε ενθαρρύνθηκαν να συμμετάσχουν επειδή η Σαουδική Αραβία, μία εκ των βασικών χορηγών, επιθυμούσε την εμπλοκή μόνο των προτιμώμενων δογμάτων της, όπως οι Ahle Hadith και οι Deobandi. Ως εκ τούτου, οι Barelvi δεν είναι γενικά εκπαιδευμένοι στον ανταρτοπόλεμο όπως οι ομάδες των Deobandi και των Ahle Hadith που επιδίδονται σε τζιχάντ εδώ και πάνω από 25 χρόνια. Ωστόσο, η ισχύς και η επιρροή των Barelvi μπορεί να φανεί απλώς και μόνο αριθμητικά. Το Jamaat Ahle Sunnat μπορεί να κινητοποιήσει μεγάλες ομάδες ατόμων για τη διεκδίκηση των αιτημάτων του στον δρόμο. Κάθε φορά που η κυβέρνηση έθιγε το ζήτημα της τροποποίησης των νόμων περί βλασφημίας, το Jamaat Ahle Sunnat και άλλες ομάδες Barelvi βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή των διαδηλώσεων. Στην υπόθεση της δολοφονίας του Taseer, οι Barelvi *Ulema* (θρησκευτικοί ηγέτες) μαζί με περισσότερα από 500 ηγετικά στελέχη του Jamaat Ahle Sunnat εξέδωσαν φετβά (fatwa) καλώντας τους μουσουλμάνους να μην συμμετάσχουν στις προσευχές για τον κυβερνήτη ή ακόμη και να παρευρεθούν στην κηδεία του. Εκατοντάδες δικηγόροι έραναν τον δολοφόνο με ροδοπέταλα κατά την είσοδό του στο δικαστήριο. Παράλληλα, διοργανώθηκαν εκτεταμένες διαδηλώσεις συμπαράστασης στον δράστη ⁽¹⁰⁴⁷⁾.

Επειδή η συγκεκριμένη υπόθεση μνημονεύεται συχνά ως παράδειγμα της ισλαμιστικής ριζοσπαστικοποίησης και της μισαλλοδοξίας στο Πακιστάν, θα πρέπει να επισημανθεί ότι χιλιάδες υποστηρικτές του κυβερνήτη, που υπήρξε σημαίνον στέλεχος του κυβερνώντος PPP και μάχιμος πολιτικός που εξέφραζε συχνά τις αταλάντευτες απόψεις του για τον εξτρεμισμό, κατέκλυσαν επίσης τους δρόμους σε ολόκληρο το Πακιστάν εκφράζοντας τη θλίψη τους, ενώ ο θάνατός του βύθισε στο πένθος τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης με πλήθος μηνυμάτων συμπαράστασης ⁽¹⁰⁴⁸⁾.

⁽¹⁰⁴¹⁾ Jamestown Foundation (The), 'Sufi Militants Struggle with Deobandi Jihadists', 24 February 2011.

⁽¹⁰⁴²⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰⁴³⁾ Jamestown Foundation (The), 'Sufi Militants Struggle with Deobandi Jihadists', 24 February 2011.

⁽¹⁰⁴⁴⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰⁴⁵⁾ PIPS, Pakistan Security Report 2012, 4 January 2013.

⁽¹⁰⁴⁶⁾ Jamestown Foundation (The), 'Sufi Militants Struggle with Deobandi Jihadists', 24 February 2011.

⁽¹⁰⁴⁷⁾ Jamestown Foundation (The), 'Sufi Militants Struggle with Deobandi Jihadists', 24 February 2011.

⁽¹⁰⁴⁸⁾ The Guardian, *Salmaan Taseer murder* throws Pakistan into fresh crisis, 4 January 2011.

Ahl-e-Hadith

Μόνο μια μικρή μερίδα των σουνιτών στο Πακιστάν, περίπου το 5 % του σουνιτικού πληθυσμού, ακολουθεί το κίνημα Ahl-e-Hadith (άνθρωποι των προφητικών ρήσεων), η οποία περιγράφεται συχνά ως σχολή του Σαλαφισμού⁽¹⁰⁴⁹⁾. Οι Ahl-e-Hadith αρνούνται οποιαδήποτε μεσολάβηση μεταξύ Θεού και ανθρώπου, όπως το κανονικό δίκαιο ή οι άγιοι. Τα μέλη της σχολής Ahl-e-Hadith είναι δεινοί επικριτές του *taqlid* και θεμελιώνουν τους θρησκευτικούς κανόνες και τις πρακτικές όχι στις σχολές του νόμου αλλά απευθείας στο Κοράνι, τη Σούννα (*Sunnah*) και τα χαντίθ (*hadith*). Επειδή δεν ακολουθούν καμία από τις τέσσερις σχολές της ισλαμικής νομολογίας, αποκαλούνται μη ακόλουθοι⁽¹⁰⁵⁰⁾.

Σιιτικό Ισλάμ

Η σημαντικότερη διαφορά μεταξύ σουνιτών και σιιτών (που αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα το 75 % και το 20 % του πληθυσμού του Πακιστάν⁽¹⁰⁵¹⁾) αφορά το ζήτημα της νόμιμης διαδοχής του Προφήτη. Για τους σουνίτες, νόμιμος διάδοχος ήταν ο πατέρας της συζύγου του Προφήτη Αϊσά, Αμπού Μπακρ⁽¹⁰⁵²⁾. Οι σίιτες, από την άλλη, θεωρούν νόμιμο διάδοχο του Προφήτη τον Αλί ιμπν Τάλιμπ⁽¹⁰⁵³⁾, εξάδελφο και γαμπρό του Μωάμεθ⁽¹⁰⁵⁴⁾. Οι σίιτες απορρίπτουν επίσης την αλυσίδα διαδοχής των τεσσάρων χαλιφών. Η 10η ημέρα του Moharram (του πρώτου μήνα του ισλαμικού ημερολογίου) είναι ημέρα πένθους για τον θάνατο του Χουσεΐν, εγγονού του Προφήτη Μωάμεθ, ο οποίος έχασε τη ζωή του στη μάχη της Καρμπάλα στις 10 Οκτωβρίου 680. Η επέτειος τιμάται τόσο από τους σουνίτες όσο και από τους σίιτες, ωστόσο οι σίιτες τελούν ειδικές τελετές πένθους⁽¹⁰⁵⁵⁾. Οι δύο κλάδοι του Ισλάμ έχουν διαφορετικές παραδόσεις και έθιμα που σχετίζονται με την εκάστοτε σχολή νομολογίας που ακολουθούν⁽¹⁰⁵⁶⁾.

Οι σίιτες στο Πακιστάν υποδιαιρούνται επίσης σε διάφορα ρεύματα. Μολονότι η πλειονότητα των σιιτών Πακιστανών ακολουθεί τη σχολή σκέψης των Δωδεκαδικών (*athna ashariya*), υπάρχουν και άλλες σημαντικές υπο-αιρέσεις όπως οι Νιζαρίτες Ισμαηλίτες, ο δεύτερος μεγαλύτερος κλάδος του σιιτισμού στο Πακιστάν, οι Daudi Bohra και οι Sulemani Bohra⁽¹⁰⁵⁷⁾.

Ο σιιτικός πληθυσμός είναι διασκορπισμένος σε ολόκληρο το Πακιστάν, χωρίς όμως να υπερτερούν αριθμητικά σε οποιαδήποτε επαρχία. Παρ' όλα αυτά, αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού στην ημιαυτόνομη περιοχή του Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν. Σημαντικοί πληθυσμοί σιιτών εντοπίζονται στην Πεσαβάρ, την Κόχατ, τη Χανγκού και τη Ντέρα Ισμαήλ Χαν στην επαρχία Χιμπέρ Παχτούνκουα, στις ζώνες Κουράμ και Ορακζάι των FATA, στην Κουέτα και πέριξ αυτής και κατά μήκος της ακτογραμμής Μακράν στο Μπαλουχιστάν, σε περιοχές του νότιου και κεντρικού Πουντζάμπ, καθώς και σε ολόκληρη την επαρχία Σιντ. Πολλές πόλεις του Πακιστάν, όπως το Καραάτσι, η Λαχώρη, η Ραβαλπίντι, το Ισλαμαμπάντ, το Μουλτάν, η Τζανγκ και η Σαργκόντα, φιλοξενούν μεγάλες κοινότητες σιιτών. Το σιιτικό δόγμα στο Πακιστάν δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένες εθνοτικές, γλωσσικές ή φυλετικές ομάδες. Εντούτοις, υπάρχουν ορισμένες εθνοτικές ή φυλετικές κοινότητες που ασπάζονται κυρίως τον σιιτισμό, όπως η εθνοτική ομάδα των Χαζάρα, αλλά και φυλές (Turi, Bohri, Balti) και ορισμένες φατρίες στους κόλπους των φυλών Bangash Παστούν. Οι σίιτες Πακιστανοί, πλην των Χαζάρα, δεν διαφέρουν από σωματικής ή γλωσσικής άποψης από τους σουνίτες Πακιστανούς. Ωστόσο, ενίοτε είναι δυνατή η αναγνώρισή τους μέσω των κοινών σιιτικών ονομάτων. Σε ολόκληρη τη χώρα, οι κοινότητες των σουνιτών και των σιιτών είναι γενικά κοινωνικά ενταγμένες, ζουν σε κοινά χωριά⁽¹⁰⁵⁸⁾ και συνάπτουν γάμους μεταξύ τους⁽¹⁰⁵⁹⁾.

Μολονότι η πλειονότητα του πληθυσμού στο Πακιστάν ασπάζεται τον σουνιτισμό, οι σίιτες κατείχαν ανέκαθεν εξέχουσες και ισχυρές θέσεις και επηρέαζαν τη δομή και την ανάπτυξη του πακιστανικού κράτους. Ο Αγά Χαν Γ' (πνευματικός ηγέτης των Ισμαηλιτών) ήταν ο πρώτος πρόεδρος του Πανινδικού Μουσουλμανικού Συνδέσμου, που ηγήθηκε του κινήματος για τη δημιουργία του Πακιστάν. Ο ιδρυτής του Πακιστάν, ο Μοχάμεντ Αλί Τζίνα, ήταν

⁽¹⁰⁴⁹⁾ DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁵⁰⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰⁵¹⁾ DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁵²⁾ Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187; DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁵³⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰⁵⁴⁾ Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187; Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁵⁵⁾ Abid, Saadia, Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa, 2010.

⁽¹⁰⁵⁶⁾ Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187.

⁽¹⁰⁵⁷⁾ DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁵⁸⁾ DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁵⁹⁾ Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187.

επίσης μέλος της σιιτικής κοινότητας (¹⁰⁶⁰), όπως και η γνωστή πολιτική οικογένεια των Μπούτο (¹⁰⁶¹). Η σιιτική οικογένεια των Μπούτο κυριαρχούσε ανέκαθεν στις τάξεις του PPP, το οποίο ηγείτο της προηγούμενης κυβέρνησης συνασπισμού, και πολλοί σίιτες τάσσονται συνήθως υπέρ του PPP (¹⁰⁶²). Οι σίιτες μπορεί να απασχολούνται σε κυβερνητικές θέσεις και να καταλαμβάνουν υψηλά αξιώματα, όπως ο πρώην πρόεδρος Ασίφ Αλί Ζαρντάρι. Εκπροσωπούνται στο Συμβούλιο Ισλαμικής Ιδεολογίας του Πακιστάν, το συνταγματικό όργανο που επικουρεί συμβουλευτικά την κυβέρνηση σε θέματα ισλαμικής νομολογίας και πρακτικής.

Σύμφωνα με τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν, κανένας νόμος ή κυβερνητική πολιτική δεν εισάγει διακρίσεις κατά των σιιτών στο Πακιστάν. Επιπλέον, δεν υφίσταται κανένας νομικός περιορισμός της θρησκευτικής ελευθερίας των σιιτών. Εντούτοις, διαπιστώνονται περιορισμένες κοινωνικές διακρίσεις που περιορίζουν τους σίιτες στην καθημερινή τους ζωή (¹⁰⁶³).

Κατά καιρούς μεταξύ των κοινοτήτων των σουνιτών και των σιιτών εκδηλώνονται βίαιες συγκρούσεις. Οι επιθέσεις σε βάρος της σιιτικής κοινότητας από θρησκευτικές σουνιτικές εξτρεμιστικές ομάδες, ορισμένες εκ των οποίων υιοθετούν σαφώς αντισιιτική στάση, έχουν προκαλέσει πολυάριθμα θύματα (¹⁰⁶⁴). Διάφορες αντισιιτικές ομάδες εξαπολύουν εκστρατείες μίσους κατά των σιιτών, χαρακτηρίζοντάς τους άπιστους και ζητώντας μάλιστα τη δολοφονία τους (¹⁰⁶⁵).

Χαζάρα

Οι Χαζάρα είναι εθνοτική ομάδα με καταγωγή από την περιοχή της Ευρασίας, γεγονός που τους διακρίνει φυσιολογικά από πολλούς άλλους Πακιστανούς. Στη συντριπτική τους πλειονότητα ασπάζονται τον σιιτισμό. Ιστορικά, οι Χαζάρα μετανάστευσαν στο Πακιστάν από το κεντρικό Αφγανιστάν. Παρότι οι ρίζες ορισμένων οικογενειών Χαζάρα στην Κουέτα ανάγονται στα τέλη του 19ου αιώνα, τα περισσότερα μέλη της κοινότητας μετανάστευσαν στη χώρα σε δύο κύματα: το πρώτο κατά τη διάρκεια της σοβιετικής κατοχής του Αφγανιστάν από το 1979 και μετά και το δεύτερο το 1996, όταν το καθεστώς των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν άρχισε να στοχοποιεί τους Χαζάρα. Μέσω υφιστάμενων τοπικών δικτύων, οι αφγανοί Χαζάρα είχαν τη δυνατότητα να αποφύγουν την παραμονή τους σε προσφυγικούς καταυλισμούς και να ενταχθούν καλύτερα στην πακιστανική κοινωνία.

Οι πληθυσμοί που ζουν σε αγροτικές περιοχές ομιλούν τη Hazaragi, μια ανατολική διάλεκτο της περσικής γλώσσας (φαρσί), ενώ πολλοί Χαζάρα σε αστικές περιοχές του Πακιστάν ομιλούν και άλλες γλώσσες, μεταξύ των οποίων η επίσημη περσική, η ούρντου και η αγγλική. Ο πληθυσμός των Χαζάρα στο Πακιστάν εκτιμάται ότι ανέρχεται σε 750 000. Οι περισσότεροι εξ αυτών, έως και 500 000, ζουν στην Κουέτα, την πρωτεύουσα του Μπαλουχιστάν, και γύρω από αυτήν.

Στην Κουέτα, η ζωή των Χαζάρα περιορίζεται κυρίως εντός των ορίων των δύο χωριστών κοινοτήτων τους —την πόλη των Χαζάρα (Hazarat Town, επίσης γνωστή ως Brewery Road) και κατά μήκος της οδού Alamdar Road προς τη Mehrabad. Οι εν λόγω συνοικίες βρίσκονται σε περιοχές χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος στα περίχωρα της Κουέτα. Στις περιοχές αυτές, οι Χαζάρα έχουν πρόσβαση σε ιατρικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες, οι οποίες παρέχονται γενικά από τις δικές τους κοινότητες. Το μορφωτικό επίπεδο των Χαζάρα του Πακιστάν είναι σχετικά καλό. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών και Εμπορίου της Αυστραλίας, τα μέλη της κοινότητας των Χαζάρα στο Πακιστάν δεν υφίστανται διακρίσεις εκ μέρους των αρχών, ενώ σε κοινοτικό ή κοινωνικό επίπεδο οι διακρίσεις είναι περιορισμένες. Οι Χαζάρα στην Κουέτα είναι ενταγμένοι στην τοπική κοινωνία και εργάζονται μαζί με μέλη άλλων εθνοτικών ομάδων. Πολλοί απασχολούνται στη δημόσια διοίκηση του Μπαλουχιστάν, στην αστυνομία του Μπαλουχιστάν ή σε ιδιωτικές επιχειρήσεις (¹⁰⁶⁶).

Ωστόσο, επειδή είναι η μόνη κοινότητα που διαφέρει φυσιολογικά και ασπάζεται σχεδόν αποκλειστικά τον σιιτισμό, έχουν επωμιστεί το βάρος των θρησκευτικών τρομοκρατικών επιθέσεων στη χώρα τα τελευταία χρόνια, οι οποίες κατέγραψαν μεγάλη αύξηση το 2013. Από τις αρχές του 2013 οι σουνίτες εξτρεμιστές έχουν σκοτώσει περισσότερους από 400 σίιτες Χαζάρα (¹⁰⁶⁷).

(¹⁰⁶⁰) DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

(¹⁰⁶¹) Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187.

(¹⁰⁶²) Khan, Saleem, Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan, 4 June 2008.

(¹⁰⁶³) DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013; UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014.

(¹⁰⁶⁴) UK Home Office, Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014.

(¹⁰⁶⁵) HRC, State of Human Rights in 2013, March 2014.

(¹⁰⁶⁶) DFAT, Country Information Report Pakistan, 29 November 2013.

(¹⁰⁶⁷) UN HRC, *Written Statement*, 23 February 2015.

Βία μεταξύ σιτών και σουνιτών: ιστορικό πλαίσιο

Παρά τη γενικά ειρηνική συνύπαρξή τους, η βία μεταξύ των δύο αυτών μουσουλμανικών αιρέσεων αποτελεί πρόκληση για το Πακιστάν. Καθώς η ιδεολογία τους έρχεται σε αντίθεση με το περιεχόμενο του σιτικού συστήματος πεποιθήσεων, οι εξτρεμιστικές οργανώσεις Deobandi ηγούνται του αντισιτικού σεκταρισμού σε τέτοιο βαθμό ώστε πολιτικοί επιστήμονες, όπως η Miriam Zuhab, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η αποκαλούμενη σύγκρουση σιτών-σουνιτών στο Πακιστάν θα έπρεπε να αναφέρεται ακριβέστερα ως σύγκρουση σιτών-Deobandi⁽¹⁰⁶⁸⁾. Τα περιστατικά βίας μεταξύ σουνιτών Barelvi και σιτών είναι σπάνιο φαινόμενο⁽¹⁰⁶⁹⁾. Οι Barelvi είναι συνήθως πιο ανεκτικοί απέναντι στους σίτες⁽¹⁰⁷⁰⁾ και οι δύο αιρέσεις συνδέονται στενότερα λόγω των παρεμφερών λατρευτικών τους τύπων. Ορισμένες ομάδες Ahl-e-Hadith, ωστόσο, συντάσσονται κατά καιρούς στο πλευρό ομάδων Deobandi στις εκδηλώσεις βίας που πραγματοποιούν σε βάρος σιτών⁽¹⁰⁷¹⁾.

Η έξαρση της βίας μεταξύ σουνιτών και σιτών μουσουλμάνων στο Πακιστάν ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Πριν από αυτό, τα περιστατικά βίας μεταξύ σιτών και σουνιτών ήταν σπάνια⁽¹⁰⁷²⁾ και περιορίζονταν σε ορισμένες συγκρούσεις κατά τη διάρκεια λιτανειών του Muharram⁽¹⁰⁷³⁾. Στην έξαρση συνέβαλε ένας συνδυασμός ενδογενών και εξωγενών πολιτικών παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων της ιρανικής επανάστασης του 1979, της πολιτικής εξισλαμισμού του στρατιωτικού καθεστώτος του Μουχάμαντ Ζία ουλ Χακ, της αφγανικής αντίστασης που υποστηρίχθηκε από τις ΗΠΑ κατά της σοβιετικής εισβολής του 1979⁽¹⁰⁷⁴⁾, των βίαιων ενεργειών κατά του κράτους από εθνο-αυτονομιστικά κινήματα και της άνισης οικονομικής ανάπτυξης⁽¹⁰⁷⁵⁾.

Κατά τη δεκαετία του 1970, το Πακιστάν βίωσε μια σημαντική μεταστροφή του κράτους από τον πλουραλισμό προς τον εξισλαμισμό, αρχής γενομένης από την αποσαφήνιση του όρου «μουσουλμάνος» το 1974, βάσει του οποίου αποκλείονταν οι Αχμαντί. Έπειτα από την πρώτη αυτή επιτυχία, οι σουνίτες φονταμενταλιστές έθεσαν ως στόχο την εξαίρεση και της κατά πολύ μεγαλύτερης κοινότητας των σιτών από τον ορισμό των μουσουλμάνων. Το κράτος απομακρύνθηκε ακόμη περισσότερο από τη θρησκευτική ουδετερότητα όταν, το 1979, το στρατιωτικό καθεστώς του Ζία ουλ Χακ επέβαλε την ισλαμική νομοθεσία με βάση τη σουνιτική ερμηνεία της σχολής Hanafi όσον αφορά τη φορολόγηση και τις φιλανθρωπικές δωρεές για το σύνολο του μουσουλμανικού πληθυσμού. Η εν λόγω κρατική νομοθεσία εξόργισε τη σιτική μειονότητα⁽¹⁰⁷⁶⁾. Ο Ζία ουλ Χακ δεν επιθυμούσε απλώς να επιβάλει το σουνιτικό Ισλάμ, αλλά ειδικότερα τη σχολή Deobandi⁽¹⁰⁷⁷⁾. Η σιτική κοινότητα εξέλαβε την πολιτική εξισλαμισμού του Ζία ουλ Χακ ως μια προσπάθεια δημιουργίας σουνιτικού κράτους⁽¹⁰⁷⁸⁾.

Παράλληλα, η επιτυχία της ιρανικής επανάστασης ενίσχυσε την αυτοπεποίθηση της σιτικής κοινότητας⁽¹⁰⁷⁹⁾. Το 1979, οι πακιστανοί σίτες ίδρυσαν το κίνημα Tehrik-e-Nifaz-e-Fiqh-e-Jafaria (TNFJ), στόχος του οποίου ήταν η υπεράσπιση της κοινότητας⁽¹⁰⁸⁰⁾. Οι σίτες οργανώθηκαν επιτυχώς και συγκρούστηκαν με το στρατιωτικό καθεστώς σε μαζικές σιτικές διαδηλώσεις. Ως αποτέλεσμα, το καθεστώς αναγκάστηκε να εξαίρει τους σίτες από τους σουνιτικούς νόμους⁽¹⁰⁸¹⁾. Αυτό με τη σειρά του προκάλεσε ανησυχία στους κύκλους των σουνιτών φονταμενταλιστών σχετικά με τη δύναμη των σιτών, καθώς καταδείκνυε ότι το κράτος τους αναγνώριζε ένα καθεστώς σχεδόν ισότιμο με αυτό του νόμου της σχολής Hanafi της σουνιτικής πλειονότητας. Στους κόλπους των εξτρεμιστών Deobandi, η κίνηση αυτή ενίσχυσε τον φόβο ότι η ισλαμική ταυτότητα του κράτους του πακιστανικού έθνους δεν ήταν συνώνυμη με το σουνιτικό Ισλάμ και, παράλληλα, έπληξε τα σχέδιά τους για ανακήρυξη των σιτών ως μη μουσουλμάνων⁽¹⁰⁸²⁾.

⁽¹⁰⁶⁸⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008; Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰⁶⁹⁾ DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁷⁰⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008.

⁽¹⁰⁷¹⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰⁷²⁾ HRW, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰⁷³⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰⁷⁴⁾ HRW, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014; Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187; DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁷⁵⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008; DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁷⁶⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008; Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187; DFAT, *Thematic Report, Shias in Pakistan*, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁷⁷⁾ Express Tribune (The), *The Widening Split*, 26 April 2010; Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰⁷⁸⁾ HRW, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰⁷⁹⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008; Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187; DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁸⁰⁾ Human Rights Watch, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰⁸¹⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008; Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, 2009, p. 187; DFAT, Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013.

⁽¹⁰⁸²⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008.

Το πρόγραμμα εξισλαμισμού του Ζία ουλ Χακ και η ενεργός αντίσταση της σιιτικής κοινότητας συνέβαλαν επομένως σημαντικά στη ριζοσπαστικοποίηση των σουνιτών και των σιιτών. Η επαναστατική κυβέρνηση του Ιράν υποστήριξε την προσπάθεια των πακιστανών σιιτών να καταστείλουν τον σουνιτικό εξισλαμισμό της σχολής Deobandi που επιχείρησε ο Ζία ουλ Χακ, ο οποίος είχε την άμεση υποστήριξη αραβικών χωρών, όπως η Σαουδική Αραβία. Προκειμένου να άρουν τα εκλαμβανόμενα ως εμπόδια στη σουνιτική κυριαρχία στο Πακιστάν, οι σουνιτικές οργανώσεις Deobandi, όπως η Jamiat-e-Ulema-e-Islam (JUI), υποστήριξαν την ίδρυση της ομάδας μαχητών Sipah-i-Sahaba Pakistan (SSP) το 1985⁽¹⁰⁸³⁾. Παράλληλα, η υποστήριξη του καθεστώτος του στρατηγού Ζία ουλ Χακ έδωσε ώθηση στις ομάδες Deobandi, οι οποίες υποστήριξαν το τζιχάντ κατά των σοβιετικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν τροφοδοτώντας τις τάξεις του πεζικού⁽¹⁰⁸⁴⁾. Στο σιιτικό στρατόπεδο, έως το 1985 η Tehrik Nifazi-Fiqhi Jafaria είχε επίσης περάσει στην ενεργό μαχητική δράση⁽¹⁰⁸⁵⁾.

Το 1988, μετά τον θάνατο του Ζία ουλ Χακ, το Πακιστάν επανήλθε σε καθεστώς δημοκρατικής πολιτικής διακυβέρνησης. Εντούτοις, η μαχητική δράση σουνιτών-σιιτών σημείωσε σημαντική αύξηση με στοχευμένες δολοφονίες κυβερνητικών και στρατιωτικών αξιωματούχων από σίιτες και σουνίτες μαχητές, αλλά και αμάχων βάσει της θρησκευτικής τους ταυτότητας. Η επάνοδος στο δημοκρατικό καθεστώς έστρεψε την SSP και την TNFI προς τον μετριοπαθή πολιτικό χώρο με τη σύναψη συμμαχιών με τον Μουσουλμανικό Σύνδεσμο του Πακιστάν (PML) υπό την ηγεσία του Ναουάζ Σαρίφ και το Λαϊκό Κόμμα του Πακιστάν (PPP) της Μπεναζίρ Μπούτο και τη συμμετοχή τους στις εκλογές. Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αποσχιστικών ομάδων που επιθυμούσαν τη συνέχιση της βίαιης δράσης⁽¹⁰⁸⁶⁾.

Οι συμμαχίες είναι συνήθως περισσότερο ευκαιριακές παρά βασισμένες σε κοινό ιδεολογικό υπόβαθρο. Για παράδειγμα, παρά τις σχέσεις της οικογένειας Μπούτο με τη σιιτική κοινότητα και την ευρεία πολιτική στήριξη του κόμματος από σίιτες, η SSP υποστήριξε τη διοίκηση μειοψηφίας του PPP στο Πουντζάμπ κατά τη διάρκεια της δεύτερης θητείας της Μπεναζίρ Μπούτο στην πρωθυπουργία της χώρας την περίοδο 1993-1996. Το γεγονός αυτό έστρεψε μεγάλη μερίδα σιιτών ψηφοφόρων προς το PML (Μουσουλμανικό Σύνδεσμο του Πακιστάν) του Ναουάζ Σαρίφ, άλλοτε προστατευόμενου του Deobandi στρατηγού Ζία ουλ Χακ⁽¹⁰⁸⁷⁾.

Όπως αναφέρει ο Saleem Khan:

«Καθώς η χώρα βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της μετάβασης από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό, το Πακιστάν διέρχεται μια κρίση ταυτότητας καθώς οι παραδοσιακές δομές εξουσίας του δέχονται σημαντικές πιέσεις. Οι ιδιοκτήτες χάνουν ένα μέρος της πολιτικής επιρροής τους χωρίς ωστόσο να έχουν αντικατασταθεί πλήρως από τους βιομηχάνους και τους γραφειοκράτες και τα όρια μεταξύ των εν λόγω ομάδων γίνονται όλο και περισσότερο ασαφή. Όλες αυτές οι συμμαχίες και οι ανακατατάξεις επιτρέπουν στις θρησκευτικές ελίτ να λειτουργούν ως διαμεσολαβητές μέσα σε ένα πολυσύνθετο σύστημα πελατειακών σχέσεων»⁽¹⁰⁸⁸⁾.

Κατά τη δεύτερη θητεία του ως πρωθυπουργός, ο Ναουάζ Σαρίφ θέσπισε τον Αντιτρομοκρατικό Νόμο του 1997 με στόχο την κάμψη του σεκταρισμού⁽¹⁰⁸⁹⁾. Λίγο μετά την ανάληψη της πρωθυπουργίας της χώρας, σημειώθηκε η πρώτη σοβαρή προσπάθεια πάταξης των ισλαμιστικών ομάδων μαχητών, όπως η SSP, η οποία συνοδεύτηκε από αθρόες συλλήψεις ηγετικών στελεχών⁽¹⁰⁹⁰⁾. Το Ιράν απέσυρε την υποστήριξή του προς τις ομάδες σιιτών μαχητών στα μέσα της δεκαετίας του 1990, κρίνοντας ότι ήταν αντιπαραγωγική⁽¹⁰⁹¹⁾. Την περίοδο μετά την 11η Σεπτεμβρίου παρατηρείται μεταστροφή της πολιτικής του στρατηγού Μουσάραφ απέναντι στους μαχητές και μαζί της η καταστολή ορισμένων θρησκευτικών ομάδων, όπως η SSP, και η προώθηση «μετριοπαθών» οργανώσεων⁽¹⁰⁹²⁾. Πολλές θρησκευτικές ομάδες όπως η Sipah-e-Sahaba Pakistan, η Lashkar-e-Jhangvi και η Sipah-e-Muhammed τέθηκαν εκτός νόμου το 2001 και το 2002⁽¹⁰⁹³⁾. Εντούτοις, η σοβαρότητα των κατασταλτικών αυτών μέτρων αμφισβητήθηκε. Για παράδειγμα, επετράπη στον τότε αρχηγό της SSP Αζάμ Ταρίκ να μετάσχει στις κοινοβουλευτικές εκλογές του Οκτωβρίου του 2002 ενώ βρισκόταν στη φυλακή και η οργάνωσή του είχε τεθεί εκτός νόμου. Μετά τη νίκη του, ο Ταρίκ αποφυλακίστηκε και του επετράπη να καταλάβει την έδρα του

⁽¹⁰⁸³⁾ HRW, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰⁸⁴⁾ The Express Tribune, *The Widening Split*, 26 April 2010; HRW, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰⁸⁵⁾ Human Rights Watch, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰⁸⁶⁾ Human Rights Watch, 'We are the Walking Dead': Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan, 30 June 2014.

⁽¹⁰⁸⁷⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008; Stanford University, *Mapping Militant Organizations, Sipah-e-Sahaba Pakistan*, 15 February 2012.

⁽¹⁰⁸⁸⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008.

⁽¹⁰⁸⁹⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008.

⁽¹⁰⁹⁰⁾ Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, 4 June 2008.

⁽¹⁰⁹¹⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

⁽¹⁰⁹²⁾ Express Tribune (The), *The Widening Split*, 26 April 2010.

⁽¹⁰⁹³⁾ Südasien Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010.

στο κοινοβούλιο, υποτίθεται υπό την προϋπόθεση ότι θα στήριζε τη συμμαχία υπέρ του Μουσάραφ. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο Ταρίκ σκοτώθηκε ένα χρόνο μετά ⁽¹⁰⁹⁴⁾. Επιπλέον, τρία μέλη της SSP που είχαν καταδικασθεί σε θάνατο εκτελέστηκαν δι' απαγχονισμού τον Ιανουάριο του 2015 ⁽¹⁰⁹⁵⁾.

3.5 Κατάσταση σεξουαλικών και διεμφυλικών μειονοτήτων

Οι περισσότερες πηγές που χρησιμοποιήθηκαν χρησιμοποιούν τους όρους ΛΟΑΔ ⁽¹⁰⁹⁶⁾ και ΛΟΑΔΜ ⁽¹⁰⁹⁷⁾, ωστόσο ελάχιστες αναφέρονται ειδικά σε αμφιφυλόφιλα, τρανσεξουαλικά και διεμφυλικά άτομα. Στο παρόν κεφάλαιο, οι σεξουαλικές και διεμφυλικές μειονότητες αναφέρονται με τους όρους που χρησιμοποιούν οι ίδιες οι πηγές.

3.5.1 Εισαγωγή

Στο Πακιστάν υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί όροι για τους άνδρες που έχουν σεξουαλικές σχέσεις με άλλους άνδρες (ΑΣΑ) χωρίς οι ίδιοι να αυτοπροσδιορίζονται, ή να προσδιορίζονται από άλλους, ως ομοφυλόφιλοι ⁽¹⁰⁹⁸⁾. Οι *zenana*, «θηλυπρεπείς άνδρες» ή «γυναίκες σε σώματα ανδρών» ⁽¹⁰⁹⁹⁾, έχουν σεξουαλικές σχέσεις με *giryā* (άνδρες που αναλαμβάνουν τον ενεργητικό ρόλο κατά τη σεξουαλική πράξη μεταξύ ανδρών) και *malishia*, που θεωρούνται αρρενωποί άνδρες λόγω των σεξουαλικών συνηθειών τους ⁽¹¹⁰⁰⁾. Ο όρος *malishia* αναφέρεται περισσότερο στα άτομα που επιδίδονται κατ' επάγγελμα σε μασάζ και πορνεία παρά σε συγκεκριμένη σεξουαλική πρακτική ή ταυτότητα ⁽¹¹⁰¹⁾.

Οι Πακιστανοί και οι Πακιστανές που αυτοπροσδιορίζονται ως ΛΟΑΔ είναι ελάχιστοι και όσοι το πράττουν ανήκουν συνήθως στη μεσαία ή την ανώτερη τάξη, ζουν σε μεγάλα αστικά κέντρα ⁽¹¹⁰²⁾ και έχουν διπλή ή μυστική ζωή ⁽¹¹⁰³⁾. Οι λεσβίες είναι ακόμη λιγότερο εμφανείς από τους ομοφυλόφιλους άνδρες ⁽¹¹⁰⁴⁾.

Οι περισσότεροι Πακιστανοί αγνοούν τη σημασία της λέξης «ομοφυλόφιλος» και θεωρούν ότι αναφέρεται σε διεμφυλικά άτομα ⁽¹¹⁰⁵⁾. Οι τελευταίοι ανήκουν στην κοινότητα των *hijra*, μιας ετερόκλητης κοινότητας τραβεστί, ερμαφρόδιτων, τρανσεξουαλικών, ομοφυλόφιλων ατόμων και ευνούχων (*khawaja sara*) ⁽¹¹⁰⁶⁾. Λόγω της απόρριψης που βιώνουν από τις οικογένειές τους, οι *hijra* ζουν συχνά στο πλαίσιο οργανωμένων κοινοτήτων υπό τη διοίκηση ενός γκουρού σε παραγκουπόλεις. Οι *hijra* κερδίζουν τα προς το ζην δίνοντας καλλιτεχνικές παραστάσεις και τραγουδώντας και χορεύοντας σε γάμους και καρναβαλικές εορτές. Ορισμένοι θεωρούν τους εαυτούς τους επαγγελματίες χορευτές γάμων, αλλά συχνά αναγκάζονται να επιβιώσουν καταφεύγοντας στην επαιτεία και την πορνεία ⁽¹¹⁰⁷⁾.

⁽¹⁰⁹⁴⁾ Stanford University, Mapping Militant Organizations, Sipah-e-Sahaba Pakistan, 15 February 2012.

⁽¹⁰⁹⁵⁾ SATP, Incidents and Statements involving Sipah-e-Sahaba Pakistan: 2015, 2015.

⁽¹⁰⁹⁶⁾ Lesbian, Gay, Bisexual, Transsexual.

⁽¹⁰⁹⁷⁾ Lesbian, Gay, Bisexual, Transsexual, Intersex.

⁽¹⁰⁹⁸⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹⁰⁹⁹⁾ Naz Foundation International, Report for The World Bank, Pakistan, Enhanced hiv/aids program: social assessment and mapping of men who have sex with men (msm) in Lahore, 21 April 2002, pp. 4-5.

⁽¹¹⁰⁰⁾ Naz Foundation International, Report for The World Bank, Pakistan, Enhanced hiv/aids program: social assessment and mapping of men who have sex with men (msm) in Lahore, 21 April 2002, p. 3.

⁽¹¹⁰¹⁾ Naz Foundation International, Report for The World Bank, Pakistan, Enhanced hiv/aids program: social assessment and mapping of men who have sex with men (msm) in Lahore, 21 April 2002, p. 36; BBC, Gay Pakistan: Where sex is available and relationships are difficult, 26 August 2013.

⁽¹¹⁰²⁾ New York Times (The), Gay Pakistanis, Still in Shadows, Seek Acceptance, 3 November 2012.

⁽¹¹⁰³⁾ IGLHRC, Human Rights and Transgender People in Pakistan, February 2008, p. 1.

⁽¹¹⁰⁴⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹⁰⁵⁾ Pink News, 'This closet is suffocating', the life story of a young gay Muslim in Pakistan, 31 July 2013.

⁽¹¹⁰⁶⁾ RFE/RL, Despite Gains, Pakistan's Transgender Community Under Attack, 26 October 2013; Libération, Pakistan: la revanche du troisième genre, 5 March 2012; Guardian (The), Pakistan's hijras deserve acceptance, 26 May 2010.

⁽¹¹⁰⁷⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015; RFE/RL, Despite Gains, Pakistan's Transgender Community Under Attack, 26 October 2013; Guardian (The), Pakistan's hijras deserve acceptance, 26 May 2010; Monde (Le), Etre transsexuel au Pakistan, 23 April 2010; Guardian (The), Harassed, intimidated, abused: but now Pakistan's hijra transgender minority finds its voice, 29 January 2010.

3.5.2 Δικαστικό πλαίσιο

Νομοθεσία

Η Διεθνής Ένωση Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων, Τρανσεξουαλικών και Διεμφυλικών Ατόμων (ILGA) χαρακτηρίζει το Πακιστάν ως μια χώρα όπου η ομοφυλοφιλία είναι παράνομη ⁽¹¹⁰⁸⁾, λόγω του άρθρου 377 του Πακιστανικού Ποινικού Κώδικα (ΠΠΚ), με τίτλο «Παρά φύσει αδικήματα»:

«Οποιοδήποτε άτομο έρχεται εκ προθέσεως σε παρά φύσει σαρκική συνουσία με οποιονδήποτε άνδρα, γυναίκα ή ζώο τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη ή με κάθειρξη για διάστημα που δεν είναι μικρότερο των δύο ετών και δεν υπερβαίνει τα δέκα έτη και υποχρεούται επίσης να καταβάλει πρόστιμο.

Εξήγηση: Η διείσδυση επαρκεί ώστε να στοιχειοθετηθεί η σαρκική συνουσία που αντιστοιχεί στην περιγραφή του αδικήματος του παρόντος άρθρου».

Η ILGA προσθέτει ότι το Πακιστάν είναι μία από τις τέσσερις χώρες για τις οποίες δεν διαθέτει αξιόπιστα στοιχεία όσον αφορά την εφαρμογή του νόμου της Σαρία σε υποθέσεις ομοφυλόφιλων ατόμων, δηλαδή εάν εφαρμόζεται η ποινή του θανάτου ή όχι ⁽¹¹⁰⁹⁾.

Οι απόψεις όσον αφορά την εφαρμοσιμότητα του άρθρου 377 του ΠΠΚ σε λεσβίες δίστανται. Η ΜΚΟ Neengar Society, η οποία προωθεί τα δικαιώματα των μειονοτήτων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και των θρησκευτικών μειονοτήτων, και ο εθνικός σύμβουλος της Διεθνούς Ομοφυλοφιλικής και Λεσβιακής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (IGLHCR), στις επικοινωνίες τους με το IRBC, θεωρούν το άρθρο 377 μη εφαρμόσιμο σε ζευγάρια λεσβιών, με βάση τη διατύπωση «σαρκική συνουσία» η οποία αφορά μόνο άνδρες ⁽¹¹¹⁰⁾. Σε άλλες πηγές, όπως η έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ για το 2014, αναφέρεται ότι όλες οι σχέσεις με άτομα του ίδιου φύλου είναι παράνομες ⁽¹¹¹¹⁾.

Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Neengar Society, δυνάμει του άρθρου 294 του ΠΠΚ, με τίτλο «άσεμνες πράξεις και άσματα», η εν λόγω συμπεριφορά τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέγιστης διάρκειας τριών μηνών, με πρόστιμο ή με αμφότερα, και η διάταξη αυτή μπορεί να εφαρμοστεί σε διεμφυλικά άτομα ή εκδιδόμενους άνδρες ⁽¹¹¹²⁾. Δεν υπάρχει νόμος που να απαγορεύει τις διακρίσεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή τις διακρίσεις λόγω φύλου ⁽¹¹¹³⁾.

Εφαρμογή του άρθρου 377 του ΠΠΚ

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν ⁽¹¹¹⁴⁾ συμφωνούν ότι το άρθρο 377 του ΠΠΚ χρησιμοποιείται σπανίως σε δικαστικές διαδικασίες κατά ατόμων ΛΟΑΔ. Ωστόσο, σύμφωνα με την IGLHCR, το εν λόγω άρθρο θεωρείται ιδεολογική και σωματική απειλή για τα άτομα ΛΟΑΔ, καθώς η αστυνομία το επικαλείται για να ασκεί πίεση στα άτομα ΛΟΑΔ που εργάζονται στην πορνεία ή την επαιτεία ⁽¹¹¹⁵⁾. Η οργάνωση Freedom House πιστεύει ότι το εν λόγω άρθρο αποθαρρύνει τα άτομα ΛΟΑΔ από το να αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους και από το να καταγγέλλουν τη βία που ασκείται σε βάρος τους ⁽¹¹¹⁶⁾. Ο πρόεδρος της Neengar Society δήλωσε ότι κανένα άτομο ΛΟΑΔ το οποίο έχει υποστεί βία ή απειλή θανάτου από την οικογένειά του δεν θα υπέβαλε καταγγελία, καθώς υπάρχει φόβος σύλληψης για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού ⁽¹¹¹⁷⁾.

Το 2011 η Neengar Society δήλωσε στο IRBC 10 υποθέσεις «παρά φύσει αδικημάτων» (άρθρο 377 του ΠΠΚ) στην πόλη Μουλτάν (Πουντζάμπ), δύο εκ των οποίων κατέληξαν σε δεκαετείς ποινές φυλάκισης. Δεν παρασχέθηκαν

⁽¹¹⁰⁸⁾ ILGA, State-sponsored Homophobia: A world survey of laws criminalising same-sex sexual acts between consenting adults, May 2014, p. 18.

⁽¹¹⁰⁹⁾ ILGA, State-sponsored Homophobia: A world survey of laws criminalising same-sex sexual acts between consenting adults, May 2014, pp. 9, 18.

⁽¹¹¹⁰⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹¹¹⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015; BBC, Gay Pakistan: Where sex is available and relationships are difficult, 26 August 2013; Independent (The), Pakistani women Rehana Kausar and Sobia Kamar marry in Britain's first Muslim lesbian partnership, 26 May 2013.

⁽¹¹¹²⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹¹³⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015.

⁽¹¹¹⁴⁾ IGLHRC, Where I Can actually be me, 1 March 2012, p. 18; BBC, Gay Pakistan: Where sex is available and relationships are difficult, 26 August 2013; Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 8; Freedom House, Freedom in the World 2015- Pakistan, n.d.

⁽¹¹¹⁵⁾ IGLHRC, *Where I Can actually be me*, 1 March 2012, p. 18.

⁽¹¹¹⁶⁾ Freedom House, Freedom in the World 2015- Pakistan, n.d.

⁽¹¹¹⁷⁾ IRBC, Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), 9 January 2015.

πληροφορίες για τις υπόλοιπες οκτώ υποθέσεις ⁽¹¹¹⁸⁾. Η ίδια οργάνωση δήλωσε μόνο δύο περιπτώσεις για το 2012: δύο νεαροί άνδρες που συνελήφθησαν και κατηγορήθηκαν με το αδίκημα του άρθρου 377 του ΠΚ. Αφέθηκαν ελεύθεροι με εγγύηση και οι κατηγορίες αποσύρθηκαν λόγω έλλειψης μαρτύρων ⁽¹¹¹⁹⁾.

Σύμφωνα με τον πακιστανό ερευνητή Qasim Iqbal, ο οποίος έδωσε συνέντευξη στο BBC, σε περιπτώσεις αυτόφωρων αδικημάτων παρεμβαίνουν οι οικογένειες ώστε να αποσιωπηθεί η υπόθεση χωρίς να υποβληθεί καταγγελία και ωθούν τους ενδιαφερόμενους να παντρευτούν ⁽¹¹²⁰⁾.

Η ILGA ανέφερε την περίπτωση γάμου μεταξύ ενός διεμφυλικού ατόμου και μιας γυναίκας κατά των οποίων οι αρχές προτίθεντο να κάνουν χρήση του άρθρου 377 του ΠΚ αλλά δεν μπορούσε να αποδειχθεί η «διείσδυση» ⁽¹¹²¹⁾.

3.5.3 Κοινωνική κατάσταση

Στάση της κοινωνίας απέναντι στα άτομα ΛΟΑΔ

Ο κίνδυνος αντιμετώπισης βίας με την αποκάλυψη του σεξουαλικού προσανατολισμού

Στις μεγάλες πόλεις Λαχώρα, Καράτσι και Ισλαμαμπάντ, όπου προτιμούν να διαμένουν πολλά άτομα ΛΟΑΔ, ενδέχεται να γίνονται αποδεκτοί από τους συγγενείς τους και να ζουν ως ζευγάρια ⁽¹¹²²⁾. Στις πόλεις αυτές, δύο άγαμα άτομα του ίδιου φύλου μπορούν να ζουν μαζί, αλλά είναι εκτεθειμένα στη βία ⁽¹¹²³⁾ ή τον εκβιασμό ⁽¹¹²⁴⁾ εάν η φύση της σχέσης τους είναι γνωστή ⁽¹¹²⁵⁾. Ο πρόεδρος της Neengar Society τόνισε στην επικοινωνία του με το IRBC ότι οι εν λόγω πόλεις είναι αναμφισβήτητα πιο φιλελεύθερες και δεκτικές, αλλά «κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ανοιχτά ότι είναι ομοφυλόφιλος ή λεσβία στο Πακιστάν, καθώς το να ανακοινώσει τις σεξουαλικές του προτιμήσεις δημοσίως ενδέχεται κάλλιστα να του/της κοστίσει τη ζωή». Για παράδειγμα, τον Σεπτέμβριο του 2012, στο Καράτσι, ένας ομοφυλόφιλος άνδρας δέχτηκε επίθεση με οξύ και δολοφονήθηκε με όπλο ⁽¹¹²⁶⁾. Κατά συνέπεια, τα άτομα ΛΟΑΔ αποκρύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό και στην εργασία τους, προκειμένου να παραμείνουν στη θέση εργασίας τους και να αποφεύγουν τις διακρίσεις ⁽¹¹²⁷⁾.

Ο πρόεδρος της Neengar Society, εθνικός σύμβουλος της Διεθνούς Ομοφυλοφιλικής και Λεσβιακής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (IGLHCR), καθώς και εκπρόσωπος της Ένωσης για την Ευημερία των Εργαζόμενων Γυναίκων (WEWA), στην επικοινωνία τους με το IRBC τόνισαν την ευάλωτη θέση των λεσβιών στο Πακιστάν και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν όσον αφορά την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, τη στέγαση και την απασχόληση. Οι λεσβίες είναι πιο ευάλωτες από ό,τι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες και διατρέχουν ακόμη υψηλότερο κίνδυνο να χάσουν τη θέση εργασίας τους και τη στέγαση και βρίσκονται υπό την απειλή βίας εάν ο σεξουαλικός τους προσανατολισμός είναι γνωστός ⁽¹¹²⁸⁾. Επιπλέον, οι γυναίκες που ζουν μόνες θεωρούνται «ύποπτες» ⁽¹¹²⁹⁾.

⁽¹¹¹⁸⁾ IRBC, Pakistan: information sur le traitement réservé aux minorités sexuelles par la société, le gouvernement et les autorités religieuses; la protection et les recours offerts (2009-2011), 30 November 2011.

⁽¹¹¹⁹⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹²⁰⁾ BBC, Gay Pakistan: Where sex is available and relationships are difficult, 26 August 2013.

⁽¹¹²¹⁾ IGLHRC, *Where I Can actually be me*, 1 March 2012, p. 18.

⁽¹¹²²⁾ Pellenec Morgane, Bienvenue au Pakistan, 'pays des purs', 18 November 2013; Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 14; IPS, Pakistani Gays Stifled in Closet Living, 27 September 2013; Nouvel Observateur (Le), Pour Qasim, il est plus simple d'être gay au Pakistan qu'aux Etats-Unis, 8 May 2013.

⁽¹¹²³⁾ IRBC, Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), 9 January 2015; Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 14.

⁽¹¹²⁴⁾ IRBC, Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), 9 January 2015.

⁽¹¹²⁵⁾ Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 12.

⁽¹¹²⁶⁾ News International (The), *Man killed over sexual orientation*, 29 September 2012.

⁽¹¹²⁷⁾ Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 14.

⁽¹¹²⁸⁾ IRBC, Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), 9 January 2015.

⁽¹¹²⁹⁾ IRBC, Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), 9 January 2015.

Ένας δικηγόρος που ειδικεύεται στα ανθρώπινα δικαιώματα, ο οποίος έδωσε συνέντευξη στο Landinfo, εξήγησε ότι, παρόλο που οι σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ ανδρών μπορεί ως έναν βαθμό να γίνονται ανεκτές, οτιδήποτε έχει να κάνει με σχέσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου είναι θέμα ταμπού⁽¹¹³⁰⁾. Πράγματι, η ομοφυλοφιλία θεωρείται απειλή για τον θεσμό του γάμου και τις οικογενειακές σχέσεις⁽¹¹³¹⁾.

Πίεση και βία από την οικογένεια

Τα άτομα ΛΟΑΔ δέχονται πιέσεις από τις οικογένειές τους ώστε να συμμορφώνονται με τους πακιστανικούς κοινωνικούς κανόνες που αντιπροσωπεύονται από τον γάμο⁽¹¹³²⁾. Αντιμετωπίζουν ποικίλες καταστάσεις, από την υποχρέωση να υποβληθούν σε ιατρική θεραπεία έως την απώλεια των δικαιωμάτων τους στην οικογένεια, τη σωματική βία ή ακόμη και την εκδίωξη από την οικογένεια εάν αρνηθούν να παντρευτούν⁽¹¹³³⁾. Σε έρευνα που διεξήγη η IGLHRC σε λεσβίες, αμφιφυλόφιλες γυναίκες και διεμφυλικά άτομα, η εν λόγω ανάλυση επιβεβαιώνεται με την αναφορά στην περίπτωση μιας νεαρής γυναίκας την οποία αποκλήρωσε και εκδίωξε η οικογένειά της γι' αυτόν τον λόγο⁽¹¹³⁴⁾.

Οι λεσβίες ή αμφιφυλόφιλες γυναίκες που εξαναγκάστηκαν να παντρευτούν ανέφεραν στην ILGA και στην πακιστανική ΜΚΟ με την επωνυμία «Ο.»⁽¹¹³⁵⁾ ότι δέχθηκαν σωματική και σεξουαλική κακοποίηση από τους συζύγους τους⁽¹¹³⁶⁾. Αμφότερες οι οργανώσεις δηλώνουν ότι οι λεσβίες πέφτουν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης δημοσίως, ταπείνωσης και ψυχολογικής κακοποίησης από τις οικογένειές τους και μπορεί να αντιμετωπίζουν σεξουαλική και σωματική βία, συχνά σε ακραίες μορφές⁽¹¹³⁷⁾. Άλλες πηγές επιβεβαιώνουν αυτά τα στοιχεία και αναφέρουν επίσης βιασμό εντός του γάμου⁽¹¹³⁸⁾.

Η σωματική και ψυχολογική βία από μέλη του οικογενειακού πυρήνα ή της ευρύτερης οικογένειας κατά των ατόμων ΛΟΑΔ μπορεί να οδηγήσει σε θάνατο⁽¹¹³⁹⁾. Γενικά, οι οικογενειακές συγκρούσεις και η βία που προκύπτει από αυτές επιλύονται εντός της οικογένειας χωρίς προσφυγή στις αστυνομικές αρχές ή χωρίς την υποβολή εκ μέρους του θύματος επίσημης καταγγελίας⁽¹¹⁴⁰⁾. Με την εκμετάλλευση της διαφθοράς των αξιωματικών της αστυνομίας ή με τη μη υποβολή καταγγελίας, οι οικογένειες στο Πακιστάν αποφεύγουν την «ατίμωση» που θα συνεπαγόταν η σύλληψη κάποιου μέλους της οικογένειας για αδίκημα που βασιζέται στον σεξουαλικό προσανατολισμό⁽¹¹⁴¹⁾.

Στάση της κοινωνίας απέναντι στους hijra

Αναγνώριση του τρίτου φύλου

Τον Ιούλιο του 2009, το Ανώτατο Δικαστήριο του Πακιστάν αναγνώρισε επισήμως το «τρίτο φύλο» για τους *hijra*, το οποίο και αναφέρεται στο δελτίο ταυτότητας⁽¹¹⁴²⁾. Η εν λόγω αναγνώριση τους παρέχει δικαίωμα στην κληρονομιά, την απασχόληση και την ψήφο⁽¹¹⁴³⁾. Η πακιστανική κυβέρνηση διευκόλυνε επίσης την ενσωμάτωσή

⁽¹¹³⁰⁾ Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 13.

⁽¹¹³¹⁾ Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 13; IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014; IPS, Pakistani Gays Stifled in Closet Living, 27 September 2013.

⁽¹¹³²⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹³³⁾ Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 14; IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹³⁴⁾ IGLHRC, *Where I Can actually be me*, 1 March 2012, p. 12.

⁽¹¹³⁵⁾ For more information on this NGO, see section on [Οργανώσεις ΛΟΑΔ](#).

⁽¹¹³⁶⁾ IGLHRC, *Where I Can actually be me*, 1 March 2012, p. 12.

⁽¹¹³⁷⁾ IGLHRC, *Where I Can actually be me*, 1 March 2012, pp. 9, 14.

⁽¹¹³⁸⁾ BBC, Gay Pakistan: Lesbians' Lives on the Line, 18 August 2014; IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014; Pellenec Morgane, Bienvenue au Pakistan, 'pays des purs', 18 November 2013; Nosheen Habiba, Pakistan's lesbians live in silence, love in secret, 17 January 2011.

⁽¹¹³⁹⁾ IGLHRC, *Where I Can actually be me*, 1 March 2012, p. 11; IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹⁴⁰⁾ BBC, Gay Pakistan: Where sex is available and relationships are difficult, 26 August 2013; IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹⁴¹⁾ BBC, Gay Pakistan: Where sex is available and relationships are difficult, 26 August 2013; IRBC, Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), 9 January 2015; Al Arabiya News, Pakistan's Homosexual Scene: Is the Debate Being Silenced?, 24 August 2014.

⁽¹¹⁴²⁾ BBC, Pakistan transgenders pin hopes on new rights, 25 April 2011; Guardian (The), Pakistan's hijras deserve acceptance, 26 May 2010; Monde (Le), Etre transsexuel au Pakistan, 23 April 2010; Pink News, New rights for trans people in Pakistan, 30 December 2009; BBC, Pakistani eunuchs have distinct gender, 23 December 2009.

⁽¹¹⁴³⁾ Guardian (The), Pakistan's hijras deserve acceptance, 26 May 2010.

τους προσλαμβάνοντάς τους ως φοροεισπράκτορες. Πραγματοποιούν επισκέψεις σε φορολογούμενους που δεν έχουν τακτοποιήσει τις υποχρεώσεις τους, οι οποίοι πιέζονται να πληρώσουν τα χρέη τους λόγω της δύσκολης θέσης στην οποία έρχονται από την παρουσία των *hijra*, καθώς οι *hijra* χορεύουν έξω από τα σπίτια τους ⁽¹¹⁴⁴⁾.

Ωστόσο, η απόκτηση δελτίου ταυτότητας δεν είναι εύκολη για τους *hijra*, καθώς πρέπει να προσκομίσουν οικογενειακά έγγραφα και συχνά έχει διακοπεί κάθε επαφή με την οικογένειά τους ⁽¹¹⁴⁵⁾.

Τον Νοέμβριο του 2011, το Ανώτατο Δικαστήριο διέταξε την Εκλογική Επιτροπή να πραγματοποιήσει απογραφή των *hijras* και να τους εγγράψει στους εκλογικούς καταλόγους ⁽¹¹⁴⁶⁾. Δύο χρόνια αργότερα, ορισμένοι *hijra* έθεσαν υποψηφιότητα για τις βουλευτικές εκλογές: η Sanam Fakir στην πόλη Σουκούρ και η Bindiya Rani στο Καράτσι ⁽¹¹⁴⁷⁾.

Διακρίσεις και βία

Σε γενικές γραμμές, οι *hijra* δέχονται την απόρριψη της πακιστανικής κοινωνίας: στερούνται πρόσβασης σε σχολεία, νοσοκομεία, στέγαση και οι οικογένειές τους δεν τους αναγνωρίζουν ως κληρονόμους ⁽¹¹⁴⁸⁾. Τα διεμφυλικά άτομα πέφτουν συχνά θύματα σωματικής και ψυχολογικής βίας ⁽¹¹⁴⁹⁾.

Η απόκτηση δελτίου ταυτότητας και τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμηση των διακρίσεων έχουν ως έναν βαθμό μειώσει τα περιστατικά βίας κατά των *hijra* και τους έδωσαν τη δυνατότητα να υποβάλλουν καταγγελίες ⁽¹¹⁵⁰⁾. Εντούτοις, οι *hijra* εξακολουθούν να δέχονται οικονομική και σεξουαλική παρενόχληση από την αστυνομία και γίνονται στόχος συμμοριών, από τις οποίες δέχονται σεξουαλική κακοποίηση ⁽¹¹⁵¹⁾. Μια διεμφυλική γυναίκα δολοφονήθηκε στο Μουλτάν το 2012 ⁽¹¹⁵²⁾. Το ότι ζουν σε κοινότητα δεν εγγυάται την ασφάλειά τους ⁽¹¹⁵³⁾, όπως καταδεικνύεται από τις εφόδους της αστυνομίας στην αποικία Imamia στην Πεσαβάρ τον Οκτώβριο του 2013, και στην πόλη Μπανού τον Οκτώβριο του 2014 ⁽¹¹⁵⁴⁾.

Τόποι συνάντησης των ΛΟΑΔ

Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Neengar Society, και εθνικό εκπρόσωπο της IGLHRC, υπάρχουν ομάδες ΛΟΑΔ που χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να διοργανώνουν συναντήσεις στη Λαχώρη, το Καράτσι και το Ισλαμαμπάντ, παρόλο που αυτό αφορά μόνο τα άτομα ΛΟΑΔ που ανήκουν στη μεσαία και την ανώτερη τάξη και στην πνευματική ελίτ ⁽¹¹⁵⁵⁾.

Τα άτομα ΛΟΑΔ πραγματοποιούν συναντήσεις μέσω διαδικτυακών εφαρμογών όπως το Grindr και το Scruff και ιστοτόπων όπως το Gaydar και το Manjam ⁽¹¹⁵⁶⁾. Ο τελευταίος ιστοτόπος γνωριμιών για ομοφυλόφιλους απέκλεισε την πρόσβαση σε άτομα που δεν είναι μέλη του τον Απρίλιο του 2014, μετά από τις δολοφονίες τριών ομοφυλόφιλων, οι δολοφόνοι των οποίων είχαν επικοινωνήσει με τα θύματα μέσω του ιστοτόπου ⁽¹¹⁵⁷⁾.

⁽¹¹⁴⁴⁾ BBC, Pakistan transgenders pin hopes on new rights, 25 April 2011; Monde (Le), Etre transsexuel au Pakistan, 23 April 2010.

⁽¹¹⁴⁵⁾ Gay Star News, Transgender Pakistani stands for election, 30 December 2011.

⁽¹¹⁴⁶⁾ Libération, Pakistan: la revanche du troisième genre, 5 March 2012; RFE/RL, Supreme Court ruling gives Pakistan's beleaguered transgender community new hope, 20 November 2011.

⁽¹¹⁴⁷⁾ Pink News, Pakistan: First trans woman in general election says the community is 'more than dancers and beggars', 26 February 2013; Tribune (The), Kudos, Bindiya Rani, 31 March 2013; Tribune (The), Transgender candidates stake claim in Pakistan vote, 18 April 2013.

⁽¹¹⁴⁸⁾ RFE/RL, Despite Gains, Pakistan's Transgender Community Under Attack, 26 October 2013; US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015; Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 16.

⁽¹¹⁴⁹⁾ IGLHRC, Where I Can actually be me, 1 March 2012, p. 11; IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014;

⁽¹¹⁵⁰⁾ Libération, Pakistan: la revanche du troisième genre, 5 March 2012; Washington Post (The), For transgender Pakistanis, newfound rights, 10 February 2012.

⁽¹¹⁵¹⁾ Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 9.

⁽¹¹⁵²⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹⁵³⁾ RFE/RL, Despite Gains, Pakistan's Transgender Community Under Attack, 26 October 2013; Monde (Le), Etre transsexuel au Pakistan, 23 April 2010.

⁽¹¹⁵⁴⁾ ILGA, Run out of town: Transgenders protest against possible eviction, 24 February 2014; RFE/RL, Despite Gains, Pakistan's Transgender Community Under Attack, 26 October 2013.

⁽¹¹⁵⁵⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹⁵⁶⁾ Al Arabiya News, Pakistan's Homosexual Scene: Is the Debate Being Silenced?, 24 August 2014; That gay backpacker [blog], Gay life Lahore Pakistan interview, 23 July 2014; BBC, Gay Pakistan: Where sex is available and relationships are difficult, 26 August 2013.

⁽¹¹⁵⁷⁾ Daily Mail (The), Pakistani killer murdered three gay men he met online by breaking their necks after having sex with them 'to stop them spreading the evil of homosexuality', 28 April 2014.

Σύμφωνα με τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν, οι ομοφυλόφιλοι πραγματοποιούν συναντήσεις σε σταθμούς λεωφορείων και διασταυρώσεις έξω από τα μεγάλα αστικά κέντρα, σε σιδηροδρομικούς σταθμούς ⁽¹¹⁵⁸⁾ και σε μασωλεία ⁽¹¹⁵⁹⁾. Ωστόσο, τα άτομα που συχνάζουν σε αυτά τα μέρη πρέπει να είναι διακριτικά ⁽¹¹⁶⁰⁾ και οι τοποθεσίες αλλάζουν τακτικά ⁽¹¹⁶¹⁾. Σύμφωνα με τον εθνικό εκπρόσωπο της IGLHRC, τρανσεξουαλικά άτομα και ομοφυλόφιλοι δέχονται συχνά ξυλοδαρμό ή βιασμό από συμμορίες, αφού ακολουθήσουν κάποιο άλλο άτομο σε μια τέτοια τοποθεσία. Ανέφερε τα τρία άτομα που δολοφονήθηκαν υπό τέτοιες συνθήκες το καλοκαίρι του 2014 ⁽¹¹⁶²⁾.

Στο Καράτσι, οι προσδιορισθέντες τόποι συνάντησης είναι το μασωλείο του Abdullah Shah Ghazi ⁽¹¹⁶³⁾ και οι κήποι που περιβάλλουν το κτίριο Frere Hall απέναντι από το ξενοδοχείο Marriott ⁽¹¹⁶⁴⁾. Ο ταξιδιωτικός οδηγός *Spartacus* αναφέρει τη συμβολή της οδού Nazamudin και την περιοχή F-6 στο Ισλαμαμπάντ και το τμήμα της οδού Mall που βρίσκεται μπροστά από την οικία του κυβερνήτη στη Λαχώρη ⁽¹¹⁶⁵⁾.

Οργανώσεις ΛΟΑΔ

Τον Ιούλιο του 2013 ⁽¹¹⁶⁶⁾, δημιουργήθηκε ο ιστότοπος *Queer Pakistan* με το σύνθημα «Don't hate us, know us» (Μη μας μισείτε, γνωρίστε μας). Στόχος ήταν η υποστήριξη των ατόμων ΛΟΑΔ και η ενημέρωσή τους για τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα (ΣΜΝ) ⁽¹¹⁶⁷⁾. Από τις 24 Σεπτεμβρίου 2013, η Αρχή Τηλεπικοινωνιών του Πακιστάν απέκλεισε την πρόσβαση στον ιστότοπο, μια ενέργεια στην οποία μπορεί να προβεί εάν αξιολογήσει ότι το περιεχόμενο ενός ιστοτόπου είναι πορνογραφικό ή βλάσφημο ⁽¹¹⁶⁸⁾. Η ομάδα που ανέπτυξε τον λογοκριμένο ιστότοπο τον αντικατέστησε με νέο domain (www.humjins.com) ⁽¹¹⁶⁹⁾, η πρόσβαση στο οποίο επίσης διακόπηκε από τις αρχές στις 14 Φεβρουαρίου 2014 ⁽¹¹⁷⁰⁾.

Οι *New York Times* αναφέρουν επίσης την οργάνωση «Ο.», η οποία ιδρύθηκε στη Λαχώρη τον Μάρτιο του 2009 από ένα ζευγάρι λεσβιών. Η εν λόγω ΜΚΟ, που είναι εγγεγραμμένη στο Πακιστάν στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας, παρέχει νομική βοήθεια σε άτομα ΛΟΑΔ και τα βοηθά να αντιμετωπίζουν δύσκολες οικογενειακές καταστάσεις, ενώ ταυτόχρονα επικεντρώνει τις προσπάθειές της στην αποδοχή των ατόμων ΛΟΑΔ από την πακιστανική κοινωνία. Τα μέλη της οργάνωσης αυτής επικοινωνούν μεταξύ τους μέσω καταλόγου παραληπτών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηρείται μυστικότητα όσον αφορά τις συναντήσεις τους. Η οργάνωση «Ο.» παρέχει καταφύγιο για τα άτομα ΛΟΑΔ που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την οικογενειακή εστία ⁽¹¹⁷¹⁾.

Το Landinfo ανέφερε στην τελευταία του έκθεση ότι υπάρχει μια οργάνωση που υποστηρίζει τα δικαιώματα των ατόμων ΛΟΑΔ στην επαρχία Πουντζάμπ, αλλά δεν ανέφερε το όνομά της ⁽¹¹⁷²⁾.

Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Neengar Society, πολλές οργανώσεις υποστηρίζουν τα δικαιώματα των ΛΟΑΔ και διευκολύνουν τον διάλογο παρέχοντας χώρους για συναντήσεις. Ωστόσο, δεν το κάνουν δημοσίως και δρουν μόνο μέσω χορηγιών ⁽¹¹⁷³⁾.

⁽¹¹⁵⁸⁾ Pellenec Morgane, Bienvenue au Pakistan, 'pays des purs', 18 November 2013; Bedford Brian, *Spartacus International Gay Guide*, 42nd Edition, 2013-2014, 1 January 2013, p. 622; Naz Foundation International, Report for The World Bank, Pakistan, Enhanced hiv/aids program: social assessment and mapping of men who have sex with men (msm) in Lahore, 21 April 2002, p. 43.

⁽¹¹⁵⁹⁾ Naz Foundation International, Report for The World Bank, Pakistan, Enhanced hiv/aids program: social assessment and mapping of men who have sex with men (msm) in Lahore, 21 April 2002, p. 42.

⁽¹¹⁶⁰⁾ Bedford Brian, *Spartacus International Gay Guide*, 42nd Edition, 2013-2014, 1 January 2013, p. 623.

⁽¹¹⁶¹⁾ IPS, Pakistani Gays Stifled in Closet Living, 27 September 2013.

⁽¹¹⁶²⁾ IRBC, Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), 9 January 2015.

⁽¹¹⁶³⁾ Al Arabiya News, Pakistan's Homosexual Scene: Is the Debate Being Silenced?, 24 August 2014; IPS, Pakistani Gays Stifled in Closet Living, 27 September 2013; Gay Pakistan, Where sex is available and relationships are difficult, 26 August 2013.

⁽¹¹⁶⁴⁾ IPS, Pakistani Gays Stifled in Closet Living, 27 September 2013; Bedford Brian, *Spartacus International Gay Guide*, 42nd Edition, 2013-2014, 1 January 2013, p. 623.

⁽¹¹⁶⁵⁾ Bedford Brian, *Spartacus International Gay Guide*, 42nd Edition, 2013-2014, 1 January 2013, p. 623.

⁽¹¹⁶⁶⁾ Pink News, Queer Pakistan LGBT Support Website Blocked, 25 September 2013.

⁽¹¹⁶⁷⁾ Pink News, Pakistan: New Website Helps Gay Men Find Ways Around Harsh Anti-Gay Laws, 13 August 2013.

⁽¹¹⁶⁸⁾ Pink News, Queer Pakistan LGBT Support Website Blocked, 25 September 2013.

⁽¹¹⁶⁹⁾ Gay Star News, After govt ban, Facebook unpublishes Pakistan's underground gay group, 5 October 2013.

⁽¹¹⁷⁰⁾ Queer Pakistan, *Banned again*, [Facebook], 14 February 2014.

⁽¹¹⁷¹⁾ New York Times (The), Gay Pakistanis, Still in Shadows, Seek Acceptance, 3 November 2012.

⁽¹¹⁷²⁾ Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 15.

⁽¹¹⁷³⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

Η Neengar Society παρουσιάζεται ως μια κοσμική και μη πολιτική οργάνωση νέων που ασχολείται με τα δικαιώματα των θρησκευτικών μειονοτήτων και των μειονοτήτων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Η οργάνωση ιδρύθηκε το 2007 και καταχωρίστηκε επίσημα στις 8 Αυγούστου 2008 ⁽¹¹⁷⁴⁾. Παρέχει καταφύγιο έκτακτης ανάγκης σε άτομα ΛΟΑΔ, το οποίο φιλοξένησε 70 άτομα το 2013 (10 λεσβίες, 5 διεμφυλικά άτομα και 55 ομοφυλόφιλα ή αμφιφυλόφιλα άτομα). Μεταξύ Ιανουαρίου και Νοεμβρίου 2014, η οργάνωση παρείχε ιατρική βοήθεια, στέγη και ψυχολογική υποστήριξη σε 145 άτομα ΛΟΑΔ ⁽¹¹⁷⁵⁾.

Η ένωση All Pakistan She-Male Association, την οποία διευθύνει η Almas Bobi, ασχολείται με τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των τραβεστί, τρανσεξουαλικών ατόμων και ευνούχων ⁽¹¹⁷⁶⁾.

Στάση των θρησκευτικών αρχών απέναντι στα άτομα ΛΟΑΔ

Σε γραπτή επικοινωνία του με το Συμβούλιο Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά τον Οκτώβριο του 2011, ο εκπρόσωπος της Ένωσης για την Ευημερία Των Εργαζόμενων Γυναικών (WEWA) ⁽¹¹⁷⁷⁾ δήλωσε ότι «οι θρησκευτικές αρχές θεωρούν ότι όλες οι μη ετεροφυλοφιλικές συμπεριφορές αποτελούν σοβαρά και ανήθικα αδικήματα» και ότι μπορεί να προτείνουν την επιβολή κυρώσεων όπως «λιθοβολισμός ή ταφή ζωντανών ανθρώπων». Στο ίδιο έγγραφο, ο εθνικός εκπρόσωπος της IGLHRC εφιστά την προσοχή στην ατιμωρησία των θρησκευτικών αρχών, τον κίνδυνο χρήσης της νομοθεσίας περί βλασφημίας σε βάρος των ακτιβιστών ΛΟΑΔ και τη σεξουαλική και σωματική κακοποίηση που μπορούν να επιβάλλουν οι θρησκευτικές αρχές κατά των *zenana* ⁽¹¹⁷⁸⁾. Σύμφωνα με τον συνομιλητή του Landinfo, τα διεμφυλικά άτομα θεωρούνται από τις θρησκευτικές ομάδες «αποβράσματα» ⁽¹¹⁷⁹⁾.

Οι τοπικές θρησκευτικές αρχές αντέδρασαν βίαια στη φιλοξενία από την Αμερικανική Πρεσβεία του πρώτου εορτασμού «Pride» των ΛΟΑΔ στο Ισλαμαμπάντ στις 26 Ιουνίου 2011. Μαχητές της *Jamiat-e Islami* (Jel), μέσω των φοιτητικών της οργανώσεων (*Islami Jamiat Tulba* και *Jamiat Ulema-i Islam*), διαδήλωσαν κατά της εν λόγω εκδήλωσης σε αρκετές πόλεις. Οι διαδηλωτές στο Καράτσι θεωρούσαν την εκδήλωση επίθεση στον πακιστανικό πολιτισμό ⁽¹¹⁸⁰⁾. Μία εβδομάδα αργότερα, πολιτικά και πολιτικο-θρησκευτικά κινήματα, συμπεριλαμβανομένου του ηγέτη της Συμμαχίας Jafria του Πακιστάν (Jafria Alliance of Pakistan), Ουλεμά Abbas Kumaili, και του Maulana Ali Mohd Naqvi από το συμβούλιο των σιιτών Ουλεμάδων, απηύθυναν μήνυμα που χαρακτήριζε την εκδήλωση ως τη δεύτερη πιο επικίνδυνη επίθεση των ΗΠΑ μετά τη χρήση οπλισμένων μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones). Το μήνυμα ανέφερε ότι τα άτομα ΛΟΑΔ αντιπροσωπεύουν τη χειρότερη μορφή ανθρώπινου εξευτελισμού και επικαλούνταν την οργή του Αλλάχ ⁽¹¹⁸¹⁾.

Στάση των κρατικών αρχών

Ο πρέσβης του Πακιστάν στα ΗΕ, Zamir Akram, εξέφρασε την αντίθεσή του σε μια συζήτηση στρογγυλής τραπέζης σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου, που διοργάνωσε το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΗΕ στις 7 Μαρτίου 2012 ⁽¹¹⁸²⁾. Σε επιστολή του, με ημερομηνία 14 Φεβρουαρίου 2012, την οποία απηύθυνε στον πρόεδρο του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΗΕ, δήλωσε ότι τα δικαιώματα των ΛΟΑΔ «δεν έχουν καμία συνάφεια με τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου» και χαρακτήρισε τις σχέσεις αυτού του τύπου «παρά φύσει σεξουαλική συμπεριφορά» ⁽¹¹⁸³⁾.

Σύμφωνα με τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν, τα άτομα ΛΟΑΔ που διώκονται από τις οικογένειές τους δεν μπορούν να διασφαλίσουν αποτελεσματική προστασία από τις πακιστανικές αρχές και η αστυνομία δρα ως συνεργός και όχι ως προστάτης ⁽¹¹⁸⁴⁾. Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Neengar Society, η αστυνομία χρησιμοποιεί

⁽¹¹⁷⁴⁾ Neengar Society, *Who we are*, 4 December 2011.

⁽¹¹⁷⁵⁾ IRBC, Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), 9 January 2015.

⁽¹¹⁷⁶⁾ RFE/RL, *Despite Gains, Pakistan's Transgender Community Under Attack*, 26 October 2013; Guardian (The), *Pakistan's hijras deserve acceptance*, 26 May 2010.

⁽¹¹⁷⁷⁾ WEWA is registered in the ILGA directory of LGBT organisations as an organisation founded in 1995 that helps lesbian and transsexual communities.

⁽¹¹⁷⁸⁾ IRBC, Pakistan: information sur le traitement réservé aux minorités sexuelles par la société, le gouvernement et les autorités religieuses; la protection et les recours offerts (2009-2011), 30 November 2011.

⁽¹¹⁷⁹⁾ Landinfo, Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013, p. 16.

⁽¹¹⁸⁰⁾ New York Times (The), *Gay Pakistanis, Still in Shadows, Seek Acceptance*, 3 November 2012; Dawn, *Protests in Pakistan over US gay rights event*, 4 Juli 2011.

⁽¹¹⁸¹⁾ Jafria News, *Upholding Lesbian & Gay Rights in Islamic Republic of Pakistan is Social and Religious Terrorism By US & UN Both*, 25 July 2011.

⁽¹¹⁸²⁾ Tribune (The), *Pakistan opposes UN discussion on violence against LGBT*, 6 March 2012.

⁽¹¹⁸³⁾ Akram, Zamir, *Letter to the President*, 14 February 2012.

⁽¹¹⁸⁴⁾ UK Home Office, *Country Information and Guidance, Pakistan: Sexual orientation and gender identity*, 14 July 2014, p. 5; IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

πράγματι το άρθρο 377 του ΠΠΚ για να απειλεί τα άτομα ΛΟΑΔ με σύλληψη, για να τα εκβιάζει ή για να αποσπά χρήματα ⁽¹¹⁸⁵⁾. Η αστυνομία πραγματοποιεί τακτικά εφόδους σε τοποθεσίες όπου συγκεντρώνονται ΛΟΑΔ και οι κατηγορίες αποσύρονται μόνο κατόπιν καταβολής δωροδοκιών ή παροχής σεξουαλικών ανταλλαγμάτων ⁽¹¹⁸⁶⁾.

⁽¹¹⁸⁵⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

⁽¹¹⁸⁶⁾ IRBC, Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), 13 January 2014.

4. Μετανάστευση, εκτοπισμός και εσωτερική κινητικότητα

Το Πακιστάν είναι βασική χώρα αποστολής μεταναστών σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά αποτελεί και σημαντική χώρα υποδοχής μεταναστών και προορισμός προσφύγων από την περιοχή. Φιλοξενεί έναν από τους μεγαλύτερους πληθυσμούς μεταναστών στον κόσμο (1,5 εκατ. καταγεγραμμένοι και περίπου 1 εκατ. μη καταγεγραμμένοι Αφγανοί) και διαθέτει μεγάλο αριθμό (1,6 εκατ.) εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων ⁽¹¹⁸⁷⁾.

Η πακιστανική κυβέρνηση συνεργάστηκε με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και άλλες ανθρωπιστικές οργανώσεις στην παροχή προστασίας και βοήθειας σε εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, πρόσφυγες, επαναπατριζόμενους πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και άλλα άτομα που χρειάζονταν προστασία ή βοήθεια ⁽¹¹⁸⁸⁾.

4.1 Ελεύθερη κυκλοφορία εντός της χώρας

Παρόλο που το άρθρο 15 του Συντάγματος του Πακιστάν του 1973 παρέχει σε κάθε πολίτη το δικαίωμα να εισέρχεται και να κυκλοφορεί ελεύθερα εντός της χώρας και να διαμένει και να εγκαθίσταται οπουδήποτε εντός της χώρας ⁽¹¹⁸⁹⁾, υπάρχουν περιορισμοί στα εν λόγω δικαιώματα ⁽¹¹⁹⁰⁾.

Το Πακιστάν είναι συμβαλλόμενο μέρος στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) και ως εκ τούτου δύναται να επιβάλλει περιορισμούς όσον αφορά την κυκλοφορία μόνον εφόσον ανταποκρίνονται στην απαίτηση αναγκαιότητας του άρθρου 12 παράγραφος 3 του ICCPR και είναι σύμφωνοι με τα άλλα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο Σύμφωνο. Σύμφωνα με την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πακιστάν, το 2014 τα δικαιώματα που απορρέουν από το άρθρο 12 εθίγησαν στο Πακιστάν, άμεσα ή έμμεσα, λόγω μιας σειράς παραγόντων στους οποίους περιλαμβάνονται οι ένοπλες συρράξεις, η γενικότερη ανομία, οι στοχευμένες επιθέσεις και η αδυναμία των ατόμων να ταξιδεύουν λόγω απουσίας ή έλλειψης μέσων μεταφοράς. Η ελεύθερη κυκλοφορία παρεμποδίστηκε επίσης από το κόστος του ταξιδιού και την ανεπαρκή υποδομή οδικού δικτύου ⁽¹¹⁹¹⁾.

Η απαγόρευση κυκλοφορίας κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων ασφαλείας σε συγκεκριμένα τμήματα των FATA και KP και οι περιστασιακοί αποκλεισμοί οδικών αρτηριών που επέβαλε η κυβέρνηση για τη διακοπή των διαδηλώσεων και των καταλήψεων στο Ισλαμαμπάντ το 2014 επηρέασαν επίσης την ελεύθερη κυκλοφορία ⁽¹¹⁹²⁾.

Στις 22 Ιανουαρίου 2014, 22 άνθρωποι σκοτώθηκαν και 31 τραυματίστηκαν σε βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας στην περιοχή Μαστούνγκ. Η επίθεση είχε ως στόχο ένα λεωφορείο που μετέφερε προσκυνητές οι οποίοι επέστρεφαν από το Ιράν. Η LeJ ανέλαβε την ευθύνη για την επίθεση ⁽¹¹⁹³⁾. Η κυβέρνηση ανταποκρίθηκε αναστέλλοντας προσωρινά τα δρομολόγια των λεωφορείων προκειμένου να αποφευχθούν περαιτέρω επιθέσεις ⁽¹¹⁹⁴⁾.

Για να διασφαλιστεί η ειρήνη κατά τη διάρκεια του *Muharram* (του πρώτου μήνα του ισλαμικού ημερολογίου) και για να αμβλυνθούν οι θρησκευτικές εντάσεις, η κυβέρνηση του Πουντζάμπ εξέδωσε οδηγίες τον Οκτώβριο του 2014 για την απαγόρευση της εισόδου 158 κληρικών, μεταξύ των οποίων 62 από τη σχολή σκέψης Deoband, 65 από τη σιιτική κοινότητα και 31 από την αίρεση Barelvi ⁽¹¹⁹⁵⁾.

⁽¹¹⁸⁷⁾ BFA, Country Analysis Reports: Pakistan — Challenges, October 2014, pp. 177-178

⁽¹¹⁸⁸⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015.

⁽¹¹⁸⁹⁾ Pakistan, Constitution of the Islamic Republic of Pakistan, 12 April 1973.

⁽¹¹⁹⁰⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015.

⁽¹¹⁹¹⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 108.

⁽¹¹⁹²⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 109.

⁽¹¹⁹³⁾ Express Tribune (The), *Mastung tragedy: 22 pilgrims die in bus blast*, 22 January 2014.

⁽¹¹⁹⁴⁾ Dawn, *Pakistan's Shia Pilgrimage Route to Iran Suspended*, 24 January 2014.

⁽¹¹⁹⁵⁾ Dawn, *Entry of 158 clerics banned in Rawalpindi division*, 27 October 2014.

Η πρόσβαση σε πολλές περιοχές του Πακιστάν, συμπεριλαμβανομένων των FATA, της κοιλάδας Σουάτ και της περιοχής που γειτνιάζει με τη Γραμμή Ελέγχου στο αμφισβητούμενο έδαφος του Κασμίρ, παρέμεινε απαγορευμένη για μη Πακιστανούς. Η μετάβαση σε οποιαδήποτε απαγορευμένη περιοχή απαιτεί επίσημη άδεια από την πακιστανική κυβέρνηση ⁽¹¹⁹⁶⁾.

Για τον κατάλογο των περιοχών με ελεύθερη και απαγορευμένη πρόσβαση, ανατρέξτε στο σχετικό έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών ⁽¹¹⁹⁷⁾.

4.2 Εσωτερικός εκτοπισμός

Από το 2004 ο εκτοπισμός που σχετίζεται με τις συρράξεις προκαλείται από τις συγκρούσεις μεταξύ του πακιστανικού στρατού και των μη κρατικών ένοπλων ομάδων, τις συγκρούσεις μεταξύ μη κρατικών ένοπλων ομάδων, τα περιστατικά θρησκευτικής βίας, τις φυλετικές και τοπικές συγκρούσεις για τους πόρους και τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράττει ο στρατός και οι μη κρατικές ένοπλες ομάδες ⁽¹¹⁹⁸⁾.

Το 2014, το Πακιστάν εξακολουθούσε να αντιμετωπίζει την πρόκληση του εκτοπισμού λόγω συρράξεων και φυσικών καταστροφών ⁽¹¹⁹⁹⁾.

Στις 15 Ιουνίου 2014, μία εβδομάδα μετά την επίθεση στο πιο πολυσύχναστο αεροδρόμιο της χώρας στο Καράτσι, ο πακιστανικός στρατός ξεκίνησε ολοκληρωμένη επιχείρηση κατά των μαχητών της φυλετικής περιοχής του Βόρειου Βαζιριστάν ⁽¹²⁰⁰⁾. Η επιχείρηση οδήγησε σε επιπλέον εκτοπισμό ενός εκατομμυρίου ανθρώπων στις FATA και τη Χιμπέρ Παχτούνκουα και τον Νοέμβριο σημειώθηκαν μαζικοί εκτοπισμοί από την περιοχή Μπάρα στη ζώνη Χιμπέρ ⁽¹²⁰¹⁾. Στα τέλη Ιουνίου και στις αρχές Ιουλίου, αναφέρθηκε ότι οι επαρχίες Πουντζάμπ και Σιντ εμπόδισαν την είσοδο των εκτοπισμένων πολιτών από τις FATA ⁽¹²⁰²⁾.

Κατά συνέπεια, έως το τέλος του 2014, περίπου 1,6 εκατομμύρια άνθρωποι εκτοπίστηκαν από τις FATA και τη Χιμπέρ Παχτούνκουα ⁽¹²⁰³⁾. Έως 1,5 εκατ. εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα συγκεντρώθηκαν κυρίως στη Χιμπέρ Παχτούνκουα και τις FATA. Πέραν της βορειοδυτικής περιοχής της χώρας, το Μπαλουχιστάν και άλλα τμήματα του Πακιστάν υποδέχθηκαν επίσης περί τα 275 000 εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα. Στη Χιμπέρ Παχτούνκουα και τις FATA, η πλειονότητα των εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων διαβιούσαν σε κοινότητες υποδοχής και περίπου 42 400 εξ αυτών διέμεναν σε καταυλισμούς. Σύμφωνα με το Κέντρο Παρακολούθησης Εσωτερικού Εκτοπισμού (IDMC) «οι αριθμοί είναι πιθανό να υποεκτιμούν την κλίμακα εκτοπισμού, καθώς δεν προσμετρώνται τα μη εγγεγραμμένα εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα». Τα άτομα που εκτοπίζονται και δεν διαθέτουν ηλεκτρονικό εθνικό δελτίο ταυτότητας (CNIC) ή στο δελτίο ταυτότητάς τους αναφέρονται δύο διευθύνσεις ή το CNIC τους περιέχει ψευδή στοιχεία δεν μπορούν να εγγραφούν ως εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα ⁽¹²⁰⁴⁾.

Τα εκτοπισμένα άτομα υποχρεώθηκαν να δωροδοκήσουν άτομα ώστε να τους παρασχεθούν υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της ολοκλήρωσης της διαδικασίας εγγραφής για εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, της λήψης μηνιαίας επισιτιστικής βοήθειας και της εξασφάλισης σκηνών ⁽¹²⁰⁵⁾.

Αναφέρθηκε ότι οι εκτοπισμένες γυναίκες αντιμετώπισαν πολλά προβλήματα στην προσπάθειά τους να λάβουν υποστήριξη ⁽¹²⁰⁶⁾. Ορισμένοι γέροντες φυλών διακήρυξαν ότι οι οικογένειες που διέφυγαν από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις δεν πρέπει να επιτρέπουν στις γυναίκες να λάβουν επισιτιστική βοήθεια, ωστόσο δεν υπήρξε καμία πρόταση για το πώς οι χήρες ή οι ασυνόδευτες γυναίκες θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν βοήθεια ⁽¹²⁰⁷⁾.

Οι εκτοπισμένες θρησκευτικές μειονότητες αντιμετωπίζουν επίσης πολλά προβλήματα. Όπως δήλωσε η HRCP, «σύμφωνα με την Εθνική Αρχή Βάσεων Δεδομένων και Εγγραφών (NADRA), 114 οικογένειες χριστιανών, 29

⁽¹¹⁹⁶⁾ US DOS, *Pakistan Travel Warning*, updated 24 February 2015.

⁽¹¹⁹⁷⁾ MoFA, *No. P (2)-NOC/Visits/2011*, 6 January 2011.

⁽¹¹⁹⁸⁾ IDMC, *Pakistan IDP Figures Analysis*, 31 March 2015.

⁽¹¹⁹⁹⁾ UN OCHA, *Emergency Response Fund – Pakistan, Annual Report 2014*, 31 December 2014, p. 2.

⁽¹²⁰⁰⁾ Dawn, *Zarb-e-Azb operation: 120 suspected militants killed in N Waziristan*, 16 June 2014.

⁽¹²⁰¹⁾ UN OCHA, *Emergency Response Fund – Pakistan, Annual Report 2014*, 31 December 2014, p. 2.

⁽¹²⁰²⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 110.

⁽¹²⁰³⁾ UN OCHA, *Emergency Response Fund – Pakistan, Annual Report 2014*, 31 December 2014, p. 2.

⁽¹²⁰⁴⁾ IDMC, *Pakistan IDP Figures Analysis*, 31 March 2015.

⁽¹²⁰⁵⁾ Foreign Policy, *Pakistan's IDP Problem*, 16 January 2015.

⁽¹²⁰⁶⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 341.

⁽¹²⁰⁷⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, pp. 209-210.

οικογένειες ινδουιστών, 10 οικογένειες μπαχάι και τέσσερις οικογένειες βουδιστών βρίσκονταν ανάμεσα στα άτομα που εκτοπίστηκαν από τις FATA λόγω της επιχείρησης του πακιστανικού στρατού εναντίον μαχητών στην περιοχή». Ορισμένες εκτοπισμένες οικογένειες που ανήκουν σε θρησκευτικές μειονότητες δήλωσαν στα μέσα ενημέρωσης ότι αντιμετωπίζουν διακρίσεις στους καταυλισμούς εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων στο Μπανού και ότι τους αγνοούν στα σημεία διανομής τροφίμων ⁽¹²⁰⁸⁾.

Η υγεία παρέμεινε ένα θέμα ανησυχίας για τα εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, καθώς υπήρχε ελλιπής ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και επικρατούσαν ακατάλληλες συνθήκες υγιεινής ⁽¹²⁰⁹⁾.

Στις 15 Αυγούστου 2014, δεκάδες εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα από το Βόρειο Βαζιριστάν διαδήλωσαν μπροστά από τη Λέσχη Τύπου της Πεσαβάρ (Peshawar Press Club) απαιτώντας την επιστροφή τους στους τόπους προέλευσής τους και τον τερματισμό των συρράξεων ⁽¹²¹⁰⁾.

Στις 20 Νοεμβρίου 2014, ο Abdul Qadir Baloch, υπουργός κρατών και παραμεθόριων περιοχών, δήλωσε ότι οι τρομοκράτες απομακρύνθηκαν από το 90 % και πλέον της Ζώνης του Βορείου Βαζιριστάν κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής επιχείρησης, αλλά δεν ήταν δυνατόν να δοθεί χρονοδιάγραμμα για την επιστροφή των εσωτερικώς εκτοπισμένων ατόμων που προέρχονταν από την περιοχή ⁽¹²¹¹⁾.

Επίσης, στο Πακιστάν σημειώθηκε σημαντικής κλίμακας εκτοπισμός λόγω φυσικών καταστροφών, κυρίως πλημμυρών. Τον Σεπτέμβριο του 2014, οι όψιμες και έντονες βροχοπτώσεις λόγω μουσώνων οδήγησαν σε ξαφνικές πλημμύρες στο Πουντζάμπ, στο Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν και στο Αζάντ Τζαμού και Κασμίρ, οι οποίες έπληξαν περισσότερους από 2,5 εκατομμύρια ανθρώπους. Περίπου 3 000 άνθρωποι εξακολούθησαν να διαμένουν σε τρεις προσωρινούς καταυλισμούς από τον Ιανουάριο του 2010 στο Γκιλγκίτ-Μπαλτιστάν, όπου τρία χωριά (Attabad, Sarat και Ayinabad) καταστράφηκαν από κατολίσθηση. Άλλα τρία χωριά (Shishkat, Gulmit και Ghulkin) βυθίστηκαν στο νερό όταν ανακόπηκε η ροή του ποταμού Χούνζα λόγω κατολίσθησης. Τα χωριά που επλήγησαν είχαν συνολικό πληθυσμό που ξεπερνούσε τους 7 400 ανθρώπους ⁽¹²¹²⁾.

4.3 Μετανάστευση

Το Πακιστάν είναι μία από τις 10 κορυφαίες χώρες αποστολής μεταναστών παγκοσμίως ⁽¹²¹³⁾. Αμέσως μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της χώρας, περίπου έξι εκατομμύρια άνθρωποι μετεγκαταστάθηκαν μόνιμα από το Πακιστάν στην Ινδία για θρησκευτικούς και πολιτικούς λόγους και, κατά τη δεκαετία του 1950 και του 1970, παρατηρήθηκε σημαντική ροή μεταναστών προς την Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή ⁽¹²¹⁴⁾.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Πακιστανών του εξωτερικού, την 31η Δεκεμβρίου 2013 υπήρχαν περίπου 7,6 εκατομμύρια Πακιστανοί του εξωτερικού που διαβιούσαν/εργάζονταν/σπούδαζαν σε διάφορες χώρες. Το 49 % περίπου των Πακιστανών του εξωτερικού ζουν σε χώρες της Μέσης Ανατολής, ενώ ακολουθούν η Ευρώπη (28 %) και η Αμερική (16 %). Οι Πακιστανοί του εξωτερικού συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οικονομίας, καθώς αποστέλλουν εμβάσματα, τα οποία αποτελούν τη δεύτερη μεγαλύτερη πηγή ξένου συναλλάγματος για τη χώρα μετά τις εξαγωγές ⁽¹²¹⁵⁾.

Το Πακιστάν αποτελεί επίσης σημαντική χώρα καταγωγής όσον αφορά τους αιτούντες άσυλο. Με την υποβολή συνολικά 26 332 αιτήσεων σε 44 εκβιομηχανισμένες χώρες, το Πακιστάν βρισκόταν στην έκτη θέση το 2014, σύμφωνα με την UNHCR, μετά την Αραβική Δημοκρατία της Συρίας, το Ιράκ, το Αφγανιστάν, τη Σερβία και το Κοσσυφοπέδιο και την Ερυθραία. Το 2014 το Πακιστάν καταλάμβανε την πέμπτη θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση ⁽¹²¹⁶⁾.

⁽¹²⁰⁸⁾ HRCR, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 122.

⁽¹²⁰⁹⁾ HRCR, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, pp. 210, 224.

⁽¹²¹⁰⁾ News International (The), *North Waziristan IDPs stage protest in Peshawar*, 15 August 2014.

⁽¹²¹¹⁾ Express Tribune (The), *No timeframe for return of IDPs, says minister*, 21 November 2014.

⁽¹²¹²⁾ HRCR, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, pp. 348-349.

⁽¹²¹³⁾ Budapest Process, *A Silk Routes Partnership for Migration*, Pakistan Migration Country Report, 2013, p. 31.

⁽¹²¹⁴⁾ BFA, *Country Analysis Reports: Pakistan — Challenges*, October 2014, p. 177.

⁽¹²¹⁵⁾ Ministry of Overseas Pakistanis and Human Resource Development, *Yearbook 2013-14*, 19 February 2015, p. 8.

⁽¹²¹⁶⁾ UNHCR, *Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries, 2014*, 26 March 2015, p. 23.

4.3.1 Κανονισμοί εξόδου

Η μετάβαση στο Ισραήλ απαγορεύεται και στα πακιστανικά διαβατήρια περιλαμβάνεται σχετική δήλωση. Οι κρατικοί υπάλληλοι και οι σπουδαστές πρέπει να λάβουν Πιστοποιητικό μη προβολής ενστάσεων (No Objection Certificate) από το κράτος προτού ταξιδέψουν στο εξωτερικό ⁽¹²¹⁷⁾, ωστόσο η απαίτηση αυτή σπανίως εφαρμόζεται στην περίπτωση των σπουδαστών ⁽¹²¹⁸⁾.

Σύμφωνα με το Διάταγμα περί (ελέγχου) εξόδου από το Πακιστάν του 1981 [Exit from Pakistan (Control) Ordinance, 1981], «η Ομοσπονδιακή κυβέρνηση δύναται, δυνάμει διάταξης, να απαγορεύει σε οποιοδήποτε πρόσωπο ή κατηγορία προσώπων να μεταβαίνει από το Πακιστάν σε προορισμό εκτός των συνόρων του Πακιστάν, παρά το γεγονός ότι το εν λόγω πρόσωπο ενδέχεται να έχει στην κατοχή του έγκυρα ταξιδιωτικά έγγραφα» ⁽¹²¹⁹⁾.

Όπως δήλωσε η HRCP, το 2014 αναφέρθηκαν ορισμένες καθυστερήσεις στη χορήγηση διαβατηρίων σε άτομα που επιθυμούσαν να ταξιδέψουν στο εξωτερικό και καταγγελίες για αυθαίρετη χρήση της λίστας απαγόρευσης εξόδου (ECL) ⁽¹²²⁰⁾.

Στον επικαιροποιημένο δικτυακό τόπο του Υπουργείου Εσωτερικών του Πακιστάν (MoI), κατά την προσπέλασή του από την Υπηρεσία ΠΧΚ του Υπουργείου Εσωτερικών του ΗΒ τον Μάιο του 2013, παρέχονταν οι ακόλουθες πληροφορίες σχετικά με τη λίστα απαγόρευσης εξόδου: ⁽¹²²¹⁾

«1. Το Διάταγμα περί (ελέγχου) εξόδου από το Πακιστάν του 1981 [Exit from Pakistan (Control) Ordinance, 1981] δίνει στην Ομοσπονδιακή κυβέρνηση το δικαίωμα να απαγορεύει τη μετάβαση οποιουδήποτε προσώπου στο εξωτερικό. Κατά κανόνα, στη λίστα εγγράφονται οι ακόλουθες κατηγορίες προσώπων:

- Πρόσωπα που εμπλέκονται σε υποθέσεις μαζικής διαφθοράς και κατάχρησης εξουσίας που συνεπάγονται ζημία σε κρατικά κονδύλια/κρατική περιουσία.
- Κρατικοί υπάλληλοι που εμπλέκονται σε οικονομικά εγκλήματα τα οποία περιλαμβάνουν κατάχρηση κρατικών κονδυλίων μεγάλου ύψους ή διάπραξη επιχειρηματικής απάτης.
- Στυγνοί εγκληματίες που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές ενέργειες/συνωμοσίες, ειδεχθή εγκλήματα και ενέργειες που θέτουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια.
- Βασικοί διευθυντές εταιρειών με φορολογικές οφειλές/υποχρεώσεις ύψους 10 εκατ. ρουπιών ή περισσότερο.
- Μόνο 2-3 βασικοί διευθυντές εταιρειών με δανειακές οφειλές/υποχρεώσεις που υπερβαίνουν τις 100 εκατ. ρουπίες.
- Ονοματεπώνυμα προσώπων, μόνον εφόσον προταθούν από τη Γραμματεία των Ανώτερων Δικαστηρίων/του Ανώτατου Δικαστηρίου του Πακιστάν και των δικαστηρίων τραπεζικών υποθέσεων (Banking Courts).
- Έμποροι ναρκωτικών...

2. Το επιγραμμικό σύστημα λειτουργεί στο Υπουργείο, συνδεδεμένο με τους διεθνείς αερολιμένες στο Καρατσι, τη Λαχώρα, την Πεσαβάρ, το Ισλαμαμπάντ και το Φαΐσαλαμπάντ.

3. Οποιοδήποτε πρόσωπο εμπίπτει σε κάποια από τις κατηγορίες της διάταξης της Ομοσπονδιακής κυβέρνησης όσον αφορά την εγγραφή του ονόματός του στην ECL, δύναται, σύμφωνα με τον νόμο, να υποβάλει αίτημα επανεξέτασης (Review Petition) στο οποίο να παρέχει αιτιολόγηση για την επανεξέταση και μπορεί επίσης να αιτηθεί ατομικής ακρόασης ενώπιον της αρμόδιας αρχής.

4. Η ECL υπόκειται σε περιοδική αναθεώρηση προκειμένου να εκτιμάται η ανάγκη για περαιτέρω διατήρηση των επιμέρους ονομάτων στην ECL ή όχι». ⁽¹²²²⁾

Επικριτές του Διατάγματος περί (ελέγχου) εξόδου από το Πακιστάν δήλωσαν ότι η νομοθεσία απαγορεύει τη μετάβαση στο εξωτερικό όχι μόνο προσώπων που αποτελούν αντικείμενο εν εξελίξει ερευνών σχετικά με

⁽¹²¹⁷⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015.

⁽¹²¹⁸⁾ US DOS, Country Reports on Human Rights Practices for 2013, Pakistan, 27 February 2014.

⁽¹²¹⁹⁾ Pakistan, Exit from Pakistan (Control) Ordinance, 1981.

⁽¹²²⁰⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 116.

⁽¹²²¹⁾ However, at the time of writing, the information was not available on the MoI website.

⁽¹²²²⁾ UK Home Office, Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan, 9 August 2013, pp. 297-298.

ποινικές υποθέσεις ή υποθέσεις διαφθοράς, αλλά ακόμη και προσώπων που θεωρούνται ύποπτα για τα εν λόγω αδικήματα ⁽¹²²³⁾. Πηγές που συμβουλευτήκε το Συμβούλιο Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά (IRBC) σημείωσαν ότι η ECL χρησιμοποιείται ορισμένες φορές ως μέσο «παρενόχλησης» ακτιβιστών για τα ανθρώπινα δικαιώματα ή πολιτικών αντιφρονούντων ⁽¹²²⁴⁾.

Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, στις 4 Μαΐου 2015, απαγορεύθηκε η αναχώρηση από το αεροδρόμιο του Καράτσι σε τρεις ακτιβιστές για τα ανθρώπινα δικαιώματα οι οποίοι μετέβαιναν σε συνέδριο που διοργάνωνε η κοινότητα Σίντι και Μπαλόχ στην Νέα Υόρκη. Υπάλληλοι της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ερευνών (FIA) τούς είπαν ότι τα ονόματα δύο εξ αυτών περιλαμβάνονταν στην ECL λόγω κατηγορίας για συμμετοχή σε τρομοκρατική ενέργεια και αντεθνικές δραστηριότητες. Κατόπιν αρκετών ανακρίσεων, τους επιτράπη να φύγουν από το αεροδρόμιο χωρίς επιβολή προστίμου, αφού η πτήση τους είχε αναχωρήσει ⁽¹²²⁵⁾. Σύμφωνα με τον Nazir S. Bhatti, ηγέτη του Πακιστανικού Χριστιανικού Κογκρέσου (PCC), σε πολλούς χριστιανούς απαγορεύεται η αναχώρηση σε αεροδρόμια, λόγω της λίστας απαγόρευσης εξόδου ⁽¹²²⁶⁾.

4.3.2 Οδοί εξόδου

Σύμφωνα με το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (UNODC), οι πακιστανοί παράνομοι μετανάστες τις περισσότερες φορές ταξιδεύουν για προσωρινή εργασία στη Σαουδική Αραβία και στα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα. Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ιδιαίτερα το Ηνωμένο Βασίλειο), είναι δημοφιλείς προορισμοί για όσους έχουν την οικονομική δυνατότητα να ταξιδέψουν εκεί ⁽¹²²⁷⁾.

Όσον αφορά τη λαθραία διακίνηση πακιστανών μεταναστών στη Δυτική Ευρώπη, ιδιαίτερα στο ΗΒ, το 2012 αναφέρθηκαν οι ακόλουθες οδοί:

- Πακιστάν — Μέση Ανατολή — Τουρκία/Ελλάδα/Ιταλία — Δυτική Ευρώπη
- Πακιστάν — Κεντρική Ασία (Καζαχστάν, Κιργιζία, Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν) — Ρωσία — Ανατολική Ευρώπη — Δυτική Ευρώπη
- Πακιστάν — Δυτική Αφρική — Βόρεια Αφρική — Δυτική Ευρώπη (δεν χρησιμοποιείται πλέον)
- Πακιστάν — Δυτική Ευρώπη ⁽¹²²⁸⁾

Τα άτομα που έχουν την οικονομική άνεση, διακινούνται αεροπορικάς είτε απευθείας στη χώρα προορισμού είτε πραγματοποιούν έμμεσα δρομολόγια με ενδιάμεσες στάσεις σε αεροδρόμια όπως Μπανγκόκ (Ταϊλάνδη), Καζαμπλάνκα (Μαρόκο), Ντάκα (Μπανγκλαντές), Κωνσταντινούπολη (Τουρκία), Τζέντα (Σαουδική Αραβία), Γιοχάνεσμπουργκ (Νότια Αφρική), Καμπάλα (Ουγκάντα), Κίεβο (Ουκρανία), Λάρνακα (Κύπρος), Μαπούτο (Μοζαμβίκη), Πορ Λουί (Μαυρίκιος), Μόσχα (Ρωσία) ή Ριάντ (Σαουδική Αραβία) ⁽¹²²⁹⁾.

Εκπρόσωποι της FIA, σε συνέντευξη που έδωσαν τον Νοέμβριο του 2014, ανέφεραν δύο βασικές οδούς που συνδέονται με τη μετανάστευση πακιστανών πολιτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Κάποιοι από αυτούς εγκαταλείπουν τη χώρα νομίμως με έγκυρη θεώρηση και μεταβαίνουν αεροπορικάς στην Τουρκία και στη συνέχεια εισέρχονται στην ΕΕ μέσω των Βαλκανίων. Άλλοι φεύγουν από το Πακιστάν παράνομα, συχνά με πλαστά έγγραφα, και ταξιδεύουν για την Τουρκία από ξηράς μέσω του Ιράν και στη συνέχεια εισέρχονται στην ΕΕ. Τονίστηκε ότι από τη θέσπιση των βιομετρικών διαβατηρίων το 2004, τα πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα είναι πιο ακριβά και η απόκτησή τους είναι πιο δύσκολη. Αυτό συνέβαλε επίσης στον αυξανόμενο αριθμό παράνομων μεταναστών που επιλέγουν τη χερσαία οδό που περιγράφεται, παρά τη δυσκολία και τους κινδύνους που υφίστανται ⁽¹²³⁰⁾.

Αναφέρεται ότι περίπου 10 000 χριστιανοί μετανάστευσαν στη Μπανγκόκ τα τελευταία χρόνια ώστε να επιδιώξουν να λάβουν καθεστώς πρόσφυγα από την UNHCR. Άλλοι πήγαν στη Μαλαισία, στη Σρι Λάνκα, στη Σιγκαπούρη ⁽¹²³¹⁾.

⁽¹²²³⁾ HRCP, *State of Human Rights in 2014*, March 2015, p. 116.

⁽¹²²⁴⁾ IRB, *Pakistan: Security measures in place and verification made by border authorities of Pakistani citizens departing Pakistan for a country abroad (2004-2007)*, 19 November 2007.

⁽¹²²⁵⁾ AI, *Re: Restriction of Baloch Activists leaving Pakistan [ASA 33/1148/2015]*, 6 March 2015.

⁽¹²²⁶⁾ Eglises D'Asie, *La Cour suprême ordonne la mise en place d'un Conseil national pour les droits des minorités*, Paris, 24 June 2014; *Express Tribune (The)*, 'They will kill us': Pakistani Christian family seeks asylum in Bangkok after escape, 26 February 2015.

⁽¹²²⁷⁾ UNODC, *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012, p. 7.

⁽¹²²⁸⁾ UNODC, *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012, p. 188.

⁽¹²²⁹⁾ UNODC, *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012, p. 13.

⁽¹²³⁰⁾ Representative of the Federal Investigation Agency, *FFM interview conducted by OIN Hungary*, 4-14 November 2014.

⁽¹²³¹⁾ Eglises D'Asie, *La Cour suprême ordonne la mise en place d'un Conseil national pour les droits des minorités*, Paris, 24 June 2014; HRCP, *Annual Report 2014-Freedom of thought, conscience and religion*, p. 130.

4.3.3 Εμπορία και διακίνηση ανθρώπων

Το Πακιστάν αποτελεί περιφερειακό κόμβο εμπορίας ανθρώπων και λαθραίας διακίνησης μεταναστών προς πολλές ευρωπαϊκές χώρες και χώρες της Μέσης Ανατολής⁽¹²³²⁾. Ωστόσο, τα πακιστανικά μέσα ενημέρωσης και οι εθνικές αρχές του Πακιστάν δεν κάνουν σαφή διάκριση μεταξύ εμπορίας και λαθραίας διακίνησης και συχνά χρησιμοποιούν τους δύο όρους ως ταυτόσημους⁽¹²³³⁾.

Όσον αφορά τις τάσεις λαθραίας διακίνησης, σύμφωνα με το UNODC, στους δημοφιλέστερους προορισμούς για τους Πακιστανούς συγκαταλέγονται η Σαουδική Αραβία, τα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Ιράν, η Ελλάδα, η Τουρκία και το ΗΒ. Η πλειονότητα των πακιστανών υπηκόων που διακινούνται είναι άγαμοι άνδρες μέσης ηλικίας 30 ετών και προέρχονται κυρίως από το Πουντζάνμπ και τη Χιμπέρ Παχτούνκουα⁽¹²³⁴⁾.

Έρευνα του 2012 καταδεικνύει δαπάνες που κυμαίνονται μεταξύ 18 000 και 26 000 δολαρίων ΗΠΑ για πτήσεις με ανταπόκριση προς τις Ηνωμένες Πολιτείες μέσω Μπανγκόκ⁽¹²³⁵⁾. Τα κεφάλαια για την κάλυψη των δαπανών διακίνησης, που αντιπροσωπεύουν σημαντική οικονομική επιβάρυνση, αντλούνται μέσω αποταμίευσης, πώλησης περιουσίας ή δανείων⁽¹²³⁶⁾.

Η διαφθορά και η χρήση πλαστών εγγράφων αποτελούν συνήθεις μεθόδους σε όλες τις μορφές λαθραίας διακίνησης μεταναστών εκτός των συνόρων του Πακιστάν, διά ξηράς, θαλάσσης ή αέρος⁽¹²³⁷⁾. Όπως δήλωσε η FIA, η αντιμετώπιση της λαθραίας διακίνησης ανθρώπων είναι σύνθετη λόγω των εκτενών και διαπερατών συνόρων με το Αφγανιστάν και επειδή υπάρχει ένα πολυκρατικό δίκτυο διακίνησης που πιστεύεται ότι οργανώνεται από το Ιράν⁽¹²³⁸⁾.

Όσον αφορά την εμπορία ανθρώπων, το Πακιστάν θεωρείται χώρα προέλευσης, διέλευσης και προορισμού για άνδρες, γυναίκες και παιδιά που είναι θύματα καταναγκαστικής εργασίας και σωματεμπορίας. Η κυβέρνηση επικεντρώνεται στην εμπορία ανθρώπων ως ένα διεθνικό φαινόμενο, συγχέοντας την εμπορία με τη διακίνηση, που είναι διακριτά εγκλήματα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Οι προσπάθειες της κυβέρνησης να καταπολεμήσει την εμπορία κλονίστηκαν από τη διαφθορά και την έλλειψη ομοσπονδιακών νόμων για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων στο εσωτερικό της χώρας⁽¹²³⁹⁾.

4.4 Επιστροφή στο Πακιστάν

Η συμφωνία επανεισδοχής μεταξύ της ΕΕ και του Πακιστάν καθορίζει την αρχή της συστηματικής επιστροφής πακιστανών υπηκόων που διαμένουν παράνομα σε κράτη μέλη⁽¹²⁴⁰⁾.

Οι Πακιστανοί αντιπροσωπεύουν αυξανόμενο αριθμό εθελούσιων και αναγκαστικών επιστροφών από την ΕΕ, με τις εθελούσιες επιστροφές να αποτελούν το ένα τρίτο του συνόλου των επιστροφών Πακιστανών κατά την περίοδο μεταξύ 2011 και 2013⁽¹²⁴¹⁾.

Το 2014, 2 942 Πακιστανοί υποχρεώθηκαν σε αναγκαστική επιστροφή από την ΕΕ. Αυτό αποτελεί μείωση 65 % σε σύγκριση με το 2013, έτος κατά το οποίο οι Πακιστανοί αποτελούσαν τη δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα (8 369) αναγκαστικών επιστροφών από την ΕΕ. Οι εθελούσιες επιστροφές Πακιστανών από την ΕΕ παρουσίασαν επίσης ελαφρά μείωση το 2014, από 3 663 το 2013 σε 3 507 το 2014⁽¹²⁴²⁾.

⁽¹²³²⁾ UNODC, *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012, p. 13.

⁽¹²³³⁾ Budapest Process, *A Silk Routes Partnership for Migration*, Pakistan Migration Country Report, 2013, p. 41.

⁽¹²³⁴⁾ UNODC, *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012, p. 188.

⁽¹²³⁵⁾ UNODC, *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012, p. 8.

⁽¹²³⁶⁾ UNODC, *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012, p. 13.

⁽¹²³⁷⁾ UNODC, *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012, p. 7.

⁽¹²³⁸⁾ Representative of the Federal Investigation Agency, *FFM interview conducted by OIN Hungary*, 4-14 November 2014.

⁽¹²³⁹⁾ US DOS, *Trafficking in Persons Report 2014*, Pakistan, 20 June 2014.

⁽¹²⁴⁰⁾ Council of the European Union, Council Decision 2010/649/EU of 7 October 2010 on the conclusion of the Agreement between the European Community and the Islamic Republic of Pakistan on the readmission of persons residing without authorisation, 7 October 2010.

⁽¹²⁴¹⁾ IOM, *Comparative Research on the Assisted Voluntary Return and Reintegration of Migrants*, 2015, p. 243.

⁽¹²⁴²⁾ Frontex, *Annual Risk Analysis 2014*, April 2015, p. 65.

Σύμφωνα με την FIA, τους πρώτους 9 μήνες του 2014, 58 400 συνολικά πακιστανοί πολίτες επέστρεψαν στη χώρα τους, είτε με εθελούσια είτε με αναγκαστική επιστροφή⁽¹²⁴³⁾.

4.4.1 Μεταχείριση των επαναπατριζόμενων

Σύμφωνα με στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας το 2014, η διαδικασία επιστροφής πακιστανών πολιτών αποτελεί ευθύνη της FIA. Κάθε επαναπατριζόμενος περνά από συνέντευξη με υπαλλήλους της FIA μετά την άφιξή του στον λιμένα εισόδου· ωστόσο, εκπρόσωποι της FIA τόνισαν ότι, γενικά, οι επαναπατριζόμενοι θεωρούνται «θύματα» και όχι «δράστες». Οι πακιστανοί πολίτες που επαναπατρίζονται λόγω παραβίασης των κανόνων παραμονής άλλων χωρών ή υπέρβασης της διάρκειας παραμονής ή επειδή δεν τους επιτράπη η είσοδος δεν διώκονται, καθώς δεν υφίσταται παραβίαση της πακιστανικής νομοθεσίας. Κατά την άφιξή τους, υποβάλλονται σε συνέντευξη και υποχρεούνται να συμπληρώσουν ένα έντυπο, αλλά, γενικά, αφήνονται ελεύθεροι. Εντούτοις, όταν ένα άτομο επαναπατρίζεται από ξένες αρχές χωρίς έγγραφα που έχουν εκδοθεί στο Πακιστάν, η FIA διεξάγει έρευνα. Σύμφωνα με την FIA, η σημαντικότερη λεπτομέρεια για την οποία ενδιαφέρεται η υπηρεσία όσον αφορά τους επαναπατριζόμενους είναι εάν ταξίδεψαν με πλαστογραφημένο διαβατήριο ή/και πλαστή θεώρηση. Εάν αυτό ισχύει, ο επαναπατριζόμενος ενδέχεται να συλληφθεί και να προφυλακιστεί για 14 ημέρες για πλαστογράφηση ταξιδιωτικών εγγράφων και στη συνέχεια ασκείται ποινική δίωξη ενώπιον δικαστηρίου. Ωστόσο, η FIA ενδιαφέρεται περισσότερο για τον ταξιδιωτικό πράκτορα ή οποιοδήποτε άλλο άτομο διευκόλυνε την αναχώρηση του επαναπατριζόμενου⁽¹²⁴⁴⁾.

Στοιχεία από προηγούμενα έτη όσον αφορά τη μεταχείριση στο Πακιστάν των αιτούντων άσυλο των οποίων η αίτηση δεν έγινε δεκτή (2010, με βάση στοιχεία του 2008 και του 2003) έδειχναν ότι η FIA δεν λάμβανε συνέντευξη από όλους τους υπηκόους που επέστρεψαν στο Πακιστάν, αλλά έθετε υπό κράτηση και λάμβανε συνέντευξη από άτομα φερόμενα ως δράστες παραβίασης οποιουδήποτε νόμου σε σχέση με τη μετάβαση/επίσκεψη σε χώρα του εξωτερικού. Δεν επιβάλλεται ποινή σε άτομα τα οποία επέστρεψαν στο Πακιστάν αφού αιτήθηκαν άσυλο και η αίτησή τους δεν έγινε δεκτή, καθώς δεν υπάρχει νόμος που να τους απαγορεύει να υποβάλλουν αίτηση για χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα σε άλλη χώρα. Εντούτοις, πακιστανοί υπήκοοι στους οποίους δεν χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα μπορεί να συλληφθούν κατά την επιστροφή τους, εφόσον εκκρεμούν εναντίον τους ποινικές κατηγορίες στο Πακιστάν⁽¹²⁴⁵⁾.

4.4.2 Επανάταξη

Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης βοήθησε στην επανένταξη των επαναπατριζόμενων σε διάφορες επαρχίες σε ολόκληρη τη χώρα (συμπεριλαμβανομένων των Πουντζάμπ, Σιντ και Χιμπέρ Παχτούνκουα, πέραν του Ισλαμαμπάντ). Ανάλογα με τον τόπο επιστροφής, οι δικαιούχοι έλαβαν υπηρεσίες συμβουλευτικής από τηλεφώνου ή με φυσική παρουσία, γεγονός που επέτρεψε στους επαναπατριζόμενους να εξερευνήσουν τις επιλογές τους και τα σχέδιά τους και να συζητήσουν πώς αυτά θα μπορούσαν να μετατραπούν σε αξιόπιστες και σταθερές οικονομικές δραστηριότητες. Στις υπηρεσίες βοήθειας για την επανένταξη περιλαμβάνονταν, αναλόγως των διαθέσιμων επιλογών βάσει των σχετικών προγραμμάτων, σύσταση μικρών επιχειρήσεων από ένα άτομο ή συνεταιριστικά, ιατρική βοήθεια, εκπαίδευση/επαγγελματική κατάρτιση, προσωρινή κατάλυση ή παροχή στήριξης για μίσθωση στέγης⁽¹²⁴⁶⁾.

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2014, ο IOM παρείχε βοήθεια σε 972 υποθέσεις εθελούσιας επιστροφής (AVR) και 333 υποθέσεις εθελούσιας επιστροφής και επανένταξης (AVRR) στο Πακιστάν⁽¹²⁴⁷⁾.

⁽¹²⁴³⁾ Εκπρόσωπος της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ερευνών, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

⁽¹²⁴⁴⁾ Εκπρόσωπος της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ερευνών, συνέντευξη στη διάρκεια διερευνητικής αποστολής που διεξήγαγε η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας (OIN) της Ουγγαρίας, 4-14 Νοεμβρίου 2014.

⁽¹²⁴⁵⁾ RRT, Country Advice Pakistan – PAK37896 – Asylum seekers – Returnees from the West – Internal relocation, 20 December 2010, p. 1, sources: IRB, Whether the Penal Code, Passport Act 1974 and Emigration Ordinance 1979 contain provisions regarding returning nationals who are failed refugee claimants; amendments, if any, to the Passport Act and Emigration Ordinance; interview and detention of failed Pakistani refugee claimants by the Federal Investigative Agency (FIA) upon their return to Pakistan; possibility of punitive measures against returning nationals [PAK41611.E], 26 June 2003; IRB, Pakistan: Treatment of failed refugee claimants in Pakistan, including whether failed Pakistani refugee claimants are interviewed and detained by the Federal Investigation Agency (FIA) upon their return to Pakistan; whether there have been any amendments to the Passport Act 1974 and Emigration Ordinance 1979, and their application by Pakistani immigration and customs officials, [PAK102974.E], 2 December 2008.

⁽¹²⁴⁶⁾ IOM, Assisted Voluntary Return and Reintegration, Annual report of activities 2011, 2012, pp. 45-46.

⁽¹²⁴⁷⁾ IOM, *Quarterly Newsletter*, January 2015.

Βιβλιογραφία

- Abid, Saadia, *Religion as Faith? Education Purdah and Modernity, An Ethnographic Study of Islamabad's Madrassah Jamia Hafsa*, 2010 (http://othes.univie.ac.at/11130/1/2010-04-07_0448202.pdf), accessed 28 April 2015.
- ACCORD (Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation), *Pakistan-administered Kashmir (Azad Kashmir and Gilgit-Baltistan) — COI Compilation*, 7 May 2012 (http://www.ecoi.net/file_upload/90_1337596756_accord-pakistan-20120507-kashmir.pdf), accessed 21 April 2015.
- Aga Khan University, Pakistan, et al., *National Nutrition Survey Pakistan 2011*, n.d. ([https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/59_National Nutrition Survey-2011.pdf](https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/59_National%20Nutrition%20Survey-2011.pdf)), accessed 10 April 2015.
- Ahmed, J. and Shaik, B.T., 'The state of affairs at primary health care facilities in Pakistan: where is the State's stewardship?', Vol. 17, Issue 7, *Eastern Mediterranean Health Journal*, World Health Organisation. Regional Office for the Eastern Mediterranean, 2011 (<http://www.emro.who.int/emhj-volume-17/volume-17-issue-7/article11.html>), accessed 18 March 2015.
- Ahmed, Rashid, *Taliban: Afghanistans Gotteskämpfer und der neue Krieg am Hindukusch*, Verlag C.H.Beck oHg, München, 2010.
- AHRC (Asian Human Rights Commission),
Balochistan; 160 persons extra judicially killed, 510 disappeared and 50 decomposed bodies were found during 2013, 8 January 2014 (<http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-STM-007-2014>), accessed 31 March 2015;
Pakistan: 126 extrajudicial killings, 400 disappearances in Balochistan, 21 September 2013 (<http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-STM-171-2013>), accessed 10 April 2015.
And the International Human Rights Committee (IHRC), *A Beleaguered Community- Report of the fact finding mission to Pakistan*, 26 March 2015 (<http://www.amjcanada.com/wp-content/uploads/2015/03/Persecution-Report-PRINT-FINAL-FA-.pdf>), accessed 20 May 2015.
- AI (Amnesty International),
Annual Report 2014/15, Pakistan, 25 February 2015 (<https://www.amnesty.org/download/Documents/POL1000012015ENGLISH.PDF>), accessed 26 March 2015;
Annual Report 2013, The state of the world's human rights, Pakistan, May 2013, (<http://www.amnesty.org/en/region/pakistan/report-2013>), accessed 27 April 2015;
'As if hell fell on me', *the human rights crisis in northwest Pakistan*, 10 June 2010 (http://www.protectingeducation.org/sites/default/files/documents/amnesty_as_if_hell_fell_on_me.pdf), accessed 30 March 2015;
Death Sentences and Executions in 2014, 31 March 2015, available at: (<http://www.refworld.org/docid/552245c74.html>), accessed 7 April 2015;
Pakistan bans TV channel amid increased attempts to control freedom of expression, 20 October 2014 (<https://www.amnesty.org/en/articles/news/2014/10/pakistan-ban-ary-tv/>), accessed 27 March 2015;
Pakistan: Christian man sentenced to death under blasphemy law, 27 March 2014 (<https://www.amnesty.org/en/articles/news/2014/03/pakistan-christian-man-sentenced-death-under-blasphemy-law/>), accessed 20 May 2015;
Pakistan: Investigate deaths in lawless Tribal Areas, 17 January 2013 (<http://www.amnesty.org/en/news/pakistan-investigate-deaths-lawless-tribal-areas-2013-01-17>), accessed 16 April 2015;
Pakistan: Two executions for non-terrorism offences a 'disturbing and dangerous' escalation, 13 February 2015 (<https://www.amnesty.org/en/articles/news/2015/02/pakistan-two-executions-for-non-terrorism-offences-a-disturbing-and-dangerous-escalation/>), accessed 30 March 2015;

- Re: Restriction of Baloch Activists leaving Pakistan [ASA 33/1148/2015]*, 6 March 2015 (<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3311482015ENGLISH.pdf>), accessed 19 March 2015;
- Thousands at risk of execution after Pakistan's 'shameful retreat to the gallows'*, 10 March 2015 (<https://www.amnesty.org/en/articles/news/2015/03/pakistan-lifts-death-penalty-moratorium/>), accessed 17 March 2015.
- AKDN (Aga Khan Development Network), *Pakistan: Conservation and Development in Gilgit-Baltistan and the Punjab*, Aga Khan Trust for Culture, Historic Cities Programme, n.d. (<http://www.akdn.org/hcp/pakistan.asp>), accessed 14 April 2015.
- Akram, Zamir, *Letter to the President*, 14 February 2012, available at: (<http://www.unwatch.org/atf/cf/%7B6deb65da-be5b-4cae-8056-8bf0bedf4d17%7D/OIC%20TO%20PRESIDENT.PDF>), accessed 24 April 2015.
- Al Arabiya News, *Pakistan's Homosexual Scene: Is the Debate Being Silenced?*, 24 August 2014 (<http://english.alarabiya.net/en/life-style/art-and-culture/2014/08/24/Pakistan-s-homosexual-scene-is-the-debate-being-silenced-.html>), accessed 22 April 2015.
- Al Jazeera,
- From rallies to armed resistance in Balochistan*, 6 May 2014 (<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/05/from-rallies-armed-resistance-ba-20145665338680350.html>), accessed 31 March 2015;
- Infanticide is on the rise in Pakistan*, 14 January 2014 (<http://america.aljazeera.com/articles/2014/1/14/infanticides-on-the-rise-in-pakistan.html>), accessed 21 April 2015;
- Pakistan's Ahmadiyya: An 'absence of justice'*, 7 August 2014 (<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2014/08/pakistan-ahmadiyya-an-absence-justice-20148616414279536.html>), accessed 13 March 2015;
- Pakistan's IDPs come home to the Taliban heartland*, 21 March 2015 (<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2015/03/pakistan-idps-home-taliban-heartland-150321101608923.html>), accessed 20 April 2015;
- Pakistan's IDPs reach record one million*, 1 September 2014 (<http://www.aljazeera.com/humanrights/2014/08/pakistan-idps-reach-record-one-million-201482712311342575.html>), accessed 16 April 2015;
- All about Sikhs, *List of Gurudwaras in Pakistan*, n.d. (<http://allaboutsikhs.com/gurudwaras-in-pakistan/list-of-gurudwaras-in-pakistan>), accessed 27 April 2015.
- ALRC (Asian Legal Resource Centre)
- Pakistan: A call for an immediate intervention to stop extrajudicial killings, A written submission to the UN Human Rights Council by the Asian Legal Resource Centre*, 4 September 2014 (http://www.alrc.net/doc/mainfile.php/alrc_st2014/824), accessed 26 March 2015;
- Pakistan: The violence against women is continue to be rampant in spite of progressive laws, A written submission to the UN Human Rights Council by the Asian Legal Resource Centre*, 4 June 2014 (<http://www.alrc.net/doc/mainfile.php/hrc26/798/>), accessed 2 April 2015.
- Arif, S., Cartier, W., Golda, A. and Nayyar-Stone, R., *The Local Government System in Pakistan: Citizens Perceptions and Preferences*, IDG Working Paper No. 2010-02, January 2010 (<http://www.urban.org/sites/default/files/alfresco/publication-pdfs/412216-The-Local-Government-System-in-Pakistan-Citizens-Perceptions-and-Preferences.PDF>), accessed 25 March 2015.
- Article 19, *Pakistan: Telecommunications (Re-organization) Act — Legal Analysis*, January 2012 (<http://www.article19.org/data/files/medialibrary/2949/12-02-02-pakistan.pdf>), accessed 29 March 2015.
- Asia Foundation, *Acid crimes a growing crisis in Pakistan*, October 2014, (<http://asiafoundation.org/in-asia/2014/10/01/acid-crimes-a-growing-crisis-in-pakistan/>), accessed 19 June 2015.
- Asia Times, *Haqqani network sours Pakistan-US ties*, 20 September 2011 (http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/MI20Df05.html), accessed 7 April 2015.

- AP (Associated Press), *Pakistani forces repel attack near Karachi airport*, 10 June 2014 (<http://bigstory.ap.org/article/pakistani-army-airstrikes-kill-15-militants>), accessed 3 April 2015.
- Auswärtiges Amt Deutschland, *Pakistan, Staatsaufbau /Innenpolitik*, April 2015 (http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/Pakistan/Innenpolitik_node.html), accessed 27 April 2015.
- BAA (Bundesasylamt Österreich), *Bericht zur Fact Finding Mission Pakistan vom 8-16.3.2013*, June 2013, available at: (http://www.ecoi.net/file_upload/1729_1374674206_ffm-bericht-pakistan-2013-06.pdf), accessed 21 April 2015.
- Bait-ul-Sukoon Cancer Hospital and Hospice, *About Us, Our Mission*, n.d. (<http://www.baitulsukoon.org/about-us/our-mission/>), accessed 18 March 2015.
- Balochistan, *Domestic Violence (Prevention and Protection) Bill 2014 (The)*, 1 February 2014, available at: (<https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/96222/113659/F1709735228/PAK96222.pdf>), accessed 17 April 2015.
- BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge Deutschland), Informationszentrum Asyl und Migration, *Lage der Religionsgemeinschaften in ausgewählten islamischen Ländern*, August 2011 (http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Herkunftslaenderinformationen/lage-religionsgemeinschaft-nichtislamische-laender-2011-08.pdf?__blob=publicationFile), accessed 1 June 2015.
- BBC (British Broadcasting Corporation),
- Gay Pakistan: Lesbians' Lives on the Line*, 18 August 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-28693456>), accessed 22 April 2015;
  - Gay Pakistan: Where sex is available and relationships are difficult*, 26 August 2013 (<http://www.bbc.com/news/23811826>), accessed 20 April 2015;
  - 'Hell on Earth': Inside Quetta's Hazara community*, 1 May 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-22248500>), accessed 29 March 2015;
  - How the Taliban gripped Karachi*, 21 March 2013 (http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-21343397#sa-ns_mchannel=rss&ns_source=PublicRSS20-sa), accessed 21 April 2015;
  - Justice at risk as Pakistan rushes convicts to the gallows*, 25 December 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-30602157>), accessed 30 June 2015;
  - Karachi airport: Islamic Movement of Uzbekistan claims attack*, 11 June 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-27790892>), accessed 7 April 2015;
  - Kashmiri's protest at killing of Sardar Arif Shahid*, 16 May 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-22559730#>), accessed 21 April 2015;
  - Pakistan army North Waziristan offensive: thousands flee*, 19 June 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-27928255>), accessed 3 April 2015;
  - Pakistan blasts: Burials amid anger after Peshawar church attack*, 23 September 2013 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-24201240>), accessed 28 April 2015;
  - Pakistan election: Taliban threats hamper secular campaign*, 5 April 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-22022951>), accessed 29 May 2015;
  - Pakistan ends death penalty suspension after seven years*, 10 March 2015 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-31812177>), accessed 17 March 2015;
  - Pakistan enters peace talks with Taliban*, 6 February 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-26065385>), accessed 3 April 2014
  - Pakistan profile – Media*, 11 September 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-south-asia-12965785>), accessed 26 March 2015;
  - Pakistan School Attack: PM Sharif vows to end 'terrorism'*, 17 December 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-30517904>), accessed 27 April 2015;
  - Pakistan's experience with identity management*, 8 June 2012 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-18101385>), accessed 28 April 2015;
  - Pakistan transgenders pin hopes on new rights*, 25 April 2011 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-13186958>), accessed 22 April 2015;

- Pakistani eunuchs have distinct gender*, 23 December 2009 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8428819.stm>), accessed 22 April 2015;
- Pakistani group joins US terror list*, 30 January 2013 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/2711239.stm), accessed 7 April 2015;
- Pakistani women use jirga to fight for rights*, 25 July 2013 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-23453243>), accessed 16 April 2015;
- Profile: Malala Yousafzai*, 10 December 2014 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-23241937>), accessed 7 April 2015;
- Profile: Pakistani President Mamnoon Hussain*, 9 September 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-23456284>), accessed 21 March 2015.
- Bedford, Brian, *Spartacus International Gay Guide*, 42nd Edition, 2013-2014, Bruno Gmünder Verlag GmbH, 1 January 2013.
- Belgian Immigration Office (subscription needed),
Pakistan, Country Fact Sheet, Access to Healthcare: Pakistan, 13 February 2014, accessed 16 April 2015;
Pakistan, Country Report, List of federal special education centres, n.d., accessed 16 April 2015.
- Bertelsmann Foundation, BTI 2014, *Pakistan Country Report, 2014* (http://www.bti-project.de/fileadmin/Inhalte/reports/2014/pdf/BTI_2014_Pakistan.pdf), accessed 27 March 2015.
- BFA (Federal Office for Immigration and Asylum Österreich), *Pakistan — Challenges*, October 2014, available at: (http://www.ecoi.net/file_upload/1729_1413272641_pakistan.pdf), accessed 17 March 2015.
- BHC (British High Commission – Islamabad), *Prisons and mental health report Pakistan*, 20 April 2014.
- Biometricupdate.com, *NADRA introduces Pakistan's new biometric smart ID cards*, 15 October 2012 (<http://www.biometricupdate.com/201210/nadra-introduces-pakistans-new-biometric-smart-id-cards>), accessed 29 April 2015.
- Birth Certificate Pakistan,
Nadra Birth certificate Pakistan, 17 March 2008 (<http://birthcertificatepakistan.com/obtain-nadra-birth-certificate-in-pakistan/>), accessed 28 April 2015.
Nadra Death Certificate from Pakistan, 25 November 2013 (<http://birthcertificatepakistan.com/death-certificate-from-pakistan/>), accessed 28 April 2015.
Nadra Marriage Certificate from Pakistan, 17 December 2006 (<http://birthcertificatepakistan.com/marriage-certificate-pakistan/>), accessed 28 April 2015.
- Budapest Process, A Silk Routes Partnership for Migration, *Pakistan Migration Country Report*, 2013 (<https://www.budapestprocess.org/component/attachments/download/167>), accessed 21 March 2015.
- Carnegie Endowment for International Peace, *Reforming the Intelligence Agencies in Pakistan's Transitional Democracy*, 6 March 2009 (http://carnegieendowment.org/files/pakistan_intelligence_transitional_democracy.pdf), accessed 8 April 2015.
- Christian Science Monitor (The), *Pakistan grapples with discontent over rape prosecutions*, 2 March 2014, (<http://www.csmonitor.com/World/Asia-South-Central/2014/0302/Pakistan-grapples-with-discontent-over-rape-prosecutions>), accessed 19 June 2015.
- Christians in Pakistan [website], n.d. (<http://www.christiansinpakistan.com/>), accessed 27 April 2015.
- CIA (Central Intelligence Agency),
Pakistan Transportation [map], 2010 (https://www.cia.gov/library/publications/resources/cia-maps-publications/map-downloads/Pakistan_Transportation.pdf), accessed 16 April 2015;
The World Factbook, Pakistan, updated 18 May 2015, (<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/pk.html>), accessed 27 May 2015.

- CIDOB (Barcelona Center for International Affairs), *International Yearbook 2012, Pakistan: Country Profile, Political System and State Structure of Pakistan*, 7 April 2012 (http://www.cidob.org/en/content/download/32418/526985/file/ANEXO_SISTEMA+POLITICO+Y+ESTRUCTURA+DE+PAKISTAN_ANG.pdf), accessed 16 March 2015.
- City District Government Rawalpindi [website], n.d. (<http://rawalpindi.gov.pk/>), accessed 14 April 2015.
- CLAAS (Centre for legal aid assistance & settlement), *Annual Report 2013*, n.d. (<http://www.claasfamily.com/annual%20reports/Annual%20Report%20CLAAS%202013.pdf>) accessed 16 July 2015.
- CLGF (Commonwealth Local Government Forum), *The Local Government System in Pakistan, 2011-2012* (<http://www.clgf.org.uk/userfiles/1/files/Pakistan%20local%20government%20profile%202011-12.pdf>), accessed 25 March 2015.
- CNN (Cable News Network),
In Pakistan school attack, Taliban terrorists kill 145, mostly children, 17 December 2014 (<http://edition.cnn.com/2014/12/16/world/asia/pakistan-peshawar-school-attack>), accessed 3 April 2015;
Leader of militant group arrested in Pakistan, police say, 23 February 2013 (<http://edition.cnn.com/2013/02/23/world/asia/pakistan-militant-arrest/>), accessed 7 April 2015.
- Cohen, Stephen, *The Idea of Pakistan*, Brookings Institution Press, Washington, 2004.
- Consulate General of Pakistan – New York, *National Identity Card for Overseas Pakistanis (NICOP)*, n.d. (http://pakistanconsulateny.org/index.php?section=Nadra_introd.html), accessed 28 April 2015.
- Council of the European Union, *Council Decision 2010/649/EU of 7 October 2010 on the conclusion of the Agreement between the European Community and the Islamic Republic of Pakistan on the readmission of persons residing without authorisation*, 7 October 2010 (http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0057_en.htm), accessed 17 April 2015.
- CPDI-Pakistan (Centre for Peace Development Initiatives Pakistan), *First Information Report (FIR) (A Guide for Citizens)*, n.d. (http://www.cpd-pakistan.org/archives/publication/what-is-an-fir/wppa_open), accessed 28 April 2015.
- CPLC (Citizens Police Liaison Committee), *What is a FIR?*, n.d. (<http://www.cplc.org.pk/content.php?page=40>), accessed 28 April 2015.
- Critical Threats/AEI, *Pakistani Military Operation in North Waziristan: Knowing the Battlefield*, 16 June 2014 (<http://www.criticalthreats.org/jan/pakistan-knowing-the-battlefield-military-operation-in-north-waziristan>), accessed 4 June 2015.
- CRS (Congressional Research Service),
Pakistan's Domestic Political Setting, 19 February 2013 (<http://www.fas.org/sgp/crs/row/pakdom.pdf>), accessed 30 March 2015;
Pakistan's Scheduled 2008 Election: Background, 24 January 2008 (<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34335.pdf>), accessed 30 March 2015.
- CRSS (Center for Research and Security Studies),
Management, n.d. (<http://crss.pk/the-center/management/>), accessed 16 April 2015;
Pakistan Conflict Tracker Report/Annual Security Report 2014, 2015 (<http://crss.pk/wp-content/uploads/2015/03/Annual-Security-Report---2014.pdf>), accessed 8 April 2015.
- CSIS (Center for Strategic and International Studies),
Nawaz's Decisive Victory Opens Door for Rethinking Pakistan Security Policy, 21 May 2013 (<http://csis.org/publication/nawazs-decisive-victory-opens-door-rethinking-pakistan-security-policy>), accessed 21 April 2015;
Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012 (http://csis.org/files/publication/120709_Mufti_ReligionMilitancy_Web.pdf), accessed 7 April 2015.

CTC (Combating Terrorism Center), *Militants Turn Against Pakistan's JUI-F Islamist Party*, 23 April 2012 (<https://www.ctc.usma.edu/posts/militants-turn-against-pakistans-jui-f-islamist-party>), accessed 29 May 2015.

Daily Mail (The), *Pakistani killer murdered three gay men he met online by breaking their necks after having sex with them 'to stop them spreading the evil of homosexuality'*, 28 April 2014 (<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2615267/Pakistani-killer-murdered-three-gay-men-met-online-breaking-necks-having-sex-stop-spreading-evil-homosexuality.html#ixzz3Qb0UhAzZ>), accessed 23 April 2015.

Daily Times,

0.5m applications still pending with NADRA, 5 March 2015 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/05-Mar-2015/0-5m-applications-still-pending-with-nadra>), accessed 27 April 2015;

50 % of listed Afghan refugees given PoR cards by NADRA, 7 May 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/07-May-2014/50-of-listed-afghan-refugees-given-por-cards-by-nadra>), accessed 27 April 2015;

Comment: Balochistan unattended IDP crisis, 31 October 2010 (<http://archives.dailytimes.com.pk/editorial/31-Jan-2010/comment-balochistan-s-unattended-idp-crisis-malik-siraj-akbar>), accessed 8 April 2015;

Court sentences NADRA staff over fake NICs, 17 January 2015 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/17-Jan-2015/court-sentences-nadra-staff-over-fake-nics>), accessed 27 April 2015;

Dynamic, profitable NADRA in fatal tailspin, 26 March 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/26-Mar-2014/dynamic-profitable-nadra-in-fatal-tailspin>), accessed 27 April 2015;

ECP seeks NADRA's help for vote verification, 21 May 2013 (<http://archives.dailytimes.com.pk/main/21-May-2013/ecp-seeks-nadra-s-help-for-vote-verification>), accessed 28 April 2015;

Farzana Raja appreciates NADRA for facilitating BISP, 29 January 2013 (<http://archives.dailytimes.com.pk/national/29-Jan-2013/farzana-raja-appreciates-nadra-for-facilitating-bisp>), accessed 28 April 2015;

Daily Times, Illegitimate children in Pakistan, 11 December 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/opinion/11-Dec-2014/illegitimate-children-in-pakistan>), accessed 21 April 2015;

Inefficient biometric systems hampers SIMs' activation, 11 April 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/business/11-Apr-2014/inefficient-biometric-systems-hampers-sims-activation>), accessed 28 April 2015;

Islamabad, AJK lead NADRA registration, 24 August 2009 (<http://archives.dailytimes.com.pk/national/24-Aug-2009/islamabad-ajk-lead-nadra-registration>), accessed 27 April 2015;

Issuance of computerised arms licences begins in Sindh, 28 November 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/sindh/28-Nov-2014/issuance-of-computerised-arms-licences-begins-in-sindh>), accessed 28 April 2015;

LG election in cantonment areas: NADRA provides final electoral rolls to the Election Commission, 3 April 2015 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/03-Apr-2015/lg-election-in-cantonment-areas-nadra-provides-final-electoral-rolls-to-the-election-commission>), accessed 17 April 2015;

Mohammad Nafees, n.d. (<http://www.dailytimes.com.pk/Columnist/mohammad-nafees>), accessed 16 April 2015;

NADRA claims system transparency over rescinding issue, 23 December 2013 (<http://www.dailytimes.com.pk/business/23-Dec-2013/nadra-claims-system-transparency-over-rescinding-issue>), accessed 28 April 2015;

NADRA helping trace terrorists, 25 December 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/islamabad/25-Dec-2014/nadra-helping-trace-terrorists>), accessed 27 April 2015;

NADRA not to discriminate against minorities, 19 June 2013 (<http://archives.dailytimes.com.pk/islamabad/19-Jun-2013/nadra-not-to-discriminate-against-minorities>), accessed 28 April 2015;

Nadra official caught for abetting militants, 19 January 2015 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/19-Jan-2015/nadra-official-caught-for-abetting-militants>), accessed 27 April 2015;

NADRA officials insult blind sisters, 19 September 2013 (<http://archives.dailytimes.com.pk/national/19-Sep-2013/nadra-officials-insult-blind-sisters>), accessed 28 April 2015;

NADRA registers 227 049 IDPs from North Waziristan, 21 June 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/21-Jun-2014/nadra-registers-227-049-idps-from-north-waziristan>), accessed 28 April 2015;

- NADRA reserves Friday for women in swift registration centres*, 24 September 2006 (<http://archives.dailytimes.com.pk/lahore/24-Sep-2006/nadra-reserves-friday-for-women-in-swift-registration-centres>), accessed 28 April 2015;
- NADRA setting up computerised birth certificate database*, 6 April 2014 (<http://archives.dailytimes.com.pk/national/06-Apr-2004/nadra-setting-up-computerised-birth-certificate-database>), accessed 28 April 2015;
- NADRA to start second phase of Watan Cards*, 7 June 2011 (<http://archives.dailytimes.com.pk/national/07-Jun-2011/nadra-to-start-second-phase-of-watan-cards>), accessed 27 April 2015;
- SC tells NADRA to resolve Hindu women's problems*, 24 April 2012 (<http://archives.dailytimes.com.pk/national/24-Apr-2012/sc-tells-nadra-to-resolve-hindu-women-s-problems>), accessed 28 April 2015;
- SC tells provinces to help NADRA register orphans*, 30 May 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/30-May-2014/sc-tells-provinces-to-help-nadra-register-orphans>), accessed 28 April 2015;
- Sikhs live amid rare agony from Hindu 'extremists' in Sindh*, 31 May 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/national/31-May-2014/sikhs-live-amid-rare-agony-from-hindu-extremists-in-sindh>), accessed 28 April 2015
- Will someone please help the Baloch?*, 2 November 2014 (<http://www.dailytimes.com.pk/opinion/02-Nov-2014/will-someone-please-help-the-baloch>), accessed 20 April 2014.

Dawn,

- 18th amendment limits cabinet size*, 15 May 2013 (<http://www.dawn.com/news/1011427/18th-amendment-limits-cabinet-size>), accessed 21 March 2015;
- 2009: Southern Punjab extremism battle between haves and have-nots*, 21 May 2011 (<http://www.dawn.com/news/630651/2009-southern-punjab-extremism-battle-between-haves-and-have-nots>), accessed 7 April 2015;
- 24pc Baloch people without CNICs*, 9 January 2012 (<http://www.dawn.com/news/686742/24pc-baloch-people-without-cnics>), accessed 27 April 2015;
- 372 Nadra employees involved in CNIC's for Afghans, Senate committee told*, 26 February 2015 (<http://www.dawn.com/news/1166085/372-nadra-employees-involved-in-cnics-for-afghans-senate-committee-told>), accessed 28 April 2015;
- 5.6 % of maternal deaths in Pakistan attributed to abortion-related complications*, 12 March 2015 (<http://www.dawn.com/news/1168938>), accessed 19 May 2015;
- Affected families returning home*, 10 March 2013 (<http://www.dawn.com/news/791614/affected-families-returning-home>), accessed 3 June 2015;
- Al Qaeda leader Umar Farooq killed in N Waziristan drone strike*, 7 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1149349>), accessed 7 April 2014;
- Bara IDPs hesitant to return home*, 13 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1150612/bara-idps-hesitant-to-return-home>), accessed 20 April 2015;
- Christian couple lynching: ATC indicts 106 suspects*, 21 May 2015 (<http://www.dawn.com/news/1183329/christian-couple-lynching-atc-indicts-106-suspects>), accessed 28 May 2015;
- Clouds of Distrust*, 27 May 2014 (http://epaper.dawn.com/print-textview.php?StoryId=27_05_2014_016_001), accessed 27 April 2015;
- CM concerned at free movement of Afghan refugees in KP*, 31 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1154227/cm-concerned-at-free-movement-of-afghan-refugees-in-kp>), accessed 8 April 2015;
- CM orders arrest of arsonists*, 10 March 2013 (<http://www.dawn.com/news/791616/cm-orders-arrest-of-arsonists>), accessed 3 June 2015;
- CNICs stolen from Nadra swift centre*, 19 January 2015 (<http://www.dawn.com/news/1157976/cnics-stolen-from-nadra-swift-centre>), accessed 28 April 2015;
- Counter-terror measure: Nadra, police begin data collection survey in Islamabad*, 19 July 2014 (<http://www.dawn.com/news/1120300/counter-terror-measure-nadra-police-begin-data-collection-survey-in-islamabad>), accessed 28 April 2015;
- Cries for a lost home (land)*, 10 March 2013 (<http://www.dawn.com/news/791618/cries-for-a-lost-homeland>), accessed 3 June 2015;

- Data stolen from NADRA office in Karachi*, 18 May 2010 (<http://archives.dailytimes.com.pk/national/18-May-2010/data-stolen-from-nadra-office-in-karachi>), accessed 28 April 2015;
- Eights Hazaras gunned down in Quetta bus attack*, 23 October 2014 (<http://www.dawn.com/news/1139839>), accessed 31 March 2015;
- Entry of 158 clerics banned in Rawalpindi division*, 27 October 2014 (<http://www.dawn.com/news/1140668/entry-of-158-clerics-banned-in-rawalpindi-division>), accessed 26 March 2015;
- Excuses galore at Nadra centres*, 23 February 2015 (<http://www.dawn.com/news/1165308/excuses-galore-at-nadra-centres>), accessed 28 April 2015;
- Experts, politicians express concern over IDP crisis*, 16 July 2014 (<http://www.dawn.com/news/1119562/experts-politicians-express-concern-over-idp-crisis>), accessed 16 April 2015;
- Fake identities*, 15 July 2012 (<http://www.dawn.com/news/737056/fake-identities>), accessed 28 April 2015;
- Giving back hope to HIV patients*, 7 June 2015 (<http://www.dawn.com/news/1186711>), accessed 7 July 2015.
- IDPs to start returning to their areas tomorrow*, 15 March 2015 (<http://www.dawn.com/news/1169655/idps-to-start-returning-to-their-areas-tomorrow>), accessed 20 April 2015;
- In Nadra-bar row, red card for CNIC applicants*, 29 November 2014 (<http://www.dawn.com/news/1147626/in-nadra-bar-row-red-card-for-cnic-applicants>), accessed 28 April 2015;
- Is there any hope for the 18th Amendment*, 6 December 2012 (<http://www.dawn.com/news/769362/is-there-any-hope-for-the-18th-amendment>), accessed 17 April 2015;
- KARACHI: Centre for swift delivery of ID cards opens*, 11 February 2002 (<http://www.dawn.com/news/20350/karachi-centre-for-swift-delivery-of-id-cards-opens>), accessed 28 April 2015;
- KP asked to check forced conversions*, 26 April 2014 (<http://www.dawn.com/news/1102433/kp-asked-to-check-forced-conversions>), accessed 27 April 2015;
- Land disputes on the rise in capital*, 10 February 2012 (<http://www.dawn.com/news/694354/land-disputes-on-the-rise-in-capital>), accessed 30 March 2015;
- Lashkar-i-Jhangvi claims responsibility: 13 lives lost in brutal attack on Shia pilgrims*, 28 June 2012 (<http://www.dawn.com/news/730308/lashkar-i-jhangvi-claims-responsibility-13-lives-lost-in-brutal-attack-on-shia-pilgrims>), accessed 7 April 2015;
- Malik Ishaq's detention ends*, 23 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1152623/malik-ishaqs-detention-ends>), accessed 21 April 2015;
- Military Courts part of National Action Plan: PM Nawaz*, 30 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1154046/military-courts-part-of-national-action-plan-pm-nawaz>), accessed 16 April 2015;
- Mobile phone services being suspended in parts of Islamabad: PTA*, 12 August 2014 (<http://www.dawn.com/news/1124907/mobile-phone-services-being-suspended-in-parts-of-islamabad-pta>), accessed 28 March 2015;
- Muhammad Amir Rana*, n.d. (<http://www.dawn.com/authors/363/amir-rana>), accessed 8 April 2015;
- Nadra: Identity crisis*, 29 January 2011 (<http://www.dawn.com/news/602458/nadra-identity-crisis>), accessed 28 April 2015;
- Nadra officials sentenced for issuing NICs to Afghans*, 17 January 2015 (<http://www.dawn.com/news/1157554/nadra-officials-sentenced-for-issuing-nics-to-afghans>), accessed 28 April 2015;
- Nadra registered 3 000 aliens in 40 days: official*, 24 October 2014 (<http://www.dawn.com/news/1139908/nadra-registered-3000-aliens-in-40-days-official>), accessed 28 April 2015;
- Nadra told to identify, register unclaimed children*, 10 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1149899/nadra-told-to-identify-register-unclaimed-children>), accessed 28 April 2014;
- Nadra unveils landmark policy for registration of orphans*, 30 May 2014 (<http://www.dawn.com/news/1109455/nadra-unveils-landmark-policy-for-registration-of-orphans>), accessed 28 April 2015;
- Nadra worker held over fake CNICs bid*, 25 January 2015 (<http://www.dawn.com/news/1159301/nadra-worker-held-over-fake-cnics-bid>), accessed 28 April 2015;
- Nawaz constitutes special committee to implement national Action Plan*, 26 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1153290/nawaz-constitutes-special-committee-to-implement-national-action-plan>), accessed 16 April 2015;

- No mention of Kalash caste, religion in Nadra database*, 1 March 2013 (<http://www.dawn.com/news/789502/no-mention-of-kalash-caste-religion-in-nadra-database-2>), accessed 28 April 2015;
- Number of IDPs may reach 600 000: Baloch*, 25 June 2014 (<http://www.dawn.com/news/1114975/number-of-idps-may-reach-600000-baloch>), accessed 21 April 2015;
- Operation Zarb-e-Azb disrupted Haqqani network; US general*, 6 November 2014 (<http://www.dawn.com/news/1142664>), accessed 7 April 2015;
- Over 49 000 displaced families verified by Nadra, says FDMA*, 21 July 2014 (<http://www.dawn.com/news/1120608/over-49000-displaced-families-verified-by-nadra-says-fdma>), accessed 28 April 2015;
- Pakistan bans 25 militant organisations*, 6 August 2009 (<http://www.dawn.com/news/963704/pakistan-bans-25-militant-organisations>), accessed 7 April 2015;
- Pakistan issues CNIC to Nat Geo's famed 'Afghan Girl'*, 25 February 2015 (<http://www.dawn.com/news/1165626/pakistan-issues-cnic-to-nat-geos-famed-afghan-girl>), accessed 28 April 2015;
- Pakistan Muslim League-Nawaz (PML-N)*, 17 January 2012 (<http://www.dawn.com/news/688784/pml-n-2>), accessed 30 March 2015;
- Pakistan Muslim League – Quaid*, 5 April 2013 (<http://www.dawn.com/news/800491/pakistan-muslim-league-quaid-pml-q>), accessed 29 May 2015;
- Pakistan Profiles: Awami National Party (ANP)*, 17 January 2012 (<http://dawn.com/2012/01/17/awami-national-party-anp/>), accessed 30 March 2015;
- Pakistan Profiles: Pakistan People's Party*, 17 January 2012 (<http://dawn.com/2012/01/17/pakistan-peoples-party/>), accessed 30 March 2015;
- Pakistan's Shia Pilgrimage Route to Iran Suspended*, 24 January 2014, (<http://www.dawn.com/news/1082419>), accessed 21 March 2015;
- Pakistani Taliban announce a month-long ceasefire*, 2 March 2014 (<http://www.dawn.com/news/1090330>), accessed 3 April 2015;
- Protests in Pakistan over US gay rights event*, 4 July 2011 (<http://www.dawn.com/news/641494/protests-in-pakistan-over-us-gay-rights-event>), accessed 24 April 2015;
- Punjab govt failed to protect minorities: Christians*, 10 March 2013 (<http://www.dawn.com/news/791615/punjab-govt-failed-to-protect-minorities-christians>), accessed 3 June 2015;
- Punjabi Taliban call off armed struggle in Pakistan*, 13 September 2014 (<http://www.dawn.com/news/1131738>), accessed 7 April 2015;
- Reports about manipulation of Nadra data ring alarm bells*, 25 January 2014 (<http://www.dawn.com/news/1082593/reports-about-manipulation-of-nadra-data-ring-alarm-bells>), accessed 28 April 2015;
- Sikh council gives five-day deadline to govt for arrest of desecration suspects*, 27 May 2014 (<http://www.dawn.com/news/1108797>), accessed 27 April 2015;
- Taliban bombing kills senior police officer Chaudhry Aslam*, 24 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1079405/taliban-bombing-kills-senior-police-officer-chaudhry-aslam>), accessed 21 April 2015;
- The evolution of Mohajir politics and identity*, 20 April 2014 (<http://www.dawn.com/news/1100948/the-evolution-of-mohajir-politics-and-identity>), accessed 28 March 2015;
- Top Al Qaeda leader killed in South Waziristan*, 6 December 2014 (<http://www.dawn.com/news/1149167>), accessed 7 April 2015;
- TTP ends ceasefire, says talks option open*, 17 April 2014 (<http://www.dawn.com/news/1100415>), accessed 3 April 2015;
- TTP splinter groups claim Wagah attack: 60 dead*, 3 November 2014 (<http://www.dawn.com/news/1142006>), accessed 3 April 2015;
- Two Nadra directors convicted for issuing NICs to foreigners*, 16 January 2015 (<http://www.dawn.com/news/1157426/two-nadra-directors-convicted-for-issuing-nics-to-foreigners>), accessed 28 April 2015;
- Visually impaired man on hunger strike against Nadra*, 9 April 2015 (<http://www.dawn.com/news/1174867/visually-impaired-man-on-hunger-strike-against-nadra>), accessed 28 April 2015;

- Zarb-e-Azb operation: 120 suspected militants killed in N Waziristan*, 16 June 2014 (<http://www.dawn.com/news/1112909/zarb-e-azb-operation-120-suspected-militants-killed-in-n-waziristan>), accessed 3 April 2015.
- DFAT (Australian Department of Foreign Affairs and Trade),
Country Information Report Pakistan, 29 November 2013 (<http://www.immi-gv-au.net/media/publications/pdf/dfat-cir-pakistan.pdf>), accessed 11 August 2014;
Thematic Report, Shias in Pakistan, 18 December 2013 (<http://www.immi-gv-au.net/media/publications/pdf/dfat-tir-pakistan.pdf>), accessed 1 July 2014.
- Diplomat (The), *Marriage Registration for Minorities in Pakistan*, 14 January 2015 (<http://thediplomat.com/2015/01/marriage-registration-for-minorities-in-pakistan/>), accessed 28 April 2015.
- Directorate General of Immigration and Passports (Pakistan),
Immigration, n.d. (<http://www.dgip.gov.pk/Files/Immigration.aspx>), accessed 28 April 2015;
Passports, n.d. (<http://www.dgip.gov.pk/Files/Passport.aspx#Offp>), accessed 28 April 2015.
- DNA (Daily News and Analysis), *Pakistan: nearly 3 000 killed in Karachi violence in 2014*, 7 January 2015 (<http://www.dnaindia.com/world/report-pakistan-nearly-3000-killed-in-karachi-violence-in-2014-2050533>), accessed 31 March 2015.
- Dunya News, *Senate Elections 2015: PML-N, PPP almost get equal representation in upper house*, 6 March 2015 (<http://dunyanews.tv/index.php/en/Pakistan/265570-Senate-Elections-2015-PMLN-PPP-almost-get-equal>), accessed 18 April 2015.
- DW (Deutsche Welle)
Illegitimate newborns murdered and discarded, 22 April 2014 (<http://dw.de/p/1Bm6P>), accessed 21 April 2015;
Pakistan's urbanization: 'A challenge of great proportions', 30 December 2014 (<http://dw.de/p/1EDDP>), accessed 9 April 2015;
Pakistani army involved in Baloch kidnappings, 6 December 2013 (<http://www.dw.de/pakistani-army-involved-in-baloch-kidnappings/a-17275503>), accessed 31 March 2015.
- Economic Times (The),
Pakistani authorities say ban on YouTube can't be lifted, 2 Aug 2013 (http://articles.economictimes.indiatimes.com/2013-08-02/news/41008717_1_pakistan-telecommunication-authority-anti-islam-film-blasphemous-contents), accessed 29 March 2015;
Pakistan yet to punish attackers of religious minorities: US report, 29 July 2014 (<http://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/pakistan-yet-to-punish-attackers-of-religious-minorities-us-report/articleshow/39224800.cms>), accessed 27 April 2015.
- Economist (The),
The Haqqani Network. Snake Country. The Pakistan army's complex relationship with jihadists, 1 October 2011 (<http://www.economist.com/node/21531042>), accessed 7 April 2015;
The man with the plan: Pakistan after the school massacre, 24 January 2015 (<http://www.economist.com/news/asia/21640380-army-back-countrys-driving-seat-man-plan>), accessed 3 April 2015.
- ECP (Election Commission of Pakistan),
List of District Wise Verified/Unverified/Augmented Voters, n.d. (<http://ecp.gov.pk/VoterStats.aspx>), accessed 28 April 2015. [website], n.d. (<http://ecp.gov.pk/>), accessed 30 March 2015.
- Eglises D'Asie, *La Cour suprême ordonne la mise en place d'un Conseil national pour les droits des minorités*, Paris, 24 June 2014 (<http://eglisie.mepasie.org/asia-du-sud/pakistan/2014-06-24-la-cour-supreme-ordonne-la-mise-en-place-d2019un-conseil-national-pour-les-droits-des-minorites>), accessed 15 July 2015.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Pakistan: Political Structure*, updated 2 April 2015 (<http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1801821364&Country=Pakistan&topic=Summary&subtopic=Political+structure>), accessed 20 April 2015. Subscription required.

Embassy of the Islamic republic of Pakistan, Berlin, *Birth Registration*, n.d. (<http://www.pakemb.de/page/birth-registration>), accessed 28 April 2015.

Encyclopaedia Britannica,

Pakistan, updated 5 March 2015 (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/438805/Pakistan>), accessed 17 March 2015.

Islamabad, National Capital, Pakistan, updated 31 July 2013 (<http://www.britannica.com/place/Islamabad>), accessed 17 March 2015

Karachi, Pakistan, updated 9 June 2014 (<http://www.britannica.com/place/Karachi>), accessed 17 March 2015

Lahore, Pakistan, updated 6 September 2013 (<http://www.britannica.com/place/Lahore>), accessed 17 March 2015

Encyclopedia Universalis France, *Pakistan*, 2015.

EU EOM (European Union Election Observation Mission), *Islamic Republic of Pakistan — Final Report, General Elections 11 May 2013*, July 2013 (http://www.eucom.eu/files/dmfile/eu-eom-pakistan-2013-final-report_en.pdf), accessed 18 March 2015.

European Parliament,

European Parliament resolution of 10 March 2011 on Pakistan, in particular the murder of Shahbaz Bhatti, (2012/C 199 E/21), 11 March 2011 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:199E:0179:0182:EN:PDF>), accessed 28 April 2015;

European Parliament resolution of 20 May 2010 on religious freedom in Pakistan, (2011/C 161 E/21), 20 May 2010 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:161E:0147:0151:EN:PDF>), accessed 28 April 2015.

Express Tribune (The),

Another Sikh gunned down in K-P, 6 September 2014 (<http://tribune.com.pk/story/758752/another-sikh-gunned-down-in-khyber-pakhtunkhwa/>), accessed 28 April 2015;

Badami Bagh tragedy: SC demands answers, Lahore police unable to give any, 14 March 2013 (<http://tribune.com.pk/story/520619/badami-bagh-tragedy-sc-demands-answers-lahore-police-unable-to-give-any/>), accessed 3 June 2015;

BLA destroys Jinnah's Residency in Ziarat, 16 June 2013 (<http://tribune.com.pk/story/563877/bla-destroys-jinnahs-residency-in-ziarat/>), accessed 8 April 2015;

Celebrating milestones: With the domestic violence act, the hurly-burly's done, but the battle hasn't been won, 1 April 2013 (<http://tribune.com.pk/story/529300/celebrating-milestones-with-the-domesticviolence-act-the-hurly-burlys-done-but-the-battle-hasnt-been-won/>), accessed 2 April 2015;

Christians under siege, Mob rule in Lahore, 10 March 2013 (<http://tribune.com.pk/story/518586/christians-under-siege-mob-rule-in-lahore/>), accessed 3 June 2015;

Discussing their rights: Hindu Panchayat claims govt does nothing but condemn, 12 August 2014 (<http://tribune.com.pk/story/747368/discussing-their-rights-hindu-panchayat-claims-govt-does-nothing-but-condemn/>), accessed 27 April 2015;

Fight against terrorism: Defining moment, 25 December 2014 (<http://tribune.com.pk/story/811947/fight-against-terrorism-defining-moment/>), accessed 3 April 2015;

Gone without trace: SC urges joint efforts to trace missing persons, 11 February 2015 (<http://tribune.com.pk/story/836387/gone-without-trace-sc-urges-joint-efforts-to-trace-missing-persons/>), accessed 26 March 2015;

Joseph Colony arson: '54 could be prosecuted under Anti-Terrorism Act', 14 March 2013 (<http://tribune.com.pk/story/520380/joseph-colony-arson-54-could-be-prosecuted-under-anti-terrorism-act/>), accessed 3 June;

List of banned organisations in Pakistan, 24 November 2012 (<http://tribune.com.pk/story/456294/list-of-banned-organisations-in-pakistan/>), accessed 8 April 2015;

Mastung tragedy: 22 pilgrims die in bus blast, 22 January 2014 (<http://tribune.com.pk/story/661796/mastung-tragedy-22-pilgrims-die-in-bus-blast/>), accessed 26 March 2015;

- Mutual respect: Appreciation of cultural diversity, interfaith harmony urged*, 8 August 2014 (<http://tribune.com.pk/story/745760/mutual-respect-appreciation-of-cultural-diversity-inter-faith-harmony-urged/>), accessed 28 April 2015;
- National Action Plan: Over Rs 10 billion in foreign terror and AML funds frozen*, 25 March 2015 (<http://tribune.com.pk/story/858555/national-action-plan-over-rs-10-billion-in-foreign-terror-funds-frozen/>), accessed 16 April 2015;
- No timeframe for return of IDPs, says minister*, 21 November 2014 (<http://tribune.com.pk/story/794645/no-timeframe-for-return-of-idps-says-minister/>), accessed 18 April 2015;
- Nursing in Pakistan: Handle with care*, 7 December 2014 (<http://tribune.com.pk/story/801156/nursing-in-pakistan-handle-with-care/>), accessed 28 May 2015;
- Pakistan crosses 10 million Facebook users*, 25 September 2013 (<http://tribune.com.pk/story/609177/pakistan-crosses-10-million-facebook-users/>), accessed 28 May 2015;
- Pakistan government using Netsweeper for internet filtering: Report*, 20 June 2013 (<http://tribune.com.pk/story/565879/pakistan-government-using-netsweeper-for-internet-filtering-report/>), accessed 29 March 2015;
- Police failed to act on first signs of trouble*, 13 March 2013 (<http://tribune.com.pk/story/519964/joseph-colony-tragedy-police-failed-to-act-on-first-signs-of-trouble/>), accessed 3 June 2015;
- Targeted killing: Sikh teenager shot dead*, 7 August 2014 (<http://tribune.com.pk/story/745434/targeted-killing-sikh-teenager-shot-dead/>), accessed 27 April 2015;
- The Widening Split*, 26 April 2010 (<http://tribune.com.pk/story/9155/the-widening-split/>), accessed 27 April 2015;
- 'They will kill us': Pakistani Christian family seeks asylum in Bangkok after escape*, 26 February 2015 (<http://tribune.com.pk/story/844567/they-will-kill-us-pakistani-christian-family-seeks-asylum-in-bangkok-after-escape/>), accessed 15 July 2015;
- Three Ahmadis, including two minors, killed in Gujranwala*, 28 July 2014 (<http://tribune.com.pk/story/741943/three-including-two-minors-dead-in-gujranwala-clash/>), accessed 29 May 2015;
- TTP claim responsibility for Peshawar school attack*, 16 December 2014 (<http://tribune.com.pk/story/807574/ttp-claim-responsibility-for-peshawar-school-attack/>), accessed 8 April 2015;
- Who are the Hazara?*, 5 October 2011 (<http://tribune.com.pk/story/267225/who-are-the-hazara/>), accessed 29 March 2015;
- Why they killed Arif Shahid*, 30 May 2013 (<http://tribune.com.pk/story/556368/why-they-killed-arif-shahid/>), accessed 22 April 2015;
- With dismal conviction rate, victims prefer to compromise*, 1 February 2015, (<http://tribune.com.pk/story/830859/domestic-violence-with-dismal-conviction-rate-victims-prefer-to-compromise/>), accessed 17 April 2015;
- Women-specific bills passed: Fourteen-year jail term for acid-throwers*, 12 December 2011 (<http://tribune.com.pk/story/305482/unanimous-vote-senate-passes-women-protection-anti-acid-throwing-bills/>), accessed 2 April 2015.
- FATA (Federally Administered Tribal Areas),
Administrative System, n.d. (<http://fata.gov.pk/Global.php?ild=29&fld=2&pld=25&mlid=13>), accessed 16 April 2015; [website], n.d. (<http://fata.gov.pk/index.php#>), accessed 22 March 2015.
- FCO (Foreign and Commonwealth Office – UK), *Human Rights and Democracy Report 2014, Pakistan – Country of Concern*, 15 March 2015 (<https://www.gov.uk/government/publications/pakistan-country-of-concern-2/pakistan-country-of-concern>), accessed 26 March 2015.
- FFP (Fund for Peace), *Fragile States Index 2014*, 2015 (<http://fsi.fundforpeace.org/rankings-2014>), accessed 21 April 2015.
- FidH (International Federation for Human Rights), *Minorities under attack: Faith-based discrimination and violence in Pakistan*, March 2015 (https://www.fidh.org/IMG/pdf/20150224_pakistan_religious_minorities_report_en_web.pdf), accessed 2 April 2015.

Foreign Policy

Dealing with the Haqqani Network, 23 September 2011 (<http://foreignpolicy.com/2011/09/23/dealing-with-the-haqqani-network>), accessed 7 April 2015;

Pakistan's IDP Problem, 16 January 2015 (<http://foreignpolicy.com/2015/01/16/pakistans-idp-problem/>), accessed 18 April 2015;

Pakistan's social media landscape, 18 March 2011 (<http://foreignpolicy.com/2011/03/18/pakistans-social-media-landscape/>), accessed 26 March 2015.

Foundation for Fundamental Rights, *Advocacy, Torture Advocacy*, n.d. (<http://rightsadvocacy.org/torture.html>), accessed 30 March 2015.

Fox News, *At Pakistan's 'Taliban U,' jihadists major in anti-Americanism*, 8 February 2014 (<http://www.foxnews.com/world/2014/02/08/at-pakistans-taliban-u-jihadists-major-in-anti-americanism>), accessed 27 April 2015.

FRC (FATA Research Centre),

Administrative Units, n.d. (<http://frc.com.pk/administrative-units-2/>), accessed 16 April 2015;

FATA at a glance: geographical location, n.d. (<http://frc.com.pk/fata-at-a-glance/geographical-location/>), accessed 16 April 2015.

Freedom House

Freedom in the World 2011 — Pakistan, 26 July 2011 (<http://www.unhcr.org/refworld/docid/4e2e8b2b37>), accessed 21 April 2015;

Freedom in the World 2013 — Pakistan, n.d. (<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/pakistan#.VW2v9mOENJA>), accessed 2 June 2015;

Freedom in the World 2014 — Pakistan, n.d. (<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/pakistan#.VW2wTWOENJA>), accessed 2 June 2015;

Freedom in the World 2014 — Pakistani Kashmir, n.d. (<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/pakistani-kashmir#.VXFw4mOENJA>), accessed 5 June 2015;

Freedom in the World 2015 — Pakistan, n.d. (<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/pakistan#.VW7NIGM08vU>), accessed 3 June 2015;

Freedom of the Press 2014 — Pakistan, n.d. (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2014/pakistan#.VXFyHWOENJA>), accessed 5 June 2015;

Freedom on the Net 2014 — Pakistan, n.d. (<https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2014/pakistan>), accessed 7 April 2015.

Frontex, *Annual Risk Analysis 2014, April 2015* (http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf), accessed 9 July 2015.

Gayer, Laurent, *Mondes rebelles, Asie du Sud*, Michalon, Paris, 2009.

Gay Star News,

After govt ban, Facebook unpublishes Pakistan's underground gay group, 5 October 2013 (<http://www.gaystarnews.com/article/after-govt-ban-facebook-unpublishes-pakistans-underground-gay-group051013>), accessed 23 April 2015;

Transgender Pakistani stands for election, 30 December 2011, (<http://www.gaystarnews.com/article/transgender-pakistani-stands-election>), accessed 3 June 2015.

Geo TV, *PTI makes debut, PML-N gains strength in Senate polls*, 6 March 2015 (<http://www.geo.tv/article-177173-PTI-makes-debut-PML-N-gains-strength-in-Senate-polls>), accessed 18 April 2015.

Globalsecurity,

Frontier Corps, n.d. (<http://www.globalsecurity.org/intell/world/pakistan/frontier-corps.htm>), accessed 8 April 2015;

Pakistan Army, n.d. (<http://www.globalsecurity.org/military/world/pakistan/army.htm>), accessed 3 April 2015.

GoP (Government of Pakistan),

- Directorate General of Immigration & Passports, Ministry of Interior, *Immigration*, n.d. (<http://www.dgip.gov.pk/Files/Immigration.aspx>), accessed 19 March 2015;
- MOCAD (Ministry of Capital Administration and Development Division), *NIRM (National Institute of Rehabilitation Medicine)*, n.d. (<http://www.mocad.gov.pk/gop/index.php?q=aHR0cDovLzE5Mi4xNjguNzAuMTM2L2NhZC8uL2ZybyURldGFpbHMuYXNweD9vcHQ9bWlzY2xpbmtzJmlkPTE5>) accessed 10 April 2015;
- Ministry of Finance, *Pakistan Economic Survey 2013-14*, n.d. (http://finance.gov.pk/survey_1314.html), accessed 9 April 2015;
- Ministry of National Health, Regulations and Coordination, *NACP (National AIDS Control Programme)*, n.d. (<http://www.nacp.gov.pk/>), accessed 18 March 2015;
- Ministry of Science and Technology, PCRWR (Pakistan Council of Research in Water Resources), *Water Quality*, n.d. (<http://www.pcrwr.gov.pk/water%20quality.aspx>), accessed 9 April 2015;
- Pakistan Bureau of Statistics, *Labour Force Survey 2012-13*, November 2013 (<http://www.pbs.gov.pk/content/labour-force-survey-2012-13-annual-report>), accessed 10 April 2015;
- Pakistan Bureau of Statistics, *PSLM (Pakistan Social and Living Standards Measurement) Survey 2012-13*, April 2014 (<http://www.pbs.gov.pk/content/pakistan-social-and-living-standards-measurement-survey-pslm-2012-13-provincial-district>), accessed 9 April 2015;
- Pakistan Bureau of Statistics, *Pakistan Employment Trends 2013*, January 2014 (http://www.pbs.gov.pk/sites/default/files/Labour%20Force/publications/Pakistan_Employment_2013.pdf), accessed 9 April 2015.

Gregory, S., *Review of the UKBA Country of Origin Report for Pakistan (Report dated 17 January 2011) for the IAGCI*, Independent Chief Inspector of Borders and Immigration, IAGCI (Independent Advisory Group on Country Information), 26 April 2011 (<http://icinspector.independent.gov.uk/wp-content/uploads/2011/02/Evaluation-of-the-Country-of-Origin-Information-Report-on-Pakistan.pdf>), accessed 13 March 2015.

Guardian (The),

- Christian girl hailed as 'daughter of nation' by senior Pakistani cleric*, 3 September 2012 (<http://www.guardian.co.uk/world/2012/sep/03/christian-girl-senior-pakistani-cleric-blasphemy>), accessed 28 April 2015;
- Dozens killed at suicide attack at Pakistan-India border post*, 2 November 2014 (<http://www.theguardian.com/world/2014/nov/02/suicide-attack-wagah-border-bomb-blast-pakistan-india-flag-lowering>), accessed 3 April 2015;
- Harassed, intimidated, abused: but now Pakistan's hijra transgender minority finds its voice*, 29 January 2010 (<http://www.theguardian.com/world/2010/jan/29/hijra-pakistan-transgender-rights>), accessed 20 April 2014;
- Pakistan's constitutional reform debate overshadowed by amnesty row*, 2 April 2010 (<http://www.theguardian.com/world/2010/apr/02/pakistan-constitutional-reform-amnesty-zardari>), accessed 27 May 2015;
- Pakistan's hijras deserve acceptance*, 26 May 2010 (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/may/26/pakistan-transgender-hijras-deserve-acceptance>), accessed 20 April 2015;
- Pakistan Taliban chief Hakimullah Mehsud is alive, says spy agency*, 28 April 2010 (<http://www.theguardian.com/world/2010/apr/28/hakimullah-mehsud-survives-cia-drone>), accessed 8 April 2015;
- Pakistani Muslim leaders support Christian girl accused of blasphemy*, 27 August 2012 (<http://www.theguardian.com/world/2012/aug/27/pakistani-muslim-christian-girl-blasphemy>) accessed 28 April 2015.
- Pakistani Taliban select hardliner Mullah Fazlullah as new leader*, 8 November 2013 (<http://www.theguardian.com/world/2013/nov/07/pakistani-taliban-mullah-fazlullah-leader-malala-yousafzai>), accessed 8 April 2015;
- Pakistan to register 'third sex' hijras*, 18 July 2009 (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/jul/18/pakistan-transgender-hijra-third-sex>), accessed 20 April 2015;
- Salmaan Taseer murder throws Pakistan into fresh crisis*, 4 January 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/jan/04/punjab-governor-murder-pakistan>), accessed 27 April 2015;

- Waziristan: the hub of al-Qaida operations*, 7 January 2008 (<http://www.theguardian.com/world/2008/jan/07/pakistan.allegrastratton1>), accessed 7 April 2015.
- Gunaratna, R. and Iqbal, K., *Pakistan, terrorism ground zero*, Reaktion Books, London, 2011.
- Gupta, Om, *Encyclopedia of India, Pakistan and Bangladesh*, Isha Books, India, 2006.
- Hafeez, M., *Poverty and Poor Health in Pakistan: Exploring the Effects of Privatizing Healthcare*, Harvard International Review, 15 June 2014 (<http://hir.harvard.edu/archives/5768>), accessed 17 March 2015.
- Hameed, Zulfiqar, 'Antiterrorism law', in: *Stabilizing Pakistan through Police Reform*, Asia Society Independent Commission on Pakistan Police Reform, July 2012 (http://asiasociety.org/files/pdf/as_pakistan_police_reform.pdf), accessed 30 March 2015.
- Hidden Lives, *The untold stories of urban refugees*, n.d. (<http://www.hidden-lives.org.uk/countries/Thailand/Parvez/index.asp>), accessed 28 April 2015.
- Hindu (The),
7 655 deaths recorded in Pakistan in 2014, 10 January 2015 (<http://www.thehindu.com/news/international/south-asia/7655-deaths-recorded-in-pakistan-in-2014/article6775562.ece>), accessed 16 April 2015;
Forced conversion of Hindu girls on the rise: Pak Hindu Council, 7 January 2014 (<http://www.thehindu.com/news/international/south-asia/forced-conversion-of-hindu-girls-on-the-rise-pak-hindu-council/article5549895.ece>), accessed 28 April 2015.
- Hong, Jack, 'Love marriages, women and rule of law in Pakistan', *Ethics in Action, Vol.3, No.5*, Asian Human Rights Commission, October 2009 (<http://www.ethicsinaction.asia/archive/2009-ethics-in-action/vol.-3-no.-5-october-2009/love-marriages-women-and-rule-of-law-in-pakistan>), accessed 7 April 2015.
- HRCP (Human Rights Commission of Pakistan),
 And Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Organisations in Pakistan*, May 2010 (http://www.humanrightsinitiative.org/publications/police/police_organisations_in_pakistan.pdf), accessed 4 April 2015.
Annual Report 2014, Freedom of thought, conscience and religion, (<http://hrcp-web.org/hrcpweb/data/ar14c/3-2%20Freedom%20of%20thought%20-%202014.pdf>), accessed 15 July 2015.
State of Human Rights in 2011, 31 December 2011 (<http://hrcp-web.org/hrcpweb/wp-content/pdf/AR2011-A.pdf>), accessed 2 April 2015;
State of Human Rights in 2012, March 2013 (<http://hrcp-web.org/hrcpweb/wp-content/pdf/AR2012.pdf>), accessed 27 April 2015;
State of Human Rights in 2013, March 2014 (<http://www.hrcp-web.org/hrcpweb/report14/AR2013.pdf>), accessed 27 April 2015;
State of Human Rights in 2014, March 2015 (<http://hrcp-web.org/hrcpweb/data/HRCP%20Annual%20Report%202014%20-%20English.pdf>), accessed 18 April 2015.
- HRW (Human Rights Watch),
Dispatches: Identifying Pakistan's 'Disappeared', 12 February 2015 (<http://www.hrw.org/news/2015/02/12/dispatches-identifying-pakistan-s-disappeared>), accessed 28 May 2015;
Pakistan: Impunity Marks Global Day for Disappeared, 29 August 2014 (<http://www.hrw.org/news/2014/08/29/pakistan-impunity-marks-global-day-disappeared>), accessed 26 March 2015;
Pakistan: Rampant Killings of Shia by Extremists — Disarm, Prosecute Militants, Protect Hazara Community, 30 June 2014 (<http://www.hrw.org/news/2014/06/29/pakistan-rampant-killings-shia-extremists>), accessed 29 March 2015;
Pakistan: Take Death Penalty Off the Table, 12 March 2015 (<http://www.hrw.org/news/2015/03/12/pakistan-take-death-penalty-table>), accessed 17 March 2015;
Stop Forced Returns of Afghans, 22 February 2015 (<http://www.hrw.org/news/2015/02/21/pakistan-stop-forced-returns-afghans>), accessed 9 April 2015;

- 'We are the Walking Dead': *Killings of Shia Hazaras in Balochistan, Pakistan*, 30 June 2014, available at: (<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=53b2748e4&skip=0&query=deobandi&coi=PAK&searchin=title&sort=dat>), accessed 27 April 2015;
- We Can Torture, Kill, or Keep You for Years': Enforced Disappearances by Pakistan Security Forces in Balochistan*, 28 July 2011 (<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/pakistan0711WebInside.pdf>), accessed 8 April 2015;
- World Report 2014 — Pakistan*, 21 January 2014, available at: (https://www.ecoi.net/local_link/267806/395161_de.html), accessed 27 April 2015;
- World Report 2015, Country chapters, Pakistan*, 29 January 2015 (<http://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/pakistan>), accessed 28 April 2015.
- Hussain, F., *The Judicial System of Pakistan*, 15 February 2011 (http://www.supremecourt.gov.pk/web/user_files/File/thejudicialsystemofPakistan.pdf), accessed 28 May 2015.
- Hussain Zahid, *Frontline Pakistan, The struggle with militant Islam*, Columbia University Press, 2007.
- IBT (International Business Times), *Balochistan: 'Hundreds of people abducted and murdered by Pakistan army' activists say*, 11 March 2015 (<http://www.ibtimes.co.uk/balochistan-hundreds-people-abducted-murdered-by-pakistan-army-activists-warn-1491457>), accessed 31 March 2015.
- ICG (International Crisis Group),
- Drones: Myths And Reality In Pakistan, Asia Report N°247*, 21 May 2013 (<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/pakistan/247-drones-myths-and-reality-in-pakistan.pdf>), accessed 30 March 2015;
- Education Reform in Pakistan, Asia Report N°257*, 23 June 2014, available at: (<http://www.refworld.org/docid/53a926cf1.html>), accessed 14 April 2015;
- Islamic Parties in Pakistan, Asia Report No. 216*, 12 December 2011 (<http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/pakistan/216-islamic-parties-in-pakistan.aspx>), accessed 13 April 2015;
- Pakistan: Countering Militancy in FATA, Asia Report N°178*, 21 October 2009 (http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/pakistan/178_pakistan___countering_militancy_in_fata.pdf), accessed 30 March 2015;
- Pakistan: Countering Militancy in PATA, Asia Report No. 242*, 15 January 2013, available at: (www.ecoi.net/file_upload/1226_1358428356_242-pakistan-countering-militancy-in-pata.pdf), accessed 29 March 2015;
- Pakistan: The Worsening IDP Crisis, Asia Briefing N°111*, 16 September 2010 (<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/pakistan/B111%20Pakistan%20-%20The%20Worsening%20IDP%20Crisis.pdf>), accessed 30 March 2015;
- Policing Urban Violence in Pakistan, Asia Report N°255*, 23 January 2014 (<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/pakistan/255-policing-urban-violence-in-pakistan.pdf>), accessed 20 April 2015;
- Reforming Pakistan's Prison System, Asia Report N°212*, 12 October 2011 (<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/pakistan/212%20-%20Reforming%20Pakistans%20Prison%20System.pdf>), accessed 30 March 2015;
- Reforming the judiciary in Pakistan, Asia Report No 160*, 16 October 2008 (http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/pakistan/160_reforming_the_judiciary_in_pakistan.pdf), accessed 28 May 2015.
- ICTA (Islamabad Capital Territory Administration) [website], n.d. (<http://www.ictadministration.gov.pk/about-icta-inner.html>), accessed 27 May 2015.
- IDHAE – World Observatory for Defence Rights and Attacks against Lawyers, *Urgent Action Pakistan*, Parvez Aslam Choudhry, 26 January 2001 (<http://www.idhae.org/uk-page4.1.pak1.htm>), accessed 27 April 2015.
- IDMC (Internal Displacement Monitoring Centre), *Pakistan IDP Figures Analysis*, 31 March 2015 (<http://www.internal-displacement.org/south-and-south-east-asia/pakistan/figures-analysis>), accessed 20 April 2015.

- IGC (International Growth Center), *Political Violence in Pakistan: Myths vs. Realities*, 2010 (http://www.princeton.edu/~jns/papers/political_violence_policy_brief_120329.pdf), accessed 27 May 2015.
- IGLHRC (International Gay and Lesbian Human Rights Commission),
Human Rights and Transgender People in Pakistan, February 2008 (<http://iglhrc.org/sites/iglhrc.org/files/73-1.pdf>), accessed 20 April 2015;
Where I Can actually be me, 1 March 2012 (http://srv-flora-prod/flora_doc/jsp/index_view_direct.jsp?record=doc:NOTICES:93583), accessed 20 April 2015.
- IISS (International Institute for Strategic Studies), *The Military Balance 2015*, 11 February 2015 (<http://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2015-5ea6>), accessed 16 April 2015. Subscription required.
- ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association),
Run out of town: Transgenders protest against possible eviction, 24 February 2014 (<http://ilga.org/run-out-of-town-transgenders-protest-against-possible-eviction/>), accessed 23 April 2015;
State-sponsored Homophobia: A world survey of laws criminalising same-sex sexual acts between consenting adults, May 2014 (http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_SSHR_2014_Eng.pdf?bcsi_scan_1fe59ba8c561fa18=1), accessed 20 April 2015.
- ILO (International Labour Office), *International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC), The effect of work on children's health: report of research on ten occupational sectors in Pakistan*, 2013 (<http://www.ilo.org/ipeinfo/product/download.do?type=document&id=22375>), accessed 31 March 2015.
- IMS (International Media Support), *Between radicalisation and democratisation in an unfolding conflict: Media in Pakistan*, July 2009 (<http://www.mediasupport.org/publication/pakistan-between-radicalisation-and-democratisation-in-an-unfolding-conflict/>), accessed 28 March 2015.
- Imtiaz Gul Official Website, *Biography*, n.d. (<http://www.imtiazgul.com/biography.html>), accessed 16 April 2015.
- Independent (The),
Pakistani women Rehana Kausar and Sobia Kamar marry in Britain's first Muslim lesbian partnership, 26 May 2013 (<http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/pakistani-women-rehana-kausar-and-sobia-kamar-marry-in-britains-first-muslim-lesbian-partnership-8632935.html>), accessed 20 April 2015;
Parents who killed daughter with acid say it was her destiny, 5 November 2012 (<http://www.independent.co.uk/news/world/asia/parents-who-killed-daughter-with-acid-say-it-was-her-destiny-8282835.html>), accessed 2 April 2015.
- Indian Express (The), *The fading memory of amity*, 27 June 2014 (<http://indianexpress.com/article/%20opinion/columns/the-fading-memory-of-amity/>), accessed 27 April 2015.
- Infoasaid, *Media & Telecoms Landscape Guide – Pakistan*, 2012 (<http://www.cdacnetwork.org/contentAsset/raw-data/9f79146d-2167-4a18-8762-80c8a275c8c5/attachedFile>), accessed 28 March 2015.
- Intellibriefs, *Lashkar-e-Jhangvi: Sectarian Violence in Pakistan and Ties to International Terrorism*, 3 June 2005 (<http://intellibriefs.blogspot.be/2005/06/lashkar-e-jhangvi-sectarian-violence.html>), accessed 7 April 2015.
- International Affairs Review, *Pakistan's Baloch insurgency: History, conflict drivers and regional implications*, 2012 (<http://www.iar-gwu.org/sites/default/files/articlepdfs/Pakistan%27s%20Baloch%20Insurgency.pdf>), accessed 21 April 2015.
- IOM (International Organization for Migration),
Assisted Voluntary Return and Reintegration, Annual report of activities 2011, 2012 (http://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/partnerships/docs/2012-IOM-CSOConsultations/Additional_Resources/AVRR_Report_2011.pdf), accessed 17 April 2015;
Comparative Research on the Assisted Voluntary Return and Reintegration of Migrants, 2015 (<https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/docs/AVRR-Research-final.pdf>), accessed 20 April 2015;

Quarterly Newsletter, January 2015 (<https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/Country/docs/IOM-Pakistan-Quarterly-Newsletter-January-2015.pdf>), accessed 7 July 2015;

Returning to Pakistan, Country Information, updated 4 January 2010 (<http://irrico.belgium.iom.int/images/stories/documents/pakistan%20en%20edited.pdf>), accessed 27 March 2015.

IPS (Inter Press Service News Agency),

Barren Fields Recover From Taliban, 30 December 2013 (<http://www.ipsnews.net/2013/12/barren-fields-recover-taliban/>), accessed 20 April 2015;

Pakistani Gays Stifled in Closet Living, 27 September 2013 (<http://www.ipsnews.net/2013/09/pakistani-gays-stifled-in-closet-living/>), accessed 21 April 2015.

IPU (Inter-Parliamentary Union),

Pakistan – National Assembly, n.d. (http://www.ipu.org/parline-e/reports/CtrlParlementaire/2241_F.htm), accessed 27 May 2015;

Pakistan – Senate updated 12 March 2015 (http://www.ipu.org/parline-e/reports/2242_A.htm), accessed 27 May 2015.

Iqbal Law Services, *Conditions for First Information*, n.d. (<http://www.iqballawservices.com/conditionsforfirstinformation.htm>), accessed 27 April 2015.

IRBC (Immigration and Refugee Board of Canada),

Pakistan: Circumstances under which a woman has the legal right to get a divorce through the courts (judicial divorce) through her own initiative; circumstances under which single women can live alone, 17 November 2010, available at: (<http://www.refworld.org/docid/4dd1015f17.html>), accessed 2 April 2015;

Pakistan: Circumstances under which single women could live alone, 4 December 2007, available at: (<http://www.refworld.org/docid/4784deec.html>), accessed 2 April 2015;

Pakistan: Computerized National Identity Cards (CNICs), including overseas identity cards; issuance procedures, 7 January 2013, available at: (<http://www.refworld.org/docid/510f9cef2.html>), accessed 28 April 2015;

Pakistan: Domestic violence, including effectiveness of the Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act, 2006; state protection and services available to victims, 14 January 2013, available at: (<http://www.refworld.org/docid/51222ba42.html>), accessed 2 April 2015;

Pakistan: First Information Reports (FIRs) (2010–December 2013), 10 January 2014 (<http://irb-cisr.gc.ca/Eng/ResRec/RirRdi/Pages/index.aspx?doc=455044&pls=1>), accessed 27 April 2015;

Pakistan: Honour killings targeting men and women, 15 January 2013, available at: (http://www.ecoi.net/local_link/237371/346401_en.html), accessed 2 April 2015;

Pakistan: information sur la situation des minorités sexuelles à Islamabad, Karachi et Lahore, y compris le traitement que leur réservent la société et les autorités; la protection de l'État (2010-2013), PAK104712.EF, source: International Gay and Lesbian Human Rights Commission, 13 January 2014 (<http://www.irb-cisr.gc.ca/Fra/ResRec/RirRdi/Pages/index.aspx?doc=455707&pls=1>), accessed 20 April 2015;

Pakistan: information sur le traitement réservé aux minorités sexuelles par la société, le gouvernement et les autorités religieuses; la protection et les recours offerts (2009-2011), PAK 103862, 30 November 2011 (<http://www.irb-cisr.gc.ca/Fra/ResRec/RirRdi/Pages/index.aspx?doc=453724&pls=1>), accessed 20 April 2015;

Pakistan: information sur les actes de violence ou les mauvais traitements dont font l'objet les minorités sexuelles à Islamabad, à Karachi et à Lahore; information sur la perte d'emploi pour une personne et la difficulté à se louer un logement en raison de son orientation sexuelle (2014), PAK105027.E, 9 January 2015 (<http://www.irb-cisr.gc.ca/Fra/ResRec/RirRdi/Pages/index.aspx?doc=455707&pls=1>), accessed 20 April 2015;

Pakistan: Security measures in place and verification made by border authorities of Pakistani citizens departing Pakistan for a country abroad (2004-2007), 19 November 2007, available at: (<http://www.refworld.org/docid/4784def3c.html>), accessed 29 March 2015;

- Pakistan: the Sipah-e-Sahaba (SSP), including its activities and status (January 2003-July 2005)*, 26 July 2005, available at: (<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=IRBC&type=&coi=PAK&rid=&docid=440ed73f34&skip=0>), accessed 7 April 2015.
- IRIN News, *What terrorism does: Fear and anger for Christians after Pakistan bombs*, 19 March 2015 (<http://www.irinnews.org/printreport.aspx?reportid=101253>), accessed 29 May 2015.
- Islamabad the Capital, *Zones in Islamabad*, n.d. (<http://www.islamabadthecapital.com/islamabad/zones-in-islamabad/>), accessed 16 April 2015.
- ISW (Institute for the Study of War), *Uzbek militancy in Pakistan's tribal region*, 27 January 2011 (http://www.understandingwar.org/sites/default/files/BackgrounderIMU_28Jan.pdf), accessed 7 April 2015.
- ITU (International Telecommunications Union), *Pakistan Profile*, latest data available: 2013 (<https://www.itu.int/net4/itu-d/icteye/CountryProfileReport.aspx?countryID=182>), accessed 27 March 2015.
- Jafria News, *Upholding Lesbian & Gay Rights in Islamic Republic of Pakistan is Social and Religious Terrorism By US & UN Both*, 25 July 2011 (<http://jafrianews.com/2011/07/25/upholding-lesbian-gay-rights-in-islamic-republic-of-pakistan-is-social-and-religious-terrorism-by-us-un-both/>), accessed 24 April 2015.
- Jamestown Foundation (The),
'Sufi Militants Struggle with Deobandi Jihadists in Pakistan', in: *Terrorism Monitor*, Vol.9, issue 8, 24 February 2011 (http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=37562#.VB8VDks7HGB), accessed 27 April 2015;
'Transforming Pakistan's Frontier Corps', in: *Terrorism Monitor*, 29 March 2007 (<http://web.archive.org/web/20080804160742/http://www.jamestown.org/terrorism/news/article.php?articleid=2370292>), accessed 8 April 2015.
- Jane's, *Uncertain Victory – Pakistan's North Waziristan Offensive*, 28 December 2014 (<http://www.janes.com/article/47302/uncertain-victory-pakistan-s-north-waziristan-offensive>), accessed 3 April 2015.
- Khan, H., *Constitutional and Political History of Pakistan*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- Khan, Saleem, *Religious Nationalism and Sectarianism in Pakistan*, London Metropolitan University, 4 June 2008 (http://www.pol.ed.ac.uk/_data/assets/word_doc/0007/15649/Saleem_Khan.doc), accessed 28 April 2015.
- Khyberpakhtunkhwa.gov.pk, *About Us*, n.d. (<http://www.khyberpakhtunkhwa.gov.pk/aboutus/>), accessed 16 April 2015.
- KMC (Karachi Metropolitan Corporation) [website], n.d. (<http://www.kmc.gos.pk/Contents.aspx?id=14>), accessed 28 May 2015.
- Kraml, Roland, *Changes in Pashtun tribal structure since 1978: the influence of war, foreign militaries and militant political Islam*, Diplomarbeit, Wien, 2012.
- Landinfo,
Pakistan: Homosexuals and homosexuality, May 2013 (http://www.landinfo.no/asset/2942/1/2942_1.pdf), accessed 20 April 2015;
Pakistan: Sikkerhetsrelaterte forhold — Balochistan, Sindh og Punjab, 16 October 2013 (<http://www.landinfo.no/id/1290.0>), accessed 20 April 2015;
Pakistan: Sikkerhetsrelaterte forhold i Khyber Pakhtunkwa (KPK) og Federally Administered Tribal Areas (FATA), 8 November 2013 (http://www.landinfo.no/asset/2610/1/2610_1.pdf), accessed 8 April 2015;
Temanotat Pakistan: Forhold for ahmadiyyaer, 3 July 2014 (http://www.landinfo.no/asset/2913/1/2913_1.pdf), accessed 20 May 2015.
- Libération, *Pakistan: la revanche du troisième genre*, 5 March 2012 (http://www.liberation.fr/monde/2012/03/05/pakistan-la-revanche-du-troisieme-genre_800548), accessed 20 April 2015.

Lieven, Anatol, *Pakistan, a hard country*, Allen Lane/Penguin books, London, 2011.

MAR (Minorities at Risk), *Assessment for Mohajirs in Pakistan*, 31 December 2006 (<http://www.cidcm.umd.edu/mar/assessment.asp?groupId=77007>), accessed 28 March 2015.

Marrium, Aujala, *Laws Related to Real Estate Business in Pakistan*, realproperty.pak [weblog], posted on: 25 April 2014 (<http://www.realproperty.pk/blog/laws-related-real-estate-in-pakistan/>), accessed 19 March 2015.

MET&SHE (Ministry of Education, Trainings and Standards in Higher Education),

Education for All 2015 National Review Report: Pakistan, June 2014 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002297/229718E.pdf>), accessed 14 April 2015;

National plan of action 2013-16: achieving universal primary education in Pakistan: MDG acceleration framework, September 2013 (http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Pakistan/Pakistan_National_plan_of_action_2013-2016.pdf), accessed 14 April 2015.

Ministry of Information, Broadcasting and Heritage,

Federal Cabinet, n.d. (http://infopak.gov.pk/Federal_Cabinet.aspx), accessed 21 April 2015;

Judiciary, n.d. (<http://infopak.gov.pk/judiciary.aspx>), accessed 11 April 2015.

Ministry of Overseas Pakistanis and Human Resource Development, *Yearbook 2013-14*, 19 February 2015

(<http://www.ophrd.gov.pk/gop/index.php?q=aHR0cDovLzE5Mi4xNjguNzAuMTM2L2hyZC91c2VyZmlsZXMXL2ZpbGUvRmluYWwIMjBZZWFyJTlwQm9vayUyMDIwMTMtMTQIMjA0MDQ0tMDItMjAxNSkoMSkIMjAtJTIwQ29weS5kb2M%3D>), accessed 29 March 2015.

MoFA (Ministry of Foreign Affairs), *No. P (2)-NOC/Visits/2011*, 6 January 2011, available at: (<http://pakresponse.info/Portals/0/Policy/List%20of%20Updated%20Open%20and%20Prohibited%20Areas%20in%20Pakistan%20-%20%20%206%20January%202011.pdf>), accessed 21 March 2015.

Monde (Le),

Etre transsexuel au Pakistan, 23 April 2010 (http://www.lemonde.fr/asia-pacifique/article/2010/04/23/etre-transsexuel-au-pakistan-par-frederic-bobin_1341736_3216.html), accessed 20 April 2015;

Hakimullah Mehsud enterré, les Talibans choisissent un successeur, 2 November 2013 (http://www.lemonde.fr/asia-pacifique/article/2013/11/02/hakimullah-mehsud-enterre-les-talibans-choisissent-un-successeur_3507157_3216.html), accessed 8 April 2015.

Movement for Solidarity and Peace, *Forced Marriages & Forced Conversions in the Christian Community*

of Pakistan, April 2014 (http://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/msp/pages/162/attachments/original/1396724215/MSP_Report_-_Forced_Marriages_and_Conversions_of_Christian_Women_in_Pakistan.pdf?1396724215), accessed 20 May 2015.

MRG (Minority Rights Group International),

World Directory of Minorities and Indigenous Peoples, Ahmaddiyas, n.d. (<http://www.minorityrights.org/5628/pakistan/ahmaddiyas.html>), accessed 28 April 2015;

World Directory of Minorities and Indigenous Peoples – Pakistan: Baluchis, updated September 2010 (<http://www.minorityrights.org/5626/pakistan/baluchis.html>), accessed 21 March 2015;

World Directory of Minorities and Indigenous Peoples – Pakistan Overview, updated September 2010 (<http://www.minorityrights.org/5615/pakistan/pakistan-overview.html>), accessed 21 March 2015.

MRT-RRT (Migration Review Tribunal & Refugee Review Tribunal), Australian Government, *Country Advice*

Pakistan – PAK37665 – Punjab – Love marriages – Family violence – Protection orders – State protection – Political violence, 17 November 2010, available at: (http://www.ecoi.net/file_upload/1788_1336913515_pak37665.pdf), accessed 7 April 2015.

NADRA (National Database and Registration Authority),

CNIC, n.d. (<https://www.nadra.gov.pk/index.php/products>), accessed 28 April 2015;

Contact us, n.d. (<https://www.nadra.gov.pk/index.php/contact-us>), accessed 27 April 2015;

Facilitate women for Registration, updated May 2015 (<https://www.nadra.gov.pk/index.php/media/special-initiatives/facilitate-women-for-registration>), accessed 25 May 2015;

- NICOP, n.d. (<https://www.nadra.gov.pk/index.php/products/cards/nicop>), accessed 28 April 2015;
- Now live smartly with the smart national ID card*, n.d. ([https://www.nadra.gov.pk/images/04 %20nadra-04.jpg](https://www.nadra.gov.pk/images/04%20nadra-04.jpg)), accessed 28 April 2015.
- POC, n.d. (<https://www.nadra.gov.pk/index.php/products/cards/poc>), accessed 28 April 2015;
- Profile*, n.d. (<https://www.nadra.gov.pk/index.php/about-us>), accessed 27 April 2015.
- [Website], n.d. (<https://www.nadra.gov.pk/>), accessed 28 April 2015.
- Nation (The), *Another Nadra scam comes to light*, 28 February 2015 (<http://nation.com.pk/national/28-Feb-2015/another-nadra-scam-comes-to-light>), accessed 28 April 2015.
- National (The), *Pakistan's telecoms market ripe for the picking*, 9 January 2014 (<http://www.thenational.ae/business/pakistans-telecoms-market-ripe-for-the-picking>), accessed 28 March 2015.
- National Assembly of Pakistan [website], n.d. (<http://www.na.gov.pk/en/index.php>), accessed 16 April 16, 2015.
- National Geographic, *Pakistan Facts*, [website], n.d. (<http://travel.nationalgeographic.com/travel/countries/pakistan-facts/>), accessed 27 May 2015.
- Naz Foundation International, *Report for The World Bank, Pakistan, Enhanced hiv/aids program: social assessment and mapping of men who have sex with men (msm) in Lahore*, 21 April 2002 ([http://www.nfi.net/NFI %20Publications/Assessments/LahoreFullAssessRp.pdf](http://www.nfi.net/NFI%20Publications/Assessments/LahoreFullAssessRp.pdf)), accessed 20 April 2015.
- NDMA (National Disaster Management Authority),
Pakistan Floods 2014: Recovery Needs Assessment and Action Framework 2014-16, n.d. (http://www.ndma.gov.pk/new/Documents/Recovery_Needs_Assessment.pdf), accessed 27 April 2015;
- Resilience, January-June 2014*, n.d. (http://www.ndma.gov.pk/Documents/Newsletter/01_January_June_2014.pdf), accessed 27 April 2015.
- Neengar Society, *Who we are*, 4 December 2011 (<http://www.neengar.org/>), accessed 24 April 2015.
- Neue Zürcher Zeitung, *Über 70 Tote bei Attentat auf Kirche in Pakistan*, 22 September 2013 (<http://www.nzz.ch/aktuell/international/auslandnachrichten/ueber-70-tote-bei-attentat-auf-kirche-in-pakistan-1.18155023#>), accessed 27 April 2015.
- New Age Islam, *Darul Uloom Deoband: The Indian Ideological Source of the Taliban*, 12 November 2012 (<http://newageislam.com/radical-islamism-and-jihad/darul-uloom-deoband—the-indian-ideological-source-of-the-taliban/d/9273>), accessed 27 April 2015.
- New Encyclopedia Britannica (The), Volume 25, *Pakistan*, 1990.
- News International (The),
Features of Smart National Identity Cards highlighted, 13 October 2012 (<http://www.thenews.com.pk/Todays-News-6-137237-Features-of-Smart-National-Identity-Cards-highlighted>), accessed 29 April 2015;
- Hindu community not to leave Pakistan, declares Panchayat*, 15 August 2012 (<http://www.thenews.com.pk/Todays-News-13-16818-Hindu-community-not-to-leave-Pakistan-declares-Panchayat>), accessed 28 April 2015;
- Lashkar-e-Jhangvi leader Malik Ishaq set to be freed*, 24 December 2014 (<http://www.thenews.com.pk/Todays-News-13-34868-Lashkar-e-Jhangvi-leader-Malik-Ishaq-set-to-be-freed>), accessed 21 April 2015;
- Man killed over sexual orientation*, 29 September 2012 (<http://www.thenews.com.pk/Todays-News-4-134617-Man-killed-over-sexual-orientation>), accessed 21 April 2015;
- Nadra, home dept accused of discrimination*, 3 March 2015 (<http://www.thenews.com.pk/Todays-News-5-304633-Nadra-home-dept-accused-of-discrimination>), accessed 28 April 2015;
- Nawaz Sharif elected PM securing 244 votes*, 5 June 2013 (<http://www.thenews.com.pk/article-103901-Nawaz-Sharif-elected-prime-minister-for-a-third-time>), accessed 21 March 2015;
- North Waziristan IDPs stage protest in Peshawar*, 15 August 2014 (<http://www.thenews.com.pk/Todays-News-2-267287-North-Waziristan-IDPs-stage-protest-in-Peshawar>), accessed 18 March 2015;

- Pakistan's media*, 2 April 2014 ([http://www.thenews.com.pk/Todays-News-9-241712-Pakistan %E2 %80 %99s-media](http://www.thenews.com.pk/Todays-News-9-241712-Pakistan-%E2%80%99s-media)), accessed 28 March 2015;
- Population shoots up by 47 percent since 1998*, 29 March 2012 (<http://www.thenews.com.pk/Todays-News-13-13514-Population-shoots-up-by-47-percent-since-1998>), accessed 16 April 2015;
- SP CID Chaudhry Aslam martyred in Karachi bombing*, 10 January 2014 (<http://www.thenews.com.pk/article-133639-SP-CID-Chaudhry-Aslam-martyred-in-Karachi-bombing>), accessed 21 April 2015;
- Towards an 'identity-based nation'*, 25 March 2015 (<http://www.thenews.com.pk/Todays-News-2-167344-Towards-an-identity-based-nation>), accessed 28 April 2015.
- News Tribe (The), *USAID, NADRA partner to assist conflict victims in Pakistan*, 29 August 2014 (<http://www.thenewstribe.com/2014/08/29/usaid-nadra-partner-to-assist-conflict-victims-in-pakistan/>), accessed 28 April 2015.
- New York Times (The),
- Banned Group's Leader Given Pakistani Parliament Seat After Vote Dispute*, 10 April 2010 (http://www.nytimes.com/2014/04/11/world/asia/leader-of-banned-group-wins-provincial-election-dispute-in-pakistan.html?_r=0), accessed 7 April 2015;
- Gay Pakistanis, Still in Shadows, Seek Acceptance*, 3 November 2012 (http://www.nytimes.com/2012/11/04/world/asia/gays-in-pakistan-move-cautiously-to-gain-acceptance.html?pagewanted=all&_r=1), accessed 20 April 2015;
- Killings Rise in Karachi as Taliban Target Police*, 11 August 2014 (http://www.nytimes.com/2014/08/12/world/asia/killings-rise-in-karachi-as-taliban-target-police.html?_r=0), accessed 21 April 2015;
- Taliban Besiege Pakistan School, Leaving 145 Dead*, 16 December 2014 (http://www.nytimes.com/2014/12/17/world/asia/taliban-attack-pakistani-school.html?_r=0), accessed 3 April 2015.
- NHA (National Highway Authority), *PSDP (Public Sector Development Programme) and Highways/Motorways Network*, n.d. (<http://nha.gov.pk/highwaysmotorways-network/>), accessed 14 April 2015.
- NIPS (National Institute of Population Studies),
- and Macro International Inc. *PDHS (Pakistan Demographic and Health Survey) 2006-07*, June 2008 (http://dhsprogram.com/mwg_internal/de5fs23hu73ds/progress?id=dGRhHUPKQsFqR4gp9EnoQNu5c780j1IR0gwtRnnOs,&dI), accessed 18 March 2015;
- and ICF International. *Pakistan Demographic and Health Survey 2012-13*, December 2013 ([http://www.nips.org/abstract_files/PDHS %20Final %20Report %20as %20of %20Jan %2022-2014.pdf](http://www.nips.org/abstract_files/PDHS%20Final%20Report%20as%20of%20Jan%2022-2014.pdf)), accessed 18 March 2015.
- NOREF (Norwegian Peacebuilding Resource Center), *Sectarian violence: Pakistan's greatest security threat?*, 9 August 2012 (http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/949e7f9b2db9f947c95656e5b54e389e.pdf), accessed 3 April 2015.
- Nosheen Habiba, *Pakistan's lesbians live in silence, love in secret*, NPR, 17 January 2011 (<http://www.npr.org/2011/01/17/132711102/pakistans-lesbians-live-in-silence-love-in-secret>), accessed 22 April 2015. NPR is the principal network of non-commercial and public radio broadcasting in the US.
- Nouvel Observateur (Le), *Pour Qasim, il est plus simple d'être gay au Pakistan qu'aux Etats-Unis*, 8 May 2013 (<http://tempsreel.nouvelobs.com/societe/20130508.AFP2165/pour-qasim-il-est-plus-simple-d-etre-gay-au-pakistan-qu-aux-etats-unis.html>), accessed 21 April 2015.
- OIN (Office of Immigration and Nationality) Hungary, *Fact-finding mission to Pakistan*, 4-14 November 2014.
- Onislam, *Hindu-Sikh Tensions Escalate in Pakistan*, 16 September 2013 (<http://www.onislam.net/english/news/asia-pacific/464489-hindu-sikh-tensions-escalate-in-pakistan.html>), accessed 27 April 2015.
- Open Trial, *Jailing the raped in Pakistan*, n.d. (<http://www.opentrial.org/unjust-process/item/100-jailing-the-raped-in-pakistan>), accessed 19 June 2015.
- Open Society Foundations, *Mapping Digital Media: Pakistan*, 21 June 2013 (<http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/mapping-digital-media-pakistan-20130902.pdf>), accessed 27 March 2015.

Pakistan,

- Anti-Terrorism (Amendment) Act*, 2014, available at: (http://www.na.gov.pk/uploads/documents/1402046968_305.pdf), accessed 23 April 2015;
- Child Marriage Restraint Act, Act No. XIX of 1929*, 1929, available at: (<http://www.refworld.org/docid/4c3f19a02.html>), accessed 2 April 2015;
- Citizenship Act*, 1951, available at: (<http://www.refworld.org/pdfid/3ae6b4ffa.pdf>), accessed 19 March 2015;
- Code of Criminal Procedure*, 1 July 1898 (latest amendment 2011), available at: (<http://www.refworld.org/docid/48511ea62.html>), accessed 28 April 2015;
- Constitution (Twenty-First Amendment) Act*, 2015 (<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/amendments/21amendment.html>), accessed 25 March 2015;
- Constitution of the Islamic Republic of Pakistan* [webpage], 1973, available at: (<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/>), accessed 13 March 2015;
- Criminal Law (Third Amendment) Act*, 2011 (http://www.na.gov.pk/B1D5EA98-A297-441A-AE0E-0291B276F0CC/FinalDownload/DownloadId-A5C13B441BF16A7DA24838B3C4D9BD50/B1D5EA98-A297-441A-AE0E-0291B276F0CC/uploads/documents/1329729400_262.pdf), accessed 21 April 2015
- Criminal Law (Amendment) Act*, 2004 (http://www.na.gov.pk/uploads/documents/1321335436_690.pdf), accessed 21 April 2015.
- Dissolution of Muslim Marriages Act*, 1939, available at: (<http://www.refworld.org/docid/4c3f1c632.html>), accessed 19 March 2015;
- Muslim Family Laws Ordinance VIII*, 1961, available at: (<http://www.refworld.org/docid/4c3f1e1c2.html>), accessed 19 March 2015;
- Exit from Pakistan (Control) Ordinance*, 1981, available at: (<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b4fc8.html>), accessed 10 April 2015;
- Offence of Zina (Enforcement of Hudood) Ordinance (The)*, 1979, 10 February 1979, available at: (<http://www.refworld.org/docid/4db999952.html>), accessed 19 March 2015;
- Penal Code (Act XLV 1860)*, 6 October 1860, available at: (<http://www.pakistani.org/pakistan/legislation/1860/actXLVof1860.html>), accessed 19 March 2015;
- Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act*, 2006, available at: (<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4db992cd2.pdf>), accessed 21 April 2015.

Pakistan Army,

- A Journey from Scratch to Nuclear Power*, n.d. (<https://www.pakistanarmy.gov.pk/AWPReview/TextContent.aspx?pld=18&rnd=157>), accessed 8 April 2015;
- Pakistan Rangers (Punjab)*, n.d. (<https://www.pakistanarmy.gov.pk/AWPReview/TextContent.aspx?pld=139>), accessed 8 April 2015.

Pakistan Christian Post,

- Christian 3, Hindu 5 and 1 Parsi successful in Selection in National Assembly of Pakistan*, 28 May 2013 (<http://www.pakistanchristianpost.com/viewnews.php?newsid=1906>), accessed 27 April 2015;
- Extremist Muslim vandalize Church foundations in a village near Okara*, 4 March 2014 (<http://www.pakistanchristianpost.com/headlinenews.php?hnewsid=4720>), accessed 21 May 2015;
- [website], n.d. (<http://www.pakistanchristianpost.com/>), accessed 27 April 2015.

Pakistan Herald, *Details of Nawabzada Hyrbyair Marri*, n.d. (<http://www.pakistanherald.com/newprofile.aspx?hofid=1134>), accessed 8 April 2015.Pakistan Hindu Council, *Population of Hindus in the Pakistan*, n.d. (http://www.pakistanhinducouncil.org/site/?page_id=3844), accessed 28 April 2015.Pakistan Rangers, *Introduction*, n.d. (<http://www.pakistanrangerspunjab.com/intro.html>), accessed 8 April 2015.

- Pakistani Law Firm, *What is procedure for Warrant of Arrest in Pakistan*, 27 September 2012 (<https://pakistanilaws.wordpress.com/2012/09/27/warrant-of-arrest-in-pakistan/>), accessed 28 April 2015.
- Pakistan Observer, *Compensation to Badami Bagh victims 'insufficient'*, 13 March 2013 (<http://pakobserver.net/detailnews.asp?id=200012>), accessed 28 April 2015.
- Pakistan's missions in Australia,
Birth Registration, 29 April 2015 (http://www.pakistan.org.au/birth_registration.php), accessed 28 April 2015.
Machine readable passport, updated: 14 December 2014 (<http://www.pakistan.org.au/mrp.php>), accessed 28 April 2015.
- Pakistan Today,
61 Shias dead in Shikarpur imambargah bombing, 30 January 2015, (<http://www.pakistantoday.com.pk/2015/01/30/national/breaking-news-blast-in-shikarpur-imam-bargah-kills-2/>), accessed 29 April 2015;
No home for the 'impure', 10 March 2013, (<http://www.pakistantoday.com.pk/2013/03/09/national/no-home-for-the-impure-in-pakistan/>), accessed 3 June 2015.
- Pakistan Tourism Development Corporation,
Pakistan, n.d. (http://www.tourism.gov.pk/explore_pakistan.html), accessed 13 March 2015.
Pakistan, Landscape, location and geography, n.d. (http://www.tourism.gov.pk/explore_pakistan.html), accessed 13 March 2015
- PCAA (Pakistan Civil Aviation Authority) [website], n.d. (<http://www.caapakistan.com.pk/>), accessed 14 April 2015.
- Pellenec Morgane, *Bienvenue au Pakistan, 'pays des purs'*, 360°, Le magazine LGBT Suisse, 18 November 2013 (<http://360.ch/blog/magazine/2013/11/bienvenue-au-pakistan-pays-des-purs/>), accessed 21 April 2015.
- PEMRA (Pakistan Electronic Media Authority) [website], n.d. (<http://www.pemra.gov.pk/>), accessed 27 March 2015.
- Persecution of Ahmadis, *Report on the Persecution of Ahmadis in Pakistan*, 31 December 2014 (<https://www.persecutionofahmadis.org/wp-content/uploads/2010/03/Persecution-of-Ahmadis-in-Pakistan-2014.pdf>), accessed 20 May 2015.
- PHRG (Parliamentary Human Rights Group,) *Rabwah: A Place for Martyrs?, Report of the Parliamentary Human Rights Group mission to Pakistan into internal flight for Ahmadis*, January 2007, available at: (http://www.thepersecution.org/dl/rabwah_report.pdf), accessed 19 March 2015.
- PILDAT (Pakistan Institute of Legislative Development and Transparency), *Civil Society/Research Organisations*, n.d. (<http://www.pildat.org/csodirectory/csolistng.asp>), accessed 16 April 2015.
- Pink News,
New rights for trans people in Pakistan, 30 December 2009 (<http://www.pinknews.co.uk/2009/12/30/new-rights-for-trans-people-in-pakistan/>), accessed 22 April 2015;
Pakistan: New Website Helps Gay Men Find Ways Around Harsh Anti-Gay Laws, 13 August 2013 (<http://www.pinknews.co.uk/2013/08/13/pakistan-new-website-helps-gay-men-find-ways-to-get-around-harsh-anti-gay-laws/>), accessed 23 April 2015;
Pakistan: First trans woman in general election says the community is 'more than dancers and beggars', 26 February 2013 (<http://www.pinknews.co.uk/2013/02/26/pakistan-first-trans-woman-in-general-election-says-the-community-is-more-than-dancers-and-beggars/>), accessed 22 April 2015;
Queer Pakistan LGBT Support Website Blocked, 25 September 2013 (<http://www.pinknews.co.uk/2013/09/25/queer-pakistan-lgbt-support-website-blocked-from-inside-pakistan/>), accessed 23 April 2015;
'This closet is suffocating', the life story of a young gay Muslim in Pakistan, 31 July 2013 (<http://www.pinknews.co.uk/2013/07/31/this-closet-is-suffocating-the-life-story-of-a-young-gay-muslim-in-pakistan/>), accessed 20 April 2015.

PIPS (Pak Institute for Peace Studies),

2013, *Pakistan Security Report*, 4 January 2014 (<http://www.san-pips.com/index.php?action=books&id=main>), accessed 8 April 2015. Subscription required;

2014, *Pakistan Security Report*, 2015 (<http://san-pips.com/index.php?action=books&id=main>), accessed 8 April 2015. Subscription required.

President of Pakistan, *The Prohibition (Enforcement of Hadd) Order*, 9 February 1979, available at:

(http://www.pakistani.org/pakistan/legislation/zia_po_1979/po4_1979.html), accessed 27 April 2015.

Price, Gareth, 'Pakistan's Economic Challenges', in *Pakistan: Challenges and Perspectives, Economy*, Austrian Federal Ministry of the Interior, October 2014, available at: (<http://www.refworld.org/docid/54520d204.html>), accessed 10 April 2015.

Provincial Assembly of Balochistan [website], n.d. (<http://www.pabalochistan.gov.pk/>), accessed 18 April 2015.

Provincial Assembly of Khyber Pakhtunkhwa [website], n.d. (<http://www.pakp.gov.pk/>), accessed 18 April 2015.

Provincial Assembly of Punjab [website], n.d. (<http://www.pap.gov.pk/>), accessed 18 April 2015.

Provincial Assembly of Sindh [website], n.d. (<http://www.pas.gov.pk/>), accessed 18 April 2015.

PTA (Pakistan Telecommunication Authority),

Annual Report 2013-2014, updated: 5 January 2015 (<http://www.pta.gov.pk/annual-reports/ptaannrep2013-14.pdf>), accessed 30 March 2015;

[website], n.d. (<http://www.pta.gov.pk/>), 27 March 2015.

PTV (Pakistan Television Corporation) [website], n.d. (<http://www.ptv.com.pk/PTVFamily.asp>), accessed 27 March 2015.

Punjab Police, *Frequently Asked Questions*, n.d. (<http://punjabpolice.gov.pk/faqs>), accessed 28 April 2015.

Punjab Portal

[website], n.d. (<http://www.punjab.gov.pk/>), accessed 14 April 2015.

Lahore, n.d. (<http://www.punjab.gov.pk/lahore>), accessed 14 April 2015

Rawalpindi, n.d. (<http://www.punjab.gov.pk/rawalpindi>), accessed 14 April 2015

Punjabi Janta, *Sikhism in Pakistan*, 20 June 2010 (<http://punjabijanta.com/religion-faith-spirituality/sikhism-in-pakistan>), accessed 28 April 2015.

Queer Pakistan, *Banned again*, [Facebook], 14 February 2014 (<https://www.facebook.com/Humjins>), accessed 2 July 2015.

Rashid, A.,

Descent into Chaos, Viking, New York, 2008.

Pakistan on the Brink, Penguin Books, London, 2013.

Religious News Service, *Pakistan's blasphemy laws to require death sentence for false accusers*,

24 September 2013 (<http://www.religionnews.com/2013/09/24/pakistans-blasphemy-laws-require-death-sentence-false-accusers/>), accessed 27 April 2015.

Result.pk, *BISE Wafaqul Madaris Al Arabia Results 2015*, n.d. (<http://www.result.pk/wafaqul-madaris-al-arabia-result.html>), accessed 28 April 2015.

Reuters,

Pakistan army in for long haul in offensive against Taliban, 17 June 2014 (<http://www.reuters.com/article/2014/06/17/us-pakistan-airstrikes-offensive-idUSKBN0ES1A220140617>), accessed 3 April 2015;

Pakistan mob kills woman, girls, over 'blasphemous' Facebook post, 28 July 2014 (<http://www.reuters.com/article/2014/07/28/us-pakistan-islam-murder-idUSKBN0FX0GF20140728>), accessed 27 April 2015;

- Pakistan violence*, updated: 11 April 2013 (<http://www.trust.org/alertnet/crisis-centre/crisis/pakistan-violence>), accessed 10 April 2015;
- Pakistani couple stoned to death for adultery; six arrested*, 17 February 2014 (<http://www.reuters.com/article/2014/02/17/us-pakistan-couple-stoned-idUSBREA1G18F20140217>), accessed 19 May 2015;
- Peace Talks between Pakistan and Taliban collapse after killings*, 17 February 2014 (<http://www.reuters.com/article/2014/02/17/us-pakistan-taliban-idUSBREA1G0MP20140217>), accessed 27 April 2015.
- Reuters Alertnet, *Analysis — The ties that kill: Pakistan militant groups uniting*, 30 May 2010, available at: (<http://reliefweb.int/report/pakistan/analysis-ties-kill-pakistan-militant-groups-uniting>), accessed 7 April 2015.
- RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty),
- Despite Gains, Pakistan's Transgender Community Under Attack*, 26 October 2013 (<http://www.rferl.org/content/pakistan-transgender-eunuchs/25148690.html>), accessed 20 April 2014;
- Pakistan Military Says five Militants, One Soldier Killed in Clash*, 20 February 2015 (<http://www.rferl.org/content/pakistan-five-militants-one-soldier-killed-/26860304.html>), accessed 26 May 2015;
- Pakistan's Constitutional Reform Introduces Sweeping Changes*, 19 April 2010 (<http://www.rferl.org/articleprintview/2018294.html>), accessed 27 May 2015;
- Rights Group Says 2 000 Men Missing In Pakistan*, 15 October 2013 (http://www.ecoi.net/local_link/260328/373232_en.html), accessed 16 April 2015;
- Supreme Court ruling gives Pakistan's beleaguered transgender community new hope*, 20 November 2011 (http://www.rferl.org/content/pakistan_beleaguered_transgender_community_given_new_hope/24396423.html), accessed 22 April 2015.
- RFI (Radio France Internationale),
- Awami National Party — Pashtun party seeks national role*, 29 April 2013 (<http://www.english.rfi.fr/asia-pacific/20130429-awami-national-party>), accessed 8 April 2015;
- Muttahida Quami Movement – trying to broaden its appeal*, 28 April 2013 (<http://www.english.rfi.fr/asia-pacific/20130428-muttahida-quami-movement-trying-broaden-its-appeal>), accessed 8 April 2015.
- Roggio, B.,
- Charting the data on US strikes in Pakistan 2004-2014*, Long War Journal (The), 2014 (<http://www.longwarjournal.org/pakistan-strikes>), accessed 30 March 2015;
- Rangers deployed to secure Islamabad outskirts*, Long war Journal (The), 24 April 2009 (http://www.longwarjournal.org/archives/2009/04/rangers_deployed_to.php), accessed 8 April 2015;
- State designates leader of Lashkar-e-Jhanghvi as global terrorist*, Long War Journal (The), 6 February 2014 (http://www.longwarjournal.org/archives/2014/02/us_designates_leader.php), accessed 7 April 2015.
- Roul, A., *Sipah-e-Sahaba: Fomenting Sectarian Violence in Pakistan*, Jamestown Foundation (The), 5 May 2005 (http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=323), accessed 7 April 2015.
- Rozee.pk, *About National Database and Registration Authority (NADRA)*, n.d. (<http://us.rozee.pk/jobs-in-national-database-and-registration-authority-nadra-company-18683.php?compid=18683>), accessed 28 April 2015.
- RRT (Refugee Review Tribunal Australia), *Country Advice Pakistan – PAK37896 – Asylum seekers – Returnees from the West – Internal relocation*, 20 December 2010, available at: (http://www.ecoi.net/file_upload/1788_1336915558_pak37896.pdf), accessed 30 May 2015.
- SATP (South Asia Terrorism Portal),
- Balochistan assessment – 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/Balochistan/index.html>), accessed 21 April 2015;
- FATA assessment – 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/Waziristan/index.html>), accessed 20 April 2015;

- FATA timeline – 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/Waziristan/timeline/index.html>), accessed 20 April 2015;
- Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2003-2015*, 12 April 2015 (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/database/casualties.htm>), accessed 16 April 2015;
- Incidents and Statements involving Lashkar-e-Jhangvi: 2015*, 2015 (http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/terroristoutfits/LEJ_t12015.htm), accessed 7 April 2015;
- Incidents and Statements involving Sipah-e-Sahaba Pakistan: 2015*, 2015 (http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/terroristoutfits/SSP_t12015.htm), accessed 7 April 2015;
- Institute for Conflict Management, An Introduction*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/icm/index.html>), accessed 16 April 2015;
- Jammu & Kashmir assessment – 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/india/states/jandk/index.html>), accessed 22 April 2015;
- Khyber-Pakhtunkhwa Assessment – 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/nwfp/index.html>), accessed 20 April 2015;
- Khyber-Pakhtunkhwa Timeline – 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/nwfp/timeline/index.html>), accessed 20 April 2015;
- Pakistan Assessment 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/index.htm>), accessed 16 April 2015;
- Pakistan, Datasheet, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2003-2015* (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/database/casualties.htm>), accessed 10 April 2015;
- Punjab assessment – 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/punjab/index.html>), accessed 21 April 2015;
- Sindh assessment – 2015*, n.d. (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/sindh/index.html>), accessed 22 April 2015;
- Sipah-e-Mohammed Pakistan, Terrorist Group of Pakistan*, 2015 (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/terroristoutfits/SMP.htm>), accessed 7 April 2015;
- Tehrik-e-Taliban Pakistan*, 2015 (<http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/terroristoutfits/ttp.htm>), accessed 8 April 2015.
- Schofield, V., *Kashmir in Conflict. India, Pakistan and the Unending War*, Viva Books, New Delhi, 2004.
- Schrott, Martina, 'Die Ahmadis', in: *Glaubensrichtungen im Islam. Ein Überblick*, Bundesministerium für Inneres, Wien, 2013.
- Senate of Pakistan [website], n.d. (<http://www.senate.gov.pk/en/index.php>), accessed 21 March 2015.
- Shah, H., 'The Inside Pages: An Analysis of the Pakistani Press, The Tongue-tied Press of Pakistan: Comparing English and Urdu Newspapers', *South Asia Monitor*, No. 148, Center for Strategic and International Studies, 9 December 2010 (http://csis.org/files/publication/sam_148.pdf), accessed 27 March 2015.
- Sharnoff's Global Views, *The tragic status of IDPs in Balochistan*, 18 December 2014 (<http://www.sharnoffsglobalviews.com/idps-status-balochistan-446/>), accessed 21 April 2015.
- Shaukat Khanum Memorial Cancer Hospital and Research Center, *Financial Assistance*, n.d. (<https://www.shaukatkhanum.org.pk/patientcare/patient-guide/financial-assistance.html>), accessed 18 March 2015.
- Shinwari, N.A., *Understanding Jirga: Legality and Legitimacy in Pakistan's Federally Administered Tribal Areas*, Community Appraisal and Motivation Programme, 2011 (<http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/savifadok/3124/1/Understanding-Jirga-07-2011.pdf>), accessed 16 April 2015.
- Shirkat Gah (Women's Resource Centre), 'Women's Rights in Pakistan — Status and Challenges', *Stakeholders Joint Submission for Pakistan's Review in The Human Rights Council -14th Session*, October 2012 (http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session14/PK/JS13_UPR_PAK_S14_2012_JointSubmission13_E.pdf), accessed 7 April 2015.
- Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee, *Historical Gurdwaras Of Pakistan, Nankana Sahib*, n.d. (http://www.sgpc.net/historical-gurdwaras/pakistan_gurdwaras.html), accessed 27 April 2015.

- Siddique, O., *The Other Pakistan: Special Laws, Diminished Citizenship and the Gathering Storm*, 5 December 2012 (http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2185535_code1942089.pdf?abstractid=2185535&mid=3), accessed 25 March 2015.
- Siddiqui, Tasneem, 'Housing for the low-income', in: *Policy Brief Series, Pakistan's Urbanization*, Wilson Center, January 2014 (<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/PakistanUrbanization.SiddiquiPolicyBrief.pdf>), accessed 9 April 2015.
- Sikh Net, *Sikh devotees return from Pakistan, report on poor state of shrines*, 23 April 2013 (<http://www.sikhnet.com/news/sikh-devotees-return-pakistan-report-poor-state-shrines>), accessed 27 April 2015.
- Sikh Siyasat News, *Repeated targeted killings outrage Sikhs in Pakistan: Peshawar killing sparks protest*, 6 August 2014 (<http://sikhsiyasat.net/2014/08/06/repeated-targeted-killings-outrage-sikhs-in-pakistan-sikhs-protest-against-murder-of-sikh-in-peshawar/>), accessed 27 April 2015.
- Sindh, *Child Marriage Restraint Act, 2013*, 28 April 2014 (<http://www.lawdepartment.gos.pk/setup/NewsDocuments/NID-000153.pdf>), accessed 2 April 2015.
- Singh, R.S.N., *The Military factor in Pakistan*, Lancer Publishers, Frankfurt/New Delhi, 2008.
- SISA (Centre for International and Strategic Analysis), *The new frontiers: militancy and radicalism in Punjab*, 4 February 2013 (http://strategiskanalyse.no/publikasjoner/%202013/2013-02-04_SISA2_The_New_Frontiers_-_Ayesha_Siddiqa.pdf), accessed 21 April 2015.
- Smith, Wilfred, 'Ahmadiyya', in: *Encyclopedia of Islam*, Vol. 1 A-B, Leiden E.J. Brill 1960.
- Snedden, C., *The untold story of the people of Azad Kashmir*, 2012.
- South Asia News Agency, *PUC & PIL asks govt to investigate Badami Bagh tragedy*, n.d. (<http://www.sananews.net/english/puc-pil-asks-govt-to-investigate-badami-bagh-tragedy/>), accessed 28 April 2015.
- SPARC (Society for the Protection of the Rights of the Child), *State of Pakistan's Children 2014* n.d. (<http://www.sparcpk.org/SOPC2014.html>), accessed 31 March 2015.
- Stanford University, *Mapping Militant Organizations, Sipah-e-Sahaba Pakistan*, 15 February 2012 (<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/147#cite4>), accessed 27 April 2015.
- Südasiens Info, Gugler, Thomas, *Populärislamismus in Pakistan*, 17 January 2010 (<http://www.suedasien.info/analysen/2889>), accessed 27 April 2015.
- Telegraph (The),
Pakistan details how Lashkar-e-Taiba 2008 Mumbai attack gunmen were trained, 12 November 2012 (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/pakistan/9672494/Pakistan-details-how-Lashkar-e-Taiba-2008-Mumbai-attack-gunmen-were-trained.html>), accessed 22 April 2015;
Pakistani children are victims of their leaders' mistakes, 16 December 2014 (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/pakistan/11296959/Peshawars-children-are-victims-of-their-leaders-mistakes.html>), accessed 8 April 2015;
Peace talks collapse as Taliban execute 23 Pakistani soldiers, 17 February 2014 (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/pakistan/10643505/Peace-talks-collapse-as-Taliban-execute-23-Pakistani-soldiers.html>), accessed 3 April 2015.
- That gay backpacker [blog], *Gay life Lahore Pakistan interview*, 23 July 2014 (<http://www.thatgaybackpacker.com/gay-life-lahore-pakistan-interview/>), accessed 23 April 2015.
- Thomson Reuters Foundation, *Pakistan Violence*, 11 April 2013 (<http://www.trust.org/spotlight/pakistan-violence/>), accessed 4 June 2015.
- Time, *Twin Bombings Outside Pakistan Churches Kill 14*, 15 March 2015 (<http://time.com/3745192/pakistan-church-bombings/#3745192/pakistan-church-bombings/>), access 21 March 2015.
- Times of India, *Mapping temples in Pakistan*, 27 July 2014 (<http://timesofindia.indiatimes.com/world/pakistan/Mapping-temples-in-Pakistan/articleshow/39106827.cms>), accessed 28 April 2015.

Transparency International, *Corruption Perception Index 2014*, 3 December 2014 (<https://www.transparency.org/whatwedo/publication/cpi2014>), accessed 28 April 2015.

Tribune (The),

Kudos, Bindiya Rani, 31 March 2013 (<http://tribune.com.pk/story/528760/kudos-bindiya-rani/>), accessed 22 April 2015;

Pakistan opposes UN discussion on violence against LGBT, 6 March 2012 (<http://tribune.com.pk/story/346244/pakistan-opposes-un-discussion-on-violence-against-lgbt/>), accessed 24 April 2015;

Transgender candidates stake claim in Pakistan vote, 18 April 2013 (<http://tribune.com.pk/story/537219/transgender-candidates-stake-claim-in-pakistan-vote/>), accessed 22 April 2015.

UK Home Office,

Country Information and Guidance, Pakistan: Ahmadis, February 2015 (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/406527/CIG_-_Pakistan_-_Ahmadis_-_v1_0_-_2015-02_23.pdf), accessed 27 April 2015;

Country Information and Guidance, Pakistan: Religious Freedom, 14 July 2014 (<http://www.refworld.org/docid/5476e64b4.html>), accessed 27 April 2015;

Country of Origin Information (COI) Report, Pakistan, 9 August 2013, available at: (http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1376313580_report-09082013.pdf), accessed 30 March 2015;

Response to queries, source: Khan and Piracha, 20 April 2015.

UN (United Nations) Cartographic section, *Pakistan map*, January 2004 (<http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/pakistan.pdf>), accessed 22 April 2015.

UN CEDAW (Committee on the Elimination of Discrimination against Women), *Concluding observations on the fourth periodic report of Pakistan adopted by the Committee at its fifty fourth session (11 February – 1 March 2013)*, 1 March 2013 (<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/co/CEDAW.C.PAK.CO.4.doc>), accessed 2 April 2015.

UNDP (United Nations Development Programme), *Human development reports, table 1: Human Development Index and its components (2014)*, 2015 (<http://hdr.undp.org/en/content/table-1-human-development-index-and-its-components>), accessed 30 March 2015.

Unesco (UN Educational, Scientific and Cultural Organisation),

Education under Attack 2010 — Pakistan, 10 February 2010, available at: (<http://www.refworld.org/docid/4b7aa9da27.html>) accessed 14 April 2015;

Paper prepared for Learning For All Ministerial Meeting Pakistan, New York, September 2013 (http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Pakistan/Pakistan_UNGA_Learning_for_All_2013.pdf), accessed 14 April 2015;

The Education System in Pakistan: Assessment of the National Education Census, 2007 (<http://unesco.org.pk/education/teachereducation/files/sa4.pdf>), accessed 14 April 2015.

UN Habitat (United Nations Human Settlements Programme), Regional Office for Asia and the Pacific, *Country Programme Document, Pakistan, 2008-2009*, 2009 (<http://unhabitat.org/?wpdmact=process&did=NjI4LmhdGxpbnms>), accessed 17 March 2015.

UNHCR (UN High Commissioner for refugees),

2015 UNHCR country operations profile – Pakistan, n.d. (<http://www.unhcr.org/pages/49e487016.html>), accessed 20 April 2015;

Afghanistan; Volrep and Border Monitoring Monthly Update; 01 January – 31 December 2014, 31 December 2014, available at: (<http://www.refworld.org/docid/54b62e964.html>), accessed 30 May 2015;

Afghanistan; Volrep and Border Monitoring Monthly Update; 01 January-31 March 2015, 31 March 2015, available at: (http://www.ecoi.net/file_upload/1930_1429787467_5534da524.pdf), accessed 8 April 2015;

- Agreement Between the Government of Islamic Republic of Pakistan, the Transitional Islamic State of Afghanistan and the United Nations High Commissioner for Refugees Governing the Repatriation of Afghan Citizens Living in Pakistan*, 2 August 2007, available at: (<http://www.refworld.org/docid/555ae4254.html>), accessed 29 May 2015;
- Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries, 2014*, 26 March 2015 (<http://www.unhcr.org/551128679.html>), accessed 10 April 2015;
- Country Operations Profile – Pakistan, 2015* (<http://www.unhcr.org/pages/49e487016.html>), accessed 23 March 2015;
- Extension of the Agreement Between the Government of Islamic Republic of Pakistan, the Transitional Islamic State of Afghanistan and the United Nations High Commissioner for Refugees Governing the Repatriation of Afghan Citizens Living in Pakistan*, 7 May 2010, available at: (<http://www.refworld.org/docid/555ae4e14.html>), accessed 29 May 2015;
- Extension of the Agreement Between the Government of Islamic Republic of Pakistan, the Transitional Islamic State of Afghanistan and the United Nations High Commissioner for Refugees Governing the Voluntary Repatriation of Afghan Citizens Living in Pakistan*, 16 August 2013, available at: (<http://www.refworld.org/docid/555ae5534.html>), accessed 29 May 2015;
- Presentation DACH Workshop Pakistan*, meeting in: Nürnberg, Germany, held on 1-2 October 2012;
- Protracted Refugee Situations, Executive Committee of the High Commissioner's Programme, Standing Committee, 30th Meeting, UN Doc. EC/54/SC/CRP.14*, 10 June 2004 (<http://www.unhcr.org/40c982172.html>), accessed 23 March 2015;
- Solutions Strategy for Afghan Refugees to Support Voluntary Repatriation, Sustainable Reintegration and Assistance to Host Countries*, 2-3 May 2012 (<http://www.unhcr.org/afghanistan/solutions-strategy.pdf>), accessed 19 March 2015.
- UN HRC (UN Human Rights Council),
- National report submitted in accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council resolution 16/21: [Universal Periodic Review:]Pakistan*, 6 August 2012, available at: (<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/506d3bec2.pdf>), accessed 16 April 2015;
- Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Addendum: Mission to Pakistan [A/HRC/23/43/Add.2]*, 4 April 2013, available at: (<http://www.refworld.org/docid/51b9a0794.html>), accessed 28 May 2015;
- Written Statement*, 23 February 2015, available at: (http://www.ecoi.net/file_upload/1930_1425550203_g1503365.pdf), accessed 30 April 2015;
- Written statement submitted by the Society for Threatened Peoples, a non-governmental organization in special consultative status [A/HRC/22/NGO/139]*, 22 February 2013, available at: (http://www.ecoi.net/file_upload/1930_1362581546_g1311316.pdf), accessed 8 April 2015.
- Unicef (United Nations Children's Fund),
- Hidden in Plain Sight: A statistical analysis of violence against children*, September 2014 (http://files.unicef.org/publications/files/Hidden_in_plain_sight_statistical_analysis_EN_3_Sept_2014.pdf), accessed 31 March 2015;
- Pakistan, Overview*, n.d. (<http://www.unicef.org/pakistan/overview.html>), accessed 31 March 2015;
- State of the World's Children in 2014 in Numbers, Every Child Counts*, January 2014 (http://www.unicef.org/sowc2014/numbers/documents/english/SOWC2014_In%20Numbers_28%20Jan.pdf), accessed 2 April 2015.
- University of Texas at Austin, *Pakistan Administrative Divisions* [map], source: US Central Intelligence Agency, 2010 (http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/pakistan_admin-2010.jpg), accessed 26 May 2015.
- UNOCHA (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs),
- Emergency Response Fund – Pakistan, Annual Report 2014*, 31 December 2014 (https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/erf_pakistan_annual_report_2014_20150415.pdf), accessed 21 March 2015;

- Pakistan Flash Update #3 on Balochistan Earthquake*, 26 September 2013, available at: (<http://reliefweb.int/report/pakistan/ocha-pakistan-flash-update-3-balochistan-earthquake>), accessed 10 April 2015;
- Pakistan Monsoon 2011 Situation Report No. 1*, 9 September 2011, available at: (<http://reliefweb.int/report/pakistan/pakistan-monsoon-2011-situation-report-no-1>), accessed 10 April 2015;
- Pakistan: Monsoon Update, Issue 09 — 14 September 2012*, 14 September 2012, available at: (<http://reliefweb.int/report/pakistan/pakistan-monsoon-update-issue-09-14-september-2012>), accessed 10 April 2015;
- Recovering with resilience: Pakistan floods one year on*, 28 July 2011, available at: (<http://reliefweb.int/report/pakistan/recovering-resilience-pakistan-floods-one-year>), accessed 10 April 2015.
- UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), *Migrant Smuggling in Asia: A Thematic Review of Literature*, August 2012 (http://www.unodc.org/documents/human_trafficking/2012/Migrant_Smuggling_in_Asia_A_Thematic_Review_of_Literature.pdf), accessed 29 March 2015.
- UN OHCHR (United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights), *Countries, Asia Region, Pakistan, Status of Ratifications*, n.d. (http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=131&Lang=EN), accessed 19 March 2015.
- UNPO (Unrepresented Nations and Peoples Organization), *Briefing Note: The Plight of the Baloch*, March 2015, (<http://unpo.org/downloads/1288.pdf>), accessed 27 April 2015.
- UN Security Council, *Children in Armed Conflict, Report of the Secretary-General*, 15 May 2014, available at: (<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1431583.pdf>), accessed 31 March 2015.
- UN Women, *40 million women registered with Computerized National Identity Cards*, 4 October 2012 (<http://www.unwomen.org/en/news/stories/2012/10/40-million-women-registered-with-computerized-national-identity-cards>), accessed 28 April 2015.
- USAID (United States Agency for International Development), *USAID Country profile, Property Rights and Resource Governance, Pakistan*, Land Tenure and Property Rights Portal, September 2010 (http://usaidlandtenure.net/sites/default/files/country-profiles/full-reports/USAID_Land_Tenure_Pakistan_Profile_0.pdf), accessed 30 March 2015.
- USCIRF (US Commission on International Religious Freedom),
2013 Annual Report, 30 April 2013 ([http://www.uscirtf.gov/sites/default/files/resources/Pakistan %202013\(1\).pdf](http://www.uscirtf.gov/sites/default/files/resources/Pakistan%202013(1).pdf)), accessed 28 April 2015;
2015 Annual Report, 2015 ([http://www.uscirtf.gov/sites/default/files/Pakistan %202015.pdf](http://www.uscirtf.gov/sites/default/files/Pakistan%202015.pdf)), accessed 30 April 2015;
Policy Brief, Prisoners of Belief Individuals Jailed under Blasphemy Laws, March 2014 ([http://www.uscirtf.gov/sites/default/files/Prisoners %20of %20Belief %20Policy %20Brief %203-11-2014 %20FINAL.pdf](http://www.uscirtf.gov/sites/default/files/Prisoners%20of%20Belief%20Policy%20Brief%203-11-2014%20FINAL.pdf)), accessed 27 April 2015.
- US DOS (US Department of State),
Country Reports on Human Rights Practices for 2013, Pakistan, 27 February 2014 (<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2013&dliid=220402>), accessed 28 April 2015;
Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Pakistan, 25 June 2015 (<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2014&dliid=236648>), accessed 6 July 2015;
International Religious Freedom Report for 2012 – Pakistan, 20 May 2013 (http://www.ecoi.net/local_link/247481/371066_de.html), accessed 27 April 2015;
International Religious Freedom Report for 2013, Pakistan, 28 July 2014 (<http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm?year=2013&dliid=222339#wrapper>), accessed 13 March 2015;
Pakistan Travel Warning, updated 24 February 2015 (<http://travel.state.gov/content/passports/english/alertswarnings/pakistan-travel-warning.html>), accessed 21 March 2015;
Trafficking in Persons Report 2014, Pakistan, 20 June 2014 (<http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2014/226793.htm>), accessed 21 March 2015.

USIP (United States Institute of Peace),

Conflict dynamics in Karachi, 19 October 2012 ([http://www.usip.org/sites/default/files/PW82-Conflict %20 Dynamics %20in %20Karachi.pdf](http://www.usip.org/sites/default/files/PW82-Conflict%20Dynamics%20in%20Karachi.pdf)), accessed 31 March 2015;

Reforming Pakistan's Police and Law Enforcement Infrastructure, February 2011 (<http://www.usip.org/files/resources/sr266.pdf>), accessed 8 April 2015.

US Library of Congress, *Pakistan: A Country Study*, 1994 (<http://countrystudies.us/pakistan/>), accessed 17 March 2015.

Vereinigte Evangelisch-Lutheranische Kirchen in Deutschland, *Handbuch Religiöse Gemeinschaften und Weltanschauung*, Gütersloher Verlagshaus, 2006.

Waseem, M., *Federalism in Pakistan*, August 2010 (<http://www.forumfed.org/pubs/Waseem-Fed-Overview.pdf>), accessed 25 March 2015.

Washington Post (The),

For transgender Pakistanis, newfound rights, 10 February 2012 (http://www.washingtonpost.com/world/for-transgender-pakistanis-newfound-rights/2012/02/04/gIQAM0jG4Q_story.html), accessed 22 April 2015;

Nawaz Sharif is formally elected prime minister of Pakistan, 05 June 2013 (http://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/nawaz-sharif-formally-elected-prime-minister-of-pakistan/2013/06/05/2d1a1fee-cdd0-11e2-8f6b-67f40e176f03_story.html), accessed 27 April 2015;

Pakistan announces a national plan to fight terrorism, says terrorists' days are numbered, 24 December 2014 (<http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/12/24/pakistan-announces-a-national-plan-to-fight-terrorism-says-terrorists-days-are-numbered/>), accessed 16 April 2015;

Pakistanis face a deadline: Surrender fingerprints or give up cellphone, 23 February 2015 (http://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/pakistanis-face-a-deadline-surrender-fingerprints-or-give-up-cellphone/2015/02/23/de995a88-b932-11e4-bc30-a4e75503948a_story.html), accessed 29 April 2015;

Prime Minister Nawaz Sharif's effort to seek peace with Pakistani Taliban off to rocky start, 19 September 2013 (http://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/prime-minister-nawaz-sharifs-effort-to-seek-peace-with-pakistani-taliban-off-to-rocky-start/2013/09/19/a621f69e-20a2-11e3-a358-1144dee636dd_story.html), accessed 31 March 2015.

World Bank, *Pakistan, South Asia, World Development Indicators (WDI) 2014, Poverty headcount ratio at \$2 a day (PPP) (% of population)*, n.d. (<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC/countries/PK?display=graph>), accessed 18 March 2015.

World Hindu News, *Pakistan works to stop Hindu girls' forced marriages*, 13 July 2014 (<http://worldhindunews.com/2014071327790/pakistan-works-to-stop-hindu-girls-forced-marriages/>), accessed 28 May 2015.

World Politics Review, *FATA: The Never-Ending War on Pakistan's Periphery*, 6 January 2015 (<http://www.worldpoliticsreview.com/articles/14789/fata-the-never-ending-war-on-pakistan-s-periphery#>), accessed 4 June 2015.

WHO (World Health Organization),

Department of Mental Health and Substance Abuse, *Mental Health Atlas 2011, Pakistan*, 2011 (http://www.who.int/mental_health/evidence/atlas/profiles/pak_mh_profile.pdf?ua=1), accessed 18 March 2015.

And Unicef, UNFPA, World Bank, UN, *Trends in Maternal Mortality: 1990 to 2013*, May 2014 (http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112682/2/9789241507226_eng.pdf?ua=1), accessed 18 March 2015.

Yusuf, H. and Schoemaker, E., 'The media of Pakistan, Fostering inclusion in a fragile democracy?', *Media Action, Policy Briefing No. 9*, September 2013 (http://downloads.bbc.co.uk/mediaaction/pdf/bbc_media_action_pakistan_policy_briefing.pdf), accessed 27 March 2015.

Zia, M. and Butt, R., *Pakistan NGO Alternative Report on CEDAW 2012*, Aurat Foundation and Information Service Foundation, November 2012 ([http://www.af.org.pk/Reports/NGO %20Alternative %20Report %20on %20CEDAW %202012.pdf](http://www.af.org.pk/Reports/NGO%20Alternative%20Report%20on%20CEDAW%202012.pdf)), accessed 7 April 2015.

Ziring, L., *Pakistan, at the crosscurrent of history*, Oneworld, Oxford, 2003.

Anonymous sources

Assistant Professor National Defence University, *FFM interview conducted by BFA Staatendokumentation*, Islamabad, 11 March 2013.

Chief Commissioner for Afghan Refugees, *FFM interview conducted by OIN Hungary*, 4-14 November 2014.

Deputy Commissioner for the Islamabad Capital Territory Administration, *FFM interview conducted by BFA Staatendokumentation*, Islamabad, 14 March 2013.

Local expert, *e-mail, contacted by BFA Staatendokumentation*, 2 November 2012. The source has profound knowledge of blasphemy laws. This person wishes to remain anonymous for security reasons.

NADRA staff member, *telephone interview, conducted by the Belgian COI unit (CEDOCA)*, 8 June 2010.

Political officer and head of the economy department, German Embassy, *FFM interview conducted by BFA Staatendokumentation*, Islamabad, 14 March 2013.

Representative of the Federal Investigation Agency, *FFM interview conducted by OIN Hungary*, 4-14 November 2014.

Representatives of the Human Rights Commission Pakistan,
e-mail, 31 May 2013;
FFM interview conducted by BFA Staatendokumentation, Islamabad, 9 March 2013.

Representative of Ministry of States and Frontier Regions (SAFRON), *FFM interview conducted by OIN Hungary*, 4-14 November 2014.

Representative of the National Commission of Justice and Peace,
e-mail, 19 May 2013.
FFM interview conducted by BFA Staatendokumentation, Lahore, 10 March 2013.

Representatives of the Pakistan Interfaith League, *FFM interview conducted by BFA Staatendokumentation*, Islamabad, 11 March 2013.

Representative of UNHCR, *FFM interview conducted by OIN Hungary*, 4-14 November 2014.

Secretary of the National Ministry of Harmony, *FFM interview conducted by BFA Staatendokumentation*, Islamabad, 15 March 2013.

Παράρτημα: Όροι αναφοράς

Γενικές πληροφορίες για τη χώρα

Γεωγραφία

Μορφολογία εδάφους, κλίμα, διοικητική διαίρεση, πόλεις, μεταφορές

Δημογραφία

Πληθυσμός, εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες, γλώσσες, θρησκείες

Σύντομη ιστορία

Πολιτειακή και πολιτική οργάνωση

Κοινοβούλιο, κυβέρνηση και όργανα διοίκησης

Ομοσπονδιακό σύστημα

Δικαστική εξουσία

Ένοπλες δυνάμεις/αστυνομία/υπηρεσίες πληροφοριών

Εκλογικό σύστημα

Πολιτική σκηνή (πολιτικά κόμματα)

Εκπαίδευση

Αναλφαβητισμός και ποσοστά εγγραφής στο σχολείο

Πρόγραμμα σπουδών

Ιδρύματα και οργανισμοί

Μέσα μαζικής ενημέρωσης και τηλεπικοινωνίες

Μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ)

Τηλεπικοινωνίες

Υγειονομική περίθαλψη

Πρότυπα σε επίπεδο πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και νοσοκομειακής περίθαλψης

Διαθεσιμότητα και προσβασιμότητα (περιφερειακές διαφορές)

Συνηθέστερα προβλήματα υγείας και ανταπόκριση του τομέα υγείας (συμπ. της αναπαραγωγικής υγείας και των αναπηριών)

Κοινωνικοοικονομική και ανθρωπιστική κατάσταση

Κύριες πηγές εισοδήματος για διάφορα τμήματα της κοινωνίας

Κατάσταση σε μεγάλα αστικά κέντρα

Κατάσταση σε αγροτικές περιοχές – περιφερειακές διαφορές

Θεσμικά και εθιμικά μέσα αποκατάστασης (κοινωνικά δίκτυα, θρησκευτικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις, κυβερνητικές δράσεις)

Έγγραφα

Γενικές παρατηρήσεις (NADRA)

Έγγραφα ταυτοποίησης, διαβατήρια

Πιστοποιητικά γέννησης, γάμου, διαζυγίου και θανάτου

Πρώτες ενημερωτικές εκθέσεις και άλλα αστυνομικά/δικαστικά έγγραφα

Άλλο

Κατάσταση ασφάλειας

Γενικά

Σύντομη ιστορική επισκόπηση

Φορείς

Δυνάμεις ασφαλείας

Ομάδες μαχητών

Μη κρατικές ένοπλες ομάδες

Πρόσφατες τάσεις στον τομέα της ασφάλειας και ένοπλες συγκρούσεις

Αντιτρομοκρατικές ενέργειες

Επιπτώσεις της βίας στον άμαχο πληθυσμό

FATA και Χιμπέρ Παχτούνκουα

Περιστατικά βίας

Επιπτώσεις στον άμαχο πληθυσμό (θύματα, εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, καθημερινή ζωή...)

Φορείς

Μπαλουχιστάν

Περιστατικά βίας

Επιπτώσεις στον άμαχο πληθυσμό (θύματα, εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, καθημερινή ζωή...)

Φορείς

Πουντζάμπ

Περιστατικά βίας

Επιπτώσεις στον άμαχο πληθυσμό (θύματα, εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, καθημερινή ζωή...)

Φορείς

Σιντ

Περιστατικά βίας

Επιπτώσεις στον άμαχο πληθυσμό (θύματα, εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, καθημερινή ζωή...)

Φορείς

Αζάντ Κασμίρ

Περιστατικά βίας

Επιπτώσεις στον άμαχο πληθυσμό (θύματα, εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα, καθημερινή ζωή...)

Φορείς

Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Νομικό πλαίσιο

Διεθνείς συμβάσεις

Εθνική νομοθεσία

Γενική κατάσταση

Παράνομη αφαίρεση ζωής

Εξαφανίσεις

Αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση

Βασανιστήρια και άλλοι τρόποι σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης και τιμωρίας (συμπ. της θανατικής ποινής)

Συνθήκες στα σωφρονιστικά ιδρύματα και τα κέντρα κράτησης

Πρόσβαση σε διαδικασίες επιβολής του νόμου και σε δίκαιη δίκη

Κρατική προστασία

Επίλυση κτηματικών διαφορών

Επίλυση υποθέσεων αντεκδικήσεων/διενέξεων για λόγους τιμής

Θρησκευτική/σεκταριστική βία

Ακούσιες και βίαιες εξαφανίσεις, εξωδικαστικές εκτελέσεις

Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από κρατικούς και μη κρατικούς σχηματισμούς

Κατάσταση θρησκευτικών ομάδων

Γενική εισαγωγή

Θρησκευτικό νομικό πλαίσιο

Ιδιωτικό δίκαιο

Διαθρησκευτικοί γάμοι

Ειδικές ομάδες

Αχμαντί (ιδίως στη Rabwah)

Χριστιανοί

Ινδουιστές

Σιίτες (συμπ. Χαζάρα)

Σιχ

Σούφι

Σουνίτες

Κατάσταση των εθνοτικών ομάδων

Αφγανοί

Μοχατζίρ

Κατάσταση των παιδιών

- Παιδιά εκτός γάμου
- Παιδική εργασία
- Στρατολόγηση παιδιών από ένοπλες ομάδες
- Γάμοι παιδιών

Κατάσταση των γυναικών

- Άγαμες/ασυνόδευτες γυναίκες
- Εξαναγκασμένοι και προσυμφωνημένοι γάμοι (παραπομπή στους γάμους παιδιών)
- Σεξουαλική βία και βία με βάση το φύλο (ενδοοικογενειακή βία, εγκλήματα τιμής)
- Ομάδες/οργανώσεις υποστήριξης

Κατάσταση των ΛΟΑ

- Νομοθεσία
- Αντίδραση του κράτους (επιλεκτική τιμωρία)
- Αντίδραση της κοινωνίας
- Οργανώσεις υποστήριξης

Κατάσταση δημοσιογράφων, κατόχων ιστολογίων (blogger)

Κατάσταση των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Μετανάστευση, εκτοπισμός και εσωτερική κινητικότητα

Μετανάστευση

- Κανονισμοί εξόδου (λίστα απαγόρευσης εξόδου, θεώρηση εξόδου, παράνομη έξοδος)
- Παράνομες οδοί εξόδου
- Διακινητές, λαθρέμποροι και εμπορία ανθρώπων

Ελεύθερη κυκλοφορία εντός της χώρας

Εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα (αριθμοί και περιοχές)

Επαναπατριζόμενοι

- Εθελούσια και υποβοηθούμενη επιστροφή (UNHCR, ΔΟΜ,...)
- Διασπορά
- Εσωτερικώς εκτοπισμένα άτομα
- Αναγκαστική επιστροφή
- Μεταχείριση των επαναπατριζόμενων

ΠΩΣ ΘΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ

Δωρεάν εκδόσεις:

- ένα αντίτυπο:
από το EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- περισσότερα από ένα αντίτυπα ή αφίσες/χάρτες:
από τις αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (http://ec.europa.eu/represent_el.htm),
από τα γραφεία εκπροσώπησης στις εκτός ΕΕ χώρες
(http://eeas.europa.eu/delegations/index_el.htm),
επικοινωνώντας με την υπηρεσία Europe Direct
(http://europa.eu/europedirect/index_el.htm) ή
καλώντας τον αριθμό 00 800 6 7 8 9 10 11 (δωρεάν τηλεφωνικός αριθμός από όλη την
Ένωση) (*).

(*) Οι πληροφορίες παρέχονται δωρεάν, και οι κλήσεις είναι γενικώς δωρεάν (ενδέχεται όμως κάποιες κλήσεις που πραγματοποιούνται μέσω ορισμένων τηλεπικοινωνιακών φορέων ή από τηλεφωνικούς θαλάμους ή ξενοδοχεία να χρεώνονται).

Εκδόσεις επί πληρωμή:

- από το EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

BZ-04-15-498-EL-N

Υπηρεσία Εκδόσεων

ISBN 978-92-9243-524-0
doi:10.2847/689641